

INSTITUTION

OF

Ἡ ΠΡΩΤΗ

ἜΣΤΙ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΤΕΥΧΟΣ 105ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1961

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ—ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ
ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ
ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Επιτροπή Επιμελείας ύλης:
ΑΡΣΕΝΗΣ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ
ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΓΕΩΡ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ :

Εσωτερικού: Έτησια Δραχ. 150.—
Νομικών προσώπων Δραχ. 200.—
Εξάμηνος κ.λ.π. αναλόγως
Εξωτερικού: Έτησια Δολλ. 10—
ή Δίραι Άγγλιας 3 1/2
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΡΑΧ. 12 50

Αντεπιστέλλοντα Μέλη της Επιτροπής:
ΚΩΝ. ΜΕΡΤΖΙΟΣ (Βενετία)
ΔΕΑΝΔΡΟΣ Ι. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ (Αθήναι)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΙΑ (Θεσ/νίκη)
ΜΙΧΑΗΛ ΠΕΡΑΝΘΗΣ (Αθήναι)
ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΑΚΟΣ (Αθήναι)

Εμβάσματα: <ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΝ ΕΣΤΙΑΝ> Όδος 28ης Οκτωβρίου 60, Ιωάννινα — Τηλ. 6-59

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κων. Α. Διαμάντη	: Ο Χριστ. Φιλητάς εις την Έσπεριαν (ιστορ. πραγμ.)	Σελ. 1
Μάνθου Κ. Οικονόμου	: Εδεργέτα Ζαγορίου (ιστορ. πραγμ.)	» 7
Δημ. Σαλαμάγκα	: Καθώς χάραξε ή Λευτεριά (ιστορ. χρονικά)	» 13
Στ. Ι. Παπαδάτου	: Αί σλαβικά διεισδύσεις έν Αγίω Όρει (ιστορ. πραγμ.)	» 16
Υπό Λαογνωσικού	: Λαογνωσικά (Laognossie) (λαογραφική μελέτη)	» 25
Σπύρου Μουσελίμη	: Ποιμενικό λεξιλόγιο Σουλίου—Θεσπρωτίας (λαογραφία)	» 39
Προγρ. Άν. Ήπειρου	: Τό Πρ. Άναπτ. Ήπειρου 1960—1964 (μελέτη)	» 48
Άλέξη Ζακυθηνού	: Ο Ταγματάρχης Λίτκε (διήγημα)	» 63
Τάκη Σωτήρχου	: Έπειγον (ποίημα)	» 70
Λαφονταίν	: (Είσαγωγή—Μετάφραση: Α. Γεροντικού): (Ο Μυλωνάς, ό γιός του και ό γάϊδαρος (ποίημα)	» 71
Γατού Ίουλ. Καίσαρος	: (Μετάφραση—Σχόλια: Γ. Βαρλαμίτη) Άπομνημονεύματα άπ' τό Γαλλικό πόλεμο	» 74
Γεωργίου Παΐσιου	: Άγιογραφία και Άγιογράφοι Χιονιάδων (πραγματεία)	» 80

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ: Σημειώματα: Τό Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (Συντάξεως) — Μιά παρεξήγηση — Ο «Πυρός» — «Ποτέ την Κυριακή» (Τά παιδιά του Πειραιά) (Α. Γεροντικού) — Ε.Ι.Ρ. και Έπαρχία (Συντάξεως) — Κριτική του Βιβλίου: Κώστα Αγνάνης «Λογής—Λογιών». Κων. Κοντοσάκου: «Έκλογή εξήκοντα δύο παραμυθιών του Έλληνικού Λαού» (Α. Σαλαμάγκα) — Γιάννη Σφακιανάκη. «Οί ένοχοι» — Παρασκευά Ι. Μηλιοπούλου: «Θρησκευτικοί ύμνοι (Δ. Κόκκινου). — Τό Χρονικό του Θεάτρου: Ζητούνται συγγραφείς) — Πήτερ Σάφερ: «Άσκηση πέντε δακτύλων» — Σαρλότ Χάστιγκς: «Χρησι όρη» (Τάκη Σωτήρχου).

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ Γ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 105ον

ΚΩΝΣΤ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

4

Χρ. Φιλητάς ἐκ Παρισίων τῇ 19 Αὐγούστου 1818 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς Βιέννην (Ἑθν. Βιβλ. Ἀρχ. Ἀσωπ. ἀριθ. 239)

Φίλτατέ μου Ἀσώπιε,

19 Αὐγούστου 1818 Παρισίους

Ἰθάλα το ἀπὸ Βάδεν(38) 2 Αὐγούστου σημειωμένον ποθητόν μου γράμμα σου εἰς τὴν αὐτὴν στιγμήν σχεδὸν ὅπου μ' ἐγγειρίζοντο παρὰ τοῦ κυρίου Κορσῆ τὰ ἀπὸ Τεργέστης. Ἐχάσθη, φίλε, ἐπιηροσορήθη, ἐπεισθὴν τέλος πάντων εἰς ὅσα διὰ πολλῶν καὶ μακρῶν ἐπρόβαλες ὑπ' ὄψιν μου θαρραλινὰ καὶ ἐπελπιστικά. ὡς ἔάν ἐμμελα τίχα νὰ κάμω παλινοφία εἰς τὸ ὅτι ἔφθασα νὰ ἀποφασίσω διὰ τὴν ἀγάπην σου, ὅχι ἀγαπητέ, ἦμιον βέβαιος ὅτι εὐτυχῆ, οὐδαμῶς ἀτυχῆ ἐπεδίμησες νὰ με καταστήσης. Τὸ κοινὸν τῶν ἐξεῖσε Ἑλλήνων μ' ἔμβασαν τετρακόσια φράγκα διὰ τὸ ἀπὸ Λεινωσίας(39) μέχρι τῶν ἑξῶν μηνῶν τοῦ Ἀδριατικοῦ ταξιδίου μου ὅθεν ἀναχωρῶ περὶ τὴν 27—8 τοῦ παρόντος ἔχων εἰς τὴν συνοδίαν μου ἴσως καὶ τὸν ἡμέτερον Νίτζον, ὅστις ὅμως μένει εἰς Παβίαν (40) διὰ νὰ ἰδῆ μὴ κάμῃ τὰς ἐξετάσεις του εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ Δοκτωρικοῦ διπλώματος, καὶ ἔάν

εὖρη ἐναντιότηας περᾶ εἰς Πίσαν(41) ἢ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Νεάπολιν εἰς ὅλον τὸ ἕστερον αὐτὰ πάσχει, ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ τελειώσῃ εἰς μίαν σχολὴν καὶ τὰ μαθήματα καὶ ὅσα ἄλλα χρειάζονται διὰ τὸν ἰατρικὸν τίτλον. Νομίζω ὅτι ἀναχωρεῖ περὶ τὸ αὐτὸ φθινόπωρον καὶ ὁ Βασίλειος, μ' ἕνα παρόμοιον σκοπὸν. Ἐγὼ ἐπειδὴ ὅτε ἀνέβαινα εἰς τὰ ἐδῶ δὲν ἐπέρασά ἀπὸ τὴν Ἑλβετίαν(42), σκοπὸν ἔχω νὰ τὰ κάμω τώρα, καὶ ὅθεν κατεβαίνω εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ Γενεύης καὶ Λεμάνου λίμνης. Εἰς δὲ τὸ Ἀδριατικὸν λογαριάζω νὰ καταπτήσω ὀλίγον πρὶν τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἀδελφέ, μετὰ τὴν λεγομένην Λιλιγέντειαν ἀσθροστώ νὰ ταξιδεύσω μονοζόπου. Φθάνει νὰ εὐρεθῶ ἐκεῖ τὸν Σεπτέμβριον καθὼς ἐπιθυμῆς.

Καθὰ ὄλ' αὐτὰ, μόνον με λυπεῖ, φίλε μου, ὅτι σὲ βλέπω ἀπ' ἀρχῆς ἕως εἰς τὸ τέλος τοῦ γράμματός σου νὰ θανατῆς ὡς ἂν ὁ Γέρον τῶν μυθοποιῶν. Τί πάσχεις; Τί πονεῖς; Εἰς τί αἱ ψυχρολουσίαι, αἱ θερμολουσίαι, αἱ μεταλλωδοποσίαι(;) καὶ χίλια ἄλλα παρόμοια ἰατρολογήματα ἱκανὰ καὶ τὰ κατ' ἰδέαν νοσήματα νὰ ἐντείνουσι καὶ

* Συνέχειο ἐκ τοῦ προηγ. τόμου σελ. 898.

πραγματικά ἄλλα νὰ ἐπιφέρουν; Καλὲ λειψαι ἀπ' αὐτὰ τὰ βάσανα διασκέδασε, γέλα, περιπάτει, διακοβόλει καὶ καμμίαν φอรὰν, μεταχειρίζου καλοὺς ζαμιούς καὶ καλλιώτερα ἀκόμη ψητὰ μύσχεια ἢ ἀγελαδινὰ καὶ τὸ σωτηριῶδες νῆμα τοῦ Λυαίου διὰ τὴν ἐπιβλέψη ἢ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐπάνω σου καὶ νὰ γένης ὑγιής καθὼς καὶ ἄλλοτε. Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ τὰ ψύχη τοῦ Βορρά πάντα θέλει κάποιον κάποιαν μεταβολὴν καὶ εἰς τὸ ἡθικόν σου καὶ εἰς τὸ φυσικόν σου ἐπ' ὠφελείᾳ θάρρει καὶ λησιμόνησε διὰ ὥρας τὸν κατασκέλετον Γέροντα,

Ἀγόρασα ὀλίγα βιβλία καὶ ἱατρικὰ καὶ ἀπὸ τὰ φιλολογικὰ ἐκεῖνα ὄσα γραμμένα εἰς τὸ Γαλλικὸν ἴσως δὲν ἤθελα ἐκεῖ εὔρει. ἐγὼ οἷς καὶ τὸ *Histoire de l'établissement des nouvelles Colonies* ὅπου μὲ ὑπέδειξες σὺ ἐξοδεύσας διὰ ὅλα καμμίαν διακοσασίαν φράγμα ἐκ τοῦ ὑστερήματος. Τὰ στέλλω δὲ εἰς περιλαβὴν τοῦ φίλου Ρῶτα.

Οἱ τρανοὶ φίλοι μου, εἰς τοὺς ὁποίους πρὸ ἐμοῦ ἢ φήμη, *Pamague crescit cunctis*, σὲ εἶχεν ἤδη συστημένον, σὲ ἀσπάζονται διὰ μέσου μου. Ἐξ αὐτῶν ὁ Κύριος Τυπάλδος ἔλαβε γράμματα κατ' αὐτὰς ἀπὸ τὸν ἐκ Κερκύρας ἀδελφόν του ἐπίσκοπον ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι Τριπόλεως (43), ὁ ὁποῖος τὸν σημεῖοι καὶ κάποιον νέον τὸν ὁποῖον βέβαια δὲν ἤθελεν εἶσθαι πάντῃ ἀδιάφορον νὰ τὸ ἠξεύρης. Εἶναι δὲ τὸ ἐξῆς. Ὁ ὑψηλὸς Κομισσάριος τῶν Ἰονίων Νήσων εἰσαρεστήθη εἰς τὴν Κεφαλληνίαν τέλος πάντων νὰ συστηθῇ ἢ τόσον προσδοκωμένη Ἀκαδημία, διότι οἱ Κεφαλληνεῖς ἔδοξαν ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς Κορινθιαῖτας διεφθαρμένοι, καὶ βιομήχανοι καὶ ζηλωταὶ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ γραμμάτων καὶ πραγμάτων πλέον παρὰ οἱ κώδιλοι ἐκεῖνοι Βενετζίανοι. Ἐδιώρισε μόνος του ὅταν ἐκεῖ πρὸ χρόνον τινὸς ὑπῆγε καὶ τὸν τόπον ἰσανόν εἰς ἀνάπανσιν ἐξακοσίων μαθητῶν καὶ πρὸς ἀταρτισμὸν τοῦ κοινοῦ αὐτοῦ καλοῦ ἠθέλησεν ἢ Ἐξοχότης του νὰ ψηφισθῇ ἀρχιερεὺς Κεφαλληνίας ὁ οἰθεὶς ἀπ' ἀδελφός του Τυπάλδου (ἐκκλησιαστικὸς ὡς πληροφοροῦμαι ἀπὸ διαφόρους μὲ πολλὴν ζήλον τῆς ἐθνικῆς παιδείας

καὶ μὲ πολλὴν ἀξιότητα), τὴν εἶδον τὰυτὴν τὴν ἐπεκύρωσεν καὶ ὁ ἐκεῖθεν κατὰ ταύτας τὰς ἡμέρας (συγγώρει, ἀδελφὲ, αὐτὰς τὰς μελανίας ἐπειδὴ ἔχω ἓνα διαβολοκόνιδιον ὅπου κάθε τόσον ἀποθέτει ἐπάνω εἰς τὸ χαρτίον τὰ κλώσσια τοῦ καλαμαρίου), ἐπεκύρωσε, λέγω, ὁ ἐκεῖθεν ἐλθὼν Σακρετάριος Μέγερ προσθέτων ὅτι ἢ χαρὰ τῶν Κεφαλληνικῶν ἦτον ἀπεριγοραπτος ὅταν ὁ Λόρδ Κομισσάριος τοὺς ἀνήγγειλεν ὅτι ἢ νῆσος αὐτῶν ἔμελλε νὰ γένη τὸ καταγωγίον αὐτῶν τῶν Ἑλληνικῶν μουσῶν. Ἐὰν ἀκόμη εἶσαι εἰς Βιέννα ἄσπασαι ἀπὸ μέρος μου τὸν φίλον Ἀναστάσιον Πολεξωῖδην (44) τὸν ποτὲ μαθητὴν μου καὶ ἐὰν ἀγαπᾷ ἄς μὲ ἐνθυμηθῇ καὶ διὰ γράμματός του. Ἀσπασαι ὁμοίως ἀπὸ μέρος μου μετ' εὐλαβείας τὴν δεξιάν τοῦ ἁγίου μας κυρ Διονυσίου. Ἀπὸ Τεργέστης πάλιν θέλω σὲ γράψω ἐπεταμιένως περὶ πάντων μένων κατὰ τὸ παρὸν ἕως ἐδῶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχω μὲ τὸ περισσότερο νὰ σὲ ἐνοχλήσω. Ὑγίαινε, φίλτατε Ἀσώπιε, ὑγίαινε καὶ πάλιν ὑγίαινε, ἐπειδὴ ἢ ὑγεία σου εἶναι πολλὰ ἀκριβῆς εἰς ἐμὲ καὶ εἰς ὄλην μας τὴν πατρίδα.

Ὁ σὸς Φιλητᾶς

(ἐπὶ τοῦ κώτου)

Paris A. Monricur. Monricur Constantin Asopius. Cber. Mr Stauro Johann Vismne en Aurtliche.

5

Χρ. Φιλητᾶς ἐκ Τεργέστης τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1818 πρὸς Κων. Ἀσώπιον εἰς Γοττίγγην.

(Ἐθν. Βιβλ., Ἀρχ. Ἀσωπ. ἀριθ. 240)

Τεργέστη τῇ 12 Ὀκτωβρίου 1818

Φίλε Ἀσώπιε. χαῖρε!

Ἐφθάσα τελευταῖον εἰς Τεργέστην, καὶ εἶναι σήμερον, ἂν δὲν λανθάνωμαι, δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ, ἀπὸ δὲ τὴν μεγάλῃν χώραν ἐκίνησα τὴν τρίτην τοῦ περασμένου Μηνὸς συνοδοιπόρον ἔχων, ὡς σ' ἐφάνερα ἄλλοτε, τὸν Δημήτριον Νιτζον. Εἰς τὸ ταξιδίον μου ἐξώδευσα ἡμέρας 27 πλὴν ὄχι διὰς ὁδοιπορῶν. Τέσσαρας ἔκαμε χορεία νὰ μείνωμε εἰς Γενεύαν διὰ τὸ θεραπεύσω τὴν σφοδρὰν συνάγχην ὅπου κατ' ὁδὸν ἔλαβα χιονίζομενος καὶ βοεχόμενος εἰς τὰ ὁρεινὰ ταχυδρομῶν.

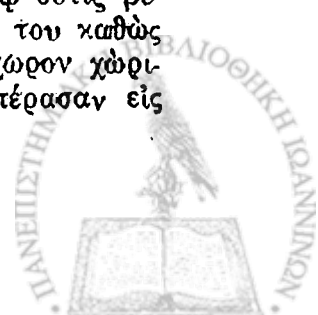
Ἐμείνα εἰς τὸ Μεδιόλανον μίαν διὰ

νά ἀνάπαιθῶ. Αὐτοῦ ἀφῆκα τὸν Δημήτριον διὰ νὰ περάσῃ εἰς Παβίαν διὰ τὸν σκοπὸν του, καὶ ἐγὼ διὰ Βριξίας καὶ Οὐερὼνας καὶ Οὐϊκεντίας ἐξαπέστεισα εἰς τὸ Πατάβιον(45) μὲ σκοπὸν νὰ μείνω καὶ αὐτοῦ καμμίαν ἡμέραν. Ἄλλὰ τί θέλεις; Ἡ τόσον τερπνὴ θεὰ τῶν ἀγυιῶν της ὅπου χαίρεται ἄνθρωπος νὰ περιπατῇ καὶ αἱ τόσον ὠραῖαι ἐκεῖναι στοαὶ ὅπου μεγαλοπεπῶς ὑποτρέχουσιν ὑποκάτω εἰς τὰς οἰκοδομὰς της ἐχρειάζετο ἄλλο παρὰ μίαν ἡμέραν, ὅθεν καὶ τὸ ἀνέβαλα δι' ἄλλην φορὰν καὶ ἔτρεχα τὴν αὐτὴν ὥραν εἰς Φοισίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν περὶ λίχνων ἀφὰς σχολαστικῶς Μεσολογγίτης ἠθέλην εἶπει. Τὸ πρῶτὴ ἢ πρώτη μου φροντίς ἦτον νὰ εὕρω ὁμογενεῖς, καὶ καλὴ τὴν ἡῶρα τὸν φίλον Ροῖσσιον ἐξενίσθη παρ' αὐτῶ καὶ ἔμεινα εἰς τὴν Βενετίαν ἡμέρας πέντε. Τῇ 29 ἐπέβην νηὸς καὶ τῇ 30 ἔφθασα μὲ τὸ καλὸν εἰς Τεργέστην κατέλιπα δὲ εἰς ξενοδοχεῖον *Gran Locanda* καλοῦμενον μεγάλα πράγματα. Τὸ ἑσπέρας ἐπῆγα εἰς ζήτησιν τοῦ κυρίου Ρῶτα, ὅστις μὲ καθωδήγησεν εἰς τὸν κῆρ Σεμιτέλλον, καὶ οὗτος μὲ ἐκράτησε τὴν νύκτα εἰς τὸν οἶκον του διὰ νὰ συνομιλήσωμεν ἐκτενέστερον, ἐκεῖ ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ γνωρίσω τὸν κῆρ Ἀνδρέαν Κλοκῶνην καὶ τὴν φαμίλιαν του. Ὡς ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὴν ἡμέραν του ὁ Σεμιτέλλος ἐμπροσθὰ καὶ ἐγὼ τὸ κατόπιν ἐμοιράσωμεν τὰ *Biglietti di visita* ὅπου ἀφῆκα εἰς τοῦ Ρῶτα, ἐκάστω κατὰ τὴν ἀξίαν του καὶ κατὰ τὸ βάλαντιόν του. Ἐφιλεύθη καθεξῆς εἰς διαφόρους ἕως τῆς Κυριακῆς ὅπου ὑπήγαμεν νὰ ἀκούσωμεν τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν κατὰ ζήτησίν μου ἀνέβηκαν οἱ τε ἱερεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ ὁ λαὸς αὐτὸς ὅσοι ἠθέλησαν καὶ ξυρισμένοι καὶ ἀξύριστοι τὰς κεφαλὰς, καὶ ὁ ὄχλος τῶν νηπίων μετὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ σιγῆς γενομένης κατέλαβα τὴν καθέδραν συνοδευόμενος παρὰ τοῦ κυρίου Ρῶτα καὶ σοβῶν μὲ δλην τὴν προφεσορικὴν ἐμβροῖθειαν. Εὐθύς ἔκαμα τὴν προανάκρουσιν ἢ ἀνοιξιν ἢ *prousion* ὅπως θέλεις ἀλλέως εἰπέ την, καὶ ἐροητόρευσα σχεδὸν 3 τέταρτα τῆς ὥρας. Καὶ οἱ μὲν Δία οἱ δὲ Ἐρμῆν ὑπετόπασαν!!! διάφορα εἶπα

καὶ διαφόρους ἐθυμιάτισα ἐν οἷς ἀποσκεπαστὰ καὶ τὸν πλούσιον εὐκράτην καὶ τὸ θυμιάμα ὡς μὲ εἶπαν ἐφάνη εὐπρόσδεκτον. Τὴν Τρίτην ἔδωκα πλέον ἀρχὴν εἰς τὸ *Mon Cours de Litterature Grecque* ἀναγνώσας εἰς μὲν τοὺς ἀνωτέρους τὸν Οἰδίποδα τὸν Τύραννον ὄχι δι' ἄλλο εἰμὴ διὰ τὴν τάξιν τοῦ μύθου, ἔτι ἐξηγήσας καὶ τὸ περὶ Τραγωδίας, βάσιν μὲν ἔχων τὸ βιβλίον τοῦ Οἰκονόμου(45a), ὁδηγὸν δὲ εἰς τὰς ιδέας τὸν Λαφάρπην(46) ἕως νὰ μοῦ ἔλθουν τὰ βιβλία μου διὰ νὰ ὁδηγηθῶ καλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν Λεμερκιέρην(47) καὶ Σλέγγελον(48).

Ὁ ἅγιος Ἱεροκῆρος ἐπραγματεύθη ἐπιπολαίως συγκεχυμένως καὶ τρόπον τινὰ σχολαστικῶς τὴν ὕλην. Ἰδιῶμα ἀναπαλλοτριώτον ὄλων τῶν συρραπτόντων. Εἰς τοὺς δευτέρους φιλάττω καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν τάξιν τὴν ἐδικὴν σου, ἕως νὰ ἰδῶ ἂν ἠμπορέσω νὰ συστήσω καὶ δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τοὺς πρῶτους κοινῶς ὡς χωριστὸν μάθημα τὴν θεωρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἐπιστεροσίου(49) καὶ Οὐάικοναίρου(50) κ.τ.λ. πλὴν περὶ τούτου ὁ καιρὸς διδάσκαλος κατὰ τὸ παρὸν ἀσχολοῦμεθα μετὰ τοῦ κυρίου Ρῶτα νὰ βάλωμεν καὶ τοὺς σχολαστικούς εἰς κάποιαν τάξιν καὶ εὐλογον εὕρομεν νὰ εἰσαχθῇ διὰ τὰ ἀρχάρια ἢ Μέθοδος ἢ ἀλληλοδιδασκική,... ὅτου καὶ κατ' αὐτὰς γράφω τῶν φίλων εἰς τὴν Λευκωσίαν νὰ μᾶς στείλουν πίνακας. Τὸ ἄλλο σχολεῖον τὸ τοῦ Παπαλεξοποίου μικροῦ δεῖν μένει εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν εἰμὴ ὅτι σκοπῶ νὰ ἐνοστήσω τὴν διδασκαλίαν τῆς Γραμματικῆς τῆς κοινῆς λαλονμένης γλώσσης πολλὰ ὁμῶς ἐπίτομον, καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς εἰς τὰ κοινὰ βιβλία. Τὸν δὲ γηραιὸν σχολαστικὸν τὸν ἀφήνωμεν πρὸς ὥρας. Εἰς ταῦτα, φίλε, ἀσχολοῦμαι καθ' ὥρας ὁ διὰ σὲ καὶ μόνον ἐξ ἰατροῦ ἀρχισχολαστικός· τί γὰρ ἂν καὶ πάθοι τις, ἐπαναλαμβάνουν ἄλλοι σχολαστικοὶ εἰς περιοστάσεις ὁμοίας ὅτι φίλος τις ὢν βιάζοιτο! Ἐπειδὴ ἀκόμη κατοικίαν δὲν ἠῶρα ξενίζομαι παρὰ τῷ κῆρ Σεμιτέλλῳ ὅστις βέβαια ἠθέλε μὲ κρατήσει σιμὰ του καθὼς καὶ σὲ ἂν εἶχε τὸ αὐτὸ εὐρύχωρον χωρίσμα τοῦ ὄσπιτιου Ἐπειδὴ ἐπέρασαν εἰς

ἄλλην κάμαραν. Χθές ἐγεύθην παρὰ τῷ πλουσίῳ. Χαιρετίσματα ἀπὸ δλας αἱ ὁποῖαι καὶ σὲ ἔγραψαν διεξοδικά. Τὶ ἄλλο νὰ σὲ εἰπῶ; Ἐγὼ ὑγιαίνω θαῦμα πολύφροντις ὁμῶς καὶ πολυμέριμος. Φανέρωσέ μου καὶ σὺ ἐπ' αὐτοῦ πῶς ἔχεις πῶς περνᾷς. Εἰς τί ἀσχολεῖσαι. Αὐτοῦ εἶναι ζῦθος ἑξαιρετος τζουζέ τον εἰς ἔλλειψιν τοῦ καρποῦ τῆς ἀμπέλου. Εἶναι καὶ *Bijstek* καὶ *Rospif* καὶ ξεκοκκάλιζε τα ὅτι θέλει σὲ κάμουν καλόν.

Εἰς ἀπόκρισίν σου, τὴν ὁποίαν προσμένω μὲ τὸ στόμα ἀνοικτόν, βλέπε νὰ μὲ κατηχήσης εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα ἐδῶ. Καὶ εἴ τι ἄλλο σὺ ἀπὸ μέρος σου θέλεις πρόβαλέ το ἐλευθέρως. Χαιρετίσματα ὅπου καὶ ἂν θέλῃς ἄς εἶναι μακάρι καὶ ἀπὸ τὰ πλέον ἀκριβὰ καὶ μετὰ πόθου ψυχῆς καὶ καρδίας μὴ φοβᾶσαι! Τὶ ἄλλο; Ἡ Τεργέστη μὲ ἀρέσει, οἱ ἡμέτεροι εὐπροσέγοροι, κόσμοι, φιλομαθεῖς, καὶ καλοὶ φύλακες τῶν πατρῶων ἐθίμων. Σ' εὐχαριστῶ ὅτι μὲ δίδεις τὴν ἀδειαν νὰ ἀνοίξω τὰ βιβλία σου, καὶ ὅλα ἐχθὲς τὰ ἐδοκίμασα εἰς τὴν κασσέλλαν τὴν κλειδομένην πλὴν δὲν ἤρξαμε τὴν Βιβλιοθήκην Φαβριζίου(51) ὅπου μ' ἔγραφες κάποτε ὅτι ἀπέκτησε, μήτε ἄλλα ὅπου ἐγὼ ἐπεθίμιον, ἄς εἶναι μ' ὅλον τοῦτο καὶ ὅσα ἤθρον δὲν εἶναι πάντη ἀχρηστα. Ἐδέχθην τὴν διδασκαλίαν τῶν Μαωραϊτινιδῶν, δὲν ἠξείρω ἔαν καὶ τὰς Κ. Τοῦτο κεῖται ἐπ' αὐταῖς. Οἱ φίλοι ὑγιαίνουν καὶ ἐκ τούτων ἄλλοι σὲ ἔγραψαν καὶ ἄλλοι θέλει σὲ γράφουν ὡς τόσον ὀνομαστὶ ὁ Κύρ Ἀνδρέας καὶ Κυρία ἀρχόντισσά του σὲ ἀσπάζονται μετὰ πόθου. Ὑγίαινε, φίλε, καὶ ἐπίδιδε.

Ὁ σὸς Φιλητᾶς

(Ἐπὶ τοῦ νῶτου)

A. Monrieur Constantin Asopius A. Qüttingen

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

38. Βάδεν (*Baden*).— Ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπάρχουν πολλαὶ λουτροπόλεις ἐν Εὐρώπῃ, ὡς: τὸ Ἄνω Βάδεν (*Oberbad.*) τῆς Ἑλβετίας, τὸ *Baden bei Wien* νοτίως τῆς Βιέννης, καὶ τὸ Βάδεν—Βάδεν (*Baden—Baden*) πόλις τῆς Βάδης ΝΔ τῆς Γερμανίας. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ τελευταίου.

39. Λευκωσία.— Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ τῆς πρωτεύουσας τῆς Κύπρου. Ἡ

περὶ ἧς ὁ λόγος εἶναι πρόσγειος νήσος μικρὰ ἐν τῷ Τυρονηκῷ πελάγει «μικρὸν ἔχουσα πρὸς τὴν ἠπειρον τὸν διέκπλου, ἐπὶ ὀνόματι μιᾶς τῶν σειρήνων ἐκπεσούσης δεῦρο, μετὰ τὴν μυθεομένην ρίψιν αὐτῶν εἰς τὸν βυθόν» τῆς δὲ νήσου πρόκειται τὸ ἀντικρωτήριον ταῖς Σειρηνούσαις, τὸ ποιοῦν τὸν Ποσειδωνιάτην κόλπον» (Στράβωνος ΣΤ' α, 1 καὶ 258). Εἶναι ἡ σημερινή νήσος Λικόζα, μεταξὺ Νεαπόλεως καὶ Σιολέρνου. Καὶ τὸ ἀπέναντι ἀκρωτήριον λέγεται Λευκωσίας ἄκρα.

40. Παβία.— Πάλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λομβαρδία πρωτεύουσα ὁμωνύμου νομοῦ. Κεῖται 30 χιλ. νοτίως τοῦ Μιλάνου, ἐπὶ τοῦ παταμοῦ Τικίνου ἢ Τιτσίνου. Ἐχει παλαιούς κηροὺς καὶ παλαιὸν πανεπιστήμιον ἰδρυθὲν τῷ 1361.

βλ. *Stephen d' Irsay, Histoire des Universités françaises et étrangères des origines à nos jours. Tome I, Paris 1933 σ. 8. 76, 234, 241 239 Tome II Paris 1935 σ. 37. 75 79. 166, 257*

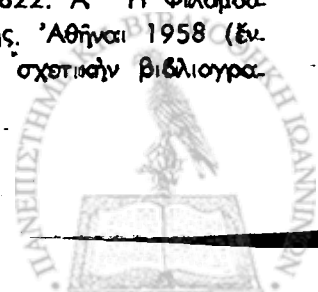
41. Πίσα ἢ Πίσαι.— Ἀρχαιοτάτη πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Ἐτρουρία παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Ἄρνου καὶ Ἀσαύρου. Λιμὴν αὐτῆς εἶναι τὸ Λιβόρνον. Σήμερον ὀνομάζεται Πίζα (*Pisa*) καὶ κεῖται ἐν Τοσκάνῃ. Ἐχει πανεπιστήμιον ἰδρυθὲν τῷ 1338 καὶ ἀνακαινισθὲν τῷ 1452.

βλ. *Stephen d' Irsay, Histoire des Universités. Tome I, Paris 1933 σελ. 239—240, τ. II σ 2 44.*

Νικ. Β. Τωμαδάκη, Ναοὶ καὶ θεομοὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος τοῦ Λιβόρνου. ΕΕΒΣ, τ. ΙΣΤ' (1940), σελ. 81—127.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τοῦ Ἐξωτερικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας. Ἀθήναι 1953.— Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία... τ. Β' ἐν Ἀθ. 1936 σελ. 486—7.

42. Ἑλβετία.— Ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 16ου αἰ. ἤρχισεν ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἰδίᾳ χάριν τῆς μελέτης τῶν ἐλληνιστῶν γεγραμμένων Εὐαγγελίων, διότι ἐκεῖ ἔδρασαν οἱ ὄπαδοὶ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως Τσβίγγλιος ἐν Ζυρίχῃ καὶ Ι. Καλβίνος εἰς τὴν γαλλόφωνον χώραν.

Τρ. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία... τ. Β', ἐν Ἀθήναις 1936 σελ. 500—503.— Ἀλεξ. Ι. Δεσποτοπούλου, Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 1954.— Ἐλένης Ε. Κούκου, Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ παιδεία. 1803—1822. Α' Ἡ Φιλώμουσος. Ἐταιρεία τῆς Βιέννης. Ἀθήναι 1958 (ἐνθα εὐρίσκει τις καὶ τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν).

φίαν περί τῆς δράσεως τοῦ Ἰ. Καποδίστρια ἐν Ἑλβετίᾳ).— Διὰ τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης βλ. *Stephen d'Issey, Histoire des Universités Tome I, Paris 1933 σ. 319.*

Πρὸ βλ. Ἀπ. Β. Δασκαλάκη, Ἔνας πνευματικὸς ἑορτασμός. Τὰ 400 χρόνια τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης. Ἐφημερίς Ἀθηνῶν «Ἔθνος» τῆς 27 Ἰουνίου 1959, σελ. 3.

43. Τυπάλδος — Κοζάκης Ἀγαθάγγελος (κατὰ κόσμον Ἀνδρέας). Ἐγενήθη εἰς τὸ Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1771. Εἰς μονὰς τῆς Ἀνατολῆς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς. Τῷ 1806 ἐστάλη ὑπὸ τῆς μητροπόλεως Κεφαλληνίας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ ἐκράτησε τούτον. Μετὰ τριετίαν ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Τριπόλεως τῆς Συρίας, ἀλλ' ἔμεινε συνοδικὸς ἐν Κων)πόλει μέχρι τοῦ 1814. Τῷ 1818 ἡ Ἰαυσία Γερουσία ἐξέλεξεν αὐτὸν τοποτηρητὴν τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου Κεφαλληνίας. Ὡς τοιοῦτος ἔδρασε λαμπρῶς ἐξυπηρετήσας οὐ μόνον τὴν Ἐκκλησίαν ἀλλὰ καὶ τὸν προπαρασκευαζόμενον ἀγῶνα τοῦ ἔθνους. Ἐστείλεν εἰς Πελοπόννησον σώματα Κεφαλλήνων ἑθελοντῶν, πολεμωφόδια κ. ἄ. Ἔνεκα τούτου ὁ *Maitland* καθήρεσε καὶ ἐξώρισε τούτον. Κατέφυγεν εἰς Βενετίαν ὅπου ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Δαλματίας. Διὰ τοῦ Ἰ. Καποδίστρια ἐγνωρίσθη μετὰ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας καὶ μετὰ τὸν Τσάρον τῆς Ρωσίας. Τῷ 1824 διώσθη ἐπίσκοπος Κριμαίας καὶ τῷ ἐδόθη ἡ ἐπίκαιρσις τῆς ἐν Βαλουκλαιδᾶ μονῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τοῦ 1853. Τῷ 1865 ἀπέθανεν εἰς Ἁγίους Τόπους.

Ἡλ. Τσιτσέλη, Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα. Τόμος Α΄. Ἐν Ἀθήναις 1904 σελ. 693—696.

44. Πολυζῶιδης Ἀναστάσιος.— Ἐγενήθη τῇ 20—2—1802 εἰς τὸ Μελένικον τῆς Β. Μακεδονίας ἐκ πατρὸς Σερραίου. Εἶχεν ἀδελφὸν τὸν ἀπὸ τοῦ 1769—1796 μητροπολίτην Λεόντιον. Ἐφοίτησεν εἰς τὴν Σχολὴν Μελένικου ἣν διηύθυνεν ὁ ἐκ Μετσόβου Ἀδάμ Τσαπέκος. Ἐδιδάσκετο καὶ κατ' ἰδίαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον τῆς Σχολῆς Χριστόφ. Φιλητᾶν ἱστορίαν, γεωγραφίαν καὶ λατινικά. Ἐτα ἐφοίτησεν εἰς Σέρρας δι' ἀνώτεροι μαθήματα ἰδίᾳ ἀπὸ τὸν Μηνᾶν Μινωΐδην ἐκ Γραμματικῆς τῆς Ἐδέσεως διδάξαντα εἰς Σέρρας ἀπὸ 1815—1819. Ὁ πατὴρ τοῦ Πολυζῶης Ἀναστασίου ἀπέθανε τῷ 1817. Τῷ 1818 ὁ Ἀ-

ναστάσιος Πολυζ. ἀπήλθεν εἰς Εὐρώπην χάριν ἀνωτέρων σπουδῶν. Εἰς Βιέννην ἔμεινε ἐν ἔτος καὶ ἔμαθε τὴν Γερμανικὴν. Ἐγγραφεῖς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γοττίγγης ἐσπούδασεν ἐπὶ τετραετίαν Νομικὰ καὶ Ἱστορίαν. Συσπουδασαὶ τοῦ ἐκεῖ ἦσαν ὁ Κ. Ἀσώπιος, Γ. Γεννάδιος, Θεόκλ. Φοιρμακίδης, Γ. Ψύλλας, Φραγκίσκος Μαῦρος κ.ἄ. Ἐτα ἐνεγράφη εἰς τὰ Πανεπιστήμια πρῶτον τοῦ Βερολίνου ἔπειτα τῶν Παρισίων. Ἐκτραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως κατέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ Τεργέστης μετὰ τοῦ Ψύλλα καὶ Μαύρου. Ἐφθασεν εἰς Μεσολόγγιον καὶ ἐσχετίσθη μετὰ τὸν Ἀλ. Μαυροκορδάτον. Εἰς τὸ ἐξῆς θὰ εἶναι γραμματεὺς καὶ πολιτικὸς φίλος αὐτοῦ. Τῷ 1823 ἐστάλη μετὰ τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη εἰς Λονδίνον διὰ τὴν σύναξιν τοῦ πρώτου ἔθνικοῦ δαυείου. Τῷ 1827 ἔρχεται εἰς Παρισίους πρὸς συμπλήρωσιν τῶν νομικῶν σπουδῶν του. Ἐπὶ Κυβερνήτου ἐτάχθη μετὰ τὴν ἀντιπαλίτευσιν. Ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐκδίδων τὸν «Ἀπόλλωνα» ἀπὸ 11—3—1831. Ὡς πρόεδρος τοῦ ἐκτάκτου δικαστηρίου τῆς δῆθεν ἀνταρσίας τοῦ Θ. Καλοκοτρῶνη ἀντετάχθη σθεναρῶς κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Ἀντιβασιλείας. Βραδύτερον διωρίσθη ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, τῷ δὲ 1837 ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐσωτερικῶν. Ἐπὶ Γεωργίου Α΄ διαρίσθη νομάρχης Ἀπτικοβοιωτίας. Ἐγνώριζε πολλὰς γλώσσας καὶ συνέγραψεν ἀρκετὰ συγγράμματα «τὰ Γεωγραφικὰ», «τὰ Ἑλληνικὰ», «τὰ Νεοελληνικὰ», «Γενικὴν Ἱστορίαν» κ.ἄ.

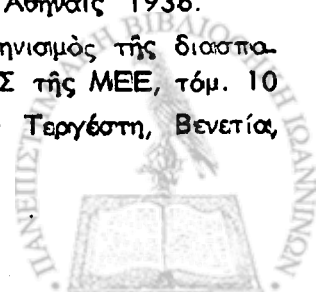
Πέτρου Πέννα, Ὁ Μακεδὼν Ἀναστάσιος Πολυζῶιδης, Ἀθηναί 1953 σελ. 64 (ἀνάπτυον ἐκ τῶν «Σερραϊκῶν χρονικῶν») (ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

Πρὸ βλ. Σπ. Π. Λάμπρου, Βιβλιοκρισίαι: Νέος Ἑλληνομν., τ. 13 (1916), σελ. 369—373 (ἔνθα ὁ λόγος περὶ Μηνᾶ Μινωΐδου).

45. Ἰταλία.— Περὶ τῶν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας Ἑλληνικῶν κοινητῆτων εὐρίσκει τις ἱκανὰ μετὰ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας εἰς τὰ βιβλία:

Τρ. Ε. Εὐαγγελίδου, Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Β΄, ἐν Ἀθήναις 1936.

Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς διασπαράς, εἰς τὸ ἄρθρον ΕΛΛΑΣ τῆς ΜΕΕ, τόμ. 10 Πρὸ βλ. καὶ τὰ ἄρθρα: Τεργέστη, Βενετία,

Πάδοια, Μεδιόλανον, Ρώμη, Νεάπολις, Πίζα, Λιβόρνον κ.λπ.

Βλ. ἰδίᾳ τὰ δημοσιεύματα τοῦ κ. Νικ. Β. Τωμαδάκη, Νασὶ καὶ θεσμοὶ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος τοῦ Λιβόρνου. ΕΕΒΣ, τόμ. ΙΣΤ' (1940), σελ. 81—127.— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ συμβολὴ τῶν Ἑλληνικῶν κοινοτήτων τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, Ἀθήναι 1953.

Περὶ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἰταλίας βλ. βιβλίον *Stephen, Histoire des Universités... Tomes I καὶ II, Paris 1933 καὶ 1935* (περιέχει ἀναλυτικὸν εὐρετήριον καὶ πλησιωτικὴν βιβλιογραφίαν) *Nic. Com. Paradozoli Historia Gymnasii Patavii Venetii MDCCXXVI (=1706)*.

Γ. Ε. Τιπάλδου, Οἱ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παρισίου Ἑλληνες σπουδασταί, ΕΕΒΣ, τ. Γ' (1929), σελ. 369—374.

45α Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων Κων)νος (1780—1857). Γεννηθεὶς ἐν Τσαρισάνῃ τῆς Λαρίσης ἐχειροτονήθη μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς πρεσβύτερος. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ἣτις ὀνομάζεται Φιλολογικὸν Γυμνάσιον, μετὰ τοῦ Κ. Κούμα καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στεφάνου Οἰκονόμου, ἱατροῦ. Οὗτοι οὐ μόνον ἐδίδασκον ἀκαταπονήτως ἀλλὰ συνέταξαν καὶ διδακτικὰ ἐγχειρίδια. Ὁ Οἰκονόμος ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1813 τὴν ρητορικὴν, τῷ 1814 τὴν ἱερὰν κατῆχσιν, τῷ 1817 τὰ γραμματικά. Ἐν Σμύρῃ συνέταξε καὶ κωμωδίαν ὁ «ἐξηνταβέλωνης», ἣν ἐξέδωκεν ἀνωνύμως βραδύτερον ἐν Βιέννῃ.

Δημ. Σ. Μπαλάνου, Κων)νος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ἀθήναι 1932.— Τοῦ αὐτοῦ Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Κων)νου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, Ἀθήναι 1936. Ἀν. Ν. Γαῦδα, Βίοι Παράλληλοι, τ. Α', Ἀθήναι 1872 σελ. 167—204.

46. Λαάρπ (Laharpe), Ἰωάννης—Φραγκίσκος ντέ.— Γαλλοελβετὸς ποιητὴς καὶ κριτικὸς (1739—1803). Ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις. Ἐγραψε τραγωδίας καὶ φιλολογικὰς κριτικὰς. Τῷ 1776 εἰσῆχθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν. Τὰ «*Oeuvres choisies et posthumes*» ἐξεδόθησαν τῷ 1806 εἰς 6 τόμους.

47. Λεμερκιέρος (Lemercier) Νεπαμισέν.— Γάλλος φιλόλογος (1771—1840). Ἐγραψε ποιήματα καὶ τραγωδίας. Ἀπὸ τοῦ 1810 ἦτο μέλος τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ καθηγητὴς εἰς τὸ Λύκειον *Athénée*

(1811—1814). Τὰ μαθήματά του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Cours analytique de littérature générale*» (1817).

48. Σλέγγελος (Schlegel), Αἰγούστος Γουλιέλμος φόν.— Γερμανὸς κριτικὸς καὶ φιλόλογος (1767—1845). Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀινόβερν καὶ ἐσπούδασε κατ' ἀρχὰς μὲν θεολογίαν ἔπειτα δὲ φιλολογίαν ἐν Γοττίνγῃ. Συνέγραψε διατριβὴν περὶ τῆς ὁμηρικῆς γεωγραφίας. Ἐδημοσίευσεν κριτικὰς μελέτας καὶ ποιήματα καὶ μετέφρασε πολλοὺς κλασσικοὺς ξένους ποιητὰς. Τῷ 1798 διωρίσθη ἑκτακτος καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Ἰένας, ὅπου ἱδρύσεν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Φρειδερίκου τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «*Ἀθηναίον*». Μετὰ τὸ 1813 ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βόννης.

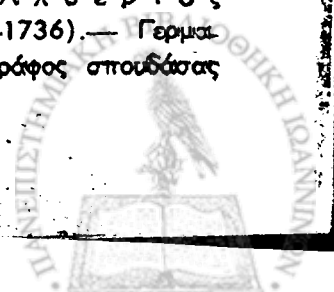
49. Χεμστερχόυς (Hemsterhuys)) Τιβέριος 1685—1766).— Ὁλλανδὸς φιλόλογος καὶ ἑλληνιστὴς. Ἐδίδαξεν ἑλληνικὴν φιλολογίαν εἰς Φράνκερ τὸ 1720 καὶ Λέυντεν τὸ 1740. Ὑπήρξεν ὁ ἱδρυτὴς τῆς σχολῆς τῶν ἑλληνιστῶν ἐν Ὁλλανδίᾳ. Ἔσχεν τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐκδόσεων ἀρχαίων συγγραφέων, π.χ. τοῦ Ἰαυλίου Πολυδεύκου, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἀριστοφάνους, τοῦ Ξενοφῶντος, τοῦ Χρυσοστόμου. Συνέγραψε καὶ μελέτας, ὡς: «*De graecae linguae praestantia*» καὶ «*De litterarum humaniorum studiis ad notes commendandos*».

Πρβλ. Ι. Καλιτσουάκι, Ἡ ἀναβίωσις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι. ΕΕΦΣΠΑ, Περίοδος Β'—Τόμ. Η' (1957—58), σελ. 333.

50. Βαλκενάριος (Valckenaar) Λουδοβίκος Κάσπαρ (1715—1785).— Ὁλλανδὸς φιλόλογος σπουδάσας ἐν Φράνκερ καὶ Λουγδούνῳ. Τῷ 1766 διεδέχθη τὸν Ἐμπτερχούσιον εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Λουγδούνου. Ἐξέδωκε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (1747), τὸν Εὐριπίδου τὰς Φοινίσσας (1755) καὶ τὸν Ἰππάλυτον (1768), τὸν Θεόκριτον, Βίωνα καὶ Μόσχον (1781) καὶ πολλοὺς ἄλλους, συνέγραψε δὲ καὶ διατριβὰς καὶ λόγους.

Βλ. Ι. Καλιτσουάκι, ἄρθρον ἐν ΜΕΕ, τ. 6 σελ. 571 α—β (μετὰ βιβλιογραφίας).— Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀναβίωσις τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι. ΕΕΦΣΠΑ, τ. Η' (1957—58), σελ. 333.

51. Φαβρίκιος, Ἀλβέρτος Ἰωάννης (1668—1736).— Γερμανὸς φιλόλογος καὶ βιβλιογράφος σπουδάσας

ΜΑΝΘΟΥ Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας πολλοὶ Ζαγορίσιοι μετέβαινον δι' ἐμπόριον ἢ ἄλλας ἐργασίας εἰς Βλαχίαν, Μολδαυίαν, Βεσσαραβίαν, Ρωσσίαν, Ἀδοσίαν, Βουλγαρίαν, Σερβίαν καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Εἰς τὰς πόλεις καὶ χωρία αὐτῶν εἰσγάζοντο τιμῶς καὶ εὐσυνειδήτως καὶ ἀποκιῶντες ἀρκετὰ χρήματα ἠγόραζον κτήματα ἀγροτικά ἢ ἄστικά. Οὗτοι ἂν καὶ ἔξω μετὰ ἀλλοφύλων λαῶν ἦσαν πιστοὶ εἰς τὰ πατροπαράδοτα ἥθη καὶ ἔθιμα, πιστοὶ εἰς τὴν Θρησκείαν τῶν πατέρων των. Δὲν ἐλησύνον ὅμως καὶ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των, ἀλλὰ τὸναντίον ἐφάνησαν χρήσιμοι ποικιλοτρόπως καὶ εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ εἰς τὸ Ἔθνος τὸ Ἑλληνικόν. Γενικῶς ὑπεβοήθουν καὶ ὑπεστήριζον πᾶσαν φιλόνητον προᾶξιν χωρὶς νὰ φειδωλεύονται καὶ χωρὶς νὰ ἐπιδεικνύονται, ἀπερχόμενοι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἄκληροι οἱ περισσότεροι, διότι ἠγοῦντο τὸν γάμον καὶ τὰ τέκνα ἐκκληροδόησαν εἰς τοὺς συμπατριώτας των τὰ μέσα τοῦ ἐξανθρωπισμοῦ καὶ τῆς προσοσίας.

Ὅλα σχεδὸν τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου ἀπέδειξαν πολλοὺς εὐεργέτας πὺν ἐφρόντισαν παντοιοτρόπως δι' αὐτὰ καὶ μετὰ τὰ κληροδοτήματά των ὠφέλησαν ποικιλοτρόπως αὐτὰ ἐπὶ πολλὰ ἔτη.

Σήμερον, δὲν ὑπάρχον κληροδοτήματα διότι ἄλλα μὲν τῶν κληροδοτηθέντων κτημάτων ἐπωλήθησαν καὶ τὸ ποσὸν τῶν πωλήσεων κατετέθη εἰς διαφόρους τραπέζας(1) καὶ τὸ ὅποσον μεταπολεμικῶς ἀπωλέσθη ἔνεκα διαφόρων αἰτίων, ἄλλα δὲ ἀπηλλοτριώθησαν ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ὑπῆρχον τὰ κληροδοτηθέντα κτήματα ἄνευ ἀποζημιώσεων. Περὶ τῶν Ζαγορίων εὐεργετῶν ἠσκολήθη πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ Ἰωάν. Λαμπριδῆς(2).

Ἐνταῦθα θὰ μνημονεύσωμεν ὀλίγους ἐξ αὐτῶν.

Α' ΝΕΓΑΔΕΣ

1) Οἱ ἀδελφοὶ Καρασιάδαι

Εἰς τὸ φύλλον 15α τοῦ κώδικος Μονοδενδρίου, τοῦ ὁποίου περιγραφή ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ 13ον τεῦχος τοῦ μηνὸς Μαΐου τοῦ ἔτους 1953 τῆς «Ἑπειρωτικῆς Ἑστίας» ἀναγράφεται:

«ἀντίγραφον γραμματος, τὸ ὅποσον ὁ κύριος Κωνσταντῆς Καπρῆς ἔστειλε

1. Σκ. Ζερβῶ «Ἐθνικὰ κληροδοτήματα καὶ δωρεαὶ» 1925.

2. Ι. Λαμπριδῆς «περὶ τῶν ἐν Ἠπειρῷ ἀγαθοεργημάτων» 1880 καὶ Ζαγοριακά.

ιατρικὴν, θεολογίαν καὶ φιλολογίαν. Πολυμῆθος καὶ ἀκαταπύνητος ἐρευνητής. Θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδρυτής τῆς ἱστορίας τῆς λογοτεχνίας. Ἐκ τῶν 188 συγγραμμάτων του τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» ἐκ 14 τόμων, ὅπερ εἶναι βιβλιογραφία τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων ἀπὸ τῆς ἀρ-

χαιότητα μέχρι τῆς Ἀλώσεως. Ἄλλα συγγραμματα οὗτου εἶναι ἡ «Λατινικὴ Βιβλιοθήκη» εἰς 3 τόμους διὰ τὴν κλασσικὴν λατινικὴν φιλολογίαν καὶ 5 τόμοι διὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐπίσης ἡ «Ἐκκλησιαστικὴ Βιβλιοθήκη», ἢ «Ἀρχαιολογικὴ Βιβλιοθήκη» κ.ἄ.

ἐξ μέρους τοῦ πρὸς τὸν εὐγενέστατον Κ. Καραστάθην προτείμων του διὰ Ἰπανδρείαν κορασιῶν τινῶν καὶ τῆς διορθωτικῆς τῆς στρατῆς εἰς τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν κάτω.

Τοῦτο δὲ ἔχει ὡς ἑξῆς(1)

Τὴν εὐγενείαν σας ταπεινῶς προσκυνῶ

τὴν Μαρτίου 1841 Μαναδένδρι(2)

Ἐν πρώτοις ἐρωτῶ διὰ τὴν ἀκριβεστάτην μοι ὑγείαν της, τὴν ὁποίαν ὁ Παντοδύναμος νὰ τὴν διαφυλάτῃ μακροχρόνιον καὶ εὐδαίμονα.

Εὐγενέστατε! Ἡ φήμη τοῦ σεβαστοῦ ὀνόματός σας ἀντηγήσασα παντοῦ διὰ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας εὐσεβείας τὰς ὁποίας κάμνετε μ' ἐνθαρ' ὀνει τὸν ὑποφαινούμενον δοῦλον σας νὰ τολμήσω νὰ θέσω ὑπ' ὄφιν σας ταῦτα. Εἰς τὸ χωρίον μου Μαναδένδρι εὐρίσκονται τρία ὀσπῆτια πάντοχα καταχρησμένα καὶ ἐπιφορτισμένα μὲ χοιρίτζια δύο ἕκαστον, τὰ ὁποῖα ὅλα νὰ ἰπανδρευθῶσιν χρειάζονται τὰς σήμερον ἀναγκαίως προΐκας καὶ στεροῦμενα γονεῖς κινδυνεύουν νὰ μείνουν ἀνίπανδρα. Τὰ δὲ ὀσπῆτια εἶναι ταῦτα, τὸ τῆς Γιάννενας Ντερλοῦς, τῆς Γιάννενας Στέους καὶ τοῦ Μιχαῆλ τῆς Λάξενας; προστρέχον ὄθεν δι' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ δοῦλου σας εἰς τὰ φυλεῖμα σπλάγγα τῆς εὐγενείας σας καὶ γονιπετῶς σὰς παρακαλοῦν νὰ ῥίξτε ἐν βλέμμα συμπαιδείας εἰς αὐτὰ καὶ νὰ τὰ βοηθήσητε μ' ὅτι προαιρεθῆτε. φανταζόμενοι τὴν ἀξίαν ἐλέους κατὰστασίν των, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται.

Εὐγενέστατε! Εἰς τὸ χωρίον μου κατὰ τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν εἶναι μονοπάτι στρατῆς, διὰ τῆς ὁποίας καταβαίνουν αἱ πτωγαὶ κάτω εἰς τὸ ποτάμι καὶ κόπουν ξύλα, τὰ ὁποῖα φορτωμένα τὰ ἐβγάδουν ἐπάνω μὲ κίνδυνον, διὰ τὸ δύσβατον τοῦ τόπου, καὶ νὰ διορθωθῇ ἡ στρατῆ καὶ νὰ γείνη τοιαύτη, ὥστε, νὰ δύνανται νὰ καταβαίνουν καὶ πράγματα νὰ φορτῶνται, δὲν χρειάζονται περισσότερα ἀπὸ τρεῖς χιλιάδας γρόσια, τὰ ὁποῖα ἐὰν ἡ εὐγενεία σας ὀρῆτε νὰ τὰ δώσητε ἠθέλετε κάμει μέγα ψυχρὸν ἀθάνατον καὶ αἰώνιον, ξευθερώνοντας οἴτω τόσας ψυχὰς ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ ἀπὸ τὰ βάσανα μὲ τὰ ὁποῖα σήμερον ἐβγάδουν τὰ ξύλα. Ὁ τόπος εἶναι πετρώδης καὶ στερεὸς καὶ ὅταν μίαν φορὰν γείνη ἡ στρατῆ, εἶναι παντοπνὴ καὶ αἰώνιος.

Εὐγενέστατε! Εἶναι πασίγνωστος ἤδη ἡ κλίσις, τὴν ὁποίαν ἔχετε νὰ ἀγαθοεργῆτε τοὺς πάσχοντας καὶ ἔχοντας χρειαν πατριώτας. Δὲν ἀρνοῦμεν πόσον ἡ αἰσθαντικὴ ψυχὴ σας κινουμένη εἰς ὄκτον διὰ τὰ βάσανα τῶν ἀιογενῶν ἔχει ζῆλον νὰ βοηθῇ καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς ἐνδεεῖς καὶ ἐκ τούτου, εὐγενέστατε, εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι θέλητε πράξαι ἀφθόνως τὰς ἀγαθοεργίας σας εἰς ὅτι ἀπὸ τὰ τέσσαρα προταθέντα ἀνωτέρω ἐγχοίριτε.

Ἀνατροσκινῶν καὶ παρακαλῶν νὰ εἶμαι πάντοτε ὑπὸ τὴν εὐνοίαν τῆς εὐγενείας σας, μένω πρόθυμος τῶν διαταγῶν της

Ὁ ταπεινὸς δοῦλος σας

Κ. Κατοῆς(1)

Σ' ἐν τῇ ἀνωτέρω ἐπιστολῇ μνημονευόμενος Καραστάθης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐξ Νεγάδων καταγόμενον Δημήτριον Καραστάθην, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχεν ἀποκτήσει φήμην, ἕνεκα τῶν ἀγαθοεργημάτων, τὰ ὁποῖα ἔκαμιν εἰς διάφορα μέρη.

Ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Καρασταθαίων ἐτήρησεν ὁ Δημήτριος Σια-

1. Ἐτηρήθη ἡ ὀρθογραφία τῶν ἀντιγράφων

2. Οὕτως ἀναγράφεται ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου εἰς πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ ἐν λόγῳ κώδικος, εἰς ἄλλα δὲ καὶ Μονοβένδρι.

ρούδας, ὁ ὁποῖος εἶχε δύο υἱοὺς τὸν Ἀναστάσιον καὶ τὸν Εὐστάθιον. Ὁ Ἀναστάσιος παραμείνας καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἄγαμος, κατεγίνετο εἰς τὸ ἐμπόριον εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ὅπου, εἶχεν ἀποκτήσει καὶ κτηματικὴν περιουσίαν. Κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1818 καὶ ἀρχὰς τοῦ 1819 συνέταξε τὴν διαθήκην του, διὰ τῆς ὁποίας κατέλιπε τὴν ἐν Ἰασίῳ εὐρισκομένην οἰκίαν του, ὅπως τὰ μὲν 2)3 τῆς ἐτησίας προσόδου αὐτῆς ἀποδίδονται εἰς τὴν Κοινότητα τῶν Νεγάδων, τὸ δὲ 1)3 εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος Νοσοκομεῖον τοῦ Ἰασίου. Ὁ Ἀναστάσιος ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἰάσιον καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ὡς ἄνω Νοσοκομεῖον.

Ὁ ἕτερος τῶν ἀδελφῶν Εὐστάθιος, ὁ ὁποῖος διὰ τὸ μέλαν χρῶμα ἐπεκλήθη Καραστάθης (ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπωνυμία μετὰ ταῦτα τῆς ὅλης οἰκογενείας), ἐνυμφεύθη νεάνιδα ἀπὸ τὸ Βραδέτον, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγέννησε δύο υἱοὺς τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Γεώργιον.

Οἱ δύο ἀδελφοί, τῶν ὁποίων τὸ ἔτος γεννήσεως δὲν εἶναι γνωστόν, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων γραμμάτων εἰς τὴν ἰδιαιτέραν των πατρίδα Νεγάδες, ἀνεχώρησαν διὰ Βεσσαραβίαν, ὅπου καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὸ ἐμπόριον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπέκτησαν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν ὡς καὶ τίτλους εὐγενείας.

Ἀμφότεροι εἶχον μνηστευθῆ εἰς Νεγάδες καὶ ἐπρόκειτο κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1827 νὰ κατέλθουν εἰς αὐτὰς πρὸς τέλει τοῦ γάμου, ἀλλὰ πληροφορηθέντες τὴν κατὰ τὴν 29 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπισυμβῶσα ἐν Νεγάδες ληστείαν καὶ τὴν ἐκ ταύτης καταστροφὴν αὐτῶν διέλυσαν τοὺς ἀρραβῶνας, ἀφοῦ ἀπέστειλαν εἰς ἑκάστην τῶν μνηστῶν των ἀνά 1000 φλωριά καισαροθρασιτικά καὶ ἐδήλωσαν προσέτι ὅτι θὰ μείνουν εἰς τὴν Βεσσαραβίαν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῶν Νεγάδων.

Ὁ Δημήτριος, ὁ ὁποῖος παρέμεινε καὶ αὐτὸς καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του ἄγαμος ταχέως ἀπέκτησε τὴν φήμην τοῦ μεγάλου εὐεργέτου. Κανένα δὲν ἀπεδίωκεν ἀπὸ τοὺς προσερχομένους πρὸς αὐτὸν προτοῦ δῶση εἰς αὐτὸν βοήθειαν χρηματικὴν ἢ καλὴν συμβουλήν· πολλὰς δωρεὰς ἔκαμεν εἰς διάφορα φιλανθρωπικὰ καπαστήματα τῆς Βεσσαραβίας καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ὁ εὐγενὴς οὗτος δὲν ἐλησμησε καὶ τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του.

Κατὰ τὸ ἔτος 1816 κατεσκεύασεν εἰς Βραδέτον τὴν ὀλίγον ἀνωτέρω τῆς ἐκκλησίας τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου κειμένην ὠραίαν κρήνην πρὸς μνημόσυνον τῆς μητρὸς αὐτοῦ, ἀφοῦ μετέφερε διὰ σποικαίας δαπάνης ἐξ ἀποστάσεως μιᾶς περιπτου ὥρας καὶ τὸ ὕδωρ ταύτης (1)

Κατὰ τὸ ἔτος 1840 ἔκτισε παρὰ τὴν τοποθεσίαν τῶν Νεγάδων «Βαλαδημέρι», τὴν καὶ σήμερον ἀκόμη σωζομένην κρήνην καθὼς καὶ τὴν παρ' αὐτὴν γέφυραν.

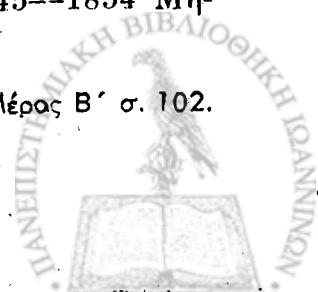
Πρὸς τούτοις πλεῖστα χρήματα ἐδαπάνησε διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἀπόρων νέων, πολλοὺς δὲ πτωχοὺς Ζαγορισίους ἐβοήθησε καὶ πολλὰ πτωχὰ κοράσια ἐπροκοδότησεν.

Ὅχι δὲ μόνον αὐτὰ ἔκαμεν, ἀλλὰ πολὺν ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν Σχολὴν τῶν Νεγάδων, τὴν ὁποίαν ἠθέλησε ν' ἀναδείξῃ ὡς κεντρικὴν τοῦ Ζαγορίου. Τοῦτο κατώρθωσε κατὰ τὸ 1834, ὅπότε προσεκλήθη καὶ ὡς διευθυντὴς αὐτῆς ὁ διάσημος Ἀναστάσιος Σακελλάριος (1), καὶ κατέβαλε πρὸς διατήρησιν αὐτῆς πᾶν ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεπαιδεύθη εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην καὶ ὁ ἐκ Μακρίνου καταγόμενος ἐκ τῆς οἰκογενείας Ζάγκου καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1845--1854 Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Ἰωαννίζιος.

(1) Ἰ. Λαμπρίδης. «Περὶ τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἀγαθοεργημάτων» 1880. Μέραι Β' σ. 102.

(2) Μ. Παρανίκας ἐν Σχεδιάσματι.

Ἄλλ' ἡ Σχολὴ αὐτὴ τέσσαρας μῆνας μετὰ τὴν ἰδουσίαν τῆς ἔπαυσε λειτουργοῦσα δι' ἄγνωστον αἰτίαν.

Κατὰ τὸ 1842 ἐπλήρωσε τὸ ἐκ 5.000 καισαροβασιλικῶν φλωρίων χρῆος τῆς Κοινότητος, εἰς τὸ ὁποῖον περιέπεσεν αὐτὴ ἀπὸ διαφόρους αἰτίας, πρῶτον μὲν ὑπὸ σπαγίδων ἀπὸ τοῦ 1768 καὶ ἐφεξῆς, δεῦτερον ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πολυχρονίου Χατζῆ Μάνθου Ἀλεξίου Γζίνου διαπραχθέντος φόνου τοῦ Ἀλβανοῦ Μπέκιου Ντίνου κατὰ τὸ 1824, ὅποτε οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ ὑπεχρέωσαν τοὺς Νεγαδιώτας νὰ πληρῶνουν εἰς αὐτοὺς ἐτήσιον φόρον καὶ τρίτον ἐκ τῶν Τουρκαλβανῶν πού ἐληλάτουν τὸ Ζαγόριον δι' ἀπαιτήσιν μισθῶν των παρὰ τῆς Τουρκίας, διότι ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὲρ αὐτῆς κατὰ τὴν ἐπανástασιν τοῦ 1821. Οὗτοι οἱ Τουρκαλβανοὶ ἔλαβον ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως τὸ 1832—1833 νὰ εἰσπράξουν τοὺς μισθοὺς των ἀπὸ τὰς Κοινότητας τοῦ Ζαγορίου, ὅποτε ἀπὸ τὴν Κοινότητα τῶν Νεγᾶδων ἔλαβον τὰ περισσότερα χρήματα.

Ἐπίσης ἐδάνεισεν εἰς τὴν Κοινότητα τῶν Νεγᾶδων 1000 φλωριά καισαροβασιλικά ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ διατηρῆται ἡ Σχολὴ ταύτης ἐπ' ὀνόματί του, ἄπερ καὶ ἐγένετο μέχρι τοῦ 1855(1).

Ἄλλ' ὁ ὁ εὐεργέτης προβλέπων ὅτι μετὰ τὸν θάνατόν του αἱ παρ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντες ἠθέλουν ἀδετήσῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ὑποσχέσεις των συνέταξε κατὰ τὸ 1845 τὴν διαθήκην του, διὰ τῆς ὁποίας ἐληροδοτεῖ εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ τὴν Σχολὴν τῶν Νεγᾶδων 500 χρυσᾶ ροῦβλια ἐτησίως.

Πότε ἀπέθανεν ὁ Δημήτριος Καραστάθης δὲν εἶναι γνωστόν, πιθανὸν ὁμως τὸ 1847.

Κληρονόμος καὶ ἐκτελεστής τῆς διαθήκης αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἀδελφός του Γεώργιος Καραστάθης. Οὗτος ἀρχικῶς διῆγε βίον ἀνώμαλον. Μετ' οὐ πολὺ νυμφευθεὶς ἐν Βεσσαροβία ἐσυνετίσθη. Ἐκ τοῦ γάμου αὐτοῦ ἐγεννήθησαν δύο θυγατέρες ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρεσβυτέρα Μαρία ἐνιμφεύθη τὸν Ρῶσον στρατηγὸν (ἢ Πολωνὸν κατὰ Λαμπρίδην(2) Γεωμολίντσην.

Ὁ Γεώργιος προσέβαλε τὴν διαθήκην τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, διότι ἐξωργίσθη πάρα πολὺ κατὰ τῶν Νεγαδιωτῶν, ἐπειδὴ οὗτοι παρὰ τὰς συμβολὰς τῶν Στεφάνου Κάσσου καὶ Χριστοδοῦλου Βαριάβα ἔγραψαν ὑπερηφάνως πρὸς αὐτὸν διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του κληροδοτηθέντα εἰς τὴν Κοινότητα. Ἄλλ' αὐτος οὔτε ν' ἀπαντήσῃ ἠθέλησεν, οὔτε νὰ στείλῃ τὰ ἐτήσια 500 χρυσᾶ ροῦβλια ἐπρωθυμοποιήθη. Μετ' ὀλίγον ὁμως μετενόησε καὶ ὄχι μόνον ἀπέστειλεν ὅσα κατεγράφησεν, ἀλλ' ἐπέστειλεν ἐτισίως εἰς τὴν Κοινότητα, ἐν ὅσῳ ἔζη, 700 ροῦβλια.

Κατὰ τὸ 1846 ὁ Γεώργιος κατεστράτευσε διὰ δωπάνης 10.000 γροσσίων τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς γαφύρας τοῦ Ἑβραίου κίτωρι τοῦ Σοιποτσέλιου, καὶ ἔφθανε μέχρι τῆς Δοβρᾶς.

Ὁ εὐεργέτης οὗτος ἀπέθανε πιθανῶς κατὰ τὸ 1855. Διὰ διαθήκης του δὲ κατέλιπε νὰ χορηγῶνται ἐτησίως εἰς τὴν Κοινότητα Νεγᾶδων 1000 χρυσᾶ ροῦβλια, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ μὲν 500 ἦσαν ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, τὰ δὲ ἕτερα 500 ἰδικά του.

Οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐσεβιάσθησαν τὰς δειλήσεις του, ἐπ' ἀρκετὸν δὲ μέχρι τοῦ 1870 ἔπεισαν νὰ χορηγοῦν εἰς τὴν Κοινότητα τὰ χίλια ροῦβλια.

Ἄλλὰ τῆς σπουδαίας ταύτης προσόδου ἐστερηθῆ ἡ Κοινότης τῶν Νεγᾶ-

(1) I. Λαμπρίδης ἐνθ' ἀνωτέρω Μερ. Β' σελ. 116.

(2) I. Λαμπρίδης ἐνθ' ἀνωτέρω Μέρου Β' σελ. 117.

δων ἕνεκα τῶν ἐξῆς, τὰ ὅποια ἀναπτύσσονται εἰς τὴν ἀνέκδοτον ἱστορίαν τῶν Νεγᾶδων ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Β. Σωτήρη(1).

«Τῷ 1870 ὁ Μάνθος Γκινοπούλος (πρόξενος τότε τῆς Αὐστρίας, ἐν Ἰωαννίνοις), συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν τότε χωριανῶν μας διώρισε πληρεξουσίους τῆς Κοινότητος τοὺς ἐξ Ἰωαννίνων Χαρισιάδην καὶ Ἀλεξανδρόπουλον ὑπὸ τὸν ὄρον, ἵνα δαπανήσωσιν ἐξ ἰδίων καὶ ἀφοῦ ἐξασφαλίσωσι τὴν τακτικὴν λειτουργίαν τοῦ Κληροδοτήματος, λάβωσι τὸ ἥμισυ τῶν καθυστερουμένων, πᾶ ὅποια ὑπελόγιζον εἰς 18.000 ρούβλια χρυσᾶ· ἦτοι θὰ ἐλάμβανον οἱ πληρεξούσιοι 9.000 ρούβλια. Τοῦ πληρεξουσίου ἐγγράφου αἰτῶν ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κυρίου Σωφρονίου τοῦ ἐκ Προικονήσου ἀνεχώρησεν ὁ Ἀλεξανδρόπουλος εἰς Ρωσίαν. Ἐλθόντες δὲ ἐνταῦθα (ἐν Νεγᾶδες δηλ.) ἐξ Ἀθηνῶν, ἔνθα ἐσπούδαζον ὄ,τε, Κωνταντῖνος Τσαλίκης, φιλόλογος, καὶ Ἀλκιβιάδης Βόλγας, ἰατρός, ἔπεισαν τινὰς τῶν χωριανῶν μας καὶ τὸν ἱερέα Δημήτριον Παπα Κώνσταν καὶ συντάξαντες, ἐξέδωκαν ἕτερον πληρεξούσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κων. Τσαλίκη, ὅπως, ἀφοῦ λάβῃ τὰ καθυστερούμενα 18.000 ρούβλια καὶ κανονίσῃ τὴν τακτικὴν λειτουργίαν ἀμειψθῆ μόνον διὰ τῆς πληρωμῆς τῶν δαπανῶν τῆς εἰς Κιονόβιον μεταβάσεως, διαμονῆς καὶ ἐπιστροφῆς καὶ τῆς δίκης, ἐὰν ἤθελε γείνη τοιαύτη, ὑπελόγιζον δὲ ὅτι ταῦτα οὐδέποτε θ' ἀνέλθωσιν ἄνω τῶν 4.000 ρουβλίων. Καὶ τοῦ πληρεξουσίου τούτου ἐπικυρωθέντος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μητροπολίτου Κυρίου Σωφρονίου μετέβη εἰς Κιονόβιον τῆς Βεσσαραβίας καὶ ὁ Κ. Τσαλίκης μετὰ τὸν Ἀλεξανδρόπουλον, ὅπου διέμεινον οἱ κληρονόμοι τοῦ μ. Γεωργίου Κωραστάδη δηλ. ὁ ἐπὶ θυγατρὶ αὐτοῦ γαμβρὸς στρατηγὸς Γερμολίντακης καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία.

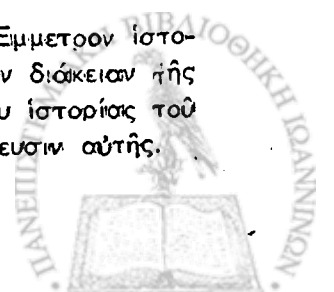
Εἰς αὐτοὺς ἐπαρουσιάσθη πρῶτος ὁ Ἀλεξανδρόπουλος καὶ ἐνώπιον τοῦ φίλου αὐτῶν στρατηγοῦ Μεταξᾶ. Ἐβλήθη τὸ γένος, ἔδειξε τὸ ἐγγράφον του. Ὁ Γερμολίντακης παρεκάλεισε τὸν Ἀλεξανδρόπουλον νὰ ἔλθῃ τὴν τρίτην ἡμέραν, καὶ θὰ τὰ κανονίσωσι. Τὴν ἐπαύριον παρουσιάσθη ὁ Κων. Τσαλίκης ἔλαβεν ἀπάντησιν, ὅπως μεταβῆ καὶ οὕτως τὴν ἐπαύριον, ὅποτε εἰς ἀμφοτέροισι τοῖς πληρεξουσίοις ἐλθόντας συνεβόλευσεν, ἵνα ἀναχωρήσωσιν ὡς τάχιστα ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ Κράτους, πρὶν ἢ Ρωσικῇ Κυβέρνησις πληροφορηθεῖσα τιμωρήσῃ αὐτοὺς ἐπὶ ἀπάτῃ. Ἐνόησε δηλ. ὁ Γερμολίντακης, ὅτι ἡ Κοινότης ἦτο διηρημένη. Καὶ οὕτω ἀμφοτέροι οἱ πληρεξούσιοι κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον «ἐνῆγξωσαν καὶ δὲν ἐξημέρωσαν».

«Γὰ γενόμενα ταῦτα ἐν Κιονοβίῳ ἤκουσα ἰδίῳις ὡσὶν ὑπὸ τοῦ στόματος τοῦ Κ. Τσαλίκη τὸν Μάϊον τοῦ 1871 διελθόντος ἐκ Βοστίλας Ρουμανίας, ἔνθα 15ετῆς τότε τὴν ἡλικίαν ἤμην μαθητῆς, καὶ διηγείτο ταῦτα ὁ Κ. Τ. ἐνώπιον πολλῶν Νεγᾶδιωτῶν».

Οἱ Ἀλεξανδρόπουλος καὶ Χαρισιάδης ἠθέλησαν νὰ ζητήσωσιν ἀποζημιώσιν πρὸς τῆς Κοινότητος, ἀλλ' ὁ Μάνθος ἀπέτρεψεν αὐτοὺς.

Μετὰ ταῦτα ἡ Κοινότης διορίσασα πληρεξούσιον τὸν ἐκ Σκαμνελίου Πέτρον Μίνωος, ἔλαβεν ἄνωξ διὰ παντὸς 342 χρ. εἰκοσάφραγμα ἦτοι 6.840 δραχμᾶς, ἐξ ὧν τὰ 40 εἰκοσάφραγμα ἐπλήρωσεν εἰς μισθὸν τοῦ ἀμίλη τῆς Κοινότητος καὶ ἔξωδα αὐτοῦ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 302 κατέθεσαν εἰς τὸν ἐκ Σουδενῶν Πέτρον Βλαγγεΐδην ἐπὶ ἐτησίῳ τόκῳ 8%, ὅστις πληρῶσας τόκον ἐν καὶ μόνον ἔτος ἐχρεωκόπησεν, ἀποδράς δὲ νύκτωρ ἐξ Ἰωαννίνων, συναπαζόμισε καὶ τὰ 302 εἰ-

(1) Ὁ Γ. Σωτήρης συνέγραψε: 1) Ἱστορίαν τῶν Νεγᾶδων, 2) Ἐμμέτρον ἱστορία τοῦ Ζαγορίου. Ταῦτα τὰ ἔργα, ἀνέκδοτα ὄντα, ἀπωλέσθησαν κατὰ τὴν διάκεισιν τῆς κατοχῆς. Ἡ ἱστορία τῶν Νεγᾶδων δὲν ἀνευρίσκειται· ἀντίγραφα τῆς ἐμμέτρου ἱστορίας τοῦ Ζαγορίου κατέχουν πολλοί, ἀλλ' ἀρνοῦνται πᾶ συμβάλλουμ εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῆς.

κοσάφραγκα. Ούτως η Κοινότης μας απώλεσε διὰ παντός τὸ μέγα τοῦτο κληροδότημα.

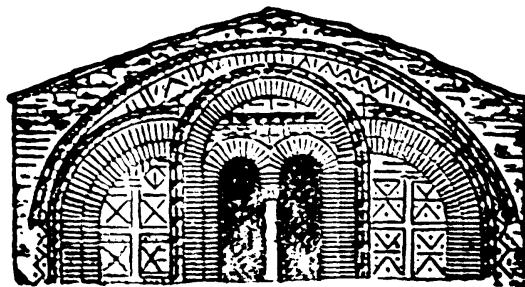
«Μετὰ τὰ γενόμενα ταῦτα, ἐνταῦθα τινὲς μὲν ἠτιῶντο τὸν Μάνθον, ἕτεροι δὲ τοὺς Κ. Τσαλίην καὶ Ἀλκ. Βόλγαν, κατὰ δὲ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην τὸ σφάλμα ἀνήκει εἰς τοὺς διαιρέσαντας τὴν Κοινότητα καὶ εἰς τοὺς δύο πληρεξουσίους Ἀλεξαιδρόπουλον καὶ Τσαλίην, οἵτινες δὲν ἔσπευσαν νὰ συνεννοηθῶσι καὶ ἐνεργήσωσι ἀπὸ κοινοῦ. Τέλος πάντων, ἄς εἴπωμεν κατὰ τὸν Δημοσθένην ἐτὰ μὲν γενόμενα οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι.

«Κατὰ τὸ 1888 ἐγνώσθη ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ μ. Γεωργίου Καραστάδη Μαρία, χήρα τοῦ στρατηγοῦ Γερομλίντακη, ζήτησασα πληροφορίας περὶ τῆς γενετῆρας τοῦ πατρὸς της διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μεταξᾶ, ἔμαθεν, ὅτι ἐκ τῶν κληροδοτημάτων, τοῦ θείου της Δημητρίου καὶ τοῦ πατρὸς της Γεωργίου οὐδὲν ἀπέμεινε. Λέγεται δὲ ὅτι ἐν τῇ Διαθήκῃ αὐτῆς προσέθηκεν ἐν Κωδικέλλῳ καὶ τι ὑπὲρ τῶν Νεγάδων

(Ταῦτα διηγήθη μοι τὴν 22 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) 1888 ἡμέραν Μεγάλην Παρασκευὴν ἐν Φραγγάδες, ἐνθα ἦμην διδάσκαλος ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου ἄρτι ἐκ Κιονοβίου, ἐνθα ἦν ἐμπορευόμενος, ἐπανακάμψας Χριστόδουλος Κων. Ζωίδης (Ζέκας κοινῶς) ἐπιπροσθεῖς, ὅτι ἤκουσε ταῦτα ἀπὸ στόματος τοῦ Μεταξᾶ, ἐρωτήσαντος αὐτὸν περὶ τῆς ἰδιαίτης πατρὶδος καὶ ἀκοίνας ὁ Μεταξᾶς ὅτι ὀνομάζεται «Φραγγάδες» εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι οεῖς ἔχετε μίαν σημιπατριώτισσαν ἐνταῦθα τὴν Μαρίαν Γερομλίντακη, τὸ γένος Καραστάδη, ὁ δὲ Κ. Ζ. ἀπήντησεν, ὅτι οἱ Καραστάδαι δὲν εἶναι ἐκ Φραγγάδων, ἀλλὰ τὸ χωρίον αὐτῶν Νεγάδες ὀνομαζόμενον, δὲν ἀτέχει τῶν Φραγγάδων εἰμὴ μίαν κατήμισειαν ὥραν, ποῦ ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὅτι ὁ Μεταξᾶς θὰ μοι ἔλεγεν, ὅσα μοι εἶπε, νὰ τῷ εἶπω, ὅτι εἶμαι Νεγαδιώτης).

«Κατὰ τὸ 1895 μετέβη ἐκεῖσε ὁ κ. Χρ. Προμηθήρης. Λέγεται δὲ ὅτι εἶχε μαζί του καὶ τὴν Ἀριστοῦλαν, ἣν παρουσιάσας εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Γ. Καραστάδη, ὡς ἀνεψιάν της πτωχὴν, ἔλαβε χορηματικὸν τι ποσόν. Ὁ μὲν Προμηθήρης δὲν ἠρνεῖτο τὴν ἐκεῖ μετάβασίν του, ἀλλὰ διατείνεται ὅτι δὲν εὔρεν ἐκεῖ τὴν Μαρίαν οὐσαν εἰς Μόσχαν, ἔλεγεν ὁμῶς ὅτι εἶπε αὐτῷ ὁ στρατηγὸς Μεταξᾶς ὅτι ἡ Μαρία κατὰ προσέθηκεν ἐν τῇ Διαθήκῃ της ὑπὲρ τῆς Κοινότητος Νεγάδων».

Οὕτως ἔχουσι τὰ κατὰ τοὺς ἀδελφοὺς Καραστάδη καὶ τοιαύτην τύχην ἔλαβε τὸ Κληροδότημα αὐτῶν.

ΚΑΘΩΣ ΧΑΡΑΖΕ Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ*

Σχετικά τώρα με τις επιρροές που διασταυρωνόταν απάνω στον Ήπειρώτικο χώρο ίσαμε τα 1900, να τι σχετικά γράφει ο Φραντσείσκο Γκουϊτσιαρντίνι, που τη χρονιά αυτή, διέσχισε την Ήπειρο και την Αλβανία. Ο αναγνώστης όμως, ας έχει πάντοτε υπ' όψει, — ότι Αλβανία αυτός ονοματίζει και την τότε Ήπειρο, που την θεωρεί Νότιο Αλβανία:

«ΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ
ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ»

«Μιά χώρα που διακυβερνάται τόσο κακά, όσο η Αλβανία, και που η δυσφορία των πληθυσμών κατά της κυβέρνησης, προσλαμβάνει το χαρακτήρα του μίσους και της περιφρόνησης, αντιπροσωπεύει μιαν άσταθη πολιτική κατάσταση, που μπορεί να διαρκέσει για πολύν ακόμα καιρό, μπορεί όμως και να μεταβληθῆ, και ριζικά ν' αλλάξῃ, από γεγονότα απρόβλεπτα. Και με την πρόβλεψη της δυνατότητας και της πιθανότητας παρόμοιων περιστατικών, είναι εύκολονόητα ότι, οί Δυνάμεις εκείνες, που πιστεύουν ότι έχουν δικαιώματα ή συμφέροντα να υπερασπίσουν ἢ να αξιοποιήσουν, επιδιώκουν, με τὰ ὅποια μέσα ὑποδεικνύει ἡ πολιτική, νὰ στρέψουν πρὸς δική τους ὠφέλεια τὰ γεγονότα που πᾶν νὰ ὠριμάσουν.

»Σε παρόμοια θέση βρίσκονται τὸ Μαυροβοῦνι, ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Αὐстро—Οὐγγαρία.

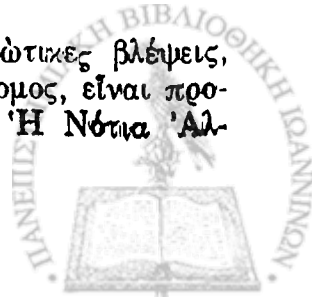
»Τὸ Μαυροβοῦνι, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι ικανοποιημένο ἀπὸ τὴν τύχη που τοῦ ἐτοίμασε ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου: Ὅχι μόνον δὲν ἀπόκτησε τὸ ἔπαθλο, που μόλα ταῦτα εἶχε κερδηθῆ σ' ἓνα προαιώνιο ἐναντίον τοῦ Τούρκου ἀγῶνα, ἀλλὰ δὲν

ἐπραγματοποίησε οὔτε καὶ τις πιδ μετρωτέρες γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν εὐημερία του συνθήκες. Κλεισμένο καθὼς εἶναι ἀνάμεσα στις αὐστριακὲς λαβίδες που τὸ περισφιγγουν ἀπὸ τὸ Νόβι — Παζάρ καὶ τὸ Κάταρρο, καὶ στερημένο ἀπὸ οικονομικὸς πόρους, ἔχει τυλιγμένη στὰ πόδια του τὴ διπλὴ ἀλυσίδα τῶν αὐστριακῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν γενναιοδωριῶν τοῦ Τσάρου, που μερικὲς φορές, ἔχουν, ἀν ὄχι τὸν τύπο, τὸ περιεχόμενο πραγματικῶν ἐπιχορηγήσεων.

»Τὸ Μαυροβοῦνι, θέλει ἐπέκταση: Πιστεύει ὅτι ἔχει γι' αὐτὸ δικαίωμα ἀπὸ τὸ αἷμα που ἔχυσε κί ἀπὸ τὴν ὑπεράσπιση που ἔκανε τοῦ πολιτισμοῦ, κί αἰσθάνεται, ὅτι, αὐτὸ, τοῦ εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ νὰ μπορέσει, πολιτικά καὶ οικονομικά, νὰ γίνῃ ἀνεξάρτητο. Καὶ μὴ μπορῶντας νὰ στρέψῃ, τις ἐπιδιώξεις του πρὸς βορρὰν καὶ δυτικά, ὅπου ἡ αὐστριακὴ κατοχὴ τὸ ἐμποδίζει νὰ ἀπλώσῃ τὸ χέρι πρὸς πληθυσμοὺς με τοὺς ὁποίους τὸ συνδέουν οἱ τριπλοὶ δεσμοί, τῆς γάσσας, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἰστορίας, στρέφει τις ἐπιδιώξεις του πρὸς νότο: τὸ Σκούταρι, τὰ βουνὰ τοῦ Σκούταρι, τὸ λεκανοπέδιο τοῦ Δρίνου, ὅπου ζοῦν πληθυσμοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ χωρίζουν βαθεῖς διαφορὲς γάσσας, θρησκείας καὶ ἀναμνήσεις αἰωνόβιας πάλης. Δὲν ἀγνοεῖ τὸ ἐμπόδιο αὐτῶν τῶν διαφορῶν, ἐλπίζει ὅμως νὰ τὸ ὑπερπηδήσῃ με τὴν προοπτικὴ μίᾳς διακυβέρνησης, περισσότερο πολιτισμένης καὶ πιδ τίμιας ἀπὸ τὴν τούρκικη, καὶ με δελεασμοὺς που θὰ ἐξασκήσῃ ἀπάνω στοὺς ἀρχηγοὺς τῶν πληθυσμῶν ἐκείνων.

»Κατὰ τις Μαυροβουνιώτικες βλέψεις, ἡ Αλβανία, σὰ λαὸς αὐτόνομος, εἶναι προωρισμένη νὰ ἐξαφανισθῆ. Ἡ Νότια Ἀλ-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενο τόμο σ. 925

βανία συμπεριλαμβανομένης και της Αιλώνας, θα μπορούσε να προσαρτηθή στην Ελλάδα, ή Βόρεια Αλβανία θα μπορούσε να αποεθνικοποιηθή προς όφελος ενός μεγάλου σλαβικού Κράτους, πού θα είχε ως κέντρο του το Μαυροβούνι.

» Η Ελλάδα, φυσικά, επιδιώκει να ενώση κοντά της, κάτω από την Ελληνική σημαία, όλους τους ελληνογλωσσους και ελληνοδηροσους πληθυσμούς. Κι' οι επιδιώξεις της, δε στρέφονται, μόνο προς το λεκανοπέδιο της Αρτης και του Λούρου και το οροπέδιο των Γιαννίνων και τις κοιλάδες πού κατεβαίνουν απ' αυτό, αλλά τις προωθεί ίσαμε προς βορράν της Αιλώνας. Δεν αγνοεί ότι μέσα στα σύνορα αυτά, υπάρχουν πολυάριθμοι πληθυσμοί αλλόγλωσσοι και αλλόδηροσοι όπως όμως εξελλένισε τους Μπουζούβλαχους της Πίνδου και τους πληθυσμούς της ανατολικής Ηπείρου, κατά τον ίδιο τρόπο πιστεύει ότι θα μπορέση να εξελληνίση και τους Αλβανούς της Αιλώνας, του Τεπελένι, του Αργυροκάστρου, του Μπεράτι και προς την κατεύθυνση αυτή, κάνει μια προπαγάνδα γεμάτη ενεργητικότητα κι' επιμονή, χρησιμοποιώντας μέσα πολλαπλά και αποκαθήποτε αποτελεσματικά, όπως ο κληρος, το σχολείο, οι πρόξενοι.

» Ο ορθόδοξος κληρος, είναι διασπαρμένος σε όλη την Αλβανία. Πικνότερος στο νότιό της τμήμα, όπου ο πληθυσμός, στα χωριά ειδικότερα, είναι αποκλειστικά σχεδόν ορθόδοξος, δε λείπει ούτε στα βόρεια του λεκανοπέδιου του Καλαμά όπου, επειδή τα μουσουλμανικά κέντρα γίνονται πιο πικνά, οι ορθόδοξοι είναι λιγότεροι. Νομικά, εξαρτάται από τον Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλης, στην πραγματικότητα, άπηχει τις επιροές των πανελληνίων Κομιτάτων.

» Τα ελληνικά σχολεία είναι διασπαρμένα σε όλα τα ελληνογλωσσα και της ελληνο—άλβανικής γλώσσας κέντρα. Και τα βρίσκει κανένας ακόμα και στα κέντρα της άμυγους αλβανικής γλώσσας, για εξυπηρέτηση εκείνων πού θέλουν να μάθουν ελ-

ληνικά, σε γλώσσα της πνευματικής καλλιέργειας και του έμπορίου. Νομικά, συντηρούνται από τον ελληνογλωσσο πληθυσμό στην πραγματικότητα όμως, ζούν από τις έπιχορηγήσεις του Συλλόγου των Αθηνών, απ' τον οποίο, δάσκαλοι και δασκάλες κατασπείρονται σε όλη τη νότια Αλβανία σε περισσότερα από ένα χωριά, βρήκα το ελληνικό σχολείο να κρατιέται από κορίτσια των Αθηνών.

» Οι Έλληνες πρόξενοι, είναι στην Αλβανία περισσότεροι πολυάριθμοι από οποιαδήποτε άλλη δύναμη κι' έδρουν, όχι μονάχα στις πιο σημαντικές πολιτείες, αλλά ακόμα και στις δευτερεύουσες. Στο Βιλαέτι των Γιαννίνων μονάχα έδρουν έφτά πρόξενοι κι' υποπρόξενοι.

Με τα τρία αυτά μέσα δράσης, πού γίνονται πιο αποτελεσματικά από την ύπαρξη περιβάλλοντος προσδιορισμένου από την κοινότητα της γλώσσας και της θρησκείας, ή Ελλάδα, πιστεύει ότι θα φθάση στην πραγματοποίηση του προγράμματος, πού συνίσταται στον εξελληνισμό και στην προσάρτηση της Αλβανίας ίσαμε το Σεμένι, το ποτάμι πού είχε βόρεια της Αιλώνας, όπου ποποθετεί τα όρια των εθνικών της διεκδικήσεων. Όπως βλέπομε, οι απόψεις της ελληνικής πολιτικής, δεν αντίτιθενται αλλά έναρμονίζονται με τις απόψεις της Μαυροβουνιώτικης πολιτικής. Και οι δύο συμφωνούν στην έξαφάνιση της αλβανικής εθνότητας, και στον καθορισμό του Σεμένι ή του Σκόμπι, ως οριων της αντίστοιχης ζώνης έπιροής τους.

» Η Αυστρία, ακολουθώντας τα σλαβικά ρεύματα πού κυριαρχούν άπάνω της, επιδιώκει να σταθεροποιήση στην Αλβανία την ύπεροχή της σε μοσφή πού δεν φαίνεται ακόμα καθορισμένη. Πιθανόν οι επιδιώξεις της να μη φτάνουν ίσαμε τον Αμβρακικό, σίγουρα όμως δε σταματούν στο Σεμένι. Κατεβαίνουν προς νότο της Αιλώνας, και φτάνουν ίσαμε τη λεκάνη του Καλαμά, το ελληνικό σύνορο πού συμβούλευσε το Κογκρέσο του Βερολίνου.

«Ο Άλβανός πολίτης, δὲν μπορεῖ σχεδὸν νὰ κινηθῆ χωρὶς νὰ βρεθῆ σὲ κάθε του βῆμα μπροστὰ στὸ αὐστριακὸ στέμμα. Τὰ γράμματα πού τοῦ ἔρχονται, τὰ βαπόρια ποὺ μ' αὐτὰ ταξιδεύει, οἱ ἐκκλησίες ἰστὶς ὁποῖες πάει νὰ προσευχηθῆ, τὸ νοσοκομεῖο ὅπου, ἂν εἶναι σκουταριανός, πάει νὰ γιαιτρεντῆ, ὅλα τοῦ λένε ὅτι, πέρα ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Σουλτάνου, πού εἶναι ἡ δική του Κυβέρνηση, ὑπάρχει μιὰ ἄλλη Κυβέρνηση πού ζεῖ, ὄχι γιὰ νὰ τὸν καταπιῆ με τὶς βιαιότητες καὶ φόρους, ἀλλὰ γιὰ νὰ τὸν παραστέκη καὶ νὰ τὸν ἀνυψῶνῃ με ὅλα τὰ ἔργα τοῦ πολιτισμοῦ.

«Τὰ μέσα πού χρησιμοποιεῖ ἡ Αὐστρία γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς πολιτικῆς της, εἶναι πολλαπλᾶ, διαφόρου φύσεως, προσαρμοσμένα σὰ διαφορετικὰ περιβάλλοντα ὅπου ἐξασκοῦνται, ὅλα ὅμως με κατεῖληκτὴν ἐξ ἴσου πρὸς τὸν ἴδιο σκοπὸ.

»Ἡ Αὐστρία, σύμφωνα με παλιὰ συνήθεια, ἔχει τὴν προστασία τῆς καθολικῆς λατρείας στὴν Ἄλβανία. Καὶ τὸ περιοριστικὸ αὐτό, τὸ χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ κρατῆ ὑπᾶρκος τὸν καθολικὸ κλῆρο, καὶ νὰ τὸν κάμῃ ὄργανο τῆς πολιτικῆς της. Μετὴ βοήθεια τῆς προπαγάνδας, σχεδὸν ὅλες οἱ ἐπισκοπικῆς ἔδρες, κατέχονται ἀπὸ ἱεράρχες αὐστριακούς ἢ αὐστριακίζοντες, καὶ μετὴ τὴ βοήθειά τους, ὅλες οἱ ἐνορίες, συνοικίζονται ἀπὸ ἐνοριῖτες ἐμπνεόμενους ἀπὸ αἰσθήματα παρόμοια μετὰ τὰ τῶν ἐπισκοπῶν.

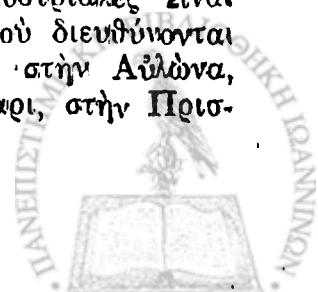
«Ὁχι μικρὰ χρηματικὰ ποσὰ ξοδεύει ἡ Αὐστρία γιὰ τὸν κλῆρο τῆς Ἄλβανίας σὲ προσόδους γιὰ τοὺς Ἐπίσκοπους, σὲ ἐπιχορηγήσεις γιὰ τὴ συντήρηση, τὴν ἀναστήλωση, τὴ διεύθυνση, τὴν οἰκοδομὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτιρίων καὶ τὸ κέρδος πού αὐτὴ ἀποκομίζει εἶναι μεγαλύτερο ἢ τὸ τίς δαπάνες της· καμμιὰ Κυβέρνησι δὲν ὑπηρετεῖται ἀπὸ τοὺς δικούς της πράκτορες τόσο πιστὰ ὅσο ὑπηρετεῖται ἡ Αὐστρία ἀπὸ τὸν Ἄλβανικὸ κλῆρο. Ἴσαμε τώρα, δὲν ὑπάρχει ἐνορία πού νὰ μὴν κοσμεῖται μετὰ τὸ πορτραῖτο τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ καὶ ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Σκούταρι, μονσινιὸρ Γκουερίνι, στὰ 1898, μετὰ κούφιες προκράσεις, στὴν πραγματικότητά

ὅμως γιὰ νὰ ἀντιταχθῆ πρὸς κάθε ἐξωτερικὴ ἐπιρροή. ἔφτασε ἴσαμε τὸ σημεῖο, νὰ θέσῃ ὑπὸ ἀπαγόρευση τὶς ἰταλικῆς σχολές, ὥσπου βρέθηκε στὴν ἀνάγκη ν' ἀλλάξῃ τακτικὴ, κατόπι ἀπὸ διαμαρτυρίες τῶν ἰδίων καθολικῶν τοῦ Σκούταρι καὶ τὶς διαμαρτυρίες τῆς Κυβερνήσεως τῆς Βιέννας.

»Ὁ καθολικὸς ἐν τούτοις κλῆρος, μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποτελεσματικὸ μέσο ἐπιρροῆς, μόνο στοὺς χώρους ὅπου ὑπάρχει καθολικὸς πληθυσμὸς, δηλαδὴ στὸ Σκούταρι, καὶ γενικά, στὸ λεκανοπέδιο τοῦ Δρίνου. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ πρὸς νότο αὐτοῦ τοῦ λεκανοπέδιου, ὅπου ὁ Χριστιανικὸς πληθυσμὸς δὲν εἶναι καθολικὸς ἀλλὰ ὀρθόδοξος. Κι' ἐκεῖ ἡ Αὐστρία, ποικίλλοντας τὰ μέσα ἀνάλογα μετὰ τὸ περιβάλλον, ἀπὸ καθολικὴ κάνει μουσουλμανικὴ πολιτικὴ, κι' ἐπιζητεῖ νὰ τραβήξῃ πρὸς τὸ μέρος της, ὄχι τὸ Χριστιανικὸ πληθυσμὸ, ἀλλὰ τοὺς κυρίαρχούς του, τοὺς μπέηδες. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, διατηρεῖ στὴν Αὐλώνα Προξενεῖο, ἐμπιστευμένο σὲ ὑπᾶλληλο μεγάλῃς προσωπικῆς ἀξίας, πού ἕνα τμηματὴς χρονιάς ἐδρεύει στὴν Αὐλώνα καὶ τὸ ἀπόλοιπο στὸ Μπεράτι, κρατώντας ἔτσι ἐπαφὴ με τοὺς πιὸ ἰσχυροὺς μπέηδες τῆς Ἄλβανίας.

»Καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμα τὶς περιοχές, δὲ λείπουν οἱ καρποὶ τῆς πολιτικῆς της. Οἱ πιὸ χτυπητοί, ἂν ὄχι οἱ οὐσιαστικώτεροι εἶναι ὅτι τὰ παιδιά μερικῶν ἀπὸ τὶς πιὸ πλούσιες οἰκογένειες τῆς περιοχῆς, στέλλονται γιὰ σπουδὲς στὸ ἐξωτερικὸ, ὄχι στὴν Ἰταλία ἢ στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ στὰ Κολλέγια τῆς Αὐστρίας.

»Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ μέσα ἐπιρροῆς πολιτικοῦ χαρακτήρα, ἡ Αὐστρία υἱοθετεῖ χωρὶς φειδῶ μέσα ἐπιρροῆς, χαρακτήρα φιλανθρωπικοῦ, ἐκπαιδευτικοῦ καὶ οικονομικοῦ. Τὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Σκούταρι, κάπου ἀπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ ὑγειονομικοῦ, πού ἔχει τὴν ὑποχρέωση νὰ ἐπισκέπτεται δωρεάν στὸ σπίτι του τοὺς πτωχοὺς καθολικοὺς, εἶναι αὐστριακὸ. Αὐστριακῆς εἶναι ἐπίσης διάφορες σχολές πού διευθύνονται ἀπὸ καλογηρικῆς ομάδες στὴν Αὐλώνα, στὸ Δυρράχιο, στὸ Σκούταρι, στὴν Πρισ-

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΣΛΑΥΙΚΑΙ ΔΙΕΙΣΔΥΣΕΙΣ ΕΝ ΑΓΙΩ ΟΡΕΙ*

Αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ τῶν Ρώσων ἐν Ἁγίῳ Ὄρει, ὡς καθίσταται δῆλον, ἀποκλειστικὸν σκοπὸν εἶχον τὴν καταδυναστευσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, πρὸς ἀπώλειαν τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός τῆς μὴ ἀσκήσεως πίεσεως εἰς τοὺς Σλαυοφώνους μοναχοὺς (1).

Βεβαίως οἱ Ἕλληνες μοναχοὶ καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἱερὰ Κοινότης, δὲν ὑπέκυψεν εἰς τὰς Ρωσικὰς πίεσεις καὶ δὲν ἄφησε τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως νὰ διαμοφωθῇ κατὰ τὴν Ρωσικὴν ἀρέσκειαν. Ὅθεν ἐπιτροπὴ Ἑλλήνων μοναχῶν ἀποτελουμένη ἐξ ἐπιφανῶν Ἀγιορειτῶν, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, ἀπεστάλη εἰς Θεσσαλονίκην, ἵνα ὑποβάλλῃ εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς ἐπαναστατικῆς κυβερνήσεως Ἐλευθέριον Βενιζέλον, πρότασιν τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος περὶ ἀποχωρήσεως τῶν Ρωσικῶν καὶ Γαλλικῶν στρατευμάτων ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἡ ἐπιτροπὴ ὁμως μόλις ἀφίχθη διὰ βενζινοπλοίου εἰς Θεσσαλονίκην, συνελήφθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀστυνομίας καὶ παρὰ τὰς ἀντιδράσεις αὐτῆς καὶ τὰς παρακλήσεις τῆς πρὸς παρουσίας τῆς εἰς τὸν Ἑλληνα Πρωθυπουργόν, ἐπεβιβάσθη ἀμέσως Γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀπεστάλη εἰς Ἅγιον Ὄρος, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως μελλοντικῶς μὴ ἐπαναλάβῃ τὸ πραξικόπημα τοῦτο. Ἐκ φιλοφροσύνης καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Ἀγιορειτικὸν Μοναχισμόν καὶ τὴν συλληφθεῖσαν ἐπιτροπὴν(!), ἡ Γαλλικὴ Ἀστυνομία, παρεκράτησε τὸ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμενον χρηματικὸν ποσόν, ἀνερχόμενον εἰς 10.275 γαλλικὰ φράγκα, ἵτινα οὐδέποτε ἐπέστρεψε (2).

Κατόπιν αὐτοῦ βεβαίως οὐδεμία ἐνέργεια τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἠδύνατο νὰ καρποφορήσῃ καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην.

Ἡ πολιορκία τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἔληξε τὴν 12ην Ἀπριλίου 1917, πλὴν ὁμως οἱ ἐκτοπισθέντες μοναχοὶ αὐτῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν, πρὸ τῆς ὀριστικῆς τῶν στρατευμάτων ἀποχωρήσεως.

Τὴν 30ὴν Ἰουνίου 1917 καὶ περὶ ὥραν 7ην πρωϊνὴν τὰ Ρωσσογαλλικὰ στρατεύματα, ἀνευ προειδοποιήσεως τινός, ἀλλὰ κρυφίως ὡς ἠττημένα, ἐπεβιβά-

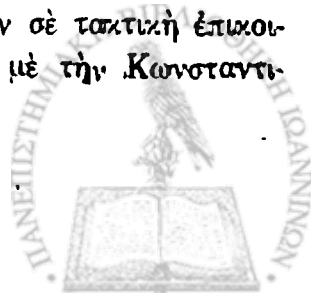
* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμου σελ. 917.

1. Πράγματι περιέβυλον μὲ στοργὴν τὴν Σλαυικὴν μειονότητα, παρεχώρησαν αὐτῇ προνομίας τινάς, ἰδίᾳ δὲ προέβησαν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ὕδατος εἰς τὰ Ρωσικὰ κελλῖα.

2. Πρβλ. Κτενᾶν: Ἄπαντα σελ. 619.

ρενη καὶ ἄλλοῦ. Αὐστριακὸ εἶναι τὸ Ταχυδρομεῖο στὰ Γιάννινα, αὐστριακὸ τὸ Ταχυδρομεῖο τοῦ Ἀθ—Γιάννη τῆς Μέδουζας ποῦ ἐξυπηρετεῖ τὸ Σκούταρι καὶ δὲ τὴν ἄνω Ἀλβανία. Αὐστριακὴ εἶναι ἡ ἀτμοπλοικὴ Ἑταιρεία ἡ ὁποία ἔχει σχεδὸν

μονοπωλήσει τὸ ἀτμοπλοικὸ καὶ τὸ διεθνὲς ἐμπόριο τῆς Ἀλβανίας. Αὐστριακὰ εἶναι τὰ ἀτμάτλοια ποῦ κρατοῦν σὲ τακτικὴ ἐπικοινωνία τὴν Ἀλβανία μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη.

σθησαν τῶν ἀεροπλοίων των καὶ ἀπεχώρησαν ὀριστικῶς πλέον τοῦ Ἁγίου Ὁρους (1). Παραλλήλως πρὸς τὰς ἐνεργείας τῶν Ρώσων, τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα δὲν προέβησαν ἐκ τοῦ φανεροῦ εἰς πιέσεις κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἀρκεσθέντα μόνον, εἰς τὴν ὀλοκληρωτικὴν ξύλευσιν τοῦ δάσους τῆς Μονῆς Ξηροποτάμου, ἐπιφέροντα ὀλοσχερῆ καταστροφὴν, ἣς ἀκόμη τὰ ἴχνη διασώζονται (2).

35. ΑΙ ΜΕΤΑ ΤΟ 1917 ΡΩΣΣΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ

Ἡ μεταπολίτευσις εἰς τὴν Τσαρικὴν Ρωσίαν καὶ ἡ ἀνάληψις τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν κομμουνιστῶν, εἶχεν ὡς εὐτυχὲς ἀποτέλεσμα, τὴν ἀποστροφὴν τοῦ Ρωσικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἀπσχολημένη εἰς ἕτερα, πλέον σοβαρά, διεθνή ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικὰ τῆς ζητήματα ἡ κομμουνιστικὴ Ρωσικὴ Κυβέρνησις, δὲν εἶχε τὸν καιρὸν νὰ ἀσχοληθῆ καὶ μὲ τὸ Ἁγιορειτικὸν ζήτημα, ὅπερ ἡ προκάτοχος αὐτῆς ἐξουσία, λόγῳ τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου, εἶχεν ὀριστικῶς ἐγκαταλείψει. Ἄλλωστε τοῦτο ἦτο φυσικὴ συνέπεια τῆς ὑπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἡγεσίας κηρύξεως ἀμειλίκτου πολέμου κατὰ τῶν πάσης φύσεως θρησκευτικῶν ἐκδηλώσεων καὶ μάλιστα κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅστις ἀπετέλει δι' αὐτοὺς τὸν κυριώτερον στόχον τῶν ἐνεργειῶν των. Δὲν ἦτο σύμφωνος λοιπὸν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Μπολσεβικικῆς ἐπαναστάσεως, τῆς προσπαθοῦσης νὰ ἐκριζώσῃ ἀπὸ τὸν λαὸν τῆς πᾶν θρησκευτικῶν συναίσθημα, ἡ ἐπίδειξις ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν τύχην τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ ὁποῖον οἱ προκάτοχοι αὐτῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν Τσάρου, εἶχον ἀναγάγει εἰς προσκήνυμα τῆς Παγκοσμίου Ὁρθοδοξίας. Τούτου ἕνεκα εἰς τὰς συνθήκας τῶν Βερσαλιῶν, τῶν Σεβρών καὶ τῆς Λωζάννης, οὐδὲν παρὰ τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας ἐπιδεικνύεται ἐνδιαφέρον.

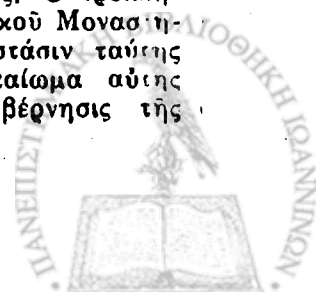
Μετὰ πάροδον ἐτῶν, ὑποκινηθεῖσα ἡ κομμουνιστικὴ Ρωσσία ὑπὸ τρίτων προσώπων, φίλα πρὸς τὰ Ρωσικὰ ἐν Ἁγίῳ Ὁρεῖ Σκηνώματα προσκειμένων (3), ἀπέστειλε τὴν 23ην Μαρτίου 1925 Ρηματικὴν διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀφορῶσαν τὴν τύχην τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὁρεῖ ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχομένων Σκηνωμάτων. Ἐν αὐτῇ ἐπιδεικνύεται τὸ ἐνδιαφέρον τῆς κομμουνιστικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῶν ἀφορῶντων τὰ ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχόμενα μοναχικὰ κτήματα καὶ διακηρύττει τὸ ἐνδιαφέρον τῆς καὶ τὸ δικαίωμα αὐτῆς ἐπὶ τῶν μοναχικῶν γαιῶν τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος. Ἐν συνεχείᾳ δηλοῖ, ὅτι οὐδεμία ἀναγνωρίζεται ἀμοδιότης εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον, ὅπως ἀναμιχθῆ εἰς τὰ ἐν προκειμένῳ ζητήματα καὶ ὑποδεικνύει τὴν λύσιν αὐτῶν διὰ συνεννοήσεως μεταξὺ τῆς κομμουνιστικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας (4).

1. Τὴν φυγὴν τῶν ξένων στρατευμάτων, λόγῳ τῶν βεβιασμένων κινήσεων των ἀντελήφθησαν οἱ Ἕλληνες μοναχοί, συγκεντρωθέντες δὲ εἰς τὰς ἀποβάθρας (Ἄρσανάδες) τῶν τριῶν Μονῶν «κατευώδισαν» ταῦτα διὰ κτυπημάτων «Τενκεδῶν». Οὕτω Κτενᾶς: Ἄπαντα σελ. 620.

2. Οἱ Ρῶσοι προσεπάθησαν νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων, πλὴν παρεμποδίσθησαν ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς. Βλ. Χρ. Κτενᾶν: Ἡ σύγχρονος Ἀθωνιάς Σχολή, σελ. 83.

3. Σερβικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τινων μοναχῶν τῶν Μονῶν Χελανδαρίου καὶ Ζωγράφου. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι ἡ Μονὴ Ἁγίου Παντελεήμονος, οὐδόλως ἐζήτησε τὴν προστασίαν τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας.

4. Ἡ ἀποσταλεῖσα Ρηματικὴ διακοίνωσις ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ πιστὴν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασιν: «Ἡ Προεβία τῆς Ἑνώσεως τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν ἐν Ἑλλάδι, πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐνταῦθα. Ρηματικὴ Διακοίνωσις. Ὁ προκληθεὶς τελευταίως θόρυβος διὰ τὸ ζήτημα τῶν Μοναχικῶν κτημάτων τοῦ Ρωσικοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἄθω, ἀναγκάζει τὴν Προεβίαν τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. νὰ καθορίσῃ τὴν στάσιν ταύτης ἐναντι αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. 1) Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. διαδηλοῖ τὸ δικαίωμα αὐτῆς ἐπὶ τῶν Μοναχικῶν γαιῶν τοῦ Ρωσικοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἄθω. 2) Ἡ Κυβέρνησις τῆς

Εὐτυχῶς, ἐξ ὧσων ἠδυνήθημεν νὰ πληροφορηθῶμεν, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις οὐδεμίαν σημασίαν ἔδωκεν εἰς τὴν Ῥηματικὴν ταύτην διακοίνωσιν. Καὶ πράγματι δὲν ἤξιζεν αὕτη, οὐχὶ ἀπαντήσεως ἀλλὰ συζητήσεως κἄν, διότι καὶ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ., ἀναγράφουσα ἐν τῇ διακοινώσει ὅτι ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν τύχην τῶν γαιῶν τοῦ Ῥωσικοῦ Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐπεδείκνυε παντελῆ ἄγνοιαν τῶν σχετικῶν περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους διεθνῶν συνθηκῶν (Σεβρῶν καὶ Λωζάννης) δι' ὧν ἀνεγνωρίσθη ἡ Ἑλληνικὴ κυριαρχία ἀπόλυτως ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ συνεπῶς οὐδεμία τρίτη δύναμις ἠδύνατο νὰ προβάλλῃ ἐπ' αὐτῶν ἀξιώσεις, πλὴν βεβαίως περὶ τῶν ὁμοεθνῶν τῆς, πρῶγμα ὅπερ δὲν συνέβαινε ἐν προκειμένῳ, διότι ἡ τύχη τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ἁγίου Ὁρους μοναχικῶν γαιῶν τῶν τελουσῶν ὑπὸ τὴν Ῥωσικὴν Κυριότητα, θὰ ἠκολούθη τὴν τύχην Ἑλληνικῶν τοιούτων (1)

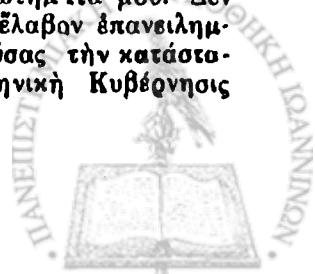
Ἄφορμὴν εἰς τὴν ἀποστολὴν τῆς διακοινώσεως ταύτης ἔδωκεν ἡ ὑπὸ τοῦ διεθνoῦς τύπου ἀναγραφὴ τῆς εἰδήσεως περὶ ἀπαλλοτριώσεως τῶν Μοναχικῶν γαιῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους διὰ τὰς σιεραστικὰς ἀνάγκας τῶν Ἑλλήνων προσφύγων.

Τὴν ρηματικὴν ταύτην διακοίνωσιν ἠκολούθησεν ἐπιστολὴ τοῦ πιστοῦ ὄργανου τῶν ἐξοριστῶν Ῥώσων Ἐπισκόπων, Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας Λόρδου Ραντάλλ, πρὸς τὸν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνα Πρεσβευτὴν, εἰς τὴν ὁποίαν διακηρύττει οὗτος τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μὴ ἀπαλλοτριώσεως τῶν Μοναχικῶν γαιῶν τῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ λοιπῶν τῶν Ῥωσικῶν Σκηνομάτων (2).

Ε.Σ.Σ.Δ. οὐδεμίαν ἀρμοδιότητα ἀναγνωρίζει εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον, ἵνα ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ αὐτὰς τὰς γαίας. 3) Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι πάντα τὰ ζητήματα ταῦτα πρέπει νὰ διακανονισθῶσι μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. ὡς μόνων ἐνδιαφερομένων δι' αὐτά. Ἀθῆναι 23 Μαρτίου 1925».

1. Ἡ Πρεσβεία τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. διὰ τῆς ἀποστολῆς τῆς διακοινώσεως ταύτης, περιτρώως ἀπέδειξεν, ὅτι οὐδόλως ἦτο ἐνήμερος τοῦ κρατοῦντος ἐν Ἁγίῳ Ὁρει καθεστῶτος καὶ τῶν περιουσιακῶν τῶν Μονῶν δικαιωμάτων. Ἄπασα ἡ περιουσία τῶν εἰκοσι Ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἡ εὐρισκομένη ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἑλληνικῆς ἐπικρατείας, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, εἶναι διωρεὰ τῶν κατὰ καιροὺς Βασιλέων τοῦ Βυζαντίου, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτὴν εἰς τὰς Μονὰς πρὸς εὐπορίαν τῶν μοναχῶν, δι' ἀποκλειστικὴν τῶν ἀφοσίωσιν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἀπηλλαγμένων πάσης βιωτικῆς φροντίδος. Ἐπίσης πάντες οἱ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει μονάζοντες ἀπὸ τῆς προσλήψεως τῶν ἀποκτῶσιν τὴν Ἰθαγένειαν τοῦ Κράτους, ἐφ' οὗ τὴν κυριαρχίαν τοῦτο εὐρίσκετο. Οὕτω ἐγένετο καὶ ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν, οὕτω καὶ ὑπὸ τὴν Ἑλληνικὴν. Ποῖα λοιπὸν δικαιώματα διαδηλοῖ ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἐπὶ τῶν Μοναχικῶν κτημάτων; Ὁρθῶς ὁμως ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. δὲν ἀναγνωρίζει ἀρμοδιότητα εἰς τὴν Κ.Τ.Ε. ἢ εἰς οἰονδήποτε ἄλλον νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ζητήματα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὰς Μοναστηριακὰς γαίας, διότι τοῦτο εἶναι ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ε.Σ.Σ.Δ. αἰν τοῖς ἄλλοις παρεῖδε καὶ τὸ ἐξῆς σημαντικὸν γεγονός. Εἰς τὴν Ῥωσίαν τῶν Τσάρων αἱ Ἑλληνικαὶ Μοναὶ διετήρουν μετόχεια, μονύδρια, ναοὺς, ἀντιπροσωπεῖα, αἵτινα μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν κομμουνιστῶν κατεστράφησαν ἢ ἐδημεύθησαν. Διὰ τίνα λόγον λοιπὸν οὐδὲν διὰ ταῦτα ἀναφέρει καὶ διατὶ δὲν γνωρίζει εἰς τὰς Μονὰς περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν Ῥωσίᾳ ἀντιπροσώπων τῶν; Ἀσφαλῶς διότι ἐσφάγησαν. Τὶ ἀπέγινε τὸ ἐναντι τοῦ Κρεμλίνοῦ Μονύδριον τῆς Μονῆς Ἰβήρων καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἀπεσταλμένοι τῆς; Πῶς μετεβλήθη εἰς Κέντρον παραθερισμοῦ τὸ ἐν Καυκάσῳ Μονύδριον τῆς Ῥωσικῆς Μονῆς Ἁγίου Παντελεήμονος καὶ διατὶ τοῦτο δὲν ἀπησχόλησε τοὺς συντάξαντας τὴν ρηματικὴν διακοίνωσιν;

2. Ἐπειδὴ ἡ ἀποσταλείσα ἐπιστολὴ παρουσιάζει ἀνάγλυφον τὴν εἰκόνα τῶν ὑπὸ τῶν ἐξοριστῶν Ῥώσων ἐπιδιωκομένων σκοπῶν παραθέτομεν ταύτην ἐν συνεχείᾳ αὐτοῦσιαν. «Ἐπιστολὴ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀρχιεπισκοπὴ Λάμπει. Λονδίνον 1925. Κίμαι βέβαιος ὅτι δὲν θέλετε μὲ παρεξηγήσει, ἐάν σᾶς γράφω ὅπως ἀνεπισήμως, ὅπως ζητήσω τὴν συμβουλὴν καὶ συνδρομὴν σας εἰς μίαν ὑπόθεσιν, ἥτις ἀπὸ καιροῦ μὲ ἀπασχολεῖ. Καὶ ἐγώ, ἐννοεῖται, ὅτι δὲν θὰ σᾶς παρεξηγήσω, ἐάν δὲν δύνασθε, ἢ ἂν δὲν φρονήτε ὅτι σᾶς εἶναι ἐπιτετραμμένον ν' ἀπαντήσητέ τι εἰς τὰ ἐρωτήμητά μου. Δὲν μοὶ φαίνεται ὁμως ὅτι βλάπτει νὰ σᾶς τὰ ὑποβάλλω. Κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος ἔλαβον ἀπανεπιλημμένως ἐπιστολὰς ἐκ μέρους τῶν Ῥώσων μοναχῶν τοῦ Ἄθω, διατραγωδούσας τὴν κατάστασιν τῶν. Ἐξ αὐτῶν τῶν ἐπιστολῶν συνάγω, ὅτι πρό τινος χρόνου ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀφίνει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι τελεῖ ἐν παντελῇ ἀγνοία παντὸς Ἀγιορειτικοῦ ζητήματος. Τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ἀναφερόμενα εἶναι ἐντελῶς ψευδῆ. Τρανῆ ἀπόδειξις εἶναι τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἔνδειαν τῶν μοναχῶν τῶν Ρωσικῶν Σκηνωμάτων, πρᾶγμα ὅπερ ὑποπίπτει εἰς τὴν ἄμεσον ἀντίληψιν τοῦ πρώτου ἐπισκέπτου τοῦ Ἀγίου Ὄρους. *Οὐδέποτε οἱ Ρῶσοι, τόσον τῆς Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν Σκηνωμάτων περιέπεσαν εἰς ἔνδοιαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη (1957) καυχῶνται, ὅτι κατέχουσι εἰς τὰς ἀποθήκας των ἐφόδια ἀπὸ τῆς ἀποχῆς τῶν Τσάρων, χρυσὸν δὲ εἰς ἀνεξακρίβωτον ποσότητα.*

Λίαν ὀφθαλμοφανὲς τυγχάνει, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔπασσε θῦμα τῶν ἐξορίστων Ρώσων Ἐπισκόπων.

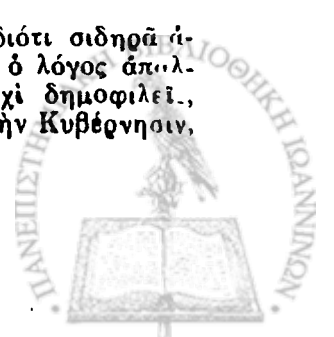
Εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἀπήντησεν ὁ Ἀθανάσιος Εὐταξίας, Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς συνιάξεως τοῦ νέου καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἀποκρούσας αὐτὸν λίαν ἐπιτυχῶς (1).

εὐρισκομένη ἐνώπιον τῶν κολοσσιαίων δυσχερειῶν τοῦ προσφυγικοῦ προβλήματος, ἐθνικοποίησε τὰς γαίας πάντων τῶν Μοναστηρίων τῆς Ἑλλάδος καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐννοεῖται, καὶ τῶν ξένων Μονῶν, οἷαι αἱ τῶν Ρώσων. Οὐδόλως κατακρίνω τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, οὐδ' ἀγνοῶ τὰς δυσχερείας, ἃς οἱ ἐν Ἀθῶ Ρῶσοι μοναχοὶ κατὰ τὸ παρελθὸν παρενόβαλλον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους. Τὸ ἀναπόφευκτον ἀποτέλεσμα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς Ρωσικὰς, καθὼς καὶ τὰς ἄλλας μονὰς ὑπῆρξε νὰ ἐξαναγκασθῶσιν ἐκεῖνοι ἐκ τῶν Μοναχῶν, οἵτινες ἦσαν σωματικῶς ἀκμαῖοι νὰ τραπῶσι πρὸς ἔργα, δι' ἅτινα ἦσαν ἱκανοὶ, ὡς λ.χ. ἀχθοφόροι, ξυλοσχίσται, λιμενεργάται κ.λ.π. Ἄλλ' ἢ θέσις τῶν γερόντων εἰς τινὰς τῶν μονῶν φαίνεται ἀξία οἴκτου, καθ' ὅσον αὐτοί, λόγῳ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σωματικῆς παρακμῆς των, εἶναι ἀνίκανοι πρὸς οἰανδήποτε σωματικὴν ἐργασίαν, ἐπὶ πλέον ἔξενοι εἰς τὴν χώραν καὶ ὡς Ρῶσοι, ὑποθέτω, οὐχὶ τόσον δημοφιλεῖς, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀποζῶσιν ἐξ ἐλεημοσυνῶν. Ἡθέλον λοιπὸν νὰ ἐρωτήσῃ τὴν Ὑμ. Ἐξοχότητα 1) ἐὰν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔλαβεν ἢ πρόκειται νὰ λάβῃ οἰανδήποτε πρόνοιαν ὡσονδήποτε μικράν, ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων Μοναχῶν, οἵτινες λόγῳ γῆρατος δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ συντηρήσωσιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς ἐργασίας των καὶ οἵτινες διὰ τῆς Ἐθνικοποιήσεως τῶν γαιῶν των ἀπώλεσαν τὰ μέσα τῆς ἑαυτῶν συντηρήσεως καὶ 2) ἐν ἡ περιπτώσει τοιαύτη πρόνοια ἔχει ληφθῆ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, ἐὰν θὰ ἦτο δυνατόν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ ἐπέκτεινῃ τὸ αὐτὸ εὐεργέτημα καὶ εἰς τοὺς γέροντας τῶν Ρωσικῶν μοναχικῶν κοινοτήτων οἵτινες ἀποτόσου καιροῦ εὐρίσκονται ἐν Ἀθῶ. Βεβαίως ἀναγνωρίζω ὅτι μία τοιαύτη πρᾶξις θὰ ἦτο χειρονομία μεγάλης γενναιοδωρίας ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἴσως λόγῳ τῶν μεγίστων αὐτῆς οικονομικῶν βαρῶν θὰ τῇ ἦτο ἀδύνατον νὰ προβῇ εἰς τοιαύτην συνδρομήν. Ἐπειδὴ ὁμως, ὡς πληροφοροῦμαι, οἱ Ρῶσοι οὕτοι εἶναι οἱ μόνοι ἄλλοδαποὶ, οὓς πλήττει τὸ εἰρημὸν γενικὸν μέτρον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑποθέτω, ὅτι ὀλίγοι θὰ εἶναι οἱ ἐξ αὐτῶν πραγματικῶς ἄποροι καὶ ἐστερημένοι τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως λόγῳ γῆρατος, πιστεύω, ὅτι τὸ βάρος ὀλίγη πρὸς αὐτοὺς ἐλεημοσύνης δὲν θὰ ἦτο πολὺ μέγα. Ἐπαναλαμβάνω ὁμως, ὅτι γράφω πρὸς Ὑμᾶς, μόνον ὅπως ζητήσω παρ' ὑμῖν πληροφορίας καὶ τοιαύτην συνδρομήν, ἣν δύνασθε νὰ μοὶ παράσχητε ὅπως δυνηθῶ ν' ἀπαντήσω εἰς τὰς ἀξιολυπῆτους ἐκκλήσεις, ἃς ἔλαβον, ὡς εἶπον ἀνωτέρω.

Θὰ σᾶς εἶμαι εὐγνώμων δι' οἰανδήποτε ἀνακοίνωσιν, ἣν ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης κρίνει, ὅτι δύναται νὰ μοὶ παράσῃ ἐν προκειμένῳ. — Διατελῶ μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ, Ὑμέτερος, Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας.

1. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ἀθανασίου Εὐταξίου πρὸς τὸ Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας, δημοσιεύεται ὀλόκληρος, λόγῳ τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτῆς καὶ χάριν πληρότητος τοῦ ἔργου. Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Καντερβουρίας καὶ Ἐξαρχος (Primas) τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας κ. Ραντάλλ ὁπαδὸς ἐκεῖνου ὁστις «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς» δὲν ἐδίστασε δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν ἡμέτερον ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτὴν νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του τοὺς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ρώσσους μοναχοὺς, αἰτιωμένους τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὡς δῆθεν ἀποστερήσασαν αὐτοὺς τὸν μόνον πόρον ζωῆς ὃν εἶχον ἐκ τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀναγκαστικῶς ἀπαλλοτριωθέντων κτημάτων των ἐν Ἑλλάδι καὶ οὕτω καταδικάσασαν αὐτοὺς αἰς τὸν δι' αἰτείας θάνατον.

Εὐρίσκει δ' εὐεξήγητον πως τὸ πρᾶγμα ἢ Α. Σεβασμιότης, τοῦτο μὲν διότι σιδηρὰ ἀνάγκη, οἷα ἡ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων, ἐπέβαλλεν εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπὸλλοτριώσιν, τοῦτο δὲ διότι «Οἱ Ρῶσοι εἶναι ξένοι ἐν αὐτῇ καὶ ὡς τοιοῦτοι οὐχὶ δημοφιλεῖς, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ἀποζῶσιν ἐξ ἐλεημοσύνης». Δι' ὃ συνιστᾷ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν,

Αὗται ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἐνέργειαι τῶν Ρώσων μοναχῶν τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας καὶ τῶν φίλων αὐτῶν, μέχρι καὶ τοῦ δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου. Οὐδεμία ἐξ ὧν γνωρίζομεν, ἐκδήλωσις ἐνδιαφέροντος ἐκ μέρους τῆς κομμουνιστικῆς Ρωσσίας ἐγένετο. Οἱ Ρῶσοι μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν τύ-

ῖνα, ἂν ὄχι πρὸς πάντας—ἀφοῦ οἱ νεώτεροι μεταξὺ αὐτῶν, πρὸς πορισμὸν τοῦ ἄρτου των μετέρχονται τὸν ἀχθοφόρον, τὸν ξυλοσχίστην, τὸν λιμενεργάτην κ.λ.π.—τουλάχιστον πρὸς τοὺς γέροντας, τοὺς ἀνικάνους, διὰ τοιαύτας χειρονακτικὰς ἐργασίας προβῆ εἰς «χειρονομίαν μεγάλης γεναιοδωρίας, ἐπεκτείνουσα καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν πρόνοιαν, ἣν τυχὸν ἔλαβεν ὑπὲρ τῶν Ἐλλήνων μοναχῶν».

Οἱ Ρῶσοι μοναχοὶ ὑπῆρξαν ἥκιστα εὐλαβεῖς πρὸς τὴν Πρωθυεράρχην τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ὑποβαλλόντες εἰς αὐτὸν τὰς ἀνωτέρω ἀδίκους αἰτιάσεις καὶ παρασύραντες οὕτω τὴν Α.Σ. εἰς συμπεράσματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι θὰ λυπηθῆ τώρα αὕτη καιρῶς πληροφορομένη τὴν ἀλήθειαν, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

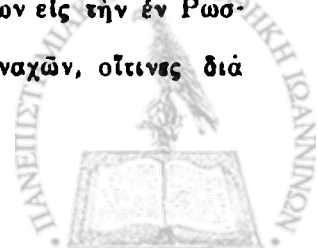
Ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἀπ' αἰῶνων μονάζουσι πλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰβηρος (Γεωργιανοί) Σέρβοι, Βούλγαροι καὶ Ρουμανοί, οἵτινες εἶναι ἐξ Ἰσου ξένοι πρὸς ἡμᾶς, ὡς καὶ οἱ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος ἰδίως αἰῶνος ἐγκατασταθέντες ἐκεῖ Ρῶσοι. Διὰ τὸν δὲ τώρα οὗτοι παραπονοῦνται, ὅτι ὡς ξένοι δὲν εἶναι δημοφιλεῖς ἐν Ἑλλάδι καὶ δὲν δύνανται ν' ἀποζῶσιν ἐξ ἐλεημοσύνης οὐχὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι; Διότι μόνον αὐτοὶ ἔχουσιν ἰδιαιτέρους πρὸς τοῦτο λόγους

Κατὰ τὸ ἀπ' αἰῶνων καθιερωμένον ἐν τῷ Ἄθῳ καθεστῶς, ὅπερ ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ Τούρκοι, προσεπεκύρωσαν δὲ καὶ Διεθνεῖς Συνθήκαι, ὡς αἱ τοῦ Βερολίνου καὶ τῆς Λωζάννης, ὑπάρχουσιν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει 20 κυρίαρχαι Μοναί, ἔχουσαι τὴν ἀναπαλλοτριωτὸν κυριότητα ὀλοκλήρου τῆς γερσονήσου τοῦ Ἄθῳ, ἀπλᾶ δ' ἐξαρτήματα αὐτῶν εἶναι τὰ λοιπὰ Ἱερὰ Σκηνώματα, ἧτοι οἱ Σκήται, τὰ Κελλία, αἱ Καλύβαι, τὰ Καθίσματα καὶ τὰ Ἐπισησαστήρια. Οἱ μοναχοὶ τούτων, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἶναι ὠρισμένος ἀπολάβουσι μόνον τῆς ἐπικαρπίας τῶν ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων κτηρίων καὶ γαιῶν, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἢ ἰδρυσίς νέας Μονῆς, ἢ ἡ προαγωγή οἰουδήποτε ἐξαρτήματος εἰς τοιαύτην ἢ ἡ αὔξισις τοῦ τεταγμένου ἀριθμοῦ τῶν μοναχῶν.

Πρὸς αὐτὸ τὸ Καθεστῶς συνεμορφώθησαν πάντες οἱ ἄλλοι ξένοι μοναχοὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἐξαιρέσει μόνον τῶν Ρώσων, οἵτινες πᾶσαν προσπάθειαν κατέβαλλον, ὅπως ὑπονομύσουν αὐτὸ. Μὴ δυνάμενοι δὲ νὰ ἰδρυσουν νέας Μονάς, ἐσκεφθησαν νὰ ἐκρωσίσουν τὰς ὑπαρχούσας ὡς ἑξῆς: Εὐρόντες τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος ἐν ἔτει 1834 κατάχρουν, ἀνέλαβον νὰ ἐξοφλήσουν αὐτοὶ τὰ χρεῖα ὑπὸ τὸ ὄρον ὅμως νὰ ξενισθῇ αὐτὴ ἕως 15 Ρώσους Μοναχοῦς. Ἀλλ' οὗτοι σὺν τῷ χρόνῳ ἠξάνοντο καὶ ἐκλήθοντο, ἕως οὗ ἐν ἔτει 1875, εὐρεθέντες ἐν πλειονοψηφίᾳ, ἐξέλεξαν Ρώσων Ἡγούμενον, ὑπὸ τὸν ὅποιον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξέβαλον ἐκ τῆς Μονῆς τῆς μετανοίας των πάντας τοὺς Ἑλληνας μοναχοὺς καὶ δὴ κατὰ τρόπον ὅλως ἀπάνθρωπον. Μετὰ τὴν Μονὴν Ἁγίου Παντελεήμονος ἀπεπειράθησαν αὐτοὶ νὰ κτακτῆσουν καὶ ἄλλας Μονάς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τοῦ Κουιλουμουσίου, Ἀλλ' ἐξηγέρθησαν τότε κατ' αὐτῶν πάντες οἱ ἄλλοι Μοναχοὶ τοῦ Ἀγιωνύμου Ὁρους, ὄχι μόνον οἱ Ἑλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ, μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων. Οἱ Ρῶσοι μετέβαλον ἕκτοτε τακτικὴν, προσκίτουμενοι διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμιτοῦ μέσου Σκήτας. Κελλία καὶ στατιστικὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, δημοσιευθεῖσαν μικρὸν πρὸ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων, οἱ Ρῶσοι, ὄντες κύριοι μιᾶς Μονῆς, τεσσάρων Σκητῶν καὶ τριάκοντα τεσσάρων Κελλίων καὶ ἑκατὸν τριάκοντα τεσσάρων Καλυβῶν, ἠριθμοῦν 3496 Μοναχοῦς, ἐνῶ οἱ Ἑλληνες, καίτοι ἔχοντες 17 Μονάς 7 Σκήτας 151 κελλία καὶ 261 Καλύβας, οὐχ ἦτον ἠριθμοῦν μόλις 3276 μοναχοῦς.

Πρόδηλον δέ, ὅτι οἱ 3496 Ρῶσοι Μοναχοὶ δὲν ἠδύναντο νὰ συντηρηθῶσιν ἐκ μόνων τῶν εἰσοδημάτων τῶν ἐν Ἑλλάδι μικρῶν ἀγροκτημάτων (Μετοχειῶν) τῶν ἀνηκόντων πρὶν εἰς συντήρησιν τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων Μοναχῶν τῆς, εἶχον ὅμως αὐτοὶ πολλὰ καὶ λίαν προσοδοφόρα κτήματα τῶν Ἑλλήνων Μοναχῶν, ἀφαιρεθέντα ἐκ τούτων ὑπὸ τῆς Πανολαυστικῆς αὐθαιρεσίας τῆς Τσαρικῆς ἐποχῆς, διότι δὲν ἐδέχοντο νὰ ἐκρωσισθῶσιν. Εἶχον δ' ἐπὶ πλέον οἱ Ρῶσοι Μοναχοὶ τὰς πλουσίας εἰσοδορὰς ἐκ τῆς Πατρίδος των ἀνερχομένης ἐτησίως εἰς ἑκατομμύρια χρυσῶν ρουβλίων. Ταῦτα δὲ πάντα ἐξέλειπον, ἅμα τῇ ἐγκαθιδρύσει ἐν Ρωσίᾳ τῆς Ἐνώσεως τῶν Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν, ὑπὸ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον τὰ ἐκεῖ Μοναστηριακὰ κτήματα ἐδημεύθησαν, ἀπογορευθεῖσης καὶ πάσης χρηματικῆς εἰσφορᾶς πρὸς τοὺς ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Ρώσους Μοναχοῦς, καὶ ἀλλὰ ἠγέρθη ἀξίως πρὸς τὴν ἡμετέραν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν Ἑλλάδι ἀγροκτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ὡς δὴθεν ἀνηκόντων εἰς ὑπηκόους τῆς μοναχοῦς καὶ ὡς τοιούτων ὑπαγομένων εἰς τὴν ἐν Ρωσίᾳ γενομένην δήμευσιν.

Δὲν εἶναι δὲ τώρα νὰ θαυμάσῃ τις τὴν ἰταμότητα τῶν Ρώσων μοναχῶν, οἵτινες διὰ

χην των, ἵνα ἀκολουθήσωσι τὴν ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων, ὡς αὕτη ἤθελε διαμορφωθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ὑπὸ τὴν φροντίδα δὲ ταύτης, ἡ Ρωσικὴ μειονότης ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ Σλαβικαὶ τοιαῦται, παρῆλληλως πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν στοιχείον, διετηρήθη μέχρι σήμερον, οὐδόλως θιγείσα, μάλιστα δὲ στοργικῶς ἐνισχυομένη, ἄνευ διακρίσεως τινός.

(Συνεχίζεται)

τὴν δυστυχίαν των, τὴν ὀφειλομένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ Σοβιέτ τῆς ποτρίδος των, αἰτιῶνται τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὡδῆθεν ἀπαλλοτριώσασαν ἀναγκαστικῶς τὰ ἀγροκλήματα των καὶ στερήσασαν αὐτοὺς τὸν μόνον πόρον τῆς ζωῆς των καὶ ὡς μὴ ἀναλαμβάνουσαν τώρα τὴν συντήρησίν των, μὴδ' ἐπιτρέπουσαν τὴν προσφυγὴν των εἰς τὰ ἔλεη τῶν Ἑλλήνων;

Ἄλλ' εἶναι ὅλως ἀνυπόστατον, οὐκ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀπῆλλοτριώσασαν ἀναγκαστικῶς τὰ περιττὰ ἀγροκλήματα, χάριν ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Τὸ μέτρον αὐτὸ ἐφηρμοσθῆ ἐν Ἑλλάδι ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων Μονῶν πλὴν τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, δι' ἃς ἐδημοσιεύθη τὸ Ν. Διάταγμα τῆς 8ης Ἀπριλίου 1924. τὸ ἐπιτρέψαν τὴν δεκαετὴ μίσθωσιν τῶν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ ἀγροκτημάτων των πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον ἀντὶ 5.000.000 δραχμῶν ἑτησίως, κατ' ἀκολουθίαν δι' αὐτοῦ συνετάχθη τὸ ὑπ' ἀριθμ. 84.016 τοῦ αὐτοῦ ἔτους μισθωτήριον συμβόλαιον τοῦ συμβολαιογράφου Ἀθηῶν Ι. Οἰκονομοπούλου.

Εἶναι δὲ τὸσον τερατώδης ὁ περὶ ἀνάγκαστικῆς αὐτῶν ἀπῆλλοτριώσεως ἰσχυρισμὸς τῶν Ρωσῶν μοναχῶν, ὥστε δικαιούται τις ν' ἀμφιβάλῃ, ἐὰν αὐτοὶ εἶναι ὄντως ἐπίνοια τῶν Ρώσων μοναχῶν ἢ ὑποβολὴ ἐξωθεν. ὑπενημιχουσα τὸ διάβημα αὐτῶν ἐν ἔτει 1913. ὅτε δι' ὑπομνήματός των ἠξίωσαν παρὰ τῆς ἐν Λονδίῳ Πρεσβευτικῆς Συνδιασκέψεως τὴν τελεῖαν ἀνατροπὴν τοῦ ἐν Ἀγίῳ Ὄρει καθεστῶτος, τὴν ἐξεγείρασαν ἐναντίον των ὄχι μόνον τοὺς Ἑλληνας ἀλλὰ καὶ τοὺς Σέρβους Βουλγάρους καὶ Ρουμάνους μοναχοὺς.

Ἡμεῖς ἔχομεν λόγους νὰ πιστεύσωμεν ὅτι, ὡς τότε, καὶ τώρα ἔγιναν αὐτοὶ ὄργανα τυφλὰ τοῦ πανσλαβισμοῦ, ὅστις, ἀνατραπείς ὑπὸ τῶν Σοβιέτ ἐν Ρωσίᾳ, κατέφυγεν ἔκτοτε εἰς τὴν Σερβίαν καὶ ἔχει συμπήξῃ παρασυναγωγὴν τινα ἐν Κάρλοβιτς, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ πρώην μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου. Οὗτος καὶ οἱ ὁμόφρονές του πρώην Μητροπολίται Ρωσσίας ἀπέδρασαν ἐκ τῶν Μητροπόλεων των, φροντίζοντες μόνον περὶ διασώσεως τῶν σαρκίων των καὶ ἀδιαφοροῦντες, ἐὰν οὕτω πως ἐγκατέλειπον τὸ ποιμνίον των ἔρμαιον εἰς τὸν μπολσεβικισμόν, ἀποδείξαντες, ὅτι αὐτοὶ δὲν εἶναι ὄπαδοὶ ἐκείνου, ὅστις ἔλεγεν ὅτι «ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων».

Ἐν Κάρλοβιτς χαλκεύουσιν αὐτοὶ παντοίας διαβολὰς καὶ συκοφαντίας καὶ ἐκπέμπουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν χυδαίους λιβέλλους ἐναντίον τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡμεῖς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ νέφος μαρτύρων μεταξὺ τῶν ἱεραρχῶν τῆς θυσιασθέντων ὑπὲρ τῶν ποιμνίων των. Τί δὲν ἔγραψαν αὐτοὶ τελευταίως κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, διότι ἀνεγνώρισε, καθ' ὃ εἶχε καθήκον, τὰς νέας αὐτοκεφάλους Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας Τσεχοσλοβακίας καὶ Πολωνίας; Συμπίπτει δὲ ἡ περὶ τῶν Ρώσων μοναχῶν ἐπιστολὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καντερβουρίας μετὰ τὴν διαιμονίαν τοῦ πρώην Μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου ἐν Λονδίῳ ἐπὶ τῷ ἔυρτασμῷ τῆς χιλιοστῆς ἑξακοσιοστῆς ἐπετηρίδος τῆς α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

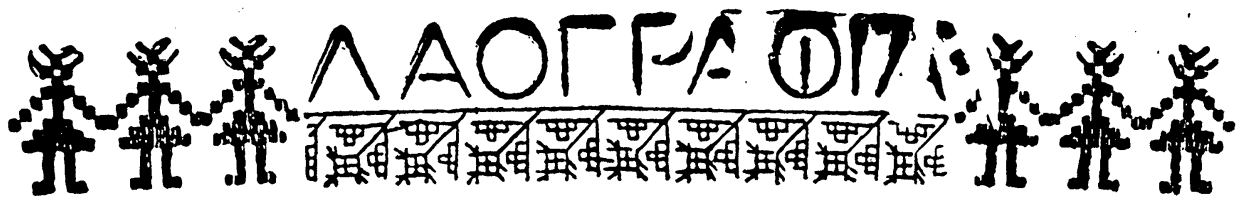
Εἰς ἡμᾶς τουλάχιστον οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὑπολείπεται, ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ παραπίστος τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Καντερβουρίας, ἵνα ἀπευθύνῃ τὴν πρὸς τὸν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνα Πρεσβευτὴν ἐπιστολὴν του καὶ συστήσῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος περίθαλψιν τῶν Ρώσων μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους, καθ' ὃν χρόνον αὕτη ἔχει νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν περίθαλψιν καὶ ἀποκατάστασιν ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου Ἑλλήνων προσφύγων, θυμάτων τῆς Τουρκικῆς, Βουλγαρικῆς καὶ Μπολσεβικικῆς ἀπῆλθουσίας.

Αὕτη εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ μόνῃ ἡ ἀλήθεια, τὴν ὅποιαν πληροφορούμενος τώρα ὁ Πρωθυεράρχης τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας θὰ λυπηθῆ βεβαίως, διότι παρέσχε πίστιν εἰς τὰ κακόβουλα μυθεύματα τῶν Ρώσων μοναχῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τοῦ πατρωνός των πρώην Μητροπολίτου Κιέβου Ἀντωνίου, καὶ δὲν ἔβλεψεν αὐτὰ πλέον προσοχῆς.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους

Ἀθ. Εὐταξίας

ΛΑΟΓΝΩΣΙΚΑ (α) (ΛΑΟΓΝΟSSIE)

Υπό ΛΑΟΓΝΩΣΙΚΟΥ

Τῆ μελέτῃ μου αὐτῇ ἐγκάρδια τὴν ἀφιερῶνω στὴν Πανεπιστημιακὴ ἔδρα τῆς Λαογικωσίας, ὅταν οἱ σοφοὶ ἄνθρωποι ποὺ θὰ κατέχουν τὴν ἔδρα αὐτῇ, θὰ φωτίζουν καὶ θ' ἀνερευνοῦν τὶς στράτες ποὺ διάβηκαν τὰ Ἔθνη τοὺς στῆ Νύχτα τοῦ παρελθόντος καὶ θὰ τὰ βοηθοῦν στὸ δρόμο τοὺς γιὰ τὴν ἐπί Γῆς Εἰρήνη καὶ γιὰ τὸ χτίσιμο ἑνὸς ἀδελφικοῦ, πανανθρώπιου πολιτισμοῦ. Ἐκεῖ ὅπου θὰ βασιλεύουν οἱ τρεῖς Μεγαλοκυρές: ἡ ΓΝΩΣΗ, ποὺ μ' αὐτῇ σύνδεσε ὁ Διάβολος τὸνομά του στὴν Παράδεισο κι' ἔμπασε στὸν Κόσμο τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ Θάνατο· ἡ ΑΓΑΠΗ, ποὺ μ' αὐτῇ σύνδεσε ὁ Θεὸς τὸνομά Του στὸ Σταυρὸ κι' ἔμπασε στὸν Κόσμο τὴ Συγγνώμη καὶ τὴν Ταπεινοσύνη· ἡ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ, ποὺ μ' αὐτῇ σύνδεσε ὁ ἄνθρωπος τὸνομά του γιὰ νὰ μὴ χαθῆ στὴ γιγάντια ταύτη σύγκρουση!

Ἡ Λαογνωσία εἶναι μιὰ Ἐπιστήμη νεώτατη. Κάποιον ἕκατὸ καὶ πενήντα χρόνῳ μωρουδέλι —φροτεινὸ ὑπόσημο τῆς εἶναι οἱ ἀδελφοὶ GRIMM (1)—, μ' ἀσυμπλήρωτον ἀκόμη τὴν ἐκφραστικὰ τῆς μέσα, δίχως πλέον γνῶση τῶν ἀντικειμένων τοῦ κόσμου τῆς, καὶ πολὺν περισσότερο, δίχως μιὰ θεωρία γι' αὐτά.

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς στὴν Ἑλλάδα, Καθηγητὴς Νικόλαος Γ. Πολίτης, τὴν ὀνόμασε τὸ 1884 «Λαογραφία» (2).

Ὅπως σημειώνει, «ὡς λέξεις Λαογραφία εὐρίσκεται ἐν χρήσει εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς ἀλεξανδρινῆς περιόδου, σημαίνουσα τὸν κεφαλικὸν φῶρον, τὸν ὅποιον κατέβαλλε μέγα μέρος τῶν κατοικοῦντων τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Ἰου μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ εἰκοσίου τῆς ἡλικίας αὐτῶν καὶ ἀπαρτὴ τὴν διαφορὰν τῆς σημασίας, ἣν εἶχεν ἐν Αἴγύπτῳ, εἶναι καταλλήλοισι πρὸς ὀνομασίαν μαθήσεως ἐχούσης ὑποκειμένον τὴν σπουδὴν τοῦ λαοῦ» (Δελ. Ἰστ. Ἑ. Ἑ. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι, τ. Α' 1884). «Ἄλλως δ' εἶναι εἰσηγμέναι ἤδη ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ καὶ παρελήφθησαν καὶ

ἡμῖν ὁμοίαι λέξεις, ἐκ συνωνύμων τῆς λέξεως λαὸς καὶ τοῦ γράφω συντεθειμέναι, πρὸς δήλωσιν Ἐπιστημῶν, οὐχὶ παντελῶς ἀσχετῶς πρὸς τὴν λαογραφίαν, οἷον δημογραφία, ἐθνογραφία» Δελτ. Λαογραφ. τ. Α' σελ. 4, τοῦ 1909).

Ὁ ὅρος «Λαογραφία» (καθὼς καὶ τὰ παρόμοιά του Λαογραφικά, Λαογράφος) ἐπιχρῆσθησε γενικὰ στὴν Ἑλλάδα, μάλιστα παινέθηκε κι' ἀπὸ κάμποσους ξένους Ἐπιστήμονες (3). Ὅπως δὲ, ὁ Ἑλληνικὸς ὅρος εἶναι πολὺ πειρημένος ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους σύγχρονους του καὶ πρωτιότερους, γιατί ἔχει γιὰ πρῶτο συνθετικὸν τὸν ἴδιον κορμὸ τῆς Ἐπιστήμης, δηλαδή τὸ λαὸ, καὶ ὄχι ὠρισμένα κλάδια καὶ παρακλάδια του. δηλαδή ιδιότητες τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τὸ δεύτερο συνθετικὸ χάνεται σὲ μιὰ γενικὴ ἀοριστία.

Ἐδῶ θὰ μιλήσουμε τώρα γιὰ τοὺς δύο σημαντικότερους ὅρους ποὺ ἔχουν σήμερον καθολικώτερον ἀναγνώριση. Καὶ πρῶτα—πρῶτα γιὰ τὸν Ἀγγλικὸ ὄρο FOLK = LOKE. Ἡ λέξη εἶναι σύνθετη ἀπὸ τὸ FOLK (λαὸς, ἀσχ. ἔθνος, δῆμος) καὶ LOKE (γνώσις, μάθησις, διδασκαλία). Γνώσις τοῦ λαοῦ, κάθε τι ποὺ γνωρίζει

ὁ λαός. Παρουσιάστηκε γιὰ πρώτη φορά στὴ φιλολογικὴ ἐφημερίδα τοῦ Λονδίνου «ATHENÆUM» τῆς 27 Αὐγούστου τοῦ 1846 (σελ. 842—3), ἀπὸ τὸν Ἀρχαιολόγο WILLIAM—JOHN THOMS, μετὰ τὸ ψευδώνυμο MENTON, σ' ἀντικατάστασιν ἐνὸς ἄλλου ὄρου τοῦ «λαϊκῆς ἀρχαιοτήτες» (POPULAR ANTIQUITIES) (4).

Ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς ἀλλαγῆς ἦταν νὰ δώσῃ αὐτοτέλεια σὶδ περιεχόμενον τῆς Λαογραφίας καὶ νὰ χαράξῃ σταθερὰ τὰ σύνορά της.

Ἐπειτα, γιὰ τὸ Γερμανικὸ ὄρο FOLKS—KUNDE (γνώσις τοῦ λαοῦ, γνώσιμα τοῦ λαοῦ). «Ὁ ὄρος VOLKSKUNDE, οὗ ὄσημέραι ἐπικρατεῖ ἐν Γερμανίᾳ ἢ χωρίσι, φαίνεται μοι ἐπίσης εὐστοχος. (Σημ. Α.—σὲ σχέση καὶ σύγκρισιν μετὰ τὸν ὄρο «λαογραφία» πού βρῶσκει «εὐστοχώτατον καὶ καταλληλίστον ἅμα νὰ πολιτογραφηθῆ καὶ εἰς ἄλλας γλώσσας»). Διότι ἡ λέξις VOLK ἔχει ἐν τῇ Γερμανικῇ δύο ἐκδοχάς τὴν γενικὴν καὶ ἐτέραν μερικωτέραν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ ἐννοοῦμεν τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ λαοῦ, τὰ τηροῦντα καὶ διαδίδοντα τὰς ἀρχαίους παραστάσεις καὶ συνηθείας, ἂν μὴ ἀποκλειστικῶς αὐτὰ μόνον, ἀλλ' αὐτὰ ἐπὲρ πάντα ἄλλον, καὶ τηροῦντα πάντως τὰς παραστάσεις ταύτας καὶ συνηθείας πιστῶτα. (Νικ. Γ. Π. Λαογραφία Α' σελ. 427).

«Ὁ ὄρος οὗτος ἔχει τοῦτο τὸ μειονέκτημα, ἂν ληφθῆ εἰς τὴν κυρίαν αὐτοῦ σημασίαν, ὅτι εὐρύνει πέραν τοῦ δέοντος τὴν ἔκτασιν τοῦ πεδίου τῶν λαογραφικῶν μελετῶν.

Ἐκ τῆς εὐρύτητος τῆς σημασίας τοῦ ὄρου VOLKSKUNDE παρουσιάζονται τινες τῶν Γερμανῶν λαογράφων καταλίγοσιν εἰς τὰ ἔργα τῆς λαογραφίας καὶ τὴν μελέτην θεμάτων, ὑπαγομένων εἰς ἄλλας ἐπιστήμας καὶ μαθήσεις, ἐχούσας σαφῶς διαγεγραμμένα τὰ ὅρια τῶν σπουδῶν αὐτῶν». (Ν. Γ. Π. Λαογραφία Α' σελ. 6).

Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔχει πολὺ εὐρύτεραν ἔννοιαν τοῦ ἀγγλικοῦ, σημαῖον τὴν γνώσιν τοῦ λαοῦ καὶ ὄχι τὰς γνώσεις τοῦ λαοῦ, τοῦτο δὲ συνετέλεσεν ὅπως εὐρύνθωσιν ὑπερβολικὰ τὰ ὅρια τῆς λαογραφίας καὶ περιληφθῶσιν εἰς αὐτὴν κλάδοι,

ἀνήκοντες εἰς ἐντελῶς διαφορετικὰς μαθήσεις, ὅσον τὴν ἀνθρωπολογίαν, τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν κ.λ.π.» (Στίλτων Π. Κυριακίδης, Ἐγκυκλιον. Δεξ. Ἐλευθερουδάκη, τ. δ., σελ. 498, στήλῃ 1η).

«Ὁ Νικόλαος Γ. Πολίτης, ἐγκρατέστερος τῆς Γερμανικῆς, ὁμιλεῖ περὶ κυρίας σημασίας τοῦ ὄρου VOLKSKUNDE (γνώσις τοῦ λαοῦ), γιὰτὶ ὑπάρχει καὶ ἄλλη σημασία τὴν ὁποία ὁ κ. Στ. Π. Κυριακίδης, ἴσως ἀπὸ ἄγνοια, τὴν ἀνεῖται ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΑ! (Αἱ γνώσεις τοῦ λαοῦ).

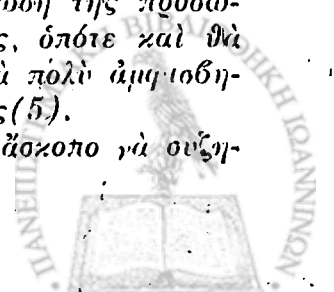
Μ' ἄλλα λόγια, ὁ κ. Στ. Π. Κυριακίδης, ἔστω ἂν καταλάβαινε τὴν ἀκριβῶς ἐννοοῦσε ὁ Καθηγητὴς τὸν ὁ Ν. Γ. Πολίτης μετὰ τὴν παραπάνω περικολῆ πὺν παραθέσαμε, καὶ ἂν τὴν ὁποία προφανῶς ἐμπνέεται, θάγραφε κάπως ἔτσι: Ἀλλὰ τὸ ὄνομα VOLKSKUNDE ἔχει πολὺ εὐρύτεραν ἔννοιαν τοῦ Ἀγγλικοῦ, σημαῖον τὴν γνώσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὰς ΓΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ, παραδεχόμενοι δὲ οἱ Γερμανοὶ τὸν ὄρον ἐν τῇ κυρίᾳ αὐτοῦ σημασίᾳ, δηλονότι ὡς γνώσιν τοῦ λαοῦ, εὐρύνουν ὑπερβολικὰ κλ. κλ.».

Ἦταν ἀνάγκη νὰ διορθωθῆ τὸ λάθος γιὰτὶ, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἀποτελεῖ ἀδικία γιὰ τὸν ὄρο VOLKSKUNDE αὐτὸ πὺν τοῦ καταλογίζοντὸν σὰ μειονέκτημα, εἶναι ἴσα—ἴσα προτέρισμα καὶ ὑπεροχὴ σὲ σύγκρισιν μετὰ ὄλους τοὺς ὡς τώρα γνωστοὺς ὄρους. Ἴσως εἶναι ὄρος τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἐπιστήμης, ὄρος τελειωτικὸς, ἴσως κατὰλληλος καὶ καλὸς, ὅσο καὶ ὁ Ἑλληνικὸς ΛΑΟΓΝΩΣΙΑ, πὺν ἐπίσης σημαίνει τὴν γνώσιν καὶ τὰς γνώσεις τοῦ λαοῦ».

Προτάθηκε σ' ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀγγλικοῦ ὄρου τὸ 1858 ἂν τὸν W.H. RIEHL στὸ ἔργο του «DIE VOLKSKUNDE ALS WISSENHAFT».

Ποῖος ὄρος εἶναι ὁ καλλίτερος καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ ὀλοκλήρωτικὰ, ἢ θὰ δημιουργηθῆ ἄλλος νέος γιὰ νὰ δεσπόσῃ, αὐτὸ θὰ γανῆ μετὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητος τῆς Ἐπιστήμης, ὅποτε καὶ θὰ χαραχτοῦν σταθερὰ πιά τὰ πολὺ ἀμφιτοβητούμενα σήμερον ὄριά της (5).

Ὡστόσο δὲ νομίζομεν ἄσκοπο νὰ συζη-

τήσουμε πάνω σ' αυτό μερικά πράγματα. Πρόκειται για τις γνώσεις του λαού, και για τη γνώση, για τη γνωριμία του λαού. Ώστόσο τὰ δυὸ εἶναι μαζί δειά. Οἱ γνώσεις τοῦ λαοῦ ἄμεσα βοηθοῦν στὴ γνώση τοῦ λαοῦ. Ὅπως καὶ ἡ γνώση τοῦ λαοῦ βοηθάει στὴν κατανόηση τῶν γνώσεων τοῦ λαοῦ. Ἡ τέλεια γνώση τοῦ ἑνὸς προϋποθέτει τὴν τέλεια γνώση τοῦ ἄλλου. Ἄν μάλιστα κοιτάξουμε βαθύτερα, θὰ διαπιστώσουμε πὼς σιὸ ἓνα «ἐνυπάρχον» τὸ ἄλλο. Σὰν τὶς δυὸ ὄψεις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος. Πολὺ φρονικό! Οἱ γνώσεις τοῦ λαοῦ δὲν ἔπασαν σὰν ἀερόλιθοι ἀπ' τὸν οὐρανὸ σιὸ κεφάλι τοῦ λαοῦ. Ξεπήδησαν κάτω ἀπ' τὶς συνθήκες τῆς ζωῆς του, μέσα ἀπ' τὶς συνθήκεις του, ἀπ' τοὺς πόνους του, ἀπ' τὶς χαρῆς του, ἀπ' τὶς ἐλπίδες του. Ἄν δὲν κατέχω τούτη τὴ λαϊκὴ πραγματικότητα, πὼς θὰ καταλάβω καὶ πὼς θὰ ἐκτιμῶσω σωσιὰ τὶς γνώσεις του; Πολλὲς φορές, πὼς θὰ τὶς ἐξηγήσω, ἂν εἶναι σκοτεινές; Κι' ἂν πολυσημαντιες, θὰ δεχτοῦ ὄλες τὶς ἐκδοχές, ἢ μιὰ; Κάποιες ἴσως νᾶναι ξένες. Α.χ. ἀπ' τὰ Ἡπειρώτικα πετροβούγια τὰ φρωχὰ πολλοὶ ἔφυγαν καὶ ταξίδεψαν. Ποῦ; Λοιπὸν, ἴσως ἐκεῖ πήγαν Ἡπειρώτικες συνθήκεις, τραγούδια, διήγησες, ἴσως ἀπὸ κεῖ φέρανε δῶ σιὸ γνωρισμὸ τους. Κοιτᾶ σ' αὐτὸ, εἶναι καὶ τὸ ἀχανὲς παρελθὸν μέσα σιὸ ὅποιο θ' ἀναιρέξουμε, γιατί πολὺ ἀνάγονται εἰς τὸ ἀπώτατον παρελθόν) τῆς ζωῆς ἑνὸς λαοῦ.

Συμπέρασμα: μᾶς χρειάζεται καὶ ἀρχὴν ἕνας ὅρος πὸν νὰ δηλώνει σύγχρονα καὶ τὶς γνώσεις καὶ τὴ γνώση τοῦ λαοῦ. Κατὰ τὴ γνώμη μας ἴσως ἡ λέξη Λαογνωσία (*LAOGNOSSIE*) ἔχει αὐτὴ τὴν ἱκανότητα. Μέσα σιὰ πλαίσιά της μιὰ χαρὰ μπορεῖ νὰ βολεντῆ ὁ λαὸς μὲ τὸ τὶ ξέρει, δηλαδὴ οἱ γνώσεις τοῦ λαοῦ ἀμειάθετες ἀπὸ τὴ λαϊκὴ τους βᾶση, ἐννοια πὸν δηλώνεται ἂν ποῦμε «ὁ λαὸς ὡς ὑποκειμενον τῆς ἐπιστήμης», καὶ ἡ γνώση μας, ἡ σπουδὴ μας γιὰ τὸ λαὸ αὐτῶν εἰδικὰ τῶν γνώσεων, ἐννοια πὸν δηλώνεται ἂν ποῦμε «ὁ λαὸς ὡς ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης», παίροντας σύμφυτα ὑποκειμενο καὶ ἀντικείμενο. Ἔτσι κατα-

λήγουμε σ' αὐτὸ τὸ σύμπλεγμα: Μελέτη καὶ γνώση τοῦ λαοῦ εἰδικὰ γιὰ τὴ γνώση τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ. Μελέτη καὶ γνώση τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ, γιὰ τὴ γνώση τοῦ λαοῦ.

Καὶ τώρα, ἀφοῦ μιλήσαμε γιὰ τὴ γέννηση καὶ ἰδνομα τῆς ΛΑΟΓΝΩΣΙΑΣ, ἄς δοῦμε πιὸ ἀναλυτικὰ τὸ περιεχόμενό της καὶ ἄς προσπαθήσουμε νὰ προσδιορίσουμε τὸν ἀπουσιάζοντα ἀκόμη ἀπ' τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἐπιστήμης σκοπὸ της.

Ὁ Καθηγητὴς Νικόλ. Γ. Πολίτης δίνει τὸν παρακάτω ὀρισμὸ τοῦ περιεχομένου της: «Ἡ λαογραφία ἐξετάζει τὰς κατὰ παράδοσιν διὰ λόγων, πράξεων ἢ ἐνεργειῶν ἐκδηλώσεις τοῦ ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ. τὰς ἐκδηλώσεις δηλαδὴ ἐκείνας ὧν ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ἄγνωστος, μὴ προσελθούσα ἐκ τῆς ἐπιδόσεως ὑπερόχον τινὸς ἀνδρός, αἰτινες εἶναι συνέχεια ἢ διαδοχὴ προσηγηθείσης κοινωνικῆς καταστάσεως ἢ εἶναι μεταβολὴ ἢ προαφθορὰ ἄλογος ἐλλόγων ἐκδηλώσεων τοῦ βίου ἐν τῷ παρελθόντι. Συνεξετάζει δ' ἀναγκαιῶς καὶ τὰς μὴ ἐκπορευόμενας μὲν ἀμέσως ἐκ τῆς παραδόσεως ἐκδηλώσεις τοῦ βίου, ἀλλ' ἀφομοιωμένας ἢ συναπιόμενας σιενῶς πρὸς τὰς κατὰ παράδοσιν.

Ἡ ἐπικρατοῦσα παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν λαογράφων γνώμη εἶναι, διὲ ἡ λαογραφία ἐξετάζει τὰς ἐκδηλώσεις τοῦ βίου τοῦ ὄχλου (*VULGUS IN POPULO*), μελετῶσα ἰδίως τὰς ἀνηκούσας σὺχί τῷ λαῷ ἀλλὰ τῷ ὄχλῳ (*VULGO*) πρωτογενεῖς καταστάσεις (Λαογραφία Α' σελ. 7) ἀποψη πὸν δὲν τὴ βοῖσκει σωσιή.

Σκοπός: Εἶπαμε: κανένας ὡς σήμερα! Μόνον κάμποσες χρησιμότητες: Ζήτημα καταγωγῆς ἀποτόνων, ἐξηγήσια παλιῶν πραγματιῶν μὲ νέα καὶ νέων μὲ παλιά, σύγκριση τῶν δικῶν μας μὲ τὰ ξένα (πόσο μοιάζον, πόσο δὲ μοιάζον), ἀρχικὴ καταγωγὴ τους (ἢ περὶ τὰ Ἰμαλάια περιοχὴ, ἢ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου σὲ σχέση μὲ τὸν τόπο, τὸ χρονο, τὸ σιμβᾶν), ἐντοφνημα λογοτεχνικό, πηγὴ ἐμπνευσης γιὰ ποιητὲς καὶ πεζογράφους, γερφύρωση τοῦ χάσματος ἀνάμεσα λαοῦ... καὶ μορφωμένων τοῦ ἔθνους(6),

κατατόπιση τῶν Νομομαθῶν καὶ Πολιτικῶν γιὰ τὸ τί πράμα εἶναι ὁ λαὸς τους πού γι' αὐτὸν θὰ νομοθετήσουν κι' αὐτὸν θὰ διοικήσουν, καὶ τόσα καὶ τόσα ἄλλα πού κανένα ἀπ' αὐτὰ χωριστά, ἢ καὶ μαζί, δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν τὸ σκοπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἔτσι, ἀπ' τὴν ἐποχὴ τοῦ Νικολ. Γ. Πολίτη (δὲ μιλῶ γιὰ τοὺς μαθητὲς καὶ διαδόχους του γιὰτι αὐτοὶ προχώρησαν σιτὸ δρόμο τοῦ διδασκάλου, χωρὶς νὰ χαράξουν δρόμους καινούργιους), ἡ Ἐπιστήμη τῆς Λαογνώσεως ἔκαμε τεράστια βήματα. Δημιούργησε σκέψεις καὶ βάζει προσοχὰς ματ σκοποὺς καὶ προβλήματα πού ἡ μόλις διαφαινομένη λύση τους, ὄχι μόνο δὲ μᾶς ἐπιτρέπει πιά νὰ τὴν ἀμφισβητοῦμε οἶαν Ἐπιστήμη —γιατί κι' αὐτὸ ἔγινε—, μὰ καὶ μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ὑποθέτουμε πὼς αὐτὴ θὰ γίνῃ στέρνα ἢ βασίλισσα τῶν Ἐπιστημῶν, φροῶντας κορῶνα πού τὸ λαμπρότερο διαμάντι τῆς θὰ εἶναι ἡ πανανθρώπινη ἀγάπη. Στ' ἀλήθεια ὅλες οἱ ἐπιτεύξεις τῶν σοφῶν Ἐπιστημόνων καὶ ὅλες οἱ τεράστιες προσπάθειες, κι' ἐκεῖνες ἀκόμη πού ἀπέτυχαν, μὲ τὴ θέση ἢ τὴν ἀντίθεσή τους, καὶ μὲ τὴ σῶρευση τοῦ πλούτου τῶν γνώσεων, βοηθώντας τὴν ἀνθρώπινη σκέψη τῆς δίνουν τὴ δύναμη νὰ δῆ πὼς ὑπάρχουν καὶ περιεχόμενο καὶ σκοπός, καὶ πὼς αὐτὰ εἶναι τεράστια καὶ μέγιστα σὲ ἀξία καὶ σημασία.

Ἔνα σκεπτικισμὸς τούς ἴσως νὰ μὴ εἶναι μάταιο. Ἄς μοῦ σχωρεθῇ ἡ τόλμη. Νομίζω πὼς σκοπὸς καὶ περιεχόμενο τῆς Λαογνώσεως δὲν μπορεῖ νὰναι ἄλλο, παρὰ: Ἡ προβολὴ τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς προσωπικότητος ἐνὸς Ἐθνους, καθὼς τὴ συνδέει ὁ λαὸς του ἀπὸ τὸ πρὸ ἀπόμακρο παρελθόν, μὲ τὴν ἀνερεύννηση τῆς καταγωγῆς τῶν συνθηκῶν γέννησης, τῆς διαμόρφωσης καὶ τῆς ὀλοκληρωτικῶτερης διάσωσης τῶν Λαϊκῶν του δημιουργημάτων, ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν, τὰ ὁποῖα σὴ μέγιστη ἀναλογία τους ἀποτελοῦνε λαμπρὰ Μνημεῖα Λόγου, Τέχνης καὶ Σοφίας Ἐθνικῆς ἰδιοτυπίας, γιὰ νὰ μπορεῖ τὸ ἔθνος αὐτὸ νὰ τρέφεται ἀπὸ τὶς ριζες του καὶ νὰ δυναμώνει σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του, σὲ μιὰ λεωφόρο πού

ἀρχίζει ἀπὸ τὸ ἴδιο σημεῖο, μέσα σὴν ἀνερεύννητη περιοχὴ τῆς προῖστορίας, καὶ πάει νὰ καταλήξῃ σὲ τὸ ἴδιο τέρας, μέσα σ' ἕνα φωτεινὸ μέλλον —ἀπὸ τὴν ἀδελφότητα, σὴν ἀδελφότητα τῶν Ἐθνῶν.

Καὶ χωριστὰ τὸ καθένα τους:

ΣΚΟΠΟΣ: Ἡ προβολὴ τῆς λαϊκῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς προσωπικότητος ἐνὸς Ἐθνους ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ ἢ ἀπ' αὐτὸ ἰόνωση, ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ τῆς Ἐθνικῆς προσωπικότητος γενικά, κι' ἀπ' τὴν ἄλλη, τῆς ἰσότητος γιὰ ἕνα κοινὸ ἀδελφικὸ μέλλον τῶν Ἐθνῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: Ἡ ἀνερεύννηση μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς των ὄλων τῶν ἐκδηλώσεων, τοῦ πνευματικοῦ, ψυχικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ λαοῦ πού εἶναι σύμφωνες μὲ τὸν παραπάνω σκοπὸ.

Μὲ τὴ Λαογνώσις ἀποδεικνύεται πὼς ὅλες οἱ φυλὲς τοῦτης τῆς Γῆς, ἄσχετα χρώματος καὶ Θεοσκείας, κίνησαν ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ μέσα σὲ ἀπώτατο σημεῖο τοῦ προῖστορικοῦ παρελθόντος, τὸ ἴδιο ποιοῦν, χαίρουνται, μοχθοῦν κι' ἐλπίζουν. Πὼς ἡ καρδιά τους, ἡ μιὰ αἱματοστάλαξη ἀνθρώπινη καρδιά εἶναι ἄξια ν' ἀγαπήσῃ καὶ ν' ἀγαπηθῇ. Ἀκόμη, αὐτὸ ὄχι μόνο τ' ἀποδεικνύει μὰ καὶ βοηθάει νὰ πραγματοποιηθῇ.

Βλέπουμε, λοιπόν, πὼς ἡ Λαογνώσις, ἢ πὸ νεαρὴ ἀπὸ τὶς Ἐπιστήμες, ἔχει ὄλο τὸ παρελθόν τῆς ἀνθρωπότητος μαζί τῆς καὶ τῆς ἀνήκει ὀλόκληρο τὸ μέλλον τῆς. Σὰν τέτοια —μὲ τὸ δίκιο τῆς—, ἔχει καὶ μεγάλες ἀξιώσεις ἀπὸ τὸν ἐργάτη τῆς. Τὸν θέλει: 1) Παινογνώσις. Καμμιὰ ἀνθρώπινη γνώση, αἴσθησις ἢ ἐνέργεια δὲν τῆς εἶναι ξένη.

2) Φιλόσοφο. Γιὰ νὰ μπορῇ πάντα νὰ συλλαμβάνει τὶς λεπτότερες καὶ ὑψηλότερες ἐννοιές τῆς.

3) Τεχνίτη δόκιμο καὶ μὲ ἀπέραντη φαντασία. Γιὰ νὰ παρακολουθῇ τὰ μεγαλοφυῆ ἐρεῖπιά τῆς πού ἄφρισαν οἱ αἰῶνες, εἴτε οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ σημαδεύῃ τὶς γραμμὲς καὶ τοὺς κύκλους τῶν ρυθμῶν τους πού ὀδηγοῦν σὴν εὐτυχέστερη ἀναστήλωσή τους.

Νομίζω, εὐκόλο εἶναι νὰ καταλάβουμε

πόση μεγάλη σημασία έχει η Λαγνώσια και τώρα, αφού καλείται να βοηθήσει τα Έθνη, μέσα στο σημερινό συμφραζόμενο των ρευμάτων και αντιλήψεων, να βρούν την αληθινή προσωπικότητά των και να τραθήξουν το δικό τους πνευματικό και Καλλιτεχνικό δρόμο, που μόνος αυτός οδηγεί στις μεγάλες δημιουργίες, απ' την έλλειψη των οποίων πάσχει η εποχή μας. "Όλες οι μεγάλες δημιουργίες των εποχών, όσο κι' αν περικλείουν το παγκόσμιο στοιχείο, στηρίζονται στην ιδιοσυστασία της Έθνικότητάς των και φέρουν έντονα τη σφραγίδα της. Μπορούμε να πούμε αδιάστατα πως η μεγάλη δημιουργία είναι η έξαρση του βαθύτατα Έθνικου σε παγκόσμια κλίμακα.

Ο φορέας του μεγάλου δημιουργήματος, δηλαδή ο μεγάλος Δημιουργός, είναι, ή μιὰ μορφή θεμελιακή του Έθνους του, ή μιὰ μορφή που έδρασε θεμελιακά σε δεδομένη στιγμή. Τα λαϊκά δημιουργήματα (είτε σε πλήρη τελειότητα, αποιελώντας θανμασιὰ έργα καθ' έαντία, αξια να συγκριθούν με τα τελειότερα δημιουργήματα της λεγόμενης προσωπικής δημιουργίας, είτε σε υποτυπώδη μορφή), τι άλλο, λοιπόν, είναι, παρά αυτά τα ουσιαστικά που κατά βάση συνθέτουν και χαρακτηρίζουν μιὰ μορφή σε θεμελιακή; (7).

Έδώ ακριβώς γεννιέται ένα πρόβλημα από τα παλαιότερα της Λαογνώσιας: Πώς πρέπει να συγκριτούνται αυτά τα λαϊκά δημιουργήματα;

Κατά τον Καθηγητή Νικολ. Γ. Πολίτη: «Επειδή κατά δύο τρόπους, διά λόγου και διά πράξεων ή ενεργειών γίνονται αι εκδηλώσεις του ψυχικού και κοινωνικού βίου του λαού, διτιή είναι και η εργασία του λαογράφου, συνισταμένη εις καταγραφήν και εις περιγραφήν. Και καταγράφει μὲν τὴν προφορικὴν παράδοσιν, τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, περιγράφει δὲ τὰς κατὰ παράδοσιν πράξεις ἢ ενεργείας» (Λαογραφία Α', σελ. 9).

«Τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου εἶναι ἀναγκαῖον νὰ γράφωνται ἀπαρἀλλάτως, ὡς φέρονται εἰς τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μεταβολῆς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀκουσίως καὶ ἀσυνειδήτως μεταβάλλει ὁ

συλλογεὺς τὸ ἀκουόμενον, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως ἀκρίσεως, εἴτε ἐξ ἐπηρείας τῆς γραφομένης γλώσσης, εἴτε ἐξ ἀπροσεξίας. Πρέπει δὲ νὰ σημειῶνεται προσετι ἀκριβῶς ὁ τόπος (τὸ χωρίον καὶ ἡ ἐπαρχία), καὶ ἐνίοτε ὁ εἰπὼν ἢ ὑπαγορευθεὺς ἢ τραγουδήσας προκειμένου δὲ περὶ τινων μνημείων οἷον παραμυθίων ἢ παραδόσεων, καὶ τὸ γένος, καὶ ἡ ἡλικία, καὶ ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ εἰπόντος. Διὰ τὴν περιγραφὴν δὲ τῶν πράξεων καὶ ἐνεργειῶν ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερος δέξια καὶ ἀσφαλῆς παρατήρησις, ἢ δ' ἐκθεσις πρέπει νὰ εἶναι σαφῆς καὶ λεπτομερῆς. Πρὸς μεῖζονα σαφήνειαν ἀναγκαῖον εἶναι, διὰν τοῦτο εἶναι δυνατὸν, νὰ ἐπεξηγητῆαι ἡ περιγραφὴ πραγμάτων, κινήσεων κ.τ.λ. δι' εἰκόνων. Ἡ μεγάλη διάδοσις τῆς φωτογραφικῆς τέχνης ἀποδεικνύει τὸ πρᾶγμα ὄχι δύσκολον. Καὶ τῆς ἀρίστης δὲ περιγραφῆς σαφεσιέρα καὶ διδακτικωσιέρα εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ περιγραφομένου.

Υπάρχουσι καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τρόποι ἐκθέσεως τῶν παρατηρηθέντων ὑπ' αὐτῶν ὄπως ἀντικειμενικόν.

... Ἐχει πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν ὁ τρόπος οἷος, σκοπομένου τούτου μόνον, ὅτι δύναται ἡδέως ν' ἀναγνωσθῆ, ἐπειδὴ δ' εἶναι ἀμεσος, εἶναι καὶ ἀσφαλῆς καὶ πιστός· ἀλλὰ τοῦτο ἐπὶ τῇ προὑποθέσει, ὅτι ὁ διάλογος εἶναι ἀληθῆς καὶ ἀκριβέσιτος, ὅποιος μόνον ἐστενογραφημένος διάλογος δυνατὸν νὰ εἶναι. Ἄν δ' ὅμως εἶναι πεπλασμένος, ὡς συνήθως συμβαίνει, τότε πλὴν τῶν ἀτελειῶν τῶν ἄλλων ἀνεπισιτάτων συλλογῶν, ἐνέχει ἐπὶ πλέον καὶ τὸ μειονέκτημα τῆς ἐλλείψεως τάξεως ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν πραγμάτων καὶ τῆς οὐνοθυλέσεως διὰ περιττῶν καὶ ἀσκόπων λόγων. Πολλῶν κρείσσων δ' ὅμως εἶναι καὶ ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ καθαροῦς ὑποκειμενικοῦ, ἂν σιροῖται οἷος λογοτεχνικῆς ἀξίας οὐ δυνατῶς πάμπολλα παραδείγματα μᾶς παρέχουσιν αἱ ἐφημερίδες καὶ τὰ ἡμερολόγια. Ἐτερον μειονέκτημα σπουδαῖον, ἀλλὰ συγγνωστόν, ἂν ἡ ἐκθεσις εἶναι ἀκριβῆς καὶ πιστῆ, εἶναι δετι παρουσιάζονται ἀτάκτως συμπεφυμένα πράγματα διάφορα, τὰ ὅποια εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ καταπάζῃ ὁ ἀναγνώστης»

(Λαογραφία Α' σελ. 16—17). Αυτά γράφονταν τὸ 1909.

Ὁ Καθηγητὴς τῆς «Λαογραφίας» στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν Γεώργιος Α. Μέγας μᾶς συμβουλεύει τὸ 1939, ἔπειτα ἀπὸ τοιάντα δλόκληρα χρόνια: «(Ὁ λαογράφος) πρέπει νὰ παρέχη σαφῆ καὶ ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν τελουμένων. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ὀξεῖα καὶ ἀσφαλὴς παρατήρησις, ἐκθεσις σαφὴς καὶ λεπτομερῆς· πολλάκις δ' ἡ φωτογραφία εἶναι σαφεστέρα καὶ διδακτικωτέρα καὶ τῆς ἀρίστης περιγραφῆς. Δὲν πρέπει δὲ νὰ διοτάζη κανεὶς ν' ἀσχοληθῆ μὲ θέμα τι λαογραφικὸν καὶ νὰ καταγράψῃ τὴν σχετικὴν ὕλην, καὶ ἂν ἀκόμη τὰ κατ' αὐτὸ εἶναι ἄλλοθεν γνωστὰ ἢ δημοσιευμένα. Ὅταν ἐργάζεται τις εὐσυνειδήτως, ὅταν παραλαυθάνῃ ἀμέσως παρὰ τοῦ λαοῦ, ὡς εἶναι βέβαιος ὅτι πάντοτε σκευσιφέρει κάτι τὸ νέον καὶ ἄξιον λόγον· πρῶτον, διότι τὰ γλωσσικὰ πημεῖα καὶ αἱ συνήθειαι τοῦ λαοῦ παροισιάζουν πάντοτε παραλλαγὰς καὶ δευτερον, διότι τὴν λαογραφικὴν ἔρευναν ἐνδιαφέρει τὰ μέγιστα καὶ ἡ γεωγραφικὴ ἐξάπλωσις ἐνὸς φαινομένου» (Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ἀντύπο ἐκ τῆς Ἐπει. τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τεύχος Α' σελ. 4).

Ἄν σιτὴν ἐποχὴ πὸν ἔγραφε ὁ ἴδρυτῆς τῆς Λαογραφίας σιτὴν Ἑλλάδα, Καθηγητὴς Νικ. Γ. Πολίτης, ἦταν τὰ μαγνητόφωνα (tonbandgeraet) καὶ τὰ κινηματογραφικὰ μέσα σιτὴ διάθεσή μας, ὅσο οἱ φωτογραφικὲς μηχανές, αὐτὸς δὲ ἐπέδειχνε σὰν ἰδανικὸ τρόπο συλλογῆς τοῦ λαογραφικοῦ θησαυροῦ τὴ μαγνητοφώνησίν του καὶ κινηματογράφησιν— καὶ τὸ πρᾶμα, ἀπὸ δική του πλευρά, δὲ τέλειωνε. Μὰ αὐτὸ εἶναι σχεδὸν τίποτα, ἂν δὲν εἶναι ἀσπεῖο...

Ἡ καταγραφή μπορεῖ ν' ἀποτύχη σιτὸ σκοπὸ τῆς μιᾶς χάρα, ὅχι μονάχα ἀπὸ ἀνεπάρκεια τοῦ συλλέκτη —μπορεῖ κάλλιστα ν' ἀποτύχη καὶ ἀπ' τὴν ἀνεπάρκεια τοῦ ἀφηγητῆ, ἀπ' τὸν ὁποῖο δ' ἀνιλήσῃ ὁ συλλέκτης.

Τὸ λαϊκὸν δημιούργημα δὲν εἶναι μονάχα ἐπεισόδιο, οὔτε μονάχα γραμματικὴ καὶ συντακτικὴ λαϊκοῦ κειμένου. Εἶναι

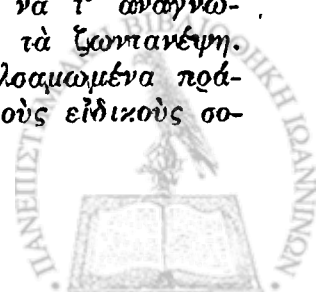
καὶ Μεγέλη Τέχνη, μὲ αἰσθημα καὶ συγκίνηση, καὶ ἔχει γι' αὐτὸ ἀνάλογες ἀπαιτήσεις «περὶ προσόντων» τοῦ ἀφηγητῆ, τὴν ἔλλειψη τῶν ὁποίων εἶναι ἀδύνατο ν' ἀντικαταστήσῃ ἢ ὑπαρξῇ οποιασδήποτε λαϊκῆς μνήμης. Ὁ ἴδιος ὁ λαὸς, ἔχοντας ἀπ' τὰ πράγματα σοφὴν ἰσοποδέτησιν —δὲ γίνεται σοφώτερον, γιὰτὶ οποιαδήποτε ἀπάντησιν πάνω σιτὸ ζήτημα πὸν μᾶς βασανίζει, ὡς γινόμενά τῆς ἔχει τὴν ἰέτοια ἢ ἰέτοια σιτάση καὶ ἀντίληψη τοῦ λαοῦ— δύσκολα τιμάει μὲ τὴν προσοχὴν του τὸν πρῶτο τυχόντα ἀφηγητῆ. Γιὰ τὸ λαὸ, ἀφηγητῆς εἶναι ὅχι ὁ λαϊκὸς ἀπλῶς ἄνθρωπος, μὰ κάποιος ἰδιαιτέρας κατηγορίας, πὸν τὸν ὀνοματίζει κιάλας: «ὁ παραινθᾶς». Ἄν ὡστόσο ἐκίδῃς ἀπ' τοὺς παραινθᾶδες καὶ ἄλλοι διηγοῦνται, καὶ ἄλλοι ἀκούγονται, αὐτὸ γίνεται σὰν προσφορὰ καὶ σὰν παραδοχὴ ὕλης μὲ πολλὴ ἐνδιαφέρο, μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ἀπὸ μέρους τοῦ διηγούμενου ἀτελοῦς μεταδόσεως, καὶ τῆς συγκατάθεσιν ἀπὸ μέρους τοῦ ἀκροατῆ.

—Θὰ σοῦ πῶ κάτι (κι' ἄς μὴ τὰ λέω καλά).

—Πές μου ν' ἀκούσω (κι' ἄς μὴν τὸ πῆς καλά):

Οἱ ὄπαδοι τῆς καταγραφῆς, σὲ μιὰ ἰέτοια περίπτωσιν, οὔτε ἐκφράζουν, οὔτε καὶ τοὺς περιάει ἀπ' τὸ μυαλὸ καμμιὰ ἐποφύλαξιν. Ἐσηκῶνον, σύμφωνα μὲ τὴν συνταγὴν τοῦ Ν. Γ. Πολίτη, αὐτὸ πὸν δ' ἀκούσουν, ἔπειτα σκύθουν πάνω σ' ἕνα κωρὸ σκύθαλα, ἀνακατεῦνον, ἀνακατεῦνον, βροῖσκουν διάφορα ψήγματα χρυσοῦ καὶ τριβουν τὰ χέρια τους ἀπὸ ἐνδοκασιμό: ἔκαμαν τὸ καθῆκον τους ἀπέναντι σιτὸ ἔθνος! Τὰ μαζεύουν, τὰ σιοιθιάζουν, τὰ σακκουλιάζουν καὶ τὰ παραδίνουν σιτὴ σιωπῆ καὶ τὴ μούχλα τῶν διαφόρων ἀρχείων γιὰ ἕνα πολὺ παρᾶξενο καὶ ἀβέβαιο μέλλον.

Ἄπ' τίποτα, καλὸ εἶναι καὶ αὐτὸ, δὲ λέω! Ἄν κάποιος βρεθῆ ὁ κατὰλληλος ἄνθρωπος μπορεῖ κιάλας νὰ τ' ἀναγνωρίσῃ, μπορεῖ κιάλας νὰ τὰ ζωντανέψῃ. Πολλὲς μούμιες καὶ μπαλοαμωμένα πρόματια μίλησαν ὡς τῶρα σιτὸς εἰδικὸς σοφούς...

Τὸ παραπάνω παράδειγμα πὸν ἀνάφε-
ρα ξεληθάει ἀπ' τὴν περιοχὴ τῆς κίνη-
σης τοῦ λαογνωσικοῦ ὕλικου μέσα σὶδ λαό,
καὶ πρέπει νὰ μπαίνη σὶδ κεφάλαιο πὸν
θὰ πραγματεῦεται γιὰ τὴ λαϊκὴ μνήμη.
Αὐτοὶ οἱ λαϊκοὶ ἄνθρωποι πού, δίχως νά-
χουν καμμιά ὑπολογίσιμη ἀφηγηματικὴ
ικανότητα, δηγοῦνται ὡστόσο, δίνουν μιὰ
παρασιαιτικὴ εἰκόνα, οἱ ρίζες ἐνὸς δέν-
τρον πὸν μεταδίδουν τὸ χυμὸ σὶδ κλαδιά,
γιὰ νὰ γίνουν σὶδ τέλος οἱ καρποὶ —οἱ
διήγησες σὶδ χεῖλη πιά τοῦ παραμυθᾶ.

Τὸ ζήτημα εἶναι κάμποσο ἀνεξέταστο.
"Ἄς τὸ παρακολοῦνθῶμε ἀπὸ κονιά.
Στὸ δημοτικὸ ποίημα (τραγοῦδι) χωράει
πέρα γιὰ πέρα ἢ καταγραφὴ. Σ' αὐτό,
τὸ μέτρο καὶ ἡ μουσικὴ του, ἀκόμα ἀπὸ
τὴ μέρα τῆς γέννας του, φυλάγοντας δ,τι
καλὸ ἔχει, καὶ παίροντας δ,τι καλλίτε-
ρο βρίσκει, μέσα σὶδ πέραςμα τῶν χρό-
νων εὐκολὸ του νὰ φτάσῃ σὲ μιὰ ἰδεαιτὴ
τελειότητα. Εἶναι τὸ μόνο εἶδος ἀπὸ ὅλα
τὰ λαϊκὰ πνευματικὰ δημιουργήματα πὸν
δὲ δυσκολεύεται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ δημι-
ουργικὴ συνεργασία τῶν γενεῶν. Ἡ μου-
σικὴ, ὁ ρυθμὸς, τὸ μέτρο του, ἀπ' τὴ μιὰ
μεριὰ βοηθοῦν τὴ μνήμη, ἀπ' τὴν ἄλλη
καταγγέλουν ὅποιαδήποτε ἄτυχη παρέμ-
βαση. Γιατὶ, εἴτε τὸ μέτρο του, εἴτε ἡ μου-
σικὴ του κάποιον τότε θὰ οκοιτάρτη. Εἶναι,
συνεπόμενα, γερὰ ἐξοπλισμένο καὶ μπο-
ρεῖ νὰ διασωθῇ κατὰ τὴ διαδρομὴ τῶν
χρόνων καὶ νὰ παραδοθῇ ἀπὸ τὴ μιὰ γε-
νιά σὶδ ἄλλη ἀκέραιο.

Ἡ παρέμβαση δὲν ἀποκλείεται, ὅτιν
εἶναι πετυχημένη. Προσδέει σὶδν ἁμορ-
φῶ καὶ σὶδν τελειότητα τοῦ τραγοῦδιου,
ἢ ἀπλῶς τὸ φέρνει κοντιότερα σὶδν σύγ-
χρονη λαϊκὴ ζωὴ, ὅποτε τὸ τραγοῦδι ἀλ-
λάζει σὶδν σημεῖο αὐτὸ μὲ τὴν κοινὴ πα-
ραδοχὴ. Καταξιώνεται ἀπ' τὸ πνευματικὸ
καὶ καλλιτεχνικὸ κριτήριο τοῦ Λαοῦ. Ἡ
καταγραφὴ καμμιά σημασία δὲ δίνει σὶδν
μουσικὴ τοῦ δημοτικοῦ τραγοῦδιου, σὰ μέ-
ρος σὲ συνάρτηση πρὸς τὸ ὄλο. "Ὅμως ἡ
μουσικὴ τοῦ δημοτικοῦ τραγοῦδιου εἶναι
οὐσιαστικώτατο στοιχεῖο τοῦ δημοτικοῦ
ποιήματος. Μ' αὐτὴν ἐκδηλώνεται ἀκε-
ραιωμένο τὸ ποιητικὸ συναίσθημα τοῦ
Λαοῦ, συμπληρώνεται ἢ τελειότητα τῶν

εἰκότων καὶ ἡ γλωσσικὴ ἔκφραση, μὲ ἀ-
ποιτέλεσμα τὴν ἐπίτευξη μεγαλύτερης καλ-
λιτεχνικῆς συγκλίσεως. Οἱ λέξεις καὶ οἱ
φράσεις πὸν ἐξυπηρετοῦν τὴ μουσικὴ, ὁ-
πωσδήποτε προσιμῶνται ἀπὸ ἄλλες, ἀκό-
μη καὶ πὸν πετυχημένες. Γιὰ καμμιά ὁ-
μως πετυχημένη λέξη ἢ φράση δὲ θυ-
σιάζεται ἢ μουσικὴ, «ὡ σκοπὸς» τοῦ τρα-
γοῦδιου. Εἶναι γιὰ τὴ λαϊκὴ συνείδηση
τὸ δημοτικὸ ποίημα τὸ θέλει «τραγοῦδι». Τὰ
προβλήματα αὐτά, περισσότερο ἀπ'
τὸν καθένα ἴσως, τ' ἀγνόησε ὁ Νικ. Γ.
Πολίτης. "Ὅπως γράφει σὶδν πρόλογο
τῶν «Ἐκλογῶν» του, «Ἄν ὑπάρχουν πλεί-
ομες παραλλαγὰι τοῦ αὐτοῦ ἄουαιος, ἢ ἐ-
πανόρθωσις τῶν ἐλλείψεων εἶναι δυνα-
τὴ, διότι αἱ διάφοροι παραλλαγὰι συμ-
πληρώνουν, ἢ διορθώνουν ἀλλήλας. Τοι-
αύτην ἀκολουθῶν μέθοδον κατήρησα ἐκ
πασῶν τῶν παραλλαγῶν ἐκάστου τῶν ἐκ-
δομένων ἀσμάτων, τὸ κείμενον αὐτῶν.

Ἡ ἐργασία μου εἶναι ὡς ἡ τοῦ ἐκδό-
του φιλολογικῶν κειμένων...

Πολλὰ γνωσιότατα τραγοῦδια φαίνον-
ται, κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν, ὡς νὰ
προσέλαβον νέαν μορφήν, ἄλλοτε δι' ἐλλι-
πῆ, καὶ ἀποσπάσματα φερόμενα εἰς δια-
φόρους παραλλαγὰς, διὰ τῆς προσαρμο-
γῆς τούτων ἀνέκτησαν τὴν ἀριότητα καὶ
τὸ κάλλος τῶν...

Ὁ Γιάννης Ἀποστολάκης (Τὰ δημο-
τικὰ τραγοῦδια— οἱ συλλογές, σ. 141)
κρίνει τὰ παραπάνω εἶσι: «Στὴν ἀποκα-
τάστασιν τοῦ τραγοῦδιου ξεκινᾶ ὁ Πολί-
της ἀπὸ μιὰ παραλλαγὴ. Γιὰ νὰ καθήσει
ἕστερα νὰ τὸ συμπληρώσει, ἐδῶ κι' ἐκεῖ,
ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἀπλώνει κάτου ὅλες τὶς
σχετικὲς παραλλαγὰς τοῦ τραγοῦδιου, τὶς
λύνει, κι' ἕστερα ἀπὸ ὅλες αὐτὰς φτιάκει
τὸ κείμενο.

Ἔτσι, κάθε ἀτομικὸ καὶ προσωπικὸ
κραιτέρι, μακρονά, καὶ ἡ δουλειὰ γίνεται
ἀντικειμενικὰ, ὅσο ἦταν τὸςπος νὰ γίνει.
Τὸ λογικὸ καὶ τὸ πραγματικὸ νόημα τῶν
κομματιῶν ἀπὸ τὶς διάφορες παραλλαγὰς,
αὐτὸ χρησίμευε γιὰ κυριώτερος ὁδηγὸς
τοῦ Πολίτη, καὶ μὲ τὴ βοήθειά του γινό-
τανε τὸ ταίριασμα τοῦ τραγοῦδιου, σὶδ
σ. 146: «Ἐμεῖς ὅμως βρίσκομε ἐνωμέ-
να καὶ ταυριασμένα κομμάτια ἀπὸ διάφο-

ρες παραλλαγές πού δὲν πᾶνε μαζί ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ τους μεριά, στή σ. 147: «Μπορεῖ, ἄραγε, ἡ Ἐπιστήμη μόνη νὰ ζωντανέψει τὸ δημοτικὸ τραγούδι;», στή σ. 148: «Ὅπως βγαίνει ἔτσι, τὸ δημοτικὸ τραγούδι, μὲ τὴ μέθοδο αὐτή, κλείνει ἴσως ἀριώτερο καὶ τελειότερο τὸ λογικὸ νόημα, μένει ὅμως πίσω τὶς περισσότερες φορές, ἀπὸ τὴ δημοτικὴ παραλλαγή, σὲ ζωντανία καὶ σ' ἔκφραση κι' αὐτὸ σιὸ δημοτικὸ τραγούδι, εἶναι τὸ σημαντικώτερο καὶ οὐσιωδέστερο χαρακτηριστικὸ του», στή σ. 169: «Μ' ἄλλους λόγους, ὁ Πολίτης τράβηξε μπρὸς μὲ τὴν πρόθεση κομματιῶν, μὲ τὴ βοήθεια, δηλαδή, τῆς ξερῆς λογικῆς κι' ὄχι μὲ κείνη τὴν πρωτορχικὴν δημοιοργικὴ σύνθεση τῆς ψυχῆς, πὺν μπορεῖ τὸ ἴδιο πρᾶμα νὰ τὸ φανερώσει μὲ χίλιους δυὸ τρόπους— μὲ μιὰ λέξη καὶ μ' ἑκατό.

Ἡ οὐσία τῆς τέχνης βρίσκεται σιὸ ἀτομικὸ, σιὸ ξεχωριστό, σιὸ μοναδικό κι' ἀληθινὰ εἰ δημοτικὲς παραλλαγές, ὅσες δὲν εἶναι χαλασμένες, ἔχουνε λίγο ἢ πολὺ αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικόν... Ἀντίθετα, ὅσο τεχνικὰ καὶ νὰ γίνεται τὸ κῶλλημα, δὲν μπορεῖ ποτὲ ν' ἀναπληρώσῃ τὸ σύνολο. Τὰ κομμάτια θὰ ξεχωρίζουν ἐδῶ κι' ἐκεῖν.

Τὸ ῥῶτιμα τοῦ Γιάννη Ἀποστολάκη ἂν μπορεῖ ἡ «Ἐπιστήμη μόνη» νὰ ζωντανέψῃ τὸ δημοτικὸ τραγούδι, δὲ στέκει. Ἐχει ὅμως κάποιο δίκιο. Δὲν ἦταν Καθηγητὴς τῆς Λαογνωσίας. Κι' ἀκόμα, ὁ σκοπὸς καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς Λαογνωσίας δὲν εἶχε θαυποχαράξει σὶς μέρες του. Ἀλλοίως, θάλεγε πὺς ἡ μέθοδος πὺν ἀκολούθησε ὁ Πολίτης δὲν εἶναι Ἐπιστήμη Λαογνωσικὴ, γιατί αὐτὴ εἶναι ἐκείνη ἴσα—ἴσα πὺν διασώζει καὶ σιὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ παντοῦ αὐτὴν οὐσία τῆς Τέχνης σιὸ ἀτομικόν, σιὸ ξεχωριστό, σιὸ μοναδικόν, ὅπως ἡ Ἐθνικὴ ἰδιοτυπία ἑνὸς λαοῦ τὸ δημιουργήσε, καὶ ὅπως μὲ τὴν κοινὴ παραδοχὴ καταξιώθηκε. Χωρὶς «Ἐπιστημονικά» κολλήματα καὶ ξεκολλήματα.

Ἡχογραφεῖτε τὸ δημοτικὸ τραγούδι μὲ τὰ λόγια καὶ τὴ μουσικὴ του. Μὴ περᾶξετε τὶς παραλλαγές. Ἡ κάθε παρα-

λαγὴ εἶναι ἓνα ξεχωριστὸ τραγούδι ἓνα ξεχωριστὸ βασίλειο, πὺν μόνο ἓνας μπορεῖ νὰ τὸ σηκώσῃ ἀπὸ δῶ καὶ νὰ τὸ πᾶν ἄλλοῦ, καὶ νὰ μπερνιέψῃ ἀκόμα τὰ σύνορά του — ὁ Λαὸς Μὰ ἴοιτε, κάποιος λόγος σημαντικὸς θὰ ὑπάρχη, πολὺ σοβαρὸς καὶ πολὺ χρήσιμος γιὰ τὴ Λαογνωσία— ἐκῶ παράλληλα, δὲ θὰ ὑπάρχη αὐτὸ τὸ ιεροπώδες: ἡ παραποίηση τῆς Λαϊκῆς προσωπικότητας(8).

Συμπέρασμα: Ἡ καταγραφή συγκεντρώνοντις τὰ λαϊκὰ τραγούδια ὅπως τὰ βρῖσκει, ἀποφέρει πλούσια πνευματικὴ, Καλλιτεχνικὴ καὶ σύγχρονα Ἐπιστημονικὴ συγκομιδὴ. Ἄς τὴν ἐφαρμόζουμε πιστὰ σ' αὐτὸ τὸ εἶδος ἀκριβῶς ὅπου παρεξέκλιναν οἱ ὑπαδοὶ τῆς καταγραφῆς!

Μὲ τὰ πεζὰ δὲ γίνεται, καὶ δὲν πρόκειται νὰ γίνεται τὸ ἴδιο. Αὐτὰ δὲν ἔχουν οὔτε μέτρο, οὔτε μουσικὴ γιὰ νὰ προσταυτωθῶν. Ὁ πεζὸς λόγος εἶναι εὐάλωτος, εὐκόλα γίνεται λόγος τοῦ ἀφηγητῆ. Γιὰ νὰ ξετιάσουμε τὴν περίπτωσή τους πρόπει νὰ τὰ ξεχωρίσουμε σὲ δυὸ εἶδη:

A) Στὰ μικρῆς ἔκτασης (μῦθος, θρύλος, παράδοση κ.λ.π., ὅσα ἀπ' τὴ φύση τους δὲν πιάνουν μεγάλη ἔκταση, κατὰ κανόνα).

B) Στὰ μεγάλῆς ἔκτασης (κατὰ κανόνα τὸ παραμῦθι πὺν λέγεται δίπλα σιὸ τζάκι τὶς χειμωνιάτικες νύχτιες).

Ἐποσητοῦχτηκε πὺς ὁ λαὸς δὲν κάνει τέτοιο διαχωρισμό, πὺς ὅλα αὐτὰ τὰ εἶδη τὰ λέει «παραμῦθια». Τὸ σωσιὸ εἶναι πὺς ὁ λαὸς ξέρει πολὺ καλά τι εἶναι παραμῦθι, τι εἶναι «σὸν παραμῦθι», καὶ τι δὲν εἶναι παραμῦθι. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔβλεπε νὰ τοῦ χρειάζεται οὐ τίποτα, ὁ διαχωρισμὸς τους, δὲν ἔκατσε νὰ ποροκεφαλιάσῃ μὲ ξεχωριστὰ ὀνόματα.

Συνεχίζουμε: A) Τὰ μικρῆς ἔκτασης. Αὐτὰ ἔχουν δυὸ στοιχεῖα εὐεργετικά γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς πνευματικῆς καὶ Καλλιτεχνικῆς συνεργασίας τῶν γενεῶν.

α) Τῆ συντιμῆ τους. Εὐκολώτερα τὰ θυμᾶται κανεὶς ὅπως τ' ἄκουσε. Κι' ἀκόμα, ὁ σύντιμος λόγος πὺς εὐκόλα δέχεται τὴν ἐπιμονὴ καλλιέργεια, ἄρα πὺς εὐκόλα τελειοποιεῖται.

β) Το συχνά ΕΝΑ αξιομνημόνευτο γεγονός που τα γεμίζει κυριαρχικά, ώστε ο λόγος να μπαίνει στην υπηρεσία αυτού του γεγονότος. Τότε, κείνο που δέ δένεται άρμονικά με το γεγονός εύκολα πειείται.

Το ΕΝΑ γεγονός απασχολεί κιόλας πιο έντονα τη σκέψη και τη φαντασία. Συνεπόμενα, πιο εύκολα τελειοποιείται. Μέ τα δυο ιούτα μεγάλα προσόντα του, (α και β) το μικρής έκτασης λαϊκό πεζό, μέσα στο πέραςμα των χρόνων και των γενεών, είναι δυνατό να φτάση σε ιδεατή τελειότητα και να το διηγηθούν επιγραμματικά και τυποποιημένα.

Και πάλι να εξειασιη πρόπει κατά πόσο ή καταγραφή σιάθηκε τυχερή να πειύχη.

Β) Τα μεγάλης έκτασης (τα παραμύθια). Αυτά δέν έχουν ούτε μέτρο και ρυθμό, ούτε μοισική, όπως τα δημοτικά τραγούδια, ούτε συντομία, ούτε ΕΝΑ κυρίαρχο γεγονός, όπως τα μικρής έκτασης πεζά. Είναι το πιο δύσκολα ύποταγμένο στη δημιουργική συνεργασία των γενεών λαϊκό πνευματικό δημιούργημα. Για τη λαϊκή συνείδηση, ο αφηγητής μπορεί να το διηγηθῆ με όση ελευθερία θέλει, και κατά τη μορφή και κατά το περιεχόμενο. «Το παραμύθιο», λέει ο λαός, «δέν έχει νοικοκύρη» (ώστε να απαγορέψη σιδόν άλλοτε να το πῆ κατά πῶς θέλει και κατά τῆν ὥρα). Βάζει όμως ο λαός μια υποχρέωση σιδόν αφηγητή: «Αυτά που θά πῆ, να τα πῆ καλά», «να είναι παραμυθάς», «να ἔξοση να τα κλώση και να τα γνέση»!

Και ανάγκη, λοιπόν, ή τελειότητα και ή δημοφιλία ενός παραμυθιού βρίσκει διάσπαρτη σιδόν λαό και ποτέ συγκεντρωμένη σ' ένα άτομο λαϊκό. Πῶς ή καταγραφή αποβλέποντας σιδόν ΕΝΑΝ, νομίζει πῶς πεινγαίνει σιδόν σκοπό της;

Ψοίδοο, γρήσιμο είναι να εξειασιη ἄν:

1) Στην αφήγηση του «παραμυθῶ», ή
2) Στην αφήγηση του τυχαίου λαϊκού ἀνθρώπου διασώζονται καλλίτερα — και κατά πόσο; — τα ἀρχαία στοιχεία του μύθου, που μπορεί και να προσέχονται από

πρόσωπο, ἀγνωστης χώρας, ἀγνωστου χρόνου και ἀγνωστου πολιτισμοῦ;

Στην πρώτη περίπτωση ἐνδέχεται να ἔχουμε προσωπική ἐπέμβαση, με συνακόλουθα το ἄλλαγμα και το συγχρονισμό της ιστορίας, στη δεύτερη περίπτωση, ἐνδέχεται να ἔχουμε πολὺ ἀπόθεμα λαϊκῆς μνήμης που μᾶς φέρνει κοντιότερα σιδόν ἀρχαιότερο προφορικό κείμενο. Για τη λαογνωσία ὅτι είναι δυνατό να βγῆ από τη μελέτη των δυο αὐτῶν περιπτώσεων, φυσικά, είναι πάντα ὠφέλιμο.

Ἐφ' ὅσον δέν θά ἔχουμε παλιότερο γραπτό κείμενο (αὐθεντική ἀπόδειξη) τούτης της ιστορίας που μᾶς διηγήθηκε ὁ τυχαῖος λαϊκός ἀνθρώπος, που θά βασιστοῦμε για να πούμε, α) ἄν αὐτό που ἀνακαλύψαμε είναι «ἀρχαίο στοιχείο ἀγνωστον προσώπου, γνωστῆς ἢ ἀγνωστης χώρας, γνωστοῦ ἢ ἀγνωστου χρόνου, και γνωστοῦ ἢ ἀγνωστου πολιτισμοῦ», ή β) ή τέτοιον εἶδος παρουσίαση της ιστορίας είναι και που το χρωσιτοῦμε σιδόν πνευματικά και ἐκφραστικά ἐφόδια και στην ἀτομική ψυχική διαμόρφωση του τυχαίου λαϊκοῦ ἀνθρώπου; Και ἀνάγκη θά βασιστοῦμε:

1) Στη γραμματική ἐρμηνεία του προφορικοῦ κειμένου (Κανόνες γραμματικῆς και Σύντακτικοῦ και τίς λέξεις).

2) Στη λογική ἐρμηνεία. (Ὁ σκοπὸς που ἐπιδιώκεται, ή ἀφορμή ἀπ' τὴν ὁποία είναι ἐνδεχόμενο να προῆλθε, τα ἦθη, τα ἔθιμα, οἱ δοξασίες κ.τ.λ. ὅπως, και κάθε λογικός σὺλλογισμὸς που μᾶς ὀδηγεῖ σὲ πρόσφορα συμπεράσματα).

3) Στην και ἀναλογία ἐρμηνεία. (Παρόμοιες καταστάσεις με τὴν ἴδια ἐνεργεια ή ἀντίδραση, ὁ ἴδιος τρόπος σκέψης παρόμοια γεγονότα κ.τ.λ.).

Ἔτσι, είναι δυνατό κάποτε να φτάσουμε σὲ καταπληκτικῆς διαπιστώσεις και να θαιμάσουμε τὴ δύναμη ἐπιβίωσης μύθων που διασώζονται ἀνάλλαγοι ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα. Και τούτο, γιατί το γεγονός που περικλείεται σιδόν μύθο, και ὁ τρόπος παρουσίας του μορφικά, ἔχουν ἐπικυριαρχική δύναμη σιδόν κάθε λαϊκό ἀνθρώπο, ὅσχετα ἄν είναι παραμυθάς, ή τυχαῖος λαϊκός ἀνθρώπος.

Μάλιστα ή επικυριαρχία-τούτη όμολογείται σιήν άρχή της κάθε λαϊκής ιστορίας. "Όταν άρχίξη ό άφηγητής, λέει: «Θά σάς πώ μιá ιστορία», και όχι «Θά σάς πώ μιá ιστορία ΜΟΥ...».

Στήν αντίρρηση πώς ό παραμυθιάς έχει «ιήν ίκανότητα να παραποιήση» τήν παράδοση, θ' άπαντήσουμε πώς ό τυχαίος λαϊκός άνθρωπος έχει «ιήν άρικανότητα» πού κι' αύτή, κατά τό δικό της τρόπο, ισαροποιείσ τήν παράδοση. Τό να επιμένουμε, λοιπόν, σιά δόγματα τών δπαδών της «καταγραφής», πού δλότιέλα άνεξέταστα προβαίνουν σιή συγκέντρωση τών λαϊκών μνημείων, δέν κάνουμε τίποτε άλλο παρά να πατοῦμε σιό προῶτο σκαλοπάτι της λαογνωσίας.

Νά κάνουμε 'δῶ 'δ,τι έκαμε ό Πολίτης σις «Έκλογές» του με τό δημοτικό τραγούδι; Δέν είναι σωστό. Θάχουμε πάλι «συγκολλήσεις» και «άποκολλήσεις», θάχουμε κατασκέυασμα, δέ θάχουμε «γέννα»(9).

Οὔτε «καταγραφή, οὔτε συναρμογή. Άλλά πρέπει να προχωρήσω κι' άλλο σιό σημείο αύτό. Παίρνω και καταγράφω πισιά, κατά τίς διδασκαλίεσ τών Καθηγητῶν Νικ. Γ. Πολίτη Στ. Π. Κυριακίδη, και Γεωργίου Α. Μέγα, ένα παραμύθι πού μου διηγήθηκε ένας λαϊκός άνθρωπος. "Ε! λοιπόν, δέν είναι τό παραμύθι πού μου διηγήθηκε!...

Παρακολουθήστε: πολλές φορές ό άφηγητής συνεπαίρνεται κατά τή διήγηση από τό ρυθμό της ψυχής του, κι' αν σι λέξεις κι' σι φράσεις του δέν είναι ίκανές να εκδηλώσουν άξια τόν έσῶνρυχο χείμαρρό του ρυθμού, τίς γυμίζει με μιá έκφραση του προσώπου του, μιá κίνηση του χεριού του, με κάποια έκφραση της φωνής, με κάποιο λαχάνισμα, τέλος μ' ένα θυμαστικό, με κάποια άποσιωπητικά... Πώς είναι δυνατό ή συμβολή αυτών τῶν αἰώνων πραγμάτων να διασωθεί με τήν καταγραφή; Και είναι μεγάλη ανάγκη να διασωθούν! Είναι σπουδαία σιοιχεία του παραμυθιού πού άποκαλύπτουν —και σέ ποιό σημείο!— τό Καλλιτεχνικό συναίσθημα του λαού. Δίνοννε τήν κατάλληλη έννοια ή δύναμη σιή λέξη

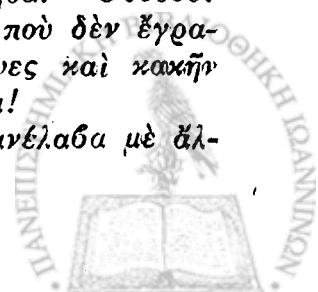
πού χρησιμοποιήθηκε, συμπληρώνουν πετυχημένα τίς φράσεις, δίνουν χρώμα, άρωμα, πάθος, χαμόγελο, σχήμα, —κι' δ,τι άλλο να σιοχασιεί — για να σαρκωθει μπροστιά σου δλοζώντιανη ή Έθνική Καλλιτεχνική και πνευματική μορφή πού έχει διαμορφωμένη μέσα του, όμως άνήμπορη να εκδηλώθει με τό φτωχικό του λόγο, ό λαϊκός άφηγητής, ό ΕΝΑΣ.

Νά, γιατί πολλά παραμύθια πού μās άρεσαν όταν τ' άκούσαμε σέ συντροφίες, μās φάνηκαν τόσο πληκτικά, χοντροκομμένα και παιδιάσικα, όταν τὰ διαβάμε σέ συλλογές τών δπαδών της καταγραφής. Δυνατό να προτεινει κάποιος: κινηματογράφηση και ήχογράφηση του παραμυθιού.

Δουτυχώς! Δέ μπορεί μ' αυτὰ να γίνουν πολλά πράματα. Για τίς πνευματικές και Καλλιτεχνικές εκδηλώσεις χρειάζεται όχι τεχνικό, μηχανικό μέσο, να πνευματικό μέσο. Και τέτιο είναι μονάχα ένα: ό ΛΟΓΟΣ. 'Ο λόγος ό ικανός να πάρει τή θέση όλων αυτών πού δνομάσαμε «αἰῶνα πράγματα», όχι σάν επεξήγηση, ή σάν έρμηνεία τους, αλλά οργανικά —δηλαδή ό ΛΟΓΟΣ να υποκαταστήσει όλα εκείνα πού είτε ειπώθηκαν άσχημα, είτε καθόλου δέν ειπώθηκαν, και άνοιξαν τούτο ακριβώς τό χάσμα πού τό νοιώθει ό άφηγητής —έτσι τό συναισθάνεται —, και πάει να τό γεμίσει με τὰ «αἰῶνα πράματα».

Κάποτε έκαμα ένα πείραμα. Έκρουσα ένα μικρό μαγνητόφωνο κι' έβαλα κάποιον λαϊκό άνθρωπο να μου διηγηθεί ένα παραμύθι. "Όπως καταγράφηκε, έτσι και τό ξεσήκωσα σιό χασιί. Μετά 15 μέρες είπα σιόν άφηγητή: Ξέρεις; Έκείνο τό παραμύθι, πού μου είπες, τόγραφα, "Ελα να τ' άκούσεις και να μου πής αν ξεχάσα τίποτα, ή αν τόγραφα άλλ' αντ' άλλων. Του τό διάβασα. "Όταν τέλειωσα και σήκωσα τό κεφάλι μου, είδα πώς χαμογελοῦσε με σγκατάβαση, σά να με λυπότανε. —Λοιπόν; τόν ρώτησα. —Όθουον! μου άπάντησε. Έσύ, έχις πού δέν έγγραφες δ,τι σου είπα, τόγραφες και κακήν —κακώς σάν κουλουβάχια!

Τό ίδιο πείραμα τό επανέλαβα με άλλ-

λον. Δὲν ξεσήκωσα πολλά πράγματα ἀπ' ὅλα κατέγραψε τὸ μηχάνημα. Ἀποτύπωσα ὅμως μὲ λαϊκὸ ὕλικό, ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτός ἤθελε καὶ πήγαινε νὰ μοῦ πεῖ καὶ μὲ τὰ λόγια του καὶ μὲ τὰ ἄλλα ὕλικά πὸν ἀναφέραμε. Μετὰ 15 μέρες τοῦ τὸ διαβάζω. Ὅταν σήκωσα τὸ κεφάλι μου, χαμογελοῦσε μὲ θανμασμοῦ καὶ μὲ εὐχαρίστηση. — Λοιπὸν; — Μπρῆεε! τίποτα δὲν ξέχασες, ἰάγραδες ὅπως σοῦ τὰ εἶπα! Τὸ πείραμα τὸ ἐπανελάβα καὶ μὲ ἄλλους, καὶ πάντα μὲ τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα. Ὅτιόσο, κανένας τους δὲν ἔλεγε ψέμματα. Οἱ ἄνθρωποι, μετὰ 15 μέρες, τελείως δὲ θυμοῦνταν, οὔτε τὰ λόγια, οὔτε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διηγῆθηκαν τὸ παραμῦθι. Τοὺς ἔμενε ὅμως ζωντανὸ καὶ ΠΑΡΩΝ ἀκόμη μέσα τους ΕΚΕΙΝΟ πὸν πήγαν μὲ τὸ λόγο καὶ μὲ τὰ ἄλλα ὕλικά νὰ ἐξωτερικέφουν, δηλαδή τὸ ΠΝΕΥΜΑ, Η ΨΥΧΗ, ΤΟ ΑΙΣΘΗΜΑ, Η ΟΜΟΡΦΙΑ τοῦ παραμυθιοῦ αὐτοῦ. Τὴν ὥρα τῆς διήγησης τὰ ζοῦσαν, ἰάβλεπαν, μὰ ὁ λόγος τους ἦταν φτωχὸς καὶ ἀνήμπορος νὰ τὰ φανερώσει καὶ σὶδὸν ἄλλοι. Ὅταν μετὰ τὶς 15 μέρες ὁ ἕνας ἄκουσε τὰ ἴδια φτωχὰ λόγια του (πὸν τώρα, ὅπως εἶπαμε, δὲν τὰ θυμοῦνταν γιὰ δικὰ του) καὶ ρωτήθηκε, φυσικὰ, εἶπε πὸς αὐτὸ δὲν εἶναι τὰ λόγια του, ἀφοῦ σὶὰ μάτια του μπροστὰ δὲν εἶχαν τὴ δύναμη νὰ ἐκφράσουν ἐκεῖνο πὸν αὐτὸς δὲν... ἐξέφρασε, νόμιζε ὅμως πὸς τὸ ἐξέφρασε, γιὰτὶ ὅταν διηγοῦνταν τὰ ζοῦσε καὶ ἰάβλεπε ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραῖα καὶ θανμασιὰ πὸν ἐδῶ τὰ σημειώσαμε μὲ κεφαλαῖα γράμματα. Ἔτσι ξηγιέται καὶ ἡ περίπτωση τοῦ δευτέρου ἀφηγητῆ, πὸν βοῆκε ὅλα τὰ ὅσα ἔγραψε δικὰ του, ὡς τὴν τελευταία τελεία. Εὐκόλα ξεχνιοῦνται τὰ λόγια καὶ οἱ τρόποι διήγησης, καὶ μένει μονάχα ἡ μνήμη ἐκείνων τῶν ὠραίων πραγμάτων πὸν πήγαν νὰ ἐξωτερικέφουν τὰ λόγια. Ὅποτε, ἀπὸ τὸ κατὰ πόσο πένυχε ὁ λόγος σου νὰ ἐκφράσει κείνα πὸν ἤθελε νὰ ἐκφράσει ὁ ἀφηγητής, ἐξαρτᾶται ἡ παραδοχὴ καὶ ἀναγνωριση τῶν δικῶν σου λόγων, ὡς δικῶν του λόγων. Ἡ ἐπιμοιή τῆς καταγραφῆς πὸν θέλει νὰ ξεσηκώνουμε πρῶτὰ τὰ λαϊκὰ πνευματικὰ δημιουργή-

ματα, νομίζω, πρέπει νὰ λείπει, ἂν πράγματι μὲ τὴν ἀσυνείδησι πασχίζουμε νὰ τὰ διασώσουμε ὅπως ἀκριβῶς τὰ ζεῖ, τὰ χαιρέται καὶ τὰ ἀναγνωρίζει ἡ Λαϊκὴ, ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ.

Ὅτιόσο, μποροῦμε νὰ ποῦμε γενικὰ: Ἡ καταγραφὴ διασώζοντις τὸ παραμῦθι σὲ μορφῆς ἀτομικῆς λαϊκῆς διήγησης, κάμνει ἕναν ἐπιστημονικὰ χρήσιμο ὑπομνηματισμὸ κάποτε, σὶὸ παραμῦθι πὸν δὲ διασώθηκε ὅπως πρέπει. Κι' ἂν δὲν τὸ «ξεγεννάει» καλὰ, πασχίζει νὰ μασαίει ὅλα τὰ κομμάτια του καὶ νὰ τὰ βάλει σὲ μιὰ μπουκάλια μὲ οἰνόπνευμα — σὶὰ σοφὰ τῆς ἀρχαίας — ὅπου, ἂν ἔχουν τύχη, μπορεῖ νὰ ἰάβρει ἡ δευτέρη παρουσία καὶ κινὰ ἰύχουν τοῦ εὐεργετήματος τῆς ἐκ νεκρῶν ἀνασῆσεως». Ἄς συνεχίσει τὸ ἔργο τῆς. Ἄν ὅμως ξακολοιθῆρει νὰ ὑπῶνει τὸ λαϊκὸ ἔργο ἐκεῖ ὅπου βρῖσκειται καὶ δρᾶ πνευματικὰ καὶ Καλλιτεχνικὰ ἢ κοινὴ Λαϊκὴ συνείδηση, τὴν ὁποία ἀπαρτίζουν ὁ μέγας ἀριθμὸς ἀνθρώπων διαφοροτάτων καὶ ἡ μακριὰ σειρὰ τῶν ἐποχῶν, κάμνει μιὰ καθαρή ἀνθαιρεσία καὶ «ἐξάπατι».

Γιὰ νὰ διασωθεῖ τὸ παραμῦθι τῶν λαῶν, ἐκεῖνος πὸν θὰ καταπιασθεῖ μαζί του θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἄνθρωπος μὲ Καλλιτεχνικὴ λαϊκὴ διαίσθηση, γιὰτὶ τὸ παραμῦθι εἶναι πρῶτιστὰ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑ. Νὰ γνωρίζει καὶ νὰ ἔχει ζήσει μὲ τὸ λαὸ του τόσο, ὥστε ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ἕνας λαϊκὸς ἄνθρωπος. Νὰ ἔχει ἀκούσει πολλοὺς — εὐτύχημα θάνατι — νὰ διηγοῦνται τὸ ἴδιο παραμῦθι σὲ ὥρα κερφιοῦ (10). Πρὸ παντὸς σὲ ἀνεπίσημες ὥρες... Αὐτὰ τὰ ἐπίσημα τὰ σκιαζόμεστε ὅλοι μας, κύριοι, κύριοι Καθηγητές. Τότε δύσκολα βγαίνουν ἀπ' τὸ λαοῦγγι μας λόγια πὸν μωρίζουν σκόρδο. Δίπλα σὶὸ τζάκι — νὰ φέγγουν καὶ νὰ τριζοβολοῦν τὰ ξύλα. Νάναι νύχια, σιγαλιά, χιόνια — χιόνια καὶ σιγαλιά.

Ἄν ὁ τόπος δὲν κρατᾶει χιόνια — εἶ! μιὰ ὥρα σὸν αὐτὴ, ὥρα περισυλλογῆς... Κάτι θὰ τρῶν — κάστανα, καρύδια, μύγδαλα καθαρισμένα, ὅτι θὰ τοὺς βολέψει ἢ νοικοκυρὰ, κάτι θὰ πίνουν, καὶ ὁ παραμυθᾶς θὰ λέει μὲ τὸ κέρφι του, θὰ λέει καὶ πότε θὰ κόντιστεί, καὶ θὰ συνεπαί-

ρει. Ὁ καλὸς παραμυθᾶς εἶναι ἄνθρωπος πὺν χαίρειται τὴν παρέα καὶ τὴν καλοπέ-
ραση. Ξέρει νὰ δημιουργεῖ ἐγκάρδια, φι-
λική, πολὺ ζεστή ἀτμόσφαιρα, μέσα σὴν
ὁποία θὰ ξεδιπλώσει τὰ φτερά του τὸ ὄ-
ρειο...

Τώρα, ἄκου τὸ παραμῦθι. Μπορεῖ νὰ
κουφαθεῖς ἀπ' τὸν ἤχο τῆς ἀνάσας καὶ
τὸν παλμὸ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς — τὴν μπο-
ρεῖς πίσω ἀπὸ ἓνα στίγμα ν' ἀφουγκρα-
σεῖς «ἀπὸ τὸ Μεγάλο Λαό... Ὁ-
μως, λίγο μόνο καὶ δὲν τὸν ἄκουσες κα-
θόλου. Ἡ ὥρα τοῦ παραμυθιοῦ εἶναι μιὰ
ἀποκάλυψη σὶὰ μάτια «τῶν δικαιωμένων».
Ἀκούγοντας τὸ παραμῦθι σὲ τέτοιες ὥρες,
ἀπὸ πολλοὺς τέτοιους παραμυθᾶδες, νὰ τὸ
γράψεις καὶ νὰ μὴ εἶναι κανεὶς ξεχω-
ριστά. Ὅλοι ὅμως νὰ θέλανε ἔτσι ἀκρι-
βῶς νὰ τὸ διηγηθοῦν — μέχρι τοῦ σημεί-
ου πὺν νὰ νομίζουν πὺς ἔτσι ὁ καθένας
τους τὸ διηγήθηκε κιόλας.

Λόγια, φράσεις, σκέψεις, εἰκόνες,
ρυθμοί, ὅλα δικὰ τους — κανεὶς χωριστὰ
ὀλίγελα δικὰ του. Κι' ὅλοι νὰ τὰ νομί-
ζουν, ξεχωριστὰ ὁ καθένας, ὀλίγελα δικὰ
τους. Εἶναι μιὰ ὑποκατάσταση τοῦ Λαϊκοῦ
ἐγῶ, μὲ τὸ δικό σου ἐγῶ. Ὁ λόγος εἶναι
ψυχολογικός. Τὸ πέτυχεσ αὐτό; Σημάδι
πὺς πέτυχεσ σὴ συγκέντρωση τοῦ πεζοῦ
λαϊκοῦ δημιουργήματος.

Παρακολούθηρα κάποτε μιὰ θλιβερὴ
ἱστορία. Βάλανε ἓνα φονκαρὰ παραμυθᾶ
προσιτὰ σ' ἓνα μαγνητόφωνο, μαζεῦτηκαν
προσιτὰ του, σὲ ἀραδιασμένες ἀκριβὲς κα-
ρέκλες, Κυρίες καὶ Κύριοι τῆς διανοού-
μενης «ὑψηλῆς ἀριστοκρατίας», ἐποῦτος
ἄρχισε νὰ λέει παραμῦθια, κυτιάζοντας
μιὰ τὴν ταινία πὺν ἔφερον «φουῖρες» κά-
τω ἀπ' τὰ μάτια του «καταγράφοντας»,
μιὰ τὶς ἀριστοκρατικὲς νύξες καὶ τοὺς
«μεγάλους τοιλιπῆδες», πὺν κείνη τὴν ὥ-
ρα μελετοῦσαν «τὸ λαϊκὸ Καλλιτεχνικὸ
δαιμόνιο ἐν δράσει», καὶ τόσο ἔοφριξε ἡ
καρδιά μου, πὺν ἔπαυα πιά ν' ἀκούω τὰ
λόγια τοῦ παραμυθιοῦ, καὶ θυμήθηκα κι'
ἔλεγα μέσα μου τοὺς στίχους τοῦ Μπο-
νλαῖο γιὰ τὰ πουλιὰ τῶν Ὁκεανῶν πὺν
πέφτουν σὶὰ πλοῖα καὶ γίνονται μπαίγνιο
τῶν ναυτικῶν, πὺν χαμογελοῦν μὲ τὸ κω-
μικὸ τους μακροκάνικο καὶ περνεποῦρι-

ρικο περπατήμα. Ὅταν εἶχε τελειώσει
κείνη ἡ ἠχογράφηση, ὅλοι μείναμε κατεν-
θουσιασμένοι μὲ τὰ ὅσα πρόφτασαν καὶ
στοχάστηκαν, καὶ μόνο ὁ παραμυθᾶς ἔβγα-
λε τὸ μαντήλι του — κάμποσο βρώμικο
γιὰ τὴν περίσπωση — καὶ σκούπισε τὸν ἴ-
δρωτά του. Ποιὸς ξέρει πὺν βρίσκουν-
ται χαρτακωμένες κι' ἐκεῖνες οἱ ταινίες,
μὲ τὰ ἠχογραφημένα καὶ «γνήσια» παρα-
μῦθια.

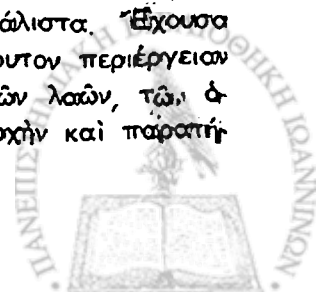
Μουσειακοὶ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ
στεῖλουν σὶὰ Μουσεία καὶ τὸ πιδ ζωνια-
νὸ, τὸ πιδ θεῖο λουλούδι — τὴν ἀνθρώπινη
ψυχὴ. Ἄν γιὰ πολλὲς Ἐπισοῖτες αὐτὸ
μπορεῖ νάνα ἓνα κατόρθωμα, γιὰ τὴ Λα-
ογνωσία σημαίνει τίποτα, ἢ σχεδὸν τί-
ποτα.

Ἡ Λαογνωσία σήμερα τραβάει ἓναν
Θριαμβικὸ δρόμο (11) Ἄπ' τὴ μὴ ἱκανο-
ποίηση τοῦ ὡς τώρα γινομένου, πολλοὶ δι-
αλεχτοὶ ἐκπρόσωποι τῆς ἀρχίζουν κι ἀνα-
ρωτιοῦνται. Θὰ χαράξουν καὶ θὰ πορευ-
τοῦν ἴσως διαφορετικὸς δρόμους, ὅλοι ὁ-
μως θὰ τείνουν πρὸς τὴν αὐτὴ δαπίστω-
ση: Μὲ τὴ Λαογνωσία βοηθιούμαστε νὰ
δοῦμε πὺς ὅλα τὰ Ἔθνη, ἀδιάφορο ποι-
ᾶς Φυλῆς, ποιῶ χρώματος, ποιᾶς Θεη-
σκείας, εἶναι οἱ στήμονες, τὰ πέταλα, τὰ
χρώματα, τὸ ἄρωμα, τὰ φυλλώματα ἐνὸς
καὶ τοῦ αὐτοῦ ἄφατης δημοφιλῆς λουλου-
διοῦ, πὺν στηρίζεται — σὰν σὲ μίσχο, σὴ
μεγαλοφνέστερη καὶ λαμπρότερη ἴσως
σύλληψη τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Δημιουργίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

(α) Ἐκρινα σωστὸ νὰ βάζω στὸ ἄρθρο
μου ὀλόκληρα καὶ αὐτοῦσια ἀποσπάσματα ἀ-
πὸ τὰ ἔργα τῶν συγγραφέων πὺν μᾶς ἐνδι-
αφέρουν, γιὰ τοὺς παρακάτω λόγους: 1) Γιὰ
περισσότερη κατατάπιση τοῦ ἀναγνώστη, 2)
Γιὰ νὰ μὴ νομιστεῖ πὺς αὐθαίρεται καταλή-
γω σὲ συμπεράσματα, καὶ 3) Γιατὶ οἱ πηγὲς
στὶς ὁποῖες παραπέμπω, ἴσως δὲν τοῦ εἶναι
πρόχειρες.

(1) «Καὶ ὡς παράτηρησις μὲν λαϊκῶν
λόγων καὶ συμθειῶν, ἐν Ἑλλάδι τοῦλάχιστον,
εἶναι παλαιὰ, παλαιότατη μάλιστα. Ἐχουσα
τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἔμφυτον περιέργειαν
καὶ τὴν παρατηρητικότητα τῶν λαῶν, τῶν ἄ-
ποίων προσελκύουν τὴν προσοχὴν καὶ παρατή-

ρησι, και πο. Β. α. κ. διεγείρουν και το σκώμμα των οί ξενότροποι λόγοι και τα ξενότροπα ἦθη τῶν γειτονικῶν ἢ τῶν μακρῶν οἰκόντων λαῶν, ἐμφανίζεται ἤδη εἰς τὸν Ὅμηρον, ὅστις ἐρέσκειται, ἂν ὄχι λεπτομερῶς νὰ περιγράψει, ἀλλὰ τοῦλάχιστον νὰ μνημοσιῆται καὶ νὰ χαρακτηρίσῃ τὰ ξένα ἦθη· καλλιεργεῖται κατ'ὅσον ὑπὸ τῶν παλαιωτάτων, λιγυποικῶν, οἱ ὅποιοι ἀκριβῶς εἰς τὰ ἔργα των προφορικῶς παραδίδουσιν οὐκ ἐκθροῦσαν περὶ λαῶν καὶ πόλεων, καὶ τήτων, καὶ ἦθη καὶ ἔθιμα περιέγραψαν, τελεσποιεῖται δὲ τέλος εἰς τὸν Ἡρόδοτον, τὸν περιεργότατον τούτων ἐθιολόγον ἐρευνητὴν, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιωτάτην ἡμῶν πηγὴν εἰς τὸν βίον τῶν ἀρχαίων πεπολιτισμένων καὶ ἀπολιτιστῶν λαῶν. (Στῆλτων Π. Κυριακίδης, Ἑλληνικὴ Λαογραφία, Μέρος Α', Μνημεῖα τοῦ Λόγου. Ἀθήναι 1923, σ. 7—8), Ἡ παραπάνω γνώμη, ἃς μοῦ ἐπιγραφεῖ νὰ θυμίζω πῶς δὲν εἶναι, τοῦλάχιστον, σωστή. Γιατὴ ἡ Λαογραφικὴ παρατήρηση εἴτε Ἑλλάδα δὲν ἔχει «τὴν ἀρχὴν αὐτῆς εἰς τὴν ἐμφυτον περιέρχεται καὶ τὴν παρατηρητικότητά των λαῶν». . . μὰ εἰς τὴν ἐμφυτον περιέρχεται καὶ τὴν παρατηρητικότητά του Ὅμηροι. Γιὰ νὰ ζετώσουμε λογικὰ τὸ πρᾶμα αὐτό, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε πῶς ἐνὸς λαοῦ τοῦ παραξενοφάνονται οἱ ξενότροποι λόγοι καὶ τὰ ξενότροπα ἦθη τῶν γειτονικῶν ἢ τῶν μακρῶν οἰκόντων λαῶν ὅταν θὰ ἔχει πρὸ σχηματισμένες γνώμης, δεξασίης, πεποικηθείς, ἦθη, ἔθιμα μετὰ τὰ ἴποια, ἀκριβῶς, δὲ μοιάζουν τὰ δικὰ του. Ἡ ματιὰ πού θὰ ριχτεῖ πάνω σ' αὐτό, εἴτε ἀπ' τὸν ἴδιο τὸ λαό, εἴτε ἀπὸ ἑνῶν πού ἀνήκει σὸ λαό αὐτόν, εἴτε ἀνήκει σὲ ξένο λαό, πρέπει νὰ εἶναι, καὶ εἶναι, «λαογραφικὴ παρατήρηση», Ἀφήστε πῶς ὅταν ἐνὸς λαοῦ ἔχει σχηματίσει ὅλο ὅσα παραπάνω ἀπαίτησε, ἔχει φκισασμένο κίβαν τὰ τραγούδια του, τὴν ποιοιμῆς του, τὰ παραμύθια του κλπ. Ἀληθινὰ, κανένας λαός, σὲ καμμιά ἐποχὴ καὶ σὲ καμμιά περιοχὴ δὲ πλάσθηκε βουβός ἢ τυφλός. Εἶναι, συνεπῶς, μὲν ζήτημα αὐτῆς ἢ πρώτη λαογραφικὴ παρατήρηση — τίποτε ἄλλο.

Γιὰ τὰ ἄλλα ἔθνη, λοιπόν, ἐξεταστέον τι πρὸβῆκε: α) Ἡ ἐμφυτὴ περιέργεια τῶν λαῶν, ἢ β) ἡ ἐμφυτὴ περιέργεια κάποιου ὑπερέχοντος ἀνδρός; Στὸ ἐρώτημα αὐτό θὰ δώσει τὴν ἀπάντησιν, κάθε φορά, τὸ γεγονός ἂν ἢ

ὡς πρώτη φερόμενη λαογραφικὴ παρατήρηση εἶναι, γιὰ τὴν α' περίπτωση ἀνώμμη καὶ λαϊκὴ, ἢ ἐπώνμμη ἀλλὰ περιέχει παρατήρηση πού προέρχεται ἀπ' τὸ λαό, καὶ γιὰ τὴν β' περίπτωση, ἐπώνμμη, ἀνήκει δηλαδὴ σὲ ὠρισμένο ἄτομο, ἢ ἀνώμμη, ἀλλὰ πού δὲ μπορεῖ παρὰ ν' ἀνήκει σὲ ὠρισμένο ἄτομο (ἀνώμμου τινός).

Θεωρητικὰ, ἡ πρώτη λαογραφικὴ παρατήρηση μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς ἔγινε σὸ ἀπώτατο παρελθὸν τῆς προϊστορίας ἀπὸ τῶν πρὸ ἀπέρροχο τοῦ ἀνθρώπινου κοπαδιοῦ πού, πρῶτος κυττάζοντας ἢ ἀκούγοντας μέσα του, πῆρε μὴ ἰδέα τοῦ γύρω του.

Ἐπειτα ἀπ' τὰν Ἡρόδοτο, «λαογραφικὴς» παρατήρησις βρῖσκουμε σὸν Ἱπποκράτη, σὸ «Περὶ ἀνέμων, ὑδάτων καὶ τόπων» σύγγραμμά του, σὸς μετὰ τὸ Μεγ—Ἀλέξανδρο χρόνους, μετὰ τὸ μπάσιμο στὴ σκηνὴ πολλῶν καὶ ιδιόρυθμων λαῶν τῆς Ἀνατολῆς (Δικαίραχος, Ἀγαθαρχίδης, Ποσειδώνιος καὶ ἄλλοι πού τὰ ἔργα τους δὲ σώθηκαν, βρῖσκονται ὅμως ἀπαμεινῶρια τους σὸ γεωγράφου Στράβωνα) ἀκόμα σὸ Θεόκρτο, Παισανία, καὶ σὲ Λατίνους συγγραφείς (Οὐάρωνα, Πλίνιο).

Στὸ ὅλο τὸ Χριστιανικὸ βίον του τὸ Βυζάντιο καταπιπίεται μετὰ ξεχωριστὸ ζῆλο νὰ ξετινάξῃ τὴν λαϊκὴν δεξασίην καὶ τὴν συνήθειαν πού κρατοῦσαν ἀπ' τὴν Ἑλληνικὴ ἀρχαιότητα καὶ ἦσαν ἀσυμβίβαστες μετὰ τὴν Χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Μὰ καὶ οἱ Σχολιαστὲς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, προσπαθῶντας νὰ ἐξηγήσουν τὸν ἀρχαῖο βίον τὸν σύγκριμα μετὰ τὸ σύγχρονόν τους, ὅπως καὶ τὸ σύγχρονόν τους μετὰ τὸν ἀρχαῖο — δουλειὰ πού συνεχίστηκε καὶ μετὰ τὸ πάσιμο τῆς Πόλης.

Στὴ νεώτερη Ἑλλάδα, πρὶν παρουσιαστέον ὡς Ἐπιστῆμη ἡ Λαογραφία, καλλιεργήθηκε ἀποσπασματικὰ γιὰ τρεῖς λόγους: α) Ἀπὸ καθαρὸ φιλαλογικὸ ἐνδιαφέρον (κύρια ἀπὸ τὰ χτυπητὰ παραδείγματα τοῦ Μεγάλου Γερμανοῦ Γκαίτε πού μετάφρασε στὴ γλῶσσα του Ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ διασκέραζε τὸν ἀπέραντο γι' αὐτὰ θαυμασμό του, καὶ τοῦ Γάλλου Φωριέλ πού, σὲ συλλογὴν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν (1824), μαζιμὲ τὴν μετάφρασίν τους, καὶ τὰ ὑπομνήματα, πρόταξε καὶ πρᾶγμῶς ἀσπιδαιωτάτα. Χρονικὸ ὄριο τῆς κίνησε αὐτῆς βάζουμε τὴ χρονίαν 1845—έπο.

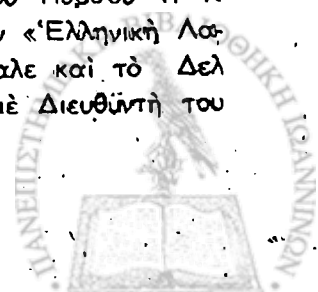
χή του περιοδικού «Πανδώρα». Για τα 'Ελληνικά παραμύθια, το παράδειγμα του Νοη Hahn που έκαμε πρόξενος στην 'Ελλάδα και μάζεψε, μετάφρασε και τύπωσε την πρώτη συστηματική συλλογή 'Ελληνικών παραμυθιών. Μέρος τῶν πρώτοτυπων τύπωσε μετά τὸ θάνατο του Hahn, ὁ I. Πίο στὰ 1879).

β) 'Απὸ 'Αρχαιολογικὸ ἐνδιαφέρον. Γιατὶ ἀναγκαστήθηκε πῶς ὁ νεώτερος βίος σώζει πολλὰ στοιχεῖα τοῦ 'Αρχαίου καὶ συμπληρώνει τὶς γνώσεις μας γι' αὐτόν. (Χρονικὸ ὄριο τῆς κίντης αὐτῆς δάζουμε τὴ χρονιά 1815: Παλιουρίτη, 'Ελληνικὴ ἀρχαιολογία). Καὶ γ) καὶ πῶς σπουδαίον, ἀπὸ πατριωτικὸ ἐνδιαφέρον, σ' ἀντίκρουση τῆς θεωρίας τοῦ Fallmerayer γιὰ τὸν παντοτεινὸ θάνατο τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων, καὶ πῶς οἱ νεώτεροι ἐμεῖς δὲν ἔχουμε καμμιὰ σχέση μ' αὐτούς, γιατί σὲ μεγάλο μέρος καταγόμαστε ἀπὸ βαρβαρικὰ Σλαβικὰ φύλα ποὺ πλημμύρισαν τὴν 'Ελλάδα κατὰ τὸν μεσαίωνα. «Τὸ κάλλος τοῦ σώματος, ἡ αὐραῖα πτῆσις τῆς διανοίας, τὸ μέτρον καὶ ἡ ἀπλότης τῶν ἡθῶν, τέχνη, γυμνάσια, πόλεις, χωρία, μεγαλοπρεπεῖς στοᾶι καὶ νοοὶ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῶν 'Ελλήνων ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς 'Ελληνικῆς ἡπείρου... Οὐδὲ μία μόνον σταγὼν γνησίου καὶ ἀμιγυῶς 'Ελληνικοῦ αἵματος ρέει εἰς τὰς φλέβας τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς σημερινῆς 'Ελλάδος» (στὸ βιβλίον του Geschichte der halbinse morea während des mittelalters, Stutgard 1830).

Στὴ Δύση κατὰ τὸ μεσαίωνα καὶ τοὺς νεώτερους χρόνους, τὰ ἴδια ἔγιναν, ὅπως καὶ στὸ Βυζάντιον—γιὰ τὴν διαφυλαχθεῖ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἀπὸ τ' ἀρχαία ἔθιμα καὶ τὶς δοξασίαι τῶν λαῶν τῆς. 'Απὸ τὸ 15ο αἰῶνα καὶ πέρα, μὲ τὴν ἀνακάλυψη νέων χωρῶν καὶ νέων λαῶν ἀρχίζει καὶ ἡ περιεγητικὴ παρατήρηση νὰ τρέφει τὴ Λαογραφίαν, ὅπως στοὺς μετὰ τὸ Μεγ. 'Αλέξανδρον χρόνους. Συστηματικώτερη δουλειὰ γίνεται τὸ 17ο αἰῶνα. Τώρα παρουσιάζονται ἔργα ποὺ χαρακτηρίζονται σὰ γνήσια λαογραφικὰ (τοῦ Μπράουν στὴν Ἀγγλία τὸ 1646 καὶ τοῦ J. B. Τιέρ στὴ Γαλλία τὸ 1667). Μὰ κι' αὐτὰ, κι' ἄλλα ἀκόμη ποὺ φάνηκαν πῶς ὕστερα, δὲν ἔχουν τὸ σύστημα καὶ τὴ μέθοδο τῶν ἔργων τῶν ἀδελφῶν Grimm. (2) Νικόλαος Γεωργίου Πολίτης. Γενήθηκε στὴν Καλαμάτα τὸ 1852, ἀπὸ πατέρα Δικαστικόν, καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα τὸ 1921. Σέ ἡ

λικία 14 χρονῶν, τὸ 1866, πρωτοφάνηκε στὸ περιοδικὸ «Πανδώρα» (τομ I' ΣΤ', σ. 453-4), μὲ τὸ ἄρθρον «Περὶ Λυκοκοπιθάρων», στὸ ὁποῖον προσπαθεῖ νὰ ἐτυμολογήσῃ τὴ λέξη καλλικῶν τζαρος. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀκολουθεῖ τὴ γενικὴ τάση νὰ βρεῖ ὁμοίότητες καὶ συλῆχεια στὸ σύγχρονον καὶ τὸν 'Αρχαῖον 'Ελληνισμό. Τὸ 1868 γράφτηκε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. 'Απὸ τὸ 1871, μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς Εὐρωπαϊκῆς σκέψης, μελετᾶται τὰ θέματά του συγκριτικὰ (Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων 'Ελλήνων» Α' τ. 1871, Β' τ. 1874). «Προσπάθησα νὰ συλλέξω μὲν τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὰς προλήψεις τοῦ λαοῦ, οὐ μόνον ἐξ αὐτοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ παντὸς βιβλίου περιέχοντος ἔστω καὶ μικρὰν τινα περὶ τούτων πληροφορίαν, νὰ παραβάλω δὲ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ ἀνάλογα ἄλλων ἔθνων». Ὑστερα ἀπὸ τετράχροινες σπουδὲς στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ, γράφτηκε στὴ Νομικὴ τοῦ ἴδιου Πανεπιστημίου, καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν του στάλθηκε τὸ 1876, ὑπότροφος τοῦ Κράτους, στὴ Γερμανία, ὅπου σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου καὶ συνδέθηκε γκαρδικὰ μὲ τὸ Βυζαντινολόγον Κ. Krumhacher.

Τὸ 1882 ἔγινε Ὑφηγητὴς τῆς 'Ελληνικῆς μυθολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὸ 1890 Καθηγητὴς τῆς Μυθολογίας καὶ τῆς 'Ελληνικῆς Ἀρχαιολογίας. 'Απὸ τὸ 1889 ἀρχισε νὰ δημοσιεύει στὴ «Βιβλιοθήκη Μαρασλή» τὸ «Μελέται περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ», μὲ πρῶτον μέρος τῆς Παροιμίας. Ὡς τὸ 1902 τυπώθηκαν 4 τόμοι ἀπὸ τὶς Παροιμίας. Τὸ 1904 τυπώθηκαν δύο τόμοι ἀπὸ τὶς «Παραδόσεις». Μὲ τὸ σταμάτημα τῆς «Βιβλιοθήκης Μαρασλή» ἔμειναν καὶ τὰ δύο αὐτὰ μέρη μισοτελειωμένα. «Διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ τούτων ὁ Πολίτης ἀνεδείχθη εἰς ἕκ τῶν κρατίστων λαογράφων τοῦ κόσμου, δημιουργὸς δὲ καὶ θεμελιωτῆς τῆς 'Ελληνικῆς λαογραφίας. Εἰς τὰ ἔργα αὐτὰ ἡ ἐπιστῆμη τοῦ Πολίτη παρουσιάζεται ἀνεπτυγμένη εἰς πλήρη συγκριτικὴν ἐπιστῆμην» (Στ. Π. Κυριακίδης, Μεγάλῃ 'Ελληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια τοῦ Πυρσοῦ τ. Κ σ. 455). Τὸ 1908 ἱδρυσε τὴν «'Ελληνικὴ Λαογραφικὴ Ἐταιρεία» ποὺ ἔβγαλε καὶ τὸ Δελτίον «Λαογραφίας» (1909), μὲ Διευθύντην του τὸν ἴδιον, ὡς τὸ θάνατόν του.

Τις χρονιές αυτές η Λαογνωσία προόδευε στην Ελλάδα σημαντικά. Το 1918, με εισήγησή του ιδρύθηκε το «Λαογραφικό Αρχείο», εχόντας σκοπό τη συλλογή και δημοσίευση των λαογραφικών μνημείων, που θεωρούσαν: κεφάλια της Έθνικής ψυχής, και γενικά την προώθηση της «λαογραφικής» Επιστήμης στην Ελλάδα. Το «Λαογραφικό Αρχείο» συγκέντρωσε και τύπωσε σκόρπιες και δυσκολόβρετες μελέτες του Ν.Γ.Π., με τίτλο «Λαογραφικό Σύμμεκτο» (Α' 1920, Β' 1921, Γ' 1930). Σαν Καθηγητής ο Πολίτης διδασκε ακυρίως πολιτικές και σκληρικές αρχαιότητας κατά τμας δε περιόδους και ιστορίαν των θρησκευμάτων, από δε το 1908 και λαογραφίαν». Εκτός από τα Επιστημονικά, είχε και Λογοτεχνικό ενδιαφέροντα. Αιτός είναι ο λόγος που τον εκάμε να πλησιάσει και να δει τα πνευματικά δημιουργήματα του Λαού με ζεστή καρδιά και με εμπιστοσύνη, όσο καένας από τους μαθητές του και διαδόχους του.

Κατάλογος των έργων του δημοσιεύτηκε στο Δελτίο «Λαογραφία» (Ζ' κζ'—να). Ύστερα απ' το θάνατό του, για την παραπέρα πρόοδο της Επιστήμης, ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας έκτακτη έδρα «Λαογραφία» (Καθηγητής ο Γεώργιος Α. Μέγας) και στην Θεσσαλονίκη (Καθηγητής ο Στ. Π. Κυριακίδης).

Η στροφή της Έλληνικής Λογοτεχνίας προς τον Έλληνικόν λαό και η εμφάνιση του λαογραφικού δηγήματος κατά την εποχή του Πολίτη, αποδίδεται στην επίδραση των ιδεών του και των προσωπικών του παρακινήσεων.

Εξετάζοντας τη γλώσσα και τον τρόπο σκέψης των μαθητών του, βλέπουμε πως αυτοί δε μετακινήθηκαν, πολύ από τη χρονιά 1884.

(3) Ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου του Φρανκφούργου Bernhar schmidt, σύστησε θερμά στην πολιτιγράφησή της και εις άλλας ξένες γλώσσας και το περιοδικό της Ρώμης «La cultura» άναγγέλοντα την έκδοση του Α' τόμου του Δελτίου της Λαογραφίας, έγραψε πως είναι καιρός να μπει και στην Ιταλική γλώσσα ο Έλληνικός όρος (Νικ. Γ. Πολίτης, Λαογραφία Θ' σ. 426-7). Την εποχή του Ηρόδοτου η Έθνογραφία ήταν συνώνυμη με την Λαογραφία. Συνώνυμη ήταν έλλοτε και η Δημογραφία. Τώρα έχασαν την αρχική σημασία

τους. Το ίδιο έγινε και με τους σύβητους όρους που χρησιμοποιήσαν Γάλλοι και Ιταλοί Λαογνωστικοί Επιστήμονες, γύρω στα 1880, «άνθρωπο—ψυχολογία», «Δημο—ψυχολογία», «Μυθογραφία» (Gaston Paris: Mythographie έστε νεότερη έλλοια της μελής μόνον των παραμυθιών που οι Άγγλοι τη λένε Storiology). Ο R. C. Temple (The scienge of folklore, cf. «Folcklore journal» 1886, σ. 212). άκάμεσα σε άλλους όρους πρότεινε τους Έθνοληπτικούς Δοκεαλγία, Δοκεσιολογία, και τους Δογμαλογία και Δοξολογία που πήρα, με τον καιρό έκαθηνριαστική σημασία. Κατά τη γνώμη του συγγραφέα, μ' όλο που σαραντάπηχος, ο όρος «Δημο—δογμα—τολογία» θα ταίριαζε περισσότερο στους σκοπούς της Λαογνωσίας.

Άλλοι πρότειναν λέξεις λατινικής καταγωγής, όπως το us—uso, το Mores και το Traditio και Έλληνολατινικούς, όπως το Traditionologid, populologie, populographie, ι=λαός, έθνος Graphie= εκ του γράφω Λαογραφία.) Sociologie.

Σήμερα οι Ιταλοί όταν δε μεταχειρίζονται την Floklöre, χρησιμοποιούν την περίφραση traezionì popolari (παραδόσεις του λαού) και οι Γάλλοι traditions populaires. Οι Δανοί πάλι μεταχειρίζονται τον όρο folkeminder (άκαμνήσιες του λαού).

(4) Ο όρος folk—lore έγινε όμοφυμο δεχτός απ' τους Γάλλους. Δέ, έχουμε στο Γαλλικό λεξιλόγιο, κανένα άνάλογο όρο, έγραψε ο Varagnac. Ο Gennep λέξη είνότητη που δεν προσκράει, σε καμμιά είνθξια. Ο Sebillot : Μέσα σε μιá λέξη όκτώ μόνον γραμμάτων, περικλείεται παρά πολλά θέματα. Είναι άκόφελο να ζητούμε μιá καλλίτερη λέξη. (Ε. Δ. Μαζαράκη, Συμβολή στην μελέτη της Λαογραφίας. Η σημερινή τοποθέτηση. Άθ. ναι 1959 σ. 29—30) Το ίδιο και στην Ιταλία, στην Ισπανία, στην Πορτογαλία, Αίγυπτο, κλπ. και φυσικά στις Ηνωμένες Πολιτείες και τον Καναδά, όπου μιλούμε την Άγγλική γλώσσα. Άκόμη και στην έπιστημη γλώσσα των Διεθνών οργανισμών (unesco), σε οργανισμούς, σε Μουσεία, σε Άρχεία, σε μελέτες, σε περιοδικά κλπ. Το 1947 οι περισσότερες χώρες της Βόρειας και Νότιας Αμερικής γιάρτασαν τα έκατόχρονα τη παγκόσμιας καθιέρωσης της (journal of Ameriyan folc—lore

university of pensylvania, 1947, s. 417—420). 'Ο Ν. Γ. Πολίτης: «Την δε εἰσώρθησιν καὶ παρ' ἡμῖν τῆς Ἀγγλικῆς λέξεως folklore (ὕδ' ἔποτε ἐνέκρινε, ἀλλ' ἀπέφυγον πάντοτε τὴν λέξιν ταύτην καθὼς καὶ ὁ ἀποθανὼν φίλος μου Reinhold Köhlet» (Λαογραφία τ. Α' σ. 427).

(5) 'Ο Γάλλος Van Gennep ἔγραψε τὸ 1924: Προσωπικὰ, πρὶν ἀπὸ 30 χρόνια σταμάτησα νὰ καταγίνουμε στὸ «ἂ δρῶ ἕναν ὄρισμό. 'Ο καθένας τὸν ἐκφράζει ὅπως τοῦ ἀρέσει. Στὶς μέρες μας, καμμιά ἐπιστήμη, οὔτε κι' αὐτὲς οἱ θετικὲς ἐπιστήμες δὲν ἔχει ξεκαθαρισμένα ὄρια. Καμμιά Ἐπιστήμη, ξεχωριστὰ ἐκεῖνες ποὺ καταπιάνονται μὲ τὸν ἀνθρώπινο παράγοντα, δὲν ἔχει χαράξει σταθερὰ τὰ σύνορά της. 'Ο Βέλγος Α. Μαρίνους: Ναμιζοῦμε πὼς δὲν μπορεῖ, μὲ κανένα τρόπο, νὰ εἰπωθεῖ ἕνας σωστὸς ὄρισμός: καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἡ Λαογνωσία προσδεύει καθημερινὰ. 'Ο S. Bavard: κανένας ὄρισμός, σύντομος καὶ ἐπιγραμματικός, δὲ θὰ μπορέσει ποτέ νὰ κλείσει μὲσο τοῦ τὸ πλήθος θέματα τῆς Λαογνωσίας. (Ε. Δ. Μαζαράκη, στὸ παραπάνω βιβλίο σ. 32).

(6) Ἡ γλώμη ἀνήκει στὸν Καθ. Στ. Π, Κυριακίδη. Δὲν προχώρησε ὁμως παραπέρα ἀπὸ μιὰ ἀπλή διαπίστωση «Περὶ ὑπόθεσεως χάσματος μεταξὺ λαοῦ καὶ μορφωμένης τάξεως». «Τὸ ζήτημα εἶναι καυτὴ πληγὴ γιὰ τὸ ἔθνος. Στους Ἀρχαίους Ἕλληνας τῆς καλῆς περιόδου, κανένας τέτοιο χάσμα δὲν ὑπῆρχε μεταξὺ λαοῦ καὶ μορφωμένου. Ἦξεραν καὶ τὸν τελευταῖο ἀνθρώπο τοῦ λαοῦ τους ὅλοι αὐτοὶ γιὰ τους ὁποῖους μᾶς μίλησε ἡ ἱστορία ὀνομαστικά. Τους ἤξερε κι' ὁ λαὸς τους. Ἐμπνέονταν ἀπ' τὰ πνευματικὰ τους δημιουργήματα, ἀπ' τὴν ψυχὴ του, ἀπ' τὰ αἰσθησθέντά του. 'Ο λαὸς τους πάλι τοὺς ἔκρινε καὶ τοὺς στεφάνωνε σὲ ποιητικοὺς ἀγῶνες. Ποιοὺς; Τοὺς μεγαλύτερους τεχνίτες ποὺ εἶδαν οἱ αἰῶνες: Ἐνα Σοφοκλῆ, ἕνα Εὐρυπίδη, ἕνα Αἰσχύλο. Ἡ ὁμιλία τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἦταν ΕΝΑΣ ἀρμονικὸς καὶ λογικὸς ΔΙΑΛΟΓΟΣ μεταξὺ λαοῦ καὶ «μορφωμένων τάξεων», δὲν ἦταν ΔΥΟ ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ— καὶ τόσο παράταιροι — ἕνας τοῦ λαοῦ κι' ἕνας τῶν μορφωμένων, ὅπως σήμερα, ὅπως τώρα ἀκόμη. Γι' αὐτὸ, λοιπὸν, ὅσο δὲ θ' ἀλλάξουν φρένα «οἱ σοφοὶ» μας ἐμεῖς θὰ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ καταφεύγουμε πάντα στὸ Λαὸ, ὅσες φορές θέλουμε νὰ δεξιῶμε

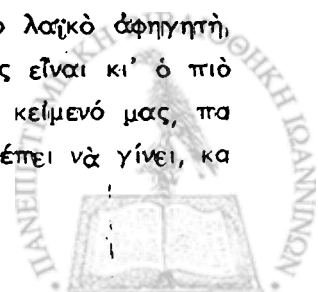
πὼς κάτι ἀξιὸ ἔχουμε μέσα μᾶς, καὶ ὄχι «εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιτημοσοφολογίότητα», καὶ θαμάστε βέβαιοι πὼς ὁ βρυκόλακας Fallmerayer

θὰ τρυπῶνει στὸ μῆμα του. Θὰ σᾶς κάμω ἕνα ρῶτημα: Ποιὸς ἀπὸ ὄλους ἐμᾶς εἶναι περισσότερο ἀπὸ τὸ Γκαίτε Ἀρχαῖος Ἕλληνας;

(7) Τὰ πνευματικὰ λαϊκὰ δημιουργήματα εἶναι «ἡ μείζων κοίτη» ὅπου ὁ λαὸς, σὲ συνεργασία μὲ τὸ χρόνο, τὸν τόπο καὶ τὰ περιστατικὰ, ἐναποθέτει ὅ,τι πιὸ πολὺτιμο ἔχει σὲ νοῦ, αἴσθημα, ἀντίληψη, χρῶμα, σχῆμα, ρυθμὸ, κλπ. 'Ο λαὸς εἶναι τὸ θεμέλιο καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἐθνικῆς μορφῆς. Ἡ μεγάλη δημιουργία ποτέ, καὶ ποῦθεν δὲ στάθηκε παραποίηση αὐτῆς τῆς Ἐθνικῆς μορφῆς. Ἀντίθετα, πάντοτε αὐτὴν στηρίζεται κι' ἀπ' αὐτὴν ἀντλεῖ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴ ζωὴ της. Γι' αὐτὸ, ἡ μίμηση τῶν «ξένων» προτύπων καταδικάζει τοὺς μιμητὰς καὶ τὴ μίμηση σὲ θάνατο. Εἶναι μιὰ ἀναλήθεια ἡ μίμηση, μιὰ αἴσθησις ποὺ θέλει νὰ ζεῖ καὶ νὰ ὑπάρχει ἔξω ἀπ' τὴ ζωὴ.

(8) Κατὰ τὸν Στ. Π, Κυριακίδη (Μεγάλῃ Ἑλλην. Ἐγκυκλ. Πυρσοῦ σ. 455) οἱ «Ἑκλογές ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ» τοῦ Ν.Γ. Πολίτη ἀποτελοῦν «τὴν πρώτην προσπάθειαν συστηματικῆς κατατάξεως καὶ ἐπιστημονικῆς κριτικῆς τῶν κειμένων» Κι' ἀφοῦ αὐτὰ λέει... ἐμεῖς δὲ λάμε τίποτα.

(9) 'Ο Ἀριστολόακος νομίζε πὼς ἡ μέθοδος τοῦ Πολίτη γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ δημοτικοῦ ραγιυδιοῦ θὰ ταίριαζε περισσότερο στὸ πεζὸ κείμενο. (στὸ ἴδιο, σ. 146). Μὰ αὐτὸ εἶναι τὸ ἐντελῶς ἀδύνατο, καὶ τὸ πιὸ ἀσκηρτο. Μὲ τὴν ἐλευθερίαν ποὺ νομίζομε πὼς δίνει τὸ πεζὸ λαϊκὸ κείμενο νὰ προσθαφερέσομε, φόβος νὰ κάνουμε σαρανταποδαρούσες—γιὰ τὴν, ποῖο πρᾶμα θὰ χρησιμοποιούσομε σὲ μέτρο γιὰ νὰ σταματήσομε; Ἡ νὰ κολλήσομε γιὰ κεφάλι ἕνός Ὑπουργοῦ, τὸ κεφάλι ἑνὸς πετεινοῦ; (Μιλοῦμε γιὰ ὠρισμένες κατηγορίες παραμυθῶν, ὅπου ὅλα γίνονται...) Ἐκεῖνο ποὺ ἀμέσως-ἀμέσως θὰ διαπιστώσομε ἔπειτα ἀπὸ μιὰ τέτοια παρέμβασις, θὰ εἶναι ἡ ἐξαφάνισις τοῦ Λαϊκοῦ χυτοῦ ποὺ ἔχει τὸ κάθε λαϊκὸ κομμάτι. Οὔτε κουβέντα γιὰ τὸν ἔσω ρυθμὸ ποὺ κατευθύνει τὸ λαϊκὸ ἀφηγητῆ, καὶ ποὺ αὐτὸς ἀκριβῶς ..μᾶς εἶναι κι' ὁ πιὸ ἀκριβὸς καὶ δυσεύρετος. Στὸ κείμενό μας, παρακάτω, θὰ ἀναφέρουμε τὶ πρέπει νὰ γίνῃ, κα

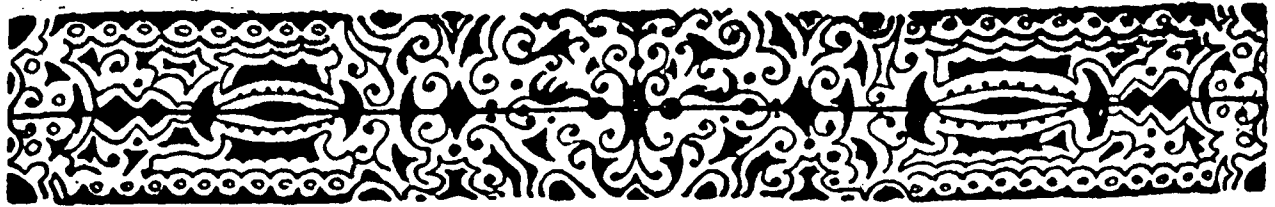
τά τῆ γνώμη μας πάντα, καί χωρίς νά-ἐπιμένου με πολῦ.

(10) Κάποτε πήρα τὸ Μπάρμπτα Κώστα τὸν ἔβαλα νά καθίσει σ' ἓνα σκαμπλί, κούνησα σ' εὐλοπία πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του τὸ χέρι μου, καί τοῦ εἶπα: Μπάρμπτα—Κώστα, σέ βα φτίζω, σέ μοιράνω καίσέ κάνω Λαὸ. Ἄφρῦ λοιπόν, ἔγινες τοῦ λόγου σου λαὸς, καί δὲν εἶσαι πιὰ ὁ μπάρμπτα—Κώστας, ἔτσι νά σχωρεθῶν τὰ ζωπανά καί πεθαμένα σου, πὲς μου ἓνα παραμῦθι, γιατί μονία τόχω ν' ἀκούσω ἓνα παραμῦθι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Λαοῦ. Ὁ μπάρμπτα—Κώστας τρόμαξε γιὰ λόγῳ μου, νόμισε πὼς μοῦ τῶστριψε. Τὸν ἤσυχασα τὸν ἄνθρωπο καί τοῦ ξήγησα τίς ἐντολές τῆς «καταγραφῆς» περὶ συγκεντρώσεως τοῦ «λαογραφικοῦ θησαυροῦ» καί πὼς τοῦ λόγου του, εἴτε θέλει, εἴτε δὲ θέλει εἶναι πιὰ Λαὸς καί κοιλὰ ἓνα παραμῦθι, γιατί μονία τόχω ν' ἀκούσω μοῦ πει ἓνα παραμῦθι. Ὁ μπάρμπτα—Κώστας εἶναι ἔξυπνος ἄνθρωπος, ἀμέσως κατάλαβε τί σήμαιναν τὰ λόγια μου, καί μοῦ ἀπάντησε: —Δίκιο ἔχεις, ὄχι ὁμως ὀλότελα. Λαὸς δὲ εἶμαι, εἶμαι μονάχα μιὰ σταγόνα ἀπ' τὸ λαὸ πὲς, ἀπὲ τῆ θάλασσα πὲς, τὸ ἴδιο κάνει.—Καί τί πάει νά πει αὐτὸ; ρώτησα με καθαρή συνείδηση, ἀφρῦ δὲ, κοπάλαιβα τί μοῦ ἔλεγε. —Νὰ ἢ σταγόνα τῆς θάλασσας μπροεῖ νάχει ὅ,τι κλείνει ἀκέρια ἢ θάλασσα, ὄχι ὁμως μεγαλύτερα πράματα ἀπ' τὸ μπῶς τῆς! Τόσα μονάχα, ἴσα με μιὰ σταγόνα... Θέλεις ν' ἀκούσεις παραμῦθι ἀπ' τὸ λαὸ; Μάξαμε, μάξαμε πολλές σταγόνες, ἔνωσέ τε, κάντες θάλασσα. Καί πάλι δὲ θάναι θάλασσα. Πού θὰ βρεῖς τίς σπηλιές

τῶν θυθῶν τῆς, πού τὰ γιγάντια θεριά τῆς, πού τὰ τόσα στολιδία τῆς, τὰ καράδια τῆς, τὰ φύκα τῆς; —Τάτε; ρώτησα παταγωμένος, Κι' ὁ μπάρμπτα Κώστας μ' ἀπάντησε: Πρέπει ἐσὺ ὁ ἴδιος νάσαι μιὰ σταγόνα μέσα στῆ θάλασσα. Ἄλλοιῶς, τίποτα σπουδαῖα πράματα δὲν κάνεις...

(11) Στὴν Ἀμερικὴ ἀρχισαν νά παρουσιάζονται «λαογραφικὰς» κομμάτια ὁμοφογραμμένα. Μερικὰ χαρακτηρίζονται πολὺ πετυχημένα. Αὐτὸ γίνεται κάτω ἀπ' τὴν πίεση δι «σοφῶν Καθηγητῶν», πού πασχίζουν ἡ λαομέσα στὸ λαὸ γιὰ νά ξεμουχλιάσουν οἱ λαογιωσκικοὶ θησαυροὶ —πού ἓνα τέτοιο πράμα! —μά κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῶν Ἐκδοτῶν, γιὰ τὸ λόγο πὼς δὲν εἶναι ἀξία νά διαβαστοῦν τὰ διάφορα πνευματικὰ δημιουργήματα τῶν λαῶν —τί κατάντια, Θεέ μου! — τὰ βιβλία δὲ θ' ἀγχοραστοῦν, καί θὰ μείνουν στὸ ράφι. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὴ τῆ διδασκαλία τῶν Ἐκδοτῶν, οἱ «πολὺ ἀφοσιωμένοι» στὸ πνεῦμα τῆς Ἐπιστήμης Λαογράφοι» βάλθηκαν νά βροῦν τρόπο με τὸν ὁποῖο καί οἱ Ἐκδότες θὰ ἰκανοποιηθοῦν — γιατί τὸ μαχαίρι ἔφτασε στὸ κόκαλο, ἀπ' τῆ μιὰ μεριά ἢ μούχλα τῶ; ἀρχείων μεγαλώνει, ἀπὲ τὴν ἄλλη ὀλο καί τυπώνονται βιβλία ὁμοφογραμμένα με λαϊκὲς ἱστορίες, ἀνυπόταχτα στὰ δικά τους Ἐπιστημονικὰ μέτρα— καί ἡ Κυράτσα Ἐπιστήμη «τους» δὲ θὰ τσαλακῶσει τῆ φύστα τῆς. Ἄς εἶναι. Ἦταν πιὰ καιρὸς ἡ Σοφία τῶν Ἐκδοτῶν νά φωτίσει καί τοὺς «Λαογράφους Ἐπιστήμονες» λίγο.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΠΟΙΜΕΝΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ*

ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

(*"Επαινος Γλωσσικῆς Ἐταιρίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν"*)

ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΙΣ

Ἄδούλευτος (ὁ) = ἐκείνος πού δέν ἔχει δουλέψει. φράση ἀδούλευτος ἀνθρώπος ὁ Παναγιώτης δέν ἔχει ἀνάγκη, δέν τοῦ κάνει τίποτ' ἢ ἀρρώστεια.

ἄζοπα (ἐπίρρημα) = ὁλοένα, πάντοτε

ἄλα (ἐπίρρ.) = κατ' ἐπίανου, φρασ. βάρει ἐγώ, ἄλα τὸ σκαλί νὰ μὲ φάει.

ἄλογος-τίθη (ὁ) = ὁ ἀλογολέφτης ἀλογότριχα (ἡ) = τριχα ἀπὸ ἀλαγο. Ἡ τριχα τῆς οὐρᾶς τοῦ ἀλόγου ὅταν πέσει σὲ θρόχινο νερὸ στοὺς δρόμους μεταβάλλεται ζωντανευμένη σὲ νερόφιδο.

Ἄγνωστο πῶς συμβαίνει τοῦτο.

ἄντζα (ἡ) = ἡ γάμπια.

ἄπηδιέπαι (λέγεται ἐπὶ τῶν ἀλόγων) = συνουσιάζεται. φρασ. Ἄπηδιέτ' ἢ φοισάδα μὲ τὸ γομάσ' τὸ φοραδιάρικο καὶ θὰ κίσει μ' πλάσ'.

ἄνασοφάω = ἀνακινῶ. φρασ. Ἔφαγουρουν' καὶ μ' ἀνασάφησαν οἱ πόνοι πού μ' εἶχαν στογῆσ'.

ἄνεμογκαστριά (ἡ) = ἀσθένεια τῆς γυναίκας ἢ ὁποία ἀγκαστρώνεται μὲ ἄνεμο.

ἄνεμόβροχο (τὸ) = βροχὴ μὲ ἄνεμο. φρ. Τὸ σπίτι μ' ἀπόψε ἦταν σάν ὄξω. Μπήκε τὸ ἀνεμόβροχο ὄλο μέσα καὶ μ' ἔκαμε λούτσα.

ἄνεμοπύρωμα (τὸ) = τὸ ἐρασίπελας (ἀσθένεια)

ἄντιρορίζω = ἀρχίζω νὰ φυτρώ-

νω. φράσ. Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἦμα ντίροισ' ὁ τόπος.

ἀποβραδίς (ἐπίρρ.) = ἀπὸ τὸ βράδι. φρασ. Ἀποβραδὶς μοῦσθ' ὁ λάκος καὶ μ' ἄρπαξε τὴν καλλίτερη μυλιῶρα.

ἀποκόβω = ἀπογαλακτίζω, φρασ. Ἀπόκοφα τ' ἄρνιά καὶ μὲ τὸν καιρὸ (βροχῆ) πού γύρισε θὰ μοῦ χαδοῦν.

ἀπόρρημα (τὸ) = τὸ ὄχι σπὸν καιρὸ του γεννημένα ἄρνι, τὸ ὅπως τὶς περισσότερες φορές γεννιέται ψόφιο.

ἀρέντα (ἐπίρρ. οὐσιαστ.) = τὸ τρέξιμο. φρασ. ἀρέντα Γιανν' σ' ἔπισσε ὁ Μῆτρος. Τοῦ γέροντ' ἢ παλληκαριά σάν τοῦ γουμαριοῦ ἢ ἀρέντα.

ἀοκάς (τουρκ.) (ὁ) = τὸ ῥάχωμα τὸ πλαίσιο. φρασ. Τὸ ξήλωσε μὲ τ' ἄλετρο ἄλο, δέν ἄφησε οὔτ' ἀοκά στὸ χοράϊ.

ἀοκάτσος (ὁ) = γωρὶς φροτῖο, φράσ. Κάθε μέρα μὲ τὸ σαγκουλ' σπὸν πλάτη στὴν ἀγορά, ἄς πάω καὶ μιὰ βολὴ ἀοκάτσος.

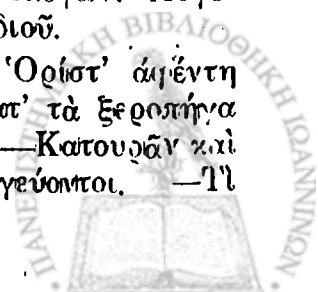
ἀοταίνω = δίνω ἀοτυιῆ (τὰ προϊόντα τοῦ γάλακτος) φρασ. Ἀστοχῆσα ποῦηταν τετράδη σήμερα, ἔβρασα τραχανᾶ καὶ ἀοτύηκα.

ἄσαρκος (ὁ) = ἐκείνος ποῦ δέν ἀντέχει τὶς κακουχίες φρασ. Τὰ γίδια φέτος τᾶχω ἄσαρκα μὲ τὴ συνειρία πιίνουν τὶς γράβες.

ἀλμῆς = ὁ βοσκὸς ἀλόγων. Λογοπαικτικὲς φράσεις παιγνιδιοῦ.

—Βαλμᾶ, βαλμᾶ! — Ὅριστ' ἀμέντη —Ποῦ τᾶεις τᾶλογα; —κιπ' τὰ ξεροπήγαδα — Τὶ τρών, τί πίνουν; —Κατουράν καὶ νίβονται, χέζουν καὶ προγεύονται. —Τὶ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τόμ. σ. 946.

φοράδα τὴ μπάλα τί τὴν ἔκαμες; — Πῆ-
γα νὰ τὴν ποτίσω καὶ πετάχκε ἕνας μπά-
κας καὶ τ'ς ἔβγαλε τὸ μάτι. — καὶ σὺ τί
φύλαες — Πῆγα νὰ πάρω ψωμί — Ἐγὼ
ψωμί σόστειλα μὲ τὴ δούλα — Δέν ἤθελ'
ἀπὸ τὴ δούλα τὸθελα ἀπὸ τὴν κυρά!

βδελλιάζω = δίνω βδέλλες στὰ
ζῶα, φρασ. Δέν ἤξερα πὺν κοράτααν βδέλ-
λες τὰ βαρκὰ καὶ βδέλλιασα τὰ πρόβατα.

βλάμης (ὁ) = ὁ ἀδελφοποιτός.
φρασ. — Ὡ βλάμ' Γάζ' — Ἐ! — Ἐλα
δῶ ὠρὲ χαμιένε, κατ' σὲ θέλω γιὰ καλὸ
γιὰ λόγουσου. — Τι;! — Νά καίξου' τὸ
καλέν'.

βλαντίζω = βαρῶ τὸ γάλα στὴ
βιάντα νὰ ξεχωρίσει τὸ βούτυρο.

βλαστάρι (τὸ) = ὁ βλαστὸς τοῦ
φυτοῦ, θαπειτικὸ τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.
φρασ. Ἄ, βλαστάρι μου σῦρε σκολειὸ καὶ
τὸ μεσημέρι θὰ σοῦφκιαῖσω τηρανίτες.

βοροτόπι (τὸ) = γούπατο, κοίλω-
μα (σλαβ.)

βουρλαίνω = ζουρλαίνω.

βουρσίζω = χτυπῶ μὲ τὴ βούρ-
τσόσχοινα τραγούμαλλο καὶ λωναρίζεται,
γραίνεται.

βόχα (ἡ) = πνευματικὴ κακὴ μυροιδία.
φρασ. Ἄναψε στ' ἀμπάρι τὸ καλαμπόκι
καὶ πῆρε βόχα.

βραδιάζω = βόσκω τὰ πρόβατα τὸ
βράδι, ὕστερα ἀπὸ τὸ ἑσπερινὸ ἄσμεγμα.

γέννημα (τὸ) = τὰ γεωργικὰ προϊ-
όντα. φρασ. Ἄπὸ γέννημα φέτος ἴσια ἴ-
σια γιὰ ἔξη μῆνες ψωμί ἔχω.

γκαλαγκάνα (ἡ) = ἡ ψηλὴ γυ-
ναίκα.

γ-κ-α-τζι (ἐπίρρημα) = εἰδικὸς τρόπος
πετάσματος τῆς ομάδας (πλακίτσας) ἀπὸ
τὸν παίχτη, γιὰ νὰ σταματᾷ ἐκεῖ πὺν
προποτέφτει καὶ νὰ μὴ σπαράει παρέχει.

γουρούδα (ἡ) = ἡ γουροῖδα τὸ τυ-
ρί, τὸ συμπνευμαμένο πρᾶγμα. φρασ. Τὸ
κρῶ μᾶς ἔμασε γουροῖδα.

γραίνω = ἀνοίγω μὲ τὰ χεῖρια μαλλί.
φρασ. Γιάννη, ἔλα νὰ μοῦ γράνεις λίγο
μαλλί γιὰ τουλοῖπα. Παιδί μου ὄλο νάχεις
τὸ στόμα σου σηματοῶμένο καὶ νὰ μὴ τίς
πολυγραίνεις τίς κουβέντες.

γρέβα (ἡ) = κατηφορικὸ χωράφι δε-
μένο μὲ πεζοῦλια (ἀναλήματα).

γρογκιάζω = διανυκτερεύω συγ-
κεντρῶνοντας τὰ γιοδοσπρόβια σὲ ὑπαί-
θριω μέρος.

γροπίδα (ἡ) = ἡ γροπίδα, ἡ κε-
φαλόπλακα τοῦ τοίχου.

διασίδι (τὸ) = γνάμμα μαζαμέ-
νο στεφάνι.

Ἐα! (ἐπιφώνημα) = μάλιστα. φρασ.
— Κυρά Χαῖδω! Ὡρ' κυρά! — Ὡρσε!
Στεῦλε μου λίγο τὰ μυτάρια μὲ τὴ Ρή-
να. — Ἐα!

ἔι — ἔι = ἐπιφώνημα σαλαγῆς κο-
παδιοῦ.

ἔξωτέρα (ἡ) = ἡ περιπατοδιασκέ-
δαση τοῦ τεμπέλη.

ζαλιάρρα (ἡ) = ἐκείνη πὺν ἡ ὁ-
μορφάδα τῆς κινᾷει τὸ φθῶνο στίς ἄλλες.
φρασ. Ποῦησουν μωρ' ζαλιάρρα κορυμμένη
τόσον καιρὸ πὺν κάνεις τὰ παιδιὰ καὶ
ζουρλαίνονται.

ζαλοκοσυννημένη (ἡ) — ἡ ζα-
λιάρρα. φρασ. Μωρ' ζαλοκοσυννημένη μὴ
μπαινεις στὸ χορὸ γιὰτι θὰ κόμεις τὰ παι-
διὰ νὰ πάρον τὰ πλάγια.

ζεμιστάω = καίω μὲ χουχλαστὸ νε-
ρὸ. φρασ. Μάνα, τὸ νερὸ ἔβρασε. Ζε-
μάτα τὸ ψωμί.

ζμεκιάρης (ὁ) = ἐκεῖνος πὺν φυ-
λάει ξένα ζῶα, ὁ μισθωτὸς.

ζητημένη (ἡ) = ἡ προβατίνα
πὺν θέλει νὰ μουραληθεῖ.

ζόροος (ὁ) (ἐπίθ.) = ὁ γυμνός.

ζούδιο (τὸ) = τὸ ἀγρίμα, ἰδιαίτερα
τὸ ἀρπαχτικὸ ζῶο.

ζουλάπι (τὸ) — τὸ ζούδιο. φρασ.
Τὸ πιασμένο ἀπὸ τὸ ζουλάπ' ζῶο δέν τρώ-
εται, εἶναι μαγαρισμένο.

θράκη (ἡ) = ἡ ἀνθρακιά, ἡ πρού-
σια.

θρακαλῶνω = παροικαίω, ρεκά-
ζω. φρασ. Πολὺ ἄργησες μωρ' νίρ στὰ
ξύλα. Θρακαλῶσε τὸ παιδί ἀπὸ τὸ σκου-
σμὸ.

ξραπερός (ὁ) = ὁ εὐκολόσπαστος.

ἴστ = ἐπιφώνημα σαλαγῆς προβάτου.

κάκα (τὰ) τὰ σκατά. Ἄρχαῖο κάκκη.

κακάρωνομαι = καμώνομαι, φο-
βερίζω. φρασ. μὴ μοῦ κακάρωνεσ' ἔτσι
καὶ ἔξω ποῖός εἶσαι.

κακάρωνω = σβήνω, πεθαίνω.

Φράση. 'Εμειν' ἢ γομάρα ὄξω καὶ τὰ κα-
ζάρωσε ἀπὸ τὸ ζῆο.

ζαλιζαϊριάτιζο (τὸ) = ὁ τόπος
γιὰ τὸ ξεκαλοκαίριασμα τῶν αἰγαπροβά-
των.

ζαλοπόθεια (ἡ) = ἡ καλοπέρα-
ση. Φράση. 'Απὸ τὴν καλοπέθεια τὸ μα-
νάρι τῆς Ρήνας ἔγινε σάν τὸ γουρουνάκι.

ζαπούλια (τὰ) = οἱ γλοιτοὶ τοῦ
ἀλόγου πίσω ἀπὸ τὸ σαμάρι.

ζαρακῶνω = ζουκῶνω, παγῶνω.
Φράση. 'Ἐκαν' ἕνα ζῆο, μὰ τσιβοῦρα,
ζαρακῶθηκα.

ζάραση (ἡ) = ἡ κεφαλαλγία.
Φράση κατάρας: Κάραση νὰ σὲ πιάζει,
μὰς ἔβαλες σκουλίκια στὸ μελὸ μὲ τὶς
φρονές σου.

κ'α'ρ'δερός (ὁ) = ὁ ἀτρόμητος, ὁ παλ-
ληκαρῶς.

κατασαλέμματα (τὰ) = τὰ κα-
θέκαστα φράσ. Δέ θέλω κουβέντες τὰκ τούκ,
νὰ μοῦ πείς ὄλα τὰ κατασαλέμματα τῆς ὑπό-
θεσης.

καροτέψης (ὁ) = ὁ ἀκριβός, ὁ
χρουσούζης

κέρμα (ἡ) = τὸ κρέας τοῦ ψοφιμοῦ.

κλάπα (ἡ) = πλακερό θηλύκι ἀπὸ
λαμαρίνα, βραχοσφηνώδικος τόπος. φρασ.
χωρὶς κλάπα δὲ σταματάει κουνούνι στὸ
κουλούρι. Σήμερα πὺ εἶναι ὁ καιρὸς βρο-
χερὸς τὰ πράματα (ζῆα) κάμε τα πάνου τὶς
κλάπες νὰ φᾶν καμμὶὰ σκούπα.

κλαρί (τὸ) = τὸ δέντρο, ὁ κλάδος.

κλαρίζω = κὸβω κλαδιὰ γιὰ νὰ φᾶν
τὰ ζῶα. φρασ. Γιάνν', κλάρισε τὰ κασίκια
κι' ἔλα στὴ στάν' νὰ φᾶς ψωμί.

κερεστές (ὁ) = τὸ ὑλικό.

κοιλαρεύω = Παραμονεύω θήραμα.
φρασ. 'Ἡ γάτα κάτι κοιλαρεύει πὺν κάθε-
ται στὴ φράχτη μαζωμένη. 'Ο Νάσιος ὄλο
γύρα τὸ σπῖτ' τῆ Ρούσιως φέρει, δὲν ξέ-
ρω τὶ κοιλαρεύει.

κοινάρι (τὸ) = ἡ κατὰ ἔθιμο ἔκταση
χρησιμοποιουμένη γιὰ ὀρισμένους γειτονι-
κοὺς βοσκὸς ὡς βοσκή, ἢ ἡσπορὰ σ' αὐτὴ
ἑνὸς εἴδους γεωργ. προϊόντος.

κολτσίδα = ὁ ἀγκαθερός σπόρος τοῦ
ἄγριου τριφυλλιοῦ πὺν βρῖσκεται στὸ μαλ-
λὶ τῶν προβάτων. φρασ. 'Οπου πάω ἐγὼ
κολτσίδα ὁ Μῆτρος κοντά μου.

κοροόσκυλο (τὸ) = τὸ βαριομέζικο
σκυλί κι' ἐκεῖνο πὺν βοζῶνει.

κοστέκια (τὸ) = τ' ἀλύσσια πὺν κρα-
τοῦν τ' ὠρολόγι τῆς τσέπης κρεμασμένο ἀ-
πὸ τὸ λαιμό. Οἱ τριχιές πὺν περιορίζουν
τὰ ποδάρια τοῦ ἄγριου ἀλόγου γιὰ νὰ μὴ
κλωτσάει καὶ τρέχει γρήγορα κατὰ τὴν ἐκ-
μάθηση του γιὰ τὸ σαμάρωμα.

κοστεκιάζω = βάνω κοστέκια σ' ἀ-
μάθητο ἄλογο.

κότ-κὸ = ἐπιφώνημα πρόσκλησης
καὶ διωγμοῦ τοῦ σκύλου.

κότση = ἐπιφώνημα πρόσκλησης.

κοτοφώλης (ὁ) = ἐκεῖνος πὺν μένει
σάν ἡ κότα στὴ φωλιά καὶ δὲν ταραζέται
ἀπὸ τὸ σπῖτι, νὰ βγεῖ καὶ ψίχα ὄξω.

κούρνια (ἡ) = τὸ μέρος πὺν κοιμοῦ-
νται οἱ κότες.

κούρος (ὁ) = τὸ κούρεμα, τὸ σκατὸ
ὄταν στέκει' ὀρθὸ.

κουτάβι (τὸ) = τὸ μικρὸ τοῦ σκύλου.

κούτση = κότση

κοψάντερος (ὁ) ἀντεροκομμένος.

κοποζώητος = ὁ λιγόζωος.

κοψόημερος (ὁ) ὀλιγόημερος.

κρουστός (ὁ) = ὁ σύμπυκνος

λαγιάζω = κρύβομαι σὰ λαγός, μω-
λώνω, λουφάζω.

λαϊμαριά (ἡ) = τὰ γύρω τοῦ λαι-
μοῦ μέρη τοῦ φορέματος.

λαμνᾶτος (ὁ) = ἴσιος σάν τὸ λα-
μνὶ (κάνη) τοῦ ντουφεκιοῦ, ὁ ἔλαφροντυμέ-
νος.

λιαγκουρίζω = σκαντζιλιθρίζω
σπιθηρίζω. φρασ. 'Ο Γιάννης, κωλοφω-
τισμένος, λιαγκουρίζουν τὰ μάτια του σάν
τοῦ πειρασμοῦ.

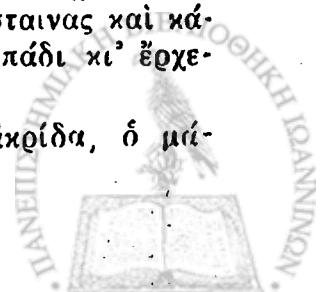
λουτσιουράω = ἀνακατώνω τὸ
νερό.

λυκοτάω = χασομεράω. φρασ. λυ-
κοτήθηκα στὴ στάν τοῦ Κώσια κι' ἄπε θὰ
ἤμουν τώρα στὴν κορφή τῆ ράχη.

μαλαγᾶνα (ἡ) = ἡ κουτοπόνηρη

μανιῶνομα = ἀπεικάζω κάτι ἀ-
πολαύσιμο. φρασ. μανιώθηκε χορτάρ' ἢ
κάλεσια στὸν κῆπο τῆς Κώσταινας καὶ κά-
θε μέρα ξεκόβει' ἀπὸ τὸ κοπάδι κι' ἔρχε-
ται καὶ βόσκει.

μάστακας (ὁ) = ἡ ἀκρίδα, ὁ μᾶ-
στακας. (δημηρ).

ματιάζω = βάνω στο μάτι, έχω υπ' όψη. φρασ. "Η Κώσταινα ματιάζει να πάρει νύφη τὴ Σόφω τῆς Θεωδωρέσιας.

μάτσηα (ἐπίρρημα) πολτοποίηση. φρασ. βράχτηκε τὸ ψωμί στὸν τουρβά κι' ἔγινε μάτσηα.

μεσαριὰ (ἦ) = ὁ χερσότοπος ποὺ βρίσκεται μεταξύ τῶν ἀγρῶν.

μεσαριάζω = βόσκω τὰ πρόβατα στὶς μεσαριές.

μιζίς (ἐπίρρημα) = μόλις καὶ μετὰ βίας. φρασ. "Ἐτρεχα, ἔτρεχα καὶ μιζίς τὸν Ἐφτακὶ τὸν Γιάννη σιὸν μεγαλ' ἀνήφορο.

μιντζιλιὸ (ἐπίρρ) = τροχάδην, συντσακισμός. φρασ. Κώστα, τὴν δμπρέλλα τὴν πῆρ' ἢ Βασώ. "Ἐσὺ μᾶς" τὸ μιντζιλιὸ νὰ μὴ βραχεῖς.

μόκια (ἦ) = μούχλα.

μοκιάζω = μουχλιάζω. φρασ. Εἶχα τὸ ψωμί στὸ ντουλάπι καὶ μόκιασε.

μολοχτὸς (ὀ) = ὁ πονηρὸς ποὺ κάνει τὸν ἀδιάφορο. φρασ. Τὸ μολοχτὸ ποτάμι νὰ φοβίεσαι κι' ἄπε κείνο πού φυλαίει μὴ τὸ σκιάεσαι.

μονοκυτάρης (ὀ) = ὁ ξεμοναχιασμένος — φρασ. "Ἐμεινε γύρω τὰ γρέκια μονοκυτάρης ὁ λύκος.

μουρκαλάω = κάνω μουρκάλο.

μουρκαλὸς (ὀ) = ἡ συνουσία τῶν προβάτων. φρασ. "Ἦταν καλοντυμένα (καλοζωισμένα) φέτος τὰ πρόβατα καὶ μπῆκαν γρήγορα στὸ μουρκάλο.

μουταφιάς (ὀ) = ὁ ἄνθρωπος τοῦ μουταριουῦ (εἶδος στρώματος), ὁ χιζιροφάης.

μπάμπαλα (τὰ) = τὰ τσάκνα.

μπατζάρος (ὀ) = τυροκόμος.

μπεντέμι (τὸ) = ἡ ἔπαλξη.

μπερκέτι (τὸ) = τὸ γέννημα.

μπίνα (ἦ) = ἡ καβάλα.

μπόϊ (τὸ) = τὸ ἀνάστημα.

μπόρμπολος (ὀ) = ὁ κοχλίας. φρασ. Δημ' τραγουδιοῦ ποὺ ἀπαγγέλουν τὰ παιδάκια ψάχνοντας στὶς πλαγιές γιὰ μπόρμπολα.

μπόρμπολε κουμπίρατε
τετρακουμπόκερατε
σκουίζουν τὰ παιδάκια σου
βγαῖς τὰ κερατάκια σου
μὴ σοῦ κόψω τὸ κεφάλι

καὶ τὸ ρίξω στὸ ποτάμι

καὶ τὸ φᾶν τὰ μαῦρα φίδια

καὶ τὰ κόκκινα γκουστάρια.

μπουμπούκι (τὸ) = τὸ βλαστάρι.

μπουράω = χτυπάω μὲ τὰ κέρατα, κερατίζω. φρασ. Τὶ θέλουν καὶ μὲ γλωσσοδέρουν, ἐγὼ δὲ μπουράω καέναν.

μπουσιάζω = βγάζω σπειρὰ στ' ἀχείλη. φρασ. μπούσιασαν τὰ περισσότερα κατσίκια.

μπριθάμα (ἦ) = ὁ σπόρος τῶν πεπονοειδῶν.

μπροστάρι (τὸ) = τὸ μπροστινὸ σκέλος τοῦ σαμαριοῦ.

μυιγιάζομαι = ὑποψιάζομαι. φρίση παροιμιακή. "Ὅποιος ἔχει τὰ μυίγα του μυιγιάζεται.

μῶλι (τό) = τὸ χῶμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὰ κατώγια νεόχτιστου σπιτιοῦ.

μωλώνω = λαγιάζω. Παράγεται ἀπὸ τὴ μῶλος.

νταγκλαράς (ὀ) = ὁ πολὺ ψηλός. φράσ. Δὲν ντρέπεται; ἕνας τόσος νταγκλαράς ὁ Κώστας νὰ παίξει μὲ τὰ χνουδάλα;

νταμάρι (τὸ) = τὸ σόι, ἡ γεννιά φρασ. Παροιμιακή: Πάρε σκύλο ἀπὸ κοπάδι καὶ νύφη ἀπὸ νταμάρι.

ντι (ἐπιφών) = σαλαγῆς ἀλόγου ἢ μουλαριοῦ καθὼς καὶ γομαριοῦ.

ντομοσῆρα (ἦ) = ἡ προβατίνα ποὺ κάθεται ἀπὸ κοντὰ ἀπὸ τ' ἄλλα.

ντότπερς (ἐπιφών) = σταμάτησης ὄνου μουλαροῦ κι' ἀλόγου.

ντουφεκιᾶς τόπος = ἡ ἀπόσταση ποὺ διανύει ἡ σφαῖρα τοῦ ντουφεκιοῦ.

ξεγκλάω = ξεχωρίζω. φρασ. "Ἐσὺ ποὺ ἀνακάνεψες ἔτσι τὰ πράγματα, ξέγκλατα τώρα.

ξεροπαγίδα (ἦ) = ἡ τσιλυγκρὴ γυναίκα, ἡ ἀδύνατη.

ξετορνιάζω = ξετοπίζω. φρασ. τὸ κουτάβι σου Λένη μοῦ ξετόρνιασε τὶς κότες καὶ δὲ ζυγώνουν στὸ κοτέτσι.

ξεχειμάζω = περνῶ τὸ χειμῶνα φρασ. Δημ. τραγ. "Ἀνδροῦτσο ποὺ ξεχειμάζεις τοῦτ' το βαρὴ χειμῶνα.

ξέχλι = διασκέδαση.

ξεχλιάζω = διασκεδάζω. φρασ.

Παίζουν τὰ παιδιὰ καὶ βγαίνω καὶ ξεχλιάζω μὲ τὰ παιγνίδια τους.

Ξυλιὰς (ὁ) = ὁ ἀμόρφωτος, ὁ ἀτζαμής.

Ξυλιάζω = κρυώνω. φρασ. Μοῦ ξύλιασαν τὰ χέρια ἀπὸ τὴν τσιβούρα.

Ξυλοκραίνω = παραμιλῶ.

Ξυλοπινάκας = ὁ ξυλιάς, ὁ ἀμόρφωτος

ὁμπλή (ἡ) = ἡ πατησιὰ τοῦ ζώου, ὁ τωρός.

ὁμπλὸς (ὁ) = ὁ ἀραιὸς, ὁ μολακὸς φρασ. Λένη, τὸ γνέμα γίνεται πολὺ δμπλό, στριψ' το λίγο. Ὁ Κώστας εἶν' ὁμπλὸς ἄνθρωπος, προβ-τάκι.

ὀργυιὰ (ἡ) = τὸ μακρὸς τῶν τετυμένων χεριῶν μαζί μὲ τὸ κορμί. φρασ. Δέκα ὀργυιές βηλάρι ἔβγαλε σήμερα ἡ Λένη στὸν ἀργαλειό.

ὀρθα (ἡ) = ἡ ὀρθή. φρασ. Ἡ ἀνάποδη τοῦ βηλαριοῦ τῆς Κώσταινας εἶναι καλλίτερη ἀπὸ τὴν ὀρθα.

ὀρμώνω = συλλαρώνω, ἡσυχάζω. Παράγεται ἀπὸ τό: ὄρμος. φρασ. Παναγιώτη, ὄρμωσε τὰ μουλάρια κι' ἔλα στὴ στάνη νὰ φᾶς ψωμί.

ὀστ = ἐπιφώνημα σαλαγῆς γιδιῶν.

οῦσh = ἐπιφώνημα σαγῆς ὄνου.

πατῖδες (οἱ) θηλ. = οἱ ὀριζόντιες πλευρικὲς σανίδες τοῦ σιμαριοῦ.

παραπαίρω = παρατρέχω. φρασ. Ὅ,τι σοῦ λέω ἐγὼ ὄλο μὲ παραπαίρεις νοικοκύρη.

παρασάνταλος (ὁ) = ἐκεῖνος ποὺ λέει ἄλλα ἀντάλλα. φρασ. Αὐτὰ ποὺ μᾶς λὲς Γιάννη εἶναι παρασάνταλα ποὺ δὲν τὰ τρῶν οὔτε τὰ σκυλιά.

παραφασιὰ (ἡ) = πράξη παρασάνταλη. φράση. Ντύσου ταπεινά σὰν ἄνθρωπος καὶ μὴ κάνεις παραφασίες, νὰ ντυεῖς πρῶτα τὸ ρουτιὶ καταμπλετοῖς κι' ἀπὸ πάνου τὴ φανέλλα.

πασπατεύω = περιπατῶ ψηλαφώντας. φράση. Βρὲς γυιέ μ' λαρωμὸ καὶ μὴ πασπατεύεις ὄλη τὴ νύχτα νὰ σοκάκια.

πατσαρώνω = καίω. φράση. Ἐβαλ' ἓνα γουλιάρι τραχανᾶ στὸ στόμα καὶ πατσαρώθηκα.

πατσηὰς = ὁ καμμένος ποῦ μοιάζει τὴν ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ στομαχιοῦ.

φρασ. κᾶκε λέει; γίν'κε πατσιὰς.

πέκνια (ἡ) = Οἱ σιταρόχρωμες φύλλες τοῦ προσώπου φρασ. Μοῦ προξενεύουν τὴ Ρούσιω, ἀλλὰ δὲν τὴν παίρω γιατί ἔχει πέκνια.

πηδηκλώνω = τυλίω τὰ πόδια. Γιὰ νὰ μὴ ἀλλαργεύουν τὰλογα δένουν στοῖς ἀστράγαλους τὰ πόδια κοντὰ κοντὰ. Ἔτσι δὲν βηματίζουν ἀλλὰ βαδίζουν δύσκολα. Παράγωγο πηδήκλωμα.

πηδος (ὁ) = τὸ πῆδημα τ' ἀλόγου στὴ ζητημένη βοράδα.

πιγκιάζω = πιέζω μαλλί. φρασ. Μὴ ἀκουμπᾶς στὸ μαλλί γιατί πιγκιάζει.

πιθαμὴ (ἡ) = ἡ σπιθαμὴ. φρασ. Πιάνονται γιὰ μιὰ πιθαμὴ τόπο.

πισάρι (τὸ) = τὸ πισινὸ σκέλος τοῦ σιμαριοῦ.

πιτσιάζω = σκάζω ἀπὸ τὰ ζήλεια, λιγγρεύομαι. φρασ. Ποὺ νὰ πιτσιάζεις μήλο δὲ σοῦ δίνω.

πλαντάρα (ἡ) = ἡ πανέμορφη ποὺ κάνει τοὺς ἄνδρες νὰ πλαντάζουν.

πλαντάζω = σκάζω ἀπὸ τὴ ζήλεια. φρασ. Νὰ σκά(σ)εις, νὰ πλαντάξεις, ὅτι καὶ νὰ κάμεις δὲ σὲ παίρ' αὐτὸς γυναίκα, μασ' τὴ γνώση σου.

πλάντρα (ἡ) = ἡ καλοπρασμένη γυναίκα.

ποκαριάζω = δένω τὸ μαλλί ποκάρια.

πονόβι (τὸ) = χωράφι χέρσο ὕστερα ἀπὸ τὸ θερισμό.

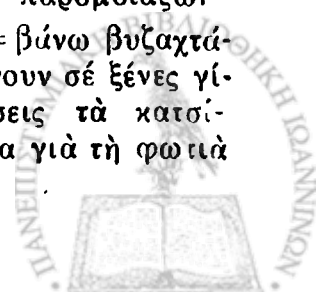
πριταράζω = κάνω διακοπή. φρασ. Μόλις πριταράξ' ἡ βροχὴ κίνα ἀπὸ τὴ στάνη.

πρόβειος (ὁ) = ὁ πρᾶος. φρασ. Πρόβειος ἄνθρωπος ὁ Κώστας, δὲ θέλει μαλώματα.

πρόντιλος (ὁ) = ἀφανισμός. φρασ. Οὔτε νὰ φάει δὲ συμμαζώνεται τὸ παιδάκι μου σπῖτι. Βγαίνει ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ πιάνει τὰ παιγνίδια, παίρει τὸν πρόντιλο.

προσομοιάζω = παρομοιάζω.

προσηλαίνω = βάνω βυζαχτάρια ἀροκότσικα καὶ βυζαίνουν σὲ ξένες γίδες φρασ. Ἄμα προσηλάσεις τὰ κατσικὰ σῦρε καὶ κόψε δυὸ ξύλα γιὰ τὴ φωτιά ἀπόψε.

π ρ ο τ σ η α λ ο ς (τὸ) = ἡ συνουσία τῶν αἰγῶν. Παράγωγο ρῆμα. Προυτοηλαάω π ς — π ς = ἐπιφώνημα κλήσης τῆς γάτας.

ρ έ τ ζ ε λ ο (τὸ) = τὸ τοιόλι.

ρ ε ψ ά ν τ ε ρ ο ς (ὁ) = ὁ ἀντεροχυμένος φρασ. κατάρας. Δὲ μ' ἄφησες ἀπίδι στὴν ἀπίδι μωρὲ ρεψάντερο γιὰ νὰ πάω νὰ πῶ τῆς μάνας σου νὰ ἰδῶ θά σὲ σιμάσ' ἢ ὄχι.

ρ ε ψ ό σ κ ω τ ο ς (ὁ) = ὁ σκωτοχυμένος. φρασ. κατάρας: ὦρε ρεψόσκωτο καὶ ρεψάντερο καὶ γλωσσοδαγκαμένο τι εἶναι αὐτὸ ποὺ πῶκαμες; νὰ μοῦ στραγκουλίσεις τὸ ποδάρι τοῦ παιδιοῦ.

ρ έ ο υ λ α (τὰ) = θωπεῖες. φράση. Εἶναι μαλαγίνα ἢ Σόφω. Κάνει ὅλα τὰ ρέουλα τ' ἄντρα ἴης καὶ δὲν ἔχει ποῦ νὰ τῆ βάλει.

ρ ό ζ ο ς (ὁ) = τὸ μέρος τοῦ ξύλου ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐκκινᾷ ὁ κλάδος.

ρ ο π ώ ν ω = χορταίνω, φράσ. Ροπών' ἢ κοιλιὰ τοῦ λύκου μὲ μυῖγες;

ρ ο υ π ά ο υ = τρέχω, δραπετεύω. Παράγ. ἀπὸ τῆ ροπή, φρασ. Θὰ τ' ἀνοιγα τὸ κεφάλι μὲ τὰ λ'θάρια, ἀλλὰ μοῦ ρούπησε.

ρ ο υ π ι ά ζ ω = ξεκινῶ τὸ κοπάδι γιὰ δρόμο.

ρ ο ύ σ σ η ς (ὁ) = ὁ ξανθὸς = φρασ. κολακευτική. Ἔλα ρούσση μου νὰ μοῦ βοηθήσεις νὰ βάλω τὸ βηλᾶρι στὰ μυτάρια καὶ θὰ σοῦ φέρω ἀπὸ τὸ παζάρι χαλβᾶ.

ρ ώ γ α (ἡ) = ὁ μισθὸς γιὰ τὴ φύλαξη πραγμάτων φρασ. Δημοτ. τραγουδιοῦ: Δόμου κυρὰ τῆ ρώγα μου, δόμου τῆ δούλεψή μου.

σ α λ α γ ά ω = ὀδηγῶ τὰ αἰγοπρόβατα στὴ βοσκὴ μὲ φωνάσματα.

σ α μ ά ρ ι (τὸ) = τὸ σᾶγμα, παραγ. σαμαρώνω.

σ α ρ γ ι ά (ἡ) = ἡ λιπαρὴ οὐσία, ἡ λέρα, ποὺ περιέχει τὸ ἄπλυτο μαλλὶ τοῦ προβάτου. Μ' αὐτὴ οἱ γυναῖκες πλύνουν τὰ μάλλινα ὑφάσματα.

σ α ρ κ ε ρ ό ς (ὁ) = ἐκεῖνος ποὺ ἔχει σῶμα γερὸ κι' ἀνιέχει στὶς κακουχίες.

σ α ρ κ ι ά ζ ω = πιίνω σάρκα, χοντραίνω, φράσ. Τὸ βηλᾶρι σου κυρὰ θέλει

κερεστὲ πολὺ μέσα γιὰ νὰ σαρκιάσει.

σ κ ά ρ ο ς (ὁ) = ἡ νυκτερινὴ βοσκὴ τῶν γιδιῶν. φράσ. Ἦρθε τὸ ζούδιο τὴν ὥρα τοῦ σκάρου καὶ μ' ἄρπαξε ἓνα βετούλι. Παράγωγο, σκαρίζω.

σ κ ο υ ζ ι ά ρ η ς (ὁ) = ἐκεῖνος ποὺ σκούζει, ὁ παραπονούμενος.

σ η κ ρ ο υ μ π ι ά ζ ω = κάνω σκρούμπη, φρασ. Μοῦ σήκρούμπιασαν τὰ χεῖλη ἀπὸ τῆ δίψα.

σ η ο ύ = ἐπιφώνημα διωγμοῦ τῶν κοτῶν. σουλαψίζης (ὁ) = ὁ χρουσουζης.

σ η ο ύ μ α λ ο (τὸ) = τὰ στεγνὰ καὶ σάπια φύλλα ποὺ βρίσκονται κάτου ἀπὸ τὰ δέντρα.

σ η ο υ σ η ο υ λ ά ω = περιπατῶ καὶ σουράει ὁ τόπος, φράση. Στὸ κατώι σηουσηούλησαν οἱ ψύλλοι. Μάσε γρήγορα τὸ σιτάρι ἀπὸ ταλώνη νέφη, γιὰτι σηουσηούλησαν τὰ μυρμύγκια.

σ η ο ύ φ α ρ α (τὰ) = τὰ φρύγανα, φρασ. Μάσε δυὸ σηούφαρα ν' ἀνάψουλε σιτά.

σ ο ύ φ ρ α (= ἡ πτυχὴ, ἡ δίπλη.

σ πα ρ ά ω = σαλεύω, φράσ. θὰ πεθάνω νυφούλα μου. Σπάρα ἀπὸ τὸν τόπο σου, μάνα, μακριὰ νὰ γένει.

σ π ο υ ρ ί ζ ω = πετάζω, φράσ. Κοίλασε ὁ τοῖχος τῆς αὐλῆς δὲν ξέρω πότε θὰ σπουρίσει. Μῶδωκε ὁ Γιάννης μιὰ γρονθιά στὴ μύτη καὶ μοῦ σπούρησαν τὰ αἷματα.

σ τ α λ α μ α τ ι ς (ἐπίρρημα) = ἔτοιμο νὰ πέσει ὅπως ἡ σταλαματιὰ ποὺ κρέμεται, φράσ. Ὁ τοῖχος σταλαματις στέκεται καὶ μὲ λίγο ἀγέρι θὰ σωροβολιασθεῖ.

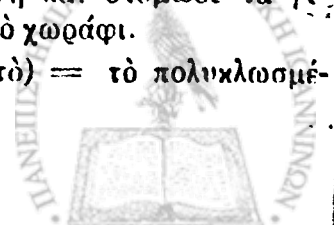
σ τ α λ ί ζ ω = βάνω τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια στὸ στάλο, φρασ. μεταφορ. Δὲν ἀκοῦς τί σοῦ λέω; οὐρὲ σιὰ πρόβατα καὶ μὴ στολίξεις ὄρθος.

σ τ α λ ί π ι (τὸ) = μακρὸ ξύλο χρησιμοποιοῦμενο στὶς στέγες.

σ τ α φ ν ί ζ ω = ἐτοιμάζω, φράσ. Ἄντραλεμένο σὲ βλέπω Χρηῆσιο, γιὰ ποῦ σταφνίζεσαι νὰ πᾶς;

σ τ ο μ ώ ν ω = ἐμποδίζω, φράσ. Ἔβγα μπροστὰ Λένη καὶ στόμωσε τὰ γίδια γιὰτι θὰ πᾶν στὸ χωράφι.

σ τ ρ ι φ τ ό (τὸ) = τὸ πολυκλωσμένο γνέμα.

σ τ ρ ο υ μ π ι (τὸ) = τὸ βηλάρι μαζιμένο κουλούρα.

σ η τ ο υ φ ὸ ς (ὀ) = ὀ πηχτός, φράση. Ὁ τραχανάς ἔγινε πολὺ σιτιουφός.

σ η υ ν ο ί κ ι (ιὸ) = μονάδα βάρους ταῦ ριζιού, βάρους 10 λιτρῶν, δηλ. 3 ὄκ. καὶ 1)3. Λέξ. ἀρχαία.

σ ύ φ ε ρ τ ο ς (ὀ) = ὑποφερτός φρασ. Τάλογο πού σου πουλάω δὲν τρώει πολὺ κι' εἶναι σύφερτο γιὰ τ' ἔσένα.

τ α ν υ ο ὦ μ α ι = βογγῶ καὶ τεντώνομαι σὰν ἡ γίδα ὅταν γεννάει, φράση. Πάω στὸ ἀποχωρητήριο, ταννουῦμαι ταννουῦμαι καὶ δὲν μπορῶ νὰ βγῶ ὄξω.

τ ά ρ α χ ο ς (ὀ) = ἡ ταραχή, φράσ. Τὸν κακόσ' τὸν τάραχο.

τ α β ρ α ν τ ά ω = γίνομαι σὰν ταῦρος, καλοζωίζομαι, γλεντάω. Ταυραντημένη φοράδα ἡ κοκκίνω δὲν ἔχ' ἀνάγκη ἀπὸ φόντωμα. Ταυράντησε ταυράντησε ὁ Κολιὸς μὲ τὴν κυρὰ Λένη τότε τὴν παρατήσε στὰ σοκάκια.

τ α ί ν ι α (ἦ) = ἡ μπακίρα, ἡ μούχλα.

τ ε ρ ε λ έ μ (ἐπίρημα) = ἄδειος, ἀπένταρος. Τῶφαι τοῦ Μήτση ἡ Βασίλω παράδες, τὸν ἔκαμε τερελέμ.

τ ο π ι ά τ ι κ ο (τὸ) = ἡ ἀξία τῆς χορονομῆς, τοῦ τόπου πού ἐβουσκήθηκε.

τ π ρ ρ (ἐπίρημα) = κλήση προβάτου, μάβλημα.

τ π τ ρ ο ύ κ α (ἐπίρημα) = κλήση κότας, μάβλημα.

τ ρ ά γ ε ι ο (ὀ) = ὅ,τι προέρχεται ἀπὸ γίδι

τ ρ ε μ ο ύ λ α (ἦ) = τὸ σείσιμο τοῦ κορμιού.

τ ρ ι μ μ ο γ ε λ ά ω = σύρω μαζι μου ρίνοντας τρίμματα. ξεγελάω. φρασ. Τριμμογελάει τὸ Βασίλη ἡ Γιώργαινα μὲ δυὸ ζαχαρικά καὶ τίς κάνει χίλιες δουλιές.

τ σ α γ κ α δ ε ύ ω = ἀφαιρῶ τὸ μικρὸ ἀπὸ τῆ μάνα του κάνοντας τὴν τσαγκάδα.

τ σ α ρ κ ι ά (ἦ) = μικρὸ ἴσιωμα ἐπὶ ἀποκρήμνου μέρους, περιβαλλόμενο ἀπὸ βράχους. Παράγωγο. ρημ, τσαρκιάζω = κλειῶ στὸν τσάρκο.

τ σ ά χ α λ ο (τὸ) = τὸ πολὺ μικρὸ πρῶμα, τὸ μόριο,

τ σ α χ α λ α μ α ζ ώ ν ω = μαζώνω τσάχαλα, μπάμπαλα.

Τ σ α ἰ = καὶ. φρασ. τσαὶ πού θὰ πᾶς σήμερα; Αἰγαιοπελαγίτικη λέξη. Ἄγνωστο πῶς διαδόθηκε στὴν Ἡπειρο.

τ σ α μ α λ ί κ ι α (τὰ) = ἡ χαιτή τοῦ ἀλόγου.

τ σ η ά — τσηάτ = ἐπιφώνημα διωγμοῦ τῆς γάτας.

τ σ η α τ ἦ = ἡ ξύλινη στέγη χωρὶς νὰ σκεπασθεῖ.

τ σ η α τ ί ζ ω = ρίνω τσηατή, τρελαίνω. φρασ. τσηάτισ' ὁ Κολιὸς ἀπὸ τὸν καημὸ τῆς Χρύσως.

τ σ η ά τ ι σ μ α (τὸ) = εἶδος ραψίματος τῆς κάπας.

τ σ η ά φ ν η (ἦ) ἡ πάχνη.

τ σ έ κ καὶ τσεκατσέ = ἐπιφώνημα διωγμοῦ τοῦ σκύλου.

τ σ η ι ε λ ε γ κ ο π ο ύ λ α (ἦ) = ἡ κόρη τοῦ τσηέλεγκα.

τ σ ι β ο ύ ρ α (ἦ) = κρὺο μὲ πάχνη.

τ σ ί κ ο — τσίκο = ἐπιφώνημα κλήσης τοῦ γιδιού.

τ σ η ι τ ο ὦ ν ι (τὸ) = Ἐκεῖνο πού ἀπομένει, τὸ ἄχρηστο, ἀπὸ τὸ κόψιμο τοῦ ὑφάσματος κατὰ τὴν κατασκευὴ φορέματος.

τ σ η ο ὦ π ρ α (ἦ) = ἡ κόρη. Σχηματίζεται ἀπὸ τὸ: κύπρις, κύπρα, τούπρα, τσούπρα.

τ σ η υ ὦ ρ (ἐπίρημα) = ὁ ἦχος «τσηούρη» τοῦ νεροῦ τῆς βρύσης. Παραγ. τσηουρνέρα

τ ω ρ ὸ ς (ὀ) = τὸ ἴχνος πατήματος τοῦ ποδαριού. φρασ. Μοῦ ἔκλεψαν μία γίδα καὶ πουθένα τωρὸ δὲν πῆρα πού ἔκαμε.

φ α φ ο ὦ τ η ς (ὀ) = ἐκεῖνος πού δὲν ἔχει δόντα.

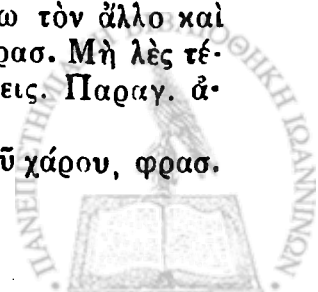
φ ι δ ο ζ ὶ ω ν ο μ α ι = βρῖσκομαι σὲ τόση δύσκολη θέση σὰν νὰ μεζωσαν τὰ φίδια.

φ ο ι ν ί κ ι (τὸ) = φκιασίδι.

φ ο υ ρ κ ι (τὸ) = ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὸ δείχτει ὡς τὸν ἀντίχειρα ὅταν βρῖσκονται κι' οἱ δύο τεντωμένοι. φρασ. Ἐνα φουρκι θέλ' ἀκόμα ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψει.

φ ο υ ρ κ ί ζ ω = κάνω τὸν ἄλλο καὶ βαρυγκομεῖ, στενοχωρῶ. φρασ. Μὴ λές τέτια λόγια γιὰτὶ μὲ φουρκίζεις. Παραγ. ἀπὸ τῆ: φούρκα.

χ α ρ ὶ ω ν ω = δίνω τοῦ χάρου, φρασ.

Τρώς ψωμί κυρά Κώσταινα; Τρώω και χαρώνομαι, δηλ. τρώει και δὲν τῆς φαίνεται σὰν νὰ τὸ δίνει τοῦ χάρου.

χ α σ ί λ ι (τὸ) = ὁ πρῶτος σπαρμένος ἀγρὸς γιὰ βοσκὴ τῶν προβάτων, γρασίδι.

χ ε ι μ ά δ ι (τὸ) = ὁ τόπος γιὰ ξεχείμασμα τῶν ζώων παραγ. χειμαδιό.

χ ν ο ύ δ α λ ο = μικρὸ παιδί.

ψ ό φ ι ο (τὸ) = τὸ ψόφιο ζῶο.

ῶ-ῶ = ἐπιφώνημα σαλαγῆς καὶ σταμάτησης τοῦ γελαδιοῦ.

ΟΜΗΡΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΩΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΟΥΣ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΣΟΥΛΙΟΥ

ἄγανός (ὁ) = ἀραιός. Ὀμηρ. γάνυμαι (ὁδ. β—230 καὶ Λ—203)

ἀγγεῖο (τὸ) = ἀγγεῖο. (Ὀμ. ἄγγος)

ἄει = πάντοτε. Σώζεται στὸ γαμήλιο

Δημ. τραγούδι: «ἄει κυρὴ νουνὲ κι' ἄει τιμημένε»

αἶπου = τελείως (ὁμ. αἶπυς)

ἀκουή = (ὁμηρ.)

ἀπαλός = τρυφερός (ὁδ. ξ—465 καὶ Φ 151. Ἰλ. Λ—115 καὶ Τ—92)

ἀργαλιός, (ὁδ. Χ—137).

ἀρνί, (ὁμ. Φερὶν)

ἀσκή, (Ἰλιάδ. 247 ὁδ. Κ.—19)

ἀφαλός, (ὁμ. φαλός, Ἰλ. Π—216)

ἄχνη, (Ἰλ. Ε—499. Λ—307)

γάμπα (ὁμ. γομπτός)

γαμπρός (Ἰλ. Ε—474, Ζ—249, Ν—464)

γ(κ)ουφὸ (ὁδ. Ε—248)

γλήνα = μαλακὸ χῶμα (Ἰλ. Θ—164, ὁδ. Ι—390)

γλιτώνω (ὁμ. λίσσομαι. ὁδ. Β—68)

δοκάω = φέρω στὸ νοῦ μου (Ἰλ. Ζ—90, Η—192, Μ—215, Ψ—459) (Κ—415, Υ—93)

δοκός (ὁδ. Χ—176)

ἔα = μάλιστα. (ὁμ.)

ζεύγλα, ρῆμα ζεύγνυμι (Ἰλ. Ρ—440)

ζώστρα (ὁδ. 38)

ἦσκιος (ὁδ. Κ—495, Λ—206)

θάμπος (ὁμ.)

καημένος. Ἀπὸ τὸ καίω. (Ἰλ. Ι—234).

καθαιρίζω (ὁδ. Ζ—87, Σ—192, Χ—439)

καματώνω (ὁδ. Ξ—417)

καταντάω (Ἰλ. Ψ—116)

κατειβαίνω (ὁμ. κατείβω ὁδ. Ε—152)

κατουράω (ὁμ. κατερύω ὁδ. Ξ—332)

καιάμενος (ὁμ.)

κέρδος (δένδρο) (ὁδ. Ε—60)

κεῖθεν (Ἰλ. Ο—234)

κεῖνος (ἐκεῖνος) (ὁδ. Ω—321, Ἰλ Τ—344)

κελαδάω (Ἰλ. Ψ—869)

κεράω (ὁδ. Κ—362)

κερὶ (κηρός) (ὁδ. Λ—175)

κιονάω—κεράω (ὁδ. Η—182)

κίχλα (πουλί) (Ἰλ. Χ—468)

κίονι (στύλος) (ὁδ. Α—127).

κλάνω (παραγ. ἀπὸ τὸ κλάζω. Ἰλ. Α—46, Μ—125, Π—429, Ρ—88, ὁδ. Ξ—30)

κορυφή (Ἰλ. Ε—554)

κορώνη (στέμμα) (Ἰλ. Δ—111)

κοτσάω (τολμῶ) παραγ. ἀπὸ τὸ κότος. Ἰλ. Π—449)

κολώνα (ὁμ. κολωνός)

κραίνω (κωνάζω) (ὁδ. Ε.—170, Θ—391. Ἰλ. Ι—626, Ψ 590)

(γ)κρεμὸς — (κρημνός) (Ἰ. Φ—26—175)

κρίκος (κρικέλα) (Ἰλ. Ω—272)

κριαῖρι [ὁδ. Ι—161, 447]

κλώσσια [κρόσσει] (Ἰλ. Μ—258)

κέρμα [λεία, ψοφίμι] (ὁμ. Κύρμα. Ἰλ. Ε—488, ὁδ. Ρ—272)

λαγός (Ἰλ. Κ—361. ὁδ. Ρ. 295.)

Λάσιος [μαλλιάρός] τοποθεσία στὸ Πόποβο ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχαν πολλὰ ἔλατα. [ὁδ. Ι—433, Ἰλ. Α—189, Β—951]

Λάζος [μαχαίρι] (ὁμ. λάζομαι)

λαφούσια [τὰ] [λάφυρα] (ὁμ. λαφύσει)

λευκαίνω [Δημ. τραγ. πᾶν νὰ λευκάνουν τὰ πανιά στῆς Κορυτσᾶς τῆ βρύση] [ὁδ. Μ—172]

λιγυρός (ὁμ.)

λόβα (ὁμ.)

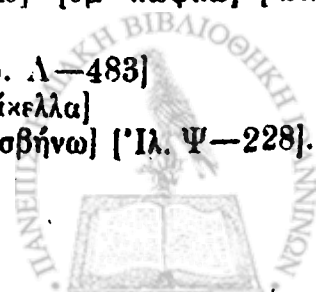
λωβητούρα [ἀναίδεια] (Ἰλ. Β—275, Λ—385, Ω—239)

λουφάζω [σιωπῶ] (ὁμ. λωφάω) (Ἰλ. Φ—292)

μακάρι [εἶθε] (ὁδ. Λ—483)

μακλειὸ (ὁμ. μάκελλα)

μαραίνω . . . [σβήνω] (Ἰλ. Ψ—228).

μαργώνω [παταγώνω] ὄμ. μαργαίνω]
 μουρμούρης [ὄμ. μορμύρων]
 παλάμη [Ἰλ. Γ—338, ὀδ. Α—104,
 Β—10]
 περώνη [ὄμ.]
 ποραφασία [Ξελόγιασμα, παράπεισμα]
 (Ἰλ. Ε—217)
 παταγώνω [ὄμ.]
 πάτος [τέλος, πυθμένας] [Ἰλ. Ζ—202,
 Υ—137]
 πάχη [ὀδ. Ε—476, Ἰλ. Ρ—112]
 πάχος [ξύγγι] [Ἰλ. Π—473, ὀδ. Ι—
 372]
 πελεκάω [ὀδ. 244]
 πελέκι [τσεκούρι] [Ἰλ. Ψ—114, Ρ—
 520, ὀδ. Γ—449]
 πεθερός [Ἰλ. Ζ—170, Ο—582]
 πέτρα [λιθάρι] [Ἰλ. Ν—137, ὀδ. Ι—
 243]
 ποκάρι [πόκος] [Ἰλ. Μ—451]
 προστείχι [προπώληση τῶν γεωργ. προΐ
 ὄντων σὲ χαμηλὴ τιμῇ] [ὀδ. Υ—73]
 πεκνιάρια [ἦ] κόρη μὲ πρόσωπο κοτο-
 φαγωμένο [ὄμ. περκνός]
 προίκα [ἦ] [ὄμ.]
 προῶ [προῶ] [ὄμ. προῶ] [Ἰλ. Θ—530,
 ὀδ. Ω—28]
 πυκνός [ὄμ. πυκινός]
 ραβδί [Ἰλ. Ω—343, ὀδ. Κ—238, Ν—
 429]
 ρίπα [ὄμ. ξέκομμα γῆς χωρὶς χόρτα.
 σινάω [ὄμ. σαίνω] [ὀδ. Π—6]
 σμίγω [ὄμ. μίσγω] [ὀδ. Σ—310, Χ—221]

σκάζω [πλαντάζω] [Λ·811, Τ—47]
 σκοφίδι [ὀδ. Ι—223]
 σκεπάρι [ὀδ. Ε—237, Ι—391]
 σκελάω [ὄμ. σκέλος] [Ἰλ. Π—314]
 σκεπαίνω [ὀδ. Ν—99]
 στειλιάρι [ὄμ. στειλειῆ]
 σκέπασμα [ὀδ. Ε—443, Ζ—210]
 σουφλάω [ὄμ. σιφλώω]
 σπάρος [φυτὸν] [ὄμ.]
 στείρος [ὄμ.]
 τανννοῦμαι [Ἰλ. Ψ—761]
 τάτας [πατέρας] [ὄμ. τέττα] [Ἰλ. Δ—412]
 τελέφωνο [τέλε] [Ἰλ. Ο—83]
 τοκάδα [γυναικεῖο κόσμημα] [ὀδ. Ε—16]
 τσάχαλο [ὄμ. σαφέλλι, σαφέλλης]
 τελεμένος [ὄμ. τελέω]
 τορός [ἴχνος] [ὄμ. τορέω]
 τουλούπα [τολύπη] [ὀδ. Τ—137]
 τσιλυγγρός [ὄμ. λυγγρός] [Ἰλ. Ω—531,
 Ρ—642] ὀδ. Δ—230, Λ—432, Ρ—642]
 τάλαιος [ὄμ.]
 ὕδρος [ὄμ.]
 φαλαρισμένος [ὄμ. φάλαρα] [Ἰλ. Ν—799]
 φύρα [ἔλλειμμα] [ὀδ. Ρ—103, Σ—173]
 Ἐκ τῆ λέξης φύρα=γεμάτη δάκρυα ἔγινε
 κί ἡ Ἐφυρα ἀρχαία πόλις τῆς Θεσπρωτίας,
 ποὺ τὰ ἐρεῖπια τῆς βρέθησαν σὲ Μεσοπό-
 ταμο τοῦ Φαναριοῦ.
 χαζός [βλάκας] [ὄμ. χάζομαι] [Ἰλ. 736]
 συνοίκι [μέτρον βάρους τῶν οἰκρῶν]
 [ὄμ. χοίνικας] [ὀδ. Τ—28]
 ψωμί [ὄμ. ψῶμος]
 ὄρσε [ἐπιφώνημα] [ὄμ.]

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ
Κεντρικής & Τοπικής
του Προγράμματος 'Αναπτύξεως 'Ηπείρου

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ (1960-1964)

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

1. Αί ιστορικοί και χωροταξικοί συνθήκαι, ή στενότης βασικών πρώτων υλών, ή προσέλκυσις της επιχειρηματικής πρωτοβουλίας εις περιοχάς διαθετούσας πλείονας έξωτερικας οίκονομιας, απέτέλεσαν τούς κυρίους παράγοντας καθυστερήσεως της οικονομικής αναπτύξεως της 'Ηπείρου εν σχέσει προς τας λοιπας περιοχάς της χώρας.

Ο πληθυσμός της 'Ηπείρου, αυξανόμενος ετησίως με ρυθμόν 1,3%, ανέρχεται σήμερα εις 360.000 περίπου κατοίκους επί συνολικής εκτάσεως 9.165 τετ. χιλιομέτρων, εκ των οποίων:

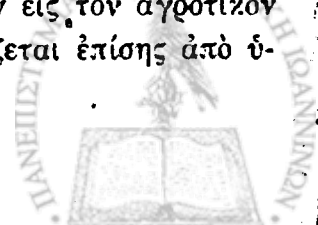
Αί όρειναι περιοχαι καταλαμβάνουν	4.957 τετρ. χιλ.	ή 54,1%
Αί ήμισορειναι περιοχαι	2.543 » »	ή 27,8%
Αί πεδιναι περιοχαι	1.665 » »	ή 18,1%

2. 'Η έλλειψις ισορροπίας μεταξύν κεφαλαίου και υπό εξμετάλλευσιν φυσικών πόρων άφ' ενός και πληθυσμού άφ' έτερου, έμφαινεται κατ' αρχήν από τó χαμηλόν κατά κεφαλήν εισόδημα της περιοχής, τó όποιον ανέρχεται εις 120 δολ. λάγια

Εις την σύνθεσιν του καθαρού έγχωρίου προϊόντος και της άπασχολήσεως της περιοχής, ή γεωργία συμμετέχει κατά τó μεγαλύτερον ποσοστόν:

Τομεις	Καθαρόν έγχώ- ριον προϊόν εις έζ. δραχ.	Ποσοστόν έπί συνόλου	Έργατιζόν Δυναμικόν (χιλ. πρόσωπα)	Ποσοστόν έπί συνόλου
Γεωργία	780	60,0	110	74,8
Μεταποιήσις	170	13,1	17	11,6
Έτηρησΐαι	350	26,9	20	13,6
ΣΤΝΟΛΟΝ	1.300	100,0	147	100,0

3. Τó χαμηλόν επίπεδον παραγωγικής δραστηριότητος έχει ως αποτέλεσμα την μειωμένην άπόδοσιν κατά μονάδα άπασχολήσεως εν σχέσει προς τας λοιπας περιοχάς της χώρας (40%). Παράλληλως, ως έμφαινεται εκ του κατωτέρω πίνακος, τó πρόβλημα της ύποαπασχολήσεως είναι έξόχως σοβαρόν εις τόν άγροτικόν τομέα, ενώ έντιστοιχως ό τομεις της μεταποιήσεως χαρακτηρίζεται επίσης από ύψηλόν ποσοστόν άνέργων και ύποαπασχολουμένων:

Τομείς	Έργατικόν δυναμικόν (χιλ. πρόσωπα)	Υποαπασχόλησις και άνεργία (χιλ. πρόσωπα)	Ποσοστόν ἐπὶ ἐργατικῶ δυναμικῶ
Γεωργία	110	49,5	45
Μεταποιήσις	17	4,3	25
Υπηρεσίαι	20	2,0	10
ΣΤΥΝΟΛΟΝ	147	55,8	38

Ο βασικός προσδιοριστικός παράγων τῶν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως εἰς τὴν γεωργίαν εἶναι ἡ στενότης τῆς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις εἰς τὴν Ἡπειρον καταλαμβάνουν ἑκτασιν 1,2 ἑκατ. στρεμμάτων, ἐνῶ αἱ ἀγροτικαὶ οἰκογένειαι ἀνέρχονται περίπου εἰς 64.000. Κατὰ συνέπειαν ἡ μέση γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις καταλαμβάνει ἑκτασιν 18,8 στρεμμάτων.

Εἶναι φανερόν, ὅτι διὰ μέγα μέρος ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν ἡ ἑκτασις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι ἀνεπαρκής, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν ὡς ἄνω ἠϋξημένον ἀριθμὸν ὑποαπασχολουμένων ἐργατῶν. Ἡ κατάστασις διαφέρει ἀναλόγως τῶν δυνατοτήτων ἐντατικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς. Θὰ πρέπει ἐν προκειμένῳ νὰ σημειωθῇ ὅτι αἱ ἀρδευόμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται σήμερον εἰς 313.000 στρέμματα, ἤτοι τὰ 26,0% περίπου τοῦ συνόλου τῶν καλλιεργουμένων γαιῶν.

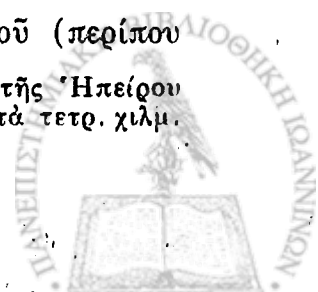
Τὸ χαμηλὸν εἰσοδήμα τῆς περιοχῆς, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀπαραιτήτου οἰκονομικῆς ὑποδομῆς (κυρίως ἐπαρκοῦς δικτύου συγκοινωνιῶν καὶ ἠλεκτρισμοῦ) (*) ὡς καὶ ἄλλοι παράγοντες (ἔλλειψις βασικῶν πρώτων ὑλῶν, ἱστορικοὶ λόγοι κλπ.) ἠμπόδισαν κατὰ τὸ παρελθὸν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου.

Ἡ δαπάνη καταναλώσεως, ἀνερχομένη συνολικῶς εἰς 1,32 δισ. δραχ. ἢ 92% τοῦ εἰσοδήματος, στρέφεται κατὰ τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν (60,2%) εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν διατροφῆς. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας τῆς περιοχῆς, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐν λόγῳ ἀναγκῶν καλύπτεται ἐκ τῆς ἰδίας παραγωγῆς (αὐτοκατανάλωσις). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων δαπανῶν, ὁ ἱματισμὸς καὶ ἡ ὑπόδησις ἀντιπροσωπεύουν 16,3% τῆς συνολικῆς καταναλώσεως, ἡ στέγασις καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκιακαὶ 7,5%, ὁ καπνὸς καὶ τὰ ποτὰ καὶ αἱ λοιπαὶ δαπάναι 11,0%.

Ἐκ τοῦ μικροῦ μέρους τοῦ εἰς τὴν μεταποίησιν ἀσχολουμένου ἐργατικῶ δυναμικῶ (βλ. πίνακα σελ. 2) τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν (περίπου 50%) ἀσχολεῖται εἰς τὰς οἰκοδομὰς καὶ λοιπὰς παρασκευὰς. Σημαντικὸν ποσοστὸν ἀντιπροσωπεύει ἐπίσης ἡ ἐκ παραδόσεως ἀπασχόλησις εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν βιοτεχνίαν καὶ χειροτεχνίαν (κατεργασία ἐρίου, μετάλλου καὶ ξύλου). Ἐν τούτοις ἡ ἔλλειψις κατὰ τὸ παρελθόντῃς καταλλήλου ὀργανώσεως διὰ τὴν χρηματοδότησιν, τοποθέτησιν παραγγελιῶν καὶ διάθεσιν τῶν ἐν λόγῳ προϊόντων ἠμπόδισεν τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος καὶ τὴν ἀπορρόφησιν προσθέτου ἐργατικῶ δυναμικῶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν. Αἱ λοιπαὶ βιοτεχνίαι, πλὴν ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἱκανοποιοῦν τοπικὰς ἀνάγκας, χρησιμοποιοῦν παλαιὰς, μὴ ἀποδοτικὰς μεθόδους παραγωγῆς καὶ ἀντιμετωπίζουσι ἰσχυρὸν ἀνταγωνισμὸν ἀπὸ τυποποιημένα βιομηχανικὰ προϊόντα λαϊκῆς καταναλώσεως.

4. Ὑπὸ τὰς ὡς ἄνω συνθήκας σημαντικὴ μερὶς τοῦ πληθυσμοῦ (περίπου

(*) Κατὰ τὸ 1953 ἡ κατανάλωσις ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου ἀνήρχετο εἰς 18 KWH κατὰ κεφαλὴν. Τὸ μήκος τῶν ὁδῶν ἴτο 6,82 χιλμ. κατὰ τετρ. χιλμ. ἔξυπηρετεῖ δὲ τὸ 54ο) τῶν κατοίκων.

1.500 πρόσωπα ετησίως) μετακινείται προς τὰς ἄλλας περιοχὰς τῆς χώρας ἢ μεταναστεύει εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

5. Αἱ κατ' ἔτος πραγματοποιούμεναι ἐπενδύσεις εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τομέα θεωροῦνται ἀνεπαρκεῖς διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ταχεῖαν βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς περιοχῆς. Τὸ συνολικὸν ἐτήσιον μέγεθος τῶν ἐν λόγῳ ἐπενδύσεων ὑπολογίζεται εἰς 165 περίπου ἑκατ. δραχμῶν ἢ τὸ 11% τοῦ συνόλου τοῦ εἰσοδήματος. Ἐξ αὐτῶν, τὸ 25% (40 ἑκατ.), ἀντιπροσωπεύουν ἐπενδύσεις εἰς τὸν οἰκισμὸν. Αἱ ὑπόλοιποι ἐπενδύσεις πραγματοποιοῦνται κατὰ 26% εἰς τὸν γεωργικὸν τομέα (43 ἑκατ.) καὶ κατὰ τὰ 49% (82 ἑκατ.) εἰς κατασκευὰς καταστημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων, εἰς μηχανήματα καὶ συγκοινωνίας.

Αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις ἠϋξήθησαν οὐσιωδῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀνελθούσαι ἀπὸ 40 ἑκατ. δραχμῶν (εἰς ἀξίας 1959) τὸ ἔτος 1955 εἰς 121 ἑκατομ. τὸ ἔτος 1959. Τὰ 44% τῶν ἐν λόγῳ ἐπενδύσεων κατὰ τὸ ἔτος 1959 διετέθη εἰς τὴν Γεωργίαν, 40% εἰς τὰς συγκοινωνίας, 8% εἰς τὸν τουρισμὸν καὶ 8% εἰς τὰς λοιπὰς δραστηριότητας.

Ἦδη ἀπὸ τῆς ἀνοίξεως τοῦ 1954 ἐτέθη εἰς λειτουργίαν ὁ ὑδροηλεκτρικὸς σταθμὸς τοῦ Λούρου (δυναμικότητος 4MW), ἐνῶ ἀπὸ τῆς 1ης Αὐγούστου 1960 ἐξασφαλίζεται ἡ σύνδεσις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ πορθμείου BRINDISI — Ἡγουμενίτης, δημιουργουμένης οὕτω τῆς βασικῆς προϋποθέσεως τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς τῆς Ἠπείρου. Παρὰλλήλως, αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπενδύσεις εἰς τὴν γεωργίαν ἐνισχύθησαν οὐσιαστικῶς διὰ μεσοπροθέσεων δανείων τῆς Α.Τ.Ε. ἐνῶ ἤρχισεν ἡ δημιουργία τοῦ πρώτου πυρῆνος γεωργικῶν βιομηχανιῶν ὑπὸ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ἐνισχυομένης ἐπίσης διὰ δανείων χορηγουμένων ὑπὸ εὐνοϊκοῦς ὄρους. Ἐξ ἄλλου, ὁ νεοϊδρυθεὶς Ἐθνικὸς Ὁργανισμὸς Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας ἤρχισεν ἤδη νὰ ἀσχολῆται μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐμπορίας τῶν προϊόντων τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας καὶ χειροτεχνίας.

6. Ἡ ἀνάγκη ταχείας βελτιώσεως τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἠπείρου ὠδήγησε τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως, κατόπιν σχετικῆς προτάσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος, προτείνῃ τὴν Ἠπειρὸν ὡς περιοχὴν ἐφαρμογῆς τῶν συγχρόνων μεθόδων περιφερειακῆς ἀναπτύξεως. Τὸ παρὸν πρόγραμμα ἀποβλέπει εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν ἐπιδιώξεων τῆς πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιοχὴν καὶ τὸν συντονισμὸν τῶν καταβαλλομένων διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν τιθεμένων σκοπῶν ἐντόνων προσπαθειῶν.

Μ Ε Ρ Ο Σ Π Ρ Ω Τ Ο Ν

ΑΙ ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ 1960 — 1969

Ι. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

7. Εἰς ἐκ τῶν βασικῶν σκοπῶν τῆς μακροχρονίου πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας εἶναι ἡ βαθμιαία μείωσις τῆς ὑφισταμένης σήμερον ἀνισοροπίας μεταξὺ τῶν διαφόρων περιοχῶν αὐτῆς.

Εἰς τὰ πλαίσια τῆς πολιτικῆς ταύτης, διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος ἐπιδιώκεται ὅπως αἱ ἐξελίξεις τῆς οἰκονομίας τῆς Ἠπείρου ἐν οὐσχετίσει πρὸς τὰς ἀναλόγους ἐξελίξεις εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, εἶναι τοιαῦται ὥστε νὰ ἐπιστρέψουν

την σμίκρυνσιν τῆς ἀποστάσεως ἢ ὁποία χωρίζει σήμερον τὴν Ἡπειρον ἀπὸ τὰς λοιπὰς περιοχάς.

8. Διὰ τὴν ἐπιτευχθῆ ἔν τοιοῦτον ἀποτέλεσμα δέον ὅπως ἡ αὔξησις τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος τῆς Ἡλείρου, ὡς γενικοῦ μέτρου τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς, ἐπιδιωχθῆ εἰς ρυθμὸν ταχύτερον τοῦ προβλεπομένου εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πρόγραμμα δι' ὁλόκληρον τὴν χώραν.

Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἀναγκῶν ἀναπτύξεως ὁλοκλήρου τῆς χώρας, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἀνάγκης αὔξησεως τοῦ βαθμοῦ ἀνταγωνιστικότητος τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας, ἰδίᾳ ἔν ὄψει τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα, ἡ ἐπιδίωξις τοῦ ὡς ἄνω σκοποῦ δέον ὅπως λάβῃ χώραν κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν ταχεῖαν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς οἰκονομίας τῆς περιοχῆς.

Τὰ ὑφιστάμενα περιθώρια ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν πόρων τῆς Ἡλείρου ἐπιτρέπουσιν τὴν πρόβλεψιν ὅτι ἔν τοιοῦτον ἀποτέλεσμα εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ χωρὶς τὴν αὔξησιν τῆς παρατηρουμένης σήμερον μεταναστευτικῆς κινήσεως πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἢ τὰς λοιπὰς περιοχάς τῆς χώρας, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συγχρόνου τεχνικῆς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν οἰκονομικῶν δραστηριοτήτων τῆς περιοχῆς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἡ οἰκονομία τῆς Ἡλείρου θὰ δυνηθῆ νὰ συμβάλῃ οὐσιωδῶς εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς ἔν γένει πολιτικῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

α) Διὰ τῆς μεγαλυτέρας συμμετοχῆς τῆς εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ συνολικοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος.

β) Διὰ τῆς δημιουργίας ἐνκαιριῶν ἀπασχολήσεως τοπικῶς καὶ τῆς ἀνασχέσεως τῆς μεταναστευτικῆς κινήσεως, ἰδίᾳ πρὸς ἄλλας περιοχάς τῆς χώρας, αἱ ὁποῖαι ἀντιμετωπίζουν σοβαρὰ προβλήματα ἀπορροφήσεως τοῦ ἐργατικοῦ τῶν δυναμικοῦ.

γ) Διὰ τῆς μεγαλυτέρας σχετικῶς συμμετοχῆς εἰς τὴν προσπάθειαν προώθησεως τῶν ἐξαγωγῶν καὶ τὴν μείωσιν τῆς ἐξαρτήσεως τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς ξένης χρηματοδοτήσεως.

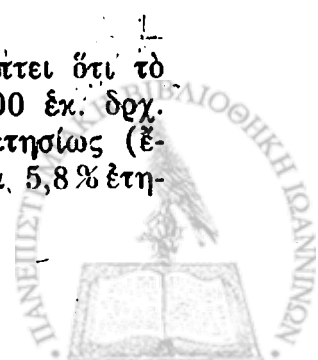
9. Οὕτω τὸ Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἡλείρου ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸν μέσον πραγματοποιήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Προγράμματος εἰς τὴν ἔν λόγω περιοχὴν. Παρὰ τὴν ἀνάγκην, ὡς πρῶτον σχέδιον περιφερειακῆς ἀναπτύξεως ἔν Ἑλλάδι, θὰ ἀποτελέσῃ χρήσιμον πείραν διὰ μίαν συντονισμένην ἐπέμβασιν καὶ εἰς ἄλλας περιοχάς τῆς χώρας.

Ὅπως καὶ τὸ Ἐθνικὸν Πρόγραμμα (καὶ διὰ τοὺς λόγους οἱ ὁποῖοι ἐκτίθενται εἰς αὐτὸ) τὸ παρὸν κείμενον ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐξελίξεις τῆς οἰκονομίας τῆς Ἡλείρου κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν (1960 — 1969), ἀφ' ἑτέρου δὲ περιλαμβάνει τὸ «Πρόγραμμα Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἡλείρου» (1960 — 64), εἰς τὸ ὁποῖον καθορίζονται αἱ ἐπενδύσεις, τὰ ἔργα ἀξιοποιήσεως τῆς περιοχῆς καὶ τὰ μέτρα οἰκονομικῆς πολιτικῆς διὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν.

II. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

1. Εἰσοδήματα

10. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν δυνατοτήτων τῆς περιοχῆς προκύπτει ὅτι τὸ καθαρὸν ἐγγώριον προϊόν τῆς Ἡλείρου δύναται νὰ αὔξηθῆ ἀπὸ 1.300 ἐκ. δρχ. τὸ ἔτος 1959 εἰς 3.120 ἐκατ. δρχ. τὸ ἔτος 1969, ἤτοι κατὰ 9,15% ἑτησίως (ἐναντι ἀντιστοίχου ρυθμοῦ αὔξησεως δι' ὁλόκληρον τὴν χώραν κατὰ 5,8% ἑτησίως).

Είς τήν ἐν λόγῳ αὔξησιν αἱ κύριαι οἰκονομικαὶ δραστηριότητες προβλέπεται νὰ συμμετάσχουν ὡς ἀκολούθως:

ΠΙΝΑΞ 1. ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ ΚΑΘΑΡΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΗΠΕΙΡΟΤ ΚΑΤΑ ΤΟΜΕΙΣ

	Μεταβολαί			
	1959	1969	1959 - 100	Ἐτήσιος ρυθμὸς αὔξε- σεως
Σύνολον	1.300	3.120	240	9,15
Γεωργία	780	1.610	206	7,5
Λοιποὶ τομεῖς ἐξ ὧν	520	1.510	290	11,2
Μεταποιήσεις	170	610	359	13,7
Ἵπηρεσίαι	350	900	257	9,9

11. Ὁ ὡς ἄνω ὑψηλὸς ρυθμὸς αὔξεσεως τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος ἀναμένεται νὰ ἐπιτευχθῆ ὡς ἀποτέλεσμα μιᾶς πολιτικῆς ἀποβλεπούσης:

α) Εἰς τήν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς περιοχῆς. Ὄττω εἰς τήν πεδινὴν περιοχὴν προβλέπεται ἡ αὔξησης τῶν σήμερον καλλιεργουμένων ἐκτάσεων ἀπὸ 1.196 χιλ. εἰς 1.356 χιλ. στρέμματα, ἢ κατὰ 13% ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ἀρδευομένων ἐκτάσεων ἀπὸ 313 χιλ. εἰς 762 χιλ. στρέμματα, ἢ κατὰ 143%. Εἰς τὴν ἡμιορεινὴν περιοχὴν, ὅπου θὰ ἀναπτυχθῆ κυρίως ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ δενδροκομία, προβλέπεται ἡ αὔξησης τοῦ δενδροκομικοῦ κεφαλαίου ὡς καὶ ἡ συστηματικὴ βελτίωσις τῶν βοσκοτόπων καὶ τῶν δροῶν διατροφῆς τῶν ζώων. Εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν θὰ ἐφαρμοσθῆ πρόγραμμα δασικῆς ἀναπτύξεως ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ λοιπὰ ἔργα συντηρήσεως τῶν ἐδαφῶν καὶ προστασίας τῶν πεδιάδων. (Ἀναδασώσεις ἐπὶ ἐκτάσεως 350 χιλ. στρεμμάτων, δασικὴ ὁδοποιία, ὄρεινὰ ὑδρονομικὰ ἔργα κλπ.).

β) Εἰς τὴν ἀναδιάρθρωσιν τῶν καλλιεργειῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν συγχρόνων μεθόδων γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Ἡ ἀναδιάρθρωσις τῶν καλλιεργειῶν θὰ πραγματοποιηθῆ συμφώνως πρὸς τὰς κατευθύνσεις τοῦ Ἐθνικοῦ Προγράμματος Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἡ παραγωγή προϊόντων τὰ ὅποια δύνανται νὰ τοποθετηθοῦν ἐπωφελῶς εἰς τὴν ἐγχώριον καὶ ξένην ἀγοράν. Αἱ προβλεπόμεναι μεταβολαὶ ἐν προκειμένῳ ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

**ΠΙΝΑΞ 2. ΣΤΡΕΜΜΑΤΙΚΗ ΕΚΤΑΣΙΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
1959 — 1969**

ΕΙΔΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ	1960		1964		1969	
	στρέμμ.	%	στρέμμ.	%	στρέμμ.	%
1. Πρώϊμα σιτηρὰ	352.000	29,4	237.400	16,9	184.900	12,2
2. Ὄψιμα σιτηρὰ	286.000	24,0	282.500	20,0	238.000	15,7
3. Τεῦτλα	—	—	46.500	3,3	46.500	3,0

4. Καπνός ανατ. τύπου	19.000	1,6	33.600	2,4	33.600	2,2
5. Καπνός άμερ. τύπου	—	—	23.500	1,7	48.500	3,2
6. Βάμβαξ	67.000	5,6	57.900	4,2	52.900	3,5
7. Λοιπά βιομ. φυτά	6.000	0,5	6.000	0,4	6.000	0,4
8. Κηπαία	111.000	9,2	160.400	11,4	179.000	11,8
9. Μηδική	28.000	2,3	70.250	5,0	97.750	6,4
10. Ψυχανθή	43.000	3,6	138.100	9,8	192.000	13,0
11. Έλαιόδενδρα	142.000	12,0	181.380	12,8	215.980	14,2
12. Άμπελοι	26.000	2,0	28.360	2,0	30.360	2,0
13. Όπωρα	34.000	2,0	44.600	3,2	48.400	3,2
14. Έσπεριδοειδή	49.000	4,0	65.750	4,0	95.000	6,2
15. Ξηροί καρποί	33.000	2,9	41.140	2,9	48.750	3,0
ΣΤΝΟΛΟΝ	1.196.000	100%	1.417.480	100%	1.517.640	100%
ΔΕΙΚΤΗΣ	100		118		127	

Κατά την διαμόρφωσιν τών ως άνω προβλέψεων ελήφθη υπ' όψιν:

α) Η ανάγκη αύξήσεως τής παραγωγής κτηνοτροφικών φυτών δια την ανάπτυξιν τής κτηνοτροφίας βάσει τών αναγκών κυρίως τής έγχωρίου αγοράς ως επίσης και ή δυνατότης ιδρύσεως εργοστασίου σακχάρως δια την υποκατάστασιν μέρους τών εισαγομένων σήμερον εις την χώραν ποσοτήτων.

β) Αί δυνατότητες εξαγωγής ώρισμένων προϊόντων, ως τών όπωρολαχανικών, τών έσπεριδοειδών (χυμών και νωπών) και κονσερβοποιημένων κηπευτικών.

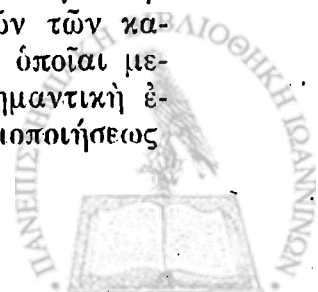
Αί απαιτήσεις τών καταναλωτών έξωτερικού όσον άφορᾷ ώρισμένας ποιτικίας καπνών καθιστοῦν άπαραίτητον την καλλιέργειαν και άλλων τύπων καπνών πέραν τών ήδη καλλιεργουμένων εν Έλλάδι. Τόσον από πλευρᾷς ζητήσεως, όσον και λόγω ειδικών κλιματολογικών και έδαφολογικών συνθηκών, εκρίθη σκόπιμος ή καλλιέργεια καπνών άμερικανικου τύπου.

12. Είς τόν τομέα τής κτηνοτροφίας προγραμματίζεται ή ουσιώδης αλλαγή τής διαρθρώσεως του ζωικού κεφαλαίου δια τής βαθμιαίας αντικαταστάσεως τών όλιγώτερον άποδοτικών ζώων δι' άλλων βελτιωμένων ποικιλιών. Αί προβλεπόμεναι αλλαγαι συνοψίζονται εις τόν ακόλουθον πίνακα:

ΠΙΝΑΞ 3. ΔΙΑΡΘΡΩΣΙΣ ΖΩΙΚΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ
1959 — 69 (ΖΩΝ ΒΑΡΟΣ)

	1 9 5 9		1 9 6 4		1 6 6 9	
	Τόννοι	%	Τόννοι	%	Τόννοι	%
Βοοειδή	9.230	14,6	15.500	24,8	22.900	37,5
Αίγοπρόβατα	39.380	62,4	33.200	53,0	24.900	40,8
Χοίροι	1.110	1,8	2.200	3,6	3.300	5,4
Πτηνά	1.330	2,1	1.500	2,3	1.700	2,7
Ίπποειδή	12.050	19,1	10.200	16,3	8.300	13,6
ΣΤΝΟΛΟΝ	63.100	100,0	62.600	100,0	61.100	100,0

Κατά την διαμόρφωσιν τών ως άνω προβλέψεων ελήφθη υπ' όψιν ή ανάγκη μειώσεως τών βοσκατόπων — και ιδίως επί τών επικλινών εδαφών τών καταλλήλων προς αναδάσωσιν — ως επίσης και τών πεδινών βοσκών αί όποιαι μετά την εκτέλεσιν τών έργων θα άποδοθοῦν εις την καλλιέργειαν. Σημαντική έπίσης είναι ή μείωσις ζώων εργασίας λόγω τής προβλεπομένης χρησιμοποιήσεως γεωργικών μηχανών.

13. Ο ύφιστάμενος δασικός πλοῦτος τῆς Ἠπείρου δὲν ἐπιτρέπει αἰσιοδόξους προβλέψεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν συμβολὴν τοῦ δασικοῦ τομέως εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν. Προσπάθειαι ἐν τούτοις θὰ καταβληθοῦν διὰ τὴν ὀργάνωσιν ὀρθολογιστικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν μὲ σκοπὸν τὴν ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας ἀποδοτικότητος καὶ τὴν συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ δασικοῦ πλοῦτου τῆς περιοχῆς.

14. Εἰς τὸν τομέα τῆς ἀλιείας μία μείωσις τῶν δυνατοτήτων προβλέπεται νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἀξιοποίησιν τῶν λιμνοθαλασσῶν Τσουκαλῶ καὶ Λογαροῦ. Ἀντιθέτως προβλέπεται αὔξησις τοῦ εἰσοδήματος (2,25% ἐτησίως) ἐκ τοῦ ἐμπλουτισμοῦ δι' ἰχθύων τῶν ποταμῶν τῆς Ἠπείρου, τῆς λίμνης Παιμωτίδος καὶ τῆς δλοκληρώσεως τοῦ ἰχθυογεννητικοῦ σταθμοῦ τοῦ ποταμοῦ Λούρου.

15. Βάσει τῶν ὡς ἄνω προβλέψεων ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀκαθαρίστου γεωργικῆς προσόδου καὶ τοῦ εἰσοδήματος κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν θὰ ἔχη ὡς ἀκολούθως:

ΠΙΝΑΞ 4. ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΟΔΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ 1959 — 69

Π Ρ Ο Ϊ Ο Ν Τ Α	εἰς ἑκατομ. δοχ.		
	1959	1964	1969
Σιτηρὰ	188,0	181,6	174,4
Τεῦτλα	—	40,9	55,8
Καπνὸς	24,6	127,0	251,9
Βάμβαξ	54,7	58,7	61,3
Ὀπῶραι	201,1	329,1	517,2
Λαχανικὰ	135,6	222,4	270,6
Λοιπὰ γεωργικὰ προϊόντα	76,7	120,5	190,8
Κτηνοτροφικὰ προϊόντα	283,5	399,5	567,4
Δασικὰ προϊόντα	55,0	62,0	69,0
Ἀλιεία	20,6	23,7	25,8
Σύνολον ἀκαθαρίστου προσόδου			
γεωργικῆς παραγωγῆς	1.039,8	1.564,8	2.184,2
Μεῖον Δαπάναι	279,6	396,1	570,0
Καθαρὸν προϊόν Γεωργίας	780,2	1.168,7	1614,2
Δείκτης μεταβολῆς καθαροῦ προϊόντος	100	149,8	206,8

16. Ἡ ἐπίτευξις ἐνὸς ὑψηλοῦ ρυθμοῦ ἀναπτύξεως τῆς μεταπολεμικῆς ἡμετέρας προβλέπεται ὅτι θὰ καταστῆ δυνατὴ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς πολιτικῆς ἀποβλεπούσης:

α) Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν εἰδικῶν δραστηριοτήτων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν προκειμένῳ θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθοῦν αἱ προσπάθειαι αἱ ὁποῖαι ἤδη καταβάλλονται εἰς τὸν τομέα τῆς καλλιτεχνικῆς χειροτεχνίας καὶ βιοτεχνίας διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν διάθεσιν τῶν παραγομένων προϊόντων. Ἡ Ἠπειρος εἶναι μία τῶν περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ὁποίαν μέρος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἀσχολεῖται ἐκ παραδόσεως μὲ τὴν παραγωγὴν τοιούτων εἰδῶν τῶν ὀποίων ἡ ζήτησις ὄχι μόνον αὐξάνει συνεχῶς εἰς τὴν ἐγγύχωρον ἀγορὰν, ἀλλὰ καὶ συνδέεται μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς κινήσεως εἰς τὴν χώραν. Ἐξ ἄλλου

διὰ τὰ προϊόντα αὐτὰ παρουσιάζονται εὐνοϊκαὶ προοπτικαὶ τοποθετήσεως εἰς τὸ ἔξωτερικόν.

6) Εἰς τὴν ἴδρυσιν σειρᾶς βιομηχανιῶν αἱ ὁποῖαι συνδέονται μὲ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν καὶ ἀποτελοῦν προϋπόθεσιν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς.

γ) Εἰς τὴν ἴδρυσιν οἰκοδομικῶν βιομηχανιῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δραστηριότητος τῶν βιομηχανιῶν κατασκευῶν, ὡς ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετίας ἐνὸς ὑψηλοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων καὶ τὴν ἀναμενομένην ταχεῖαν αὐξῆσιν τῆς δραστηριότητος εἰς τὸν τομέα τοῦ οἰκισμοῦ, λόγῳ τῶν σημερινῶν δυσμενῶν οἰκιστικῶν συνθηκῶν.

17. Ταχεῖα ἐπίσης προβλέπεται ἡ αὐξῆσις τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων κλάδων ὑπηρεσιῶν.

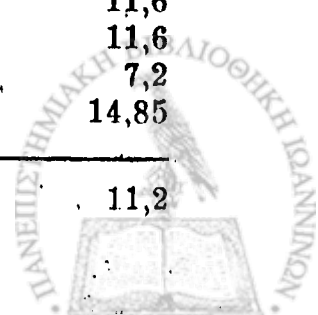
Οὕτω θὰ πρέπει κατ' ἀρχὴν νὰ ἀναμένεται ἡ δημιουργία νέων εἰσοδημάτων ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, (ἐκπαίδευσις, πρόνοια, ὑγεία, τηλεπικοινωνίαι, λοιπαὶ δημόσιαι ὑπηρεσίαι), ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῆς λοιπῆς οἰκονομικῆς ὑποδομῆς (ἐξηλεκτρισμός, ἐκπαίδευσις κλπ.) καὶ ἡ αὐξῆσις τῶν παραγωγικῶν δραστηριοτήτων τῶν λοιπῶν τομέων θὰ συμβάλουν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν αὐξῆσιν τοῦ ὄγκου συναλλαγῶν, τῆς πίστεως, τῶν μεταφορῶν. Οἱ αὐτοὶ παράγοντες θὰ συμβάλουν ταῦτοχρόνως εἰς τὴν ἄνοδον τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς καὶ τὴν αὐξῆσιν τῆς καταναλώσεως τῶν σχετικῶν ὑπηρεσιῶν.

Τέλος, σημαντικὴν συμβολὴν εἰς τὴν αὐξῆσιν τοῦ εἰσοδήματος προβλέπεται νὰ προσφέρῃ ἡ ἀξιοποίησις τῶν φυσικῶν καλλονῶν καὶ ἀρχαιοτήτων τῆς περιοχῆς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἔξωτερικοῦ τουρισμοῦ.

18. Βάσει τῶν ὡς ἄνω ἐξελίξεων, τὸ καθαρὸν ἐγγώριον προϊόν τῆς μεταποίησης καὶ ὑπηρεσιῶν θὰ ἔχῃ ὡς ἀκολούθως κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν:

ΠΙΝΑΞ 5. ΚΑΘΑΡΟΝ ΕΓΧΩΡΙΟΝ ΠΡΟΪΟΝ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ 1959 — 1969

Τομεῖς	1959	1969	1959=100	Εἰς ἑκατ. δραχ. Ἐτήσιος ρυθμὸς αὐξήσεως
I. Μεταποιήσεις	170	610	359	13,7
1. Βιομηχανία — Λατομεῖα	30	132	440	15,9
2. Βιοτεχνία — Χειροτεχνία	85	274	322	12,4
3. Ἐκτέλεσις ἔργων	50	184	360	13,7
4. Ἡλεκτρισμὸς	5	20	400	14,9
II. Ὑπηρεσίαι	350	900	257	9,9
1. Μεταφοραὶ	30	80	259	10,0
2. Ἐμπόριον	30	90	300	11,6
3. Ἐνοίκια	70	210	300	11,6
4. Διοικήσις	180	360	200	7,2
5. Λοιπαὶ Ὑπηρεσίαι	40	160	400	14,85
ΣΥΝΟΛΟΝ	520	1.510	290	11,2

2. Άπασχόλησις

19. Αί προβλεπόμεναι ἐξελίξεις τοῦ ἀγροτικοῦ προϊόντος τῆς Ἡπείρου, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὰς τοῦ προϊόντος τῶν ἄλλων τομέων οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς περιοχῆς, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸς τὰς προοπτικὰς ἀναπτύξεως τῶν λοιπῶν περιοχῶν τῆς γῶρας, ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι παρὰ τὴν ἀναμενόμενην σημαντικὴν βελτίωσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ἡ τάσις μετακινήσεως τοῦ ἀγροτικοῦ δυναμικοῦ πρὸς ἄλλας ἀπασχολήσεις θὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ παραμένῃ ἐντονος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς προσεχοῦ δεκαετίας.

Εἰς τὰς ἐπομένους παραγράφους ἐξετάζεται ἡ δυνατότης δημιουργίας εἰς τὴν Ἡπειρον νέων εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως εἰς τοὺς μὴ γεωργικοὺς τομεῖς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀναμενόμενην ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἐξελίξεων μετακίνησιν πλεονάζοντος ἀγροτικοῦ δυναμικοῦ. Τοιαύτη δυνατότης δικαιολογεῖται ὡς ἐκ τοῦ ἤδη χαμηλοῦ ἐπιπέδου ὑπηρεσιῶν καὶ βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἡπείρου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς προοπτικὰς ἀξιοποιήσεως τῶν ἱκανοτήτων τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν φυσικῶν πόρων τῆς περιοχῆς.

20. Προβλέπεται ὅτι αἱ καταβαλλόμεναι προσπάθειαι εἰς τὸν τομέα τῆς χειροτεχνίας διὰ τὴν δογάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν διάθεσιν τῶν παραγομένων προϊόντων θὰ ἐξασφαλίσουν προϋποθέσεις αὐξήσεως τῆς παραγωγικότητος καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Παρόμοιαι δυνατότητες ἀναμένεται νὰ δημιουργηθοῦν εἰς τὴν βιοτεχνίαν τόσον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως ἄλλων κλάδων (π.χ. ἐφαρμογαὶ ἠλεκτροισμοῦ, ἐπισκευαὶ γεωργικῶν μηχανημάτων, αὐτοκινήτων κλπ.).

Λαμβανομένης ἐν προκειμένῳ ὑπ' ὄψιν τῆς ὑφισταμένης ἐντόνου ὑποαπασχολήσεως καὶ ἀνεργίας, ἡ ἀπορρόφησις νέων ἐργατικῶν χειρῶν δὲν ἀναμένεται νὰ ὑπερβῇ τὸ 1,85% ἐτησίως. Ἀντιθέτως, ἐν ὄψει τῆς ταχείας αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος εἰς τὸν ἐν λόγῳ κλάδον (12,4%) θὰ πραγματοποιηθῇ σημαντικὴ αὐξήσις τῆς παραγωγικότητος.

Νέαι εὐκαιρίαὶ ἐργασίας θὰ δημιουργηθοῦν ἐπίσης ἐκ τῆς ἰδρύσεως σειρᾶς βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ πρόγραμμα γεωργικῆς ἀναπτύξεως. Ἀφ' ἑτέρου σημαντικὴ αὐξήσις τῆς ἀπασχολήσεως προβλέπεται εἰς τὰς βιομηχανίας ἢ βιοτεχνίας οἰκδομιῶν ὑλῶν. Αἱ ἐν λόγῳ ἐξελίξεις συνδέονται ἀμέσως μὲ τὴν πολιτικὴν ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς διὰ τῆς πραγματοποιήσεως ἐνὸς ὑψηλοῦ προγράμματος δημοσίων ἐπενδύσεων εἰς ἔργα ὑποδομῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς δεκαετίας, ὡς ἐπίσης καὶ μὲ τὴν προώθησιν τῆς οὐλιστικῆς δραστηριότητος εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου.

Τὰ περιθώρια ποσοστιαίας αὐξήσεως τοῦ ὑφισταμένου ἀριθμοῦ ἐργατῶν ἐν προκειμένῳ εἶναι εὐρέα, δεδομένου ὅτι ἡ σημερινὴ βιομηχανικὴ δραστηριότης εἰς τὴν περιοχὴν εἶναι ὑποτυπώδης. Ἐν τούτοις, ὅσον ἀφορᾷ ἰδίᾳ τὸν τομέα γεωργικῶν βιομηχανιῶν, ἀπὸ πλευρᾶς αὐξήσεως τοῦ ἀπολύτου ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων αἱ δυνατότητες αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἐν συσχετισμῷ μὲ τὸν προβλεπόμενον ὄγκον γεωργικῶν πρώτων ὑλῶν καὶ τὸν ἀπαιτούμενον, ἀπὸ πλευρᾶς ἀνταγωνιστικότητος, συντελεστῆν κεφαλαίου, παρουσιάζονται περιορισμένοι. Ἐν ὁρύτερα περιθώρια ὑφίστανται εἰς τὸν τομέα τῶν κατασκευῶν ἂν καὶ ἡ ὑφισταμένη ἐν προκειμένῳ ὑποαπασχολήσις δὲν ἐπιτρέπει ταχείαν αὐξήσιν τοῦ οὐθινοῦ ἀπορροφήσεως προσθέτων ἐργατῶν.

Έναντι προβλεπομένης αύξήσεως του προϊόντος της βιομηχανίας, κατά 15,9%, ετησίως ή αύξησις της απασχολήσεως θα ανέλθῃ εἰς 8,8% κατ' ἔτος, κυρίως ἐκ τῆς ἰδρύσεως τὸ μὲν νέων γεωργικῶν βιομηχανιῶν, τὸ δὲ βιομηχανιῶν οἰκοδομικῶν ὄλων καὶ τῆς αύξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν λατομειῶν. Διὰ τὰς κατασκευὰς, προβλέπεται αύξησις τῆς απασχολήσεως κατὰ 4,8% ετησίως ἔναντι προβλεπομένης αύξήσεως τοῦ εισοδήματος κατὰ 13,65%.

Ἐν τῷ συνόλῳ ἡ μεταποίησις προβλέπεται ὅτι θὰ ἀπορροφήσῃ 7.750 νέας ἐργατικὰς μονάδας μὲ μέσον ἐτήσιον ρυθμὸν 3,85% ἔναντι ἀντιστίχου αύξήσεως τοῦ εισοδήματος κατὰ 13,7%. Ἐκ τούτων 2.400 ἢ τὸ 31% θὰ απασχοληθῇ εἰς τὴν βιομηχανίαν, 2.000 ἢ τὸ 25,8% θὰ απασχοληθῇ εἰς τὴν χειροτεχνίαν καὶ βιοτεχνίαν, 3.000 ἢ 38,7% εἰς τὰς κατασκευὰς καὶ 350 ἢ 4,5% εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις κοινῆς ὠφελείας.

21. Οὐσιώδης αύξησις τῆς απασχολήσεως ἀναμένεται νὰ σημειωθῇ εἰς τὸν τομεὰ τῶν ὑ π η ρ ε σ ι ῶ ν ὡς ἐκ τῆς αύξήσεως τῶν εισοδημάτων ἐν γένει. Βίδικώτερον προβλέπεται ὅτι ὁ τομεὺς τῶν ὑπηρεσιῶν θὰ προωθηθῇ σημαντικῶς ὡς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ τουρισμοῦ, τῶν μεταφορῶν καὶ ἐπικοινωνιῶν (ἰδίᾳ ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ ὀδικοῦ καὶ τηλεφωνικοῦ δικτύου) καὶ τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς.

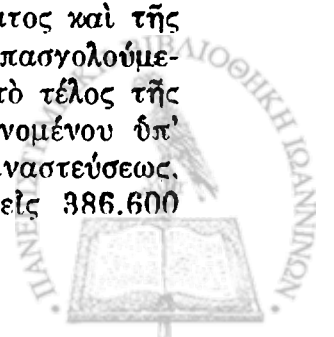
Συνολικῶς προβλέπεται ὅτι εἰς τὰς ὑπηρεσίας θὰ δημιουργηθοῦν πρόσθετοι εὐκαιρίαι απασχολήσεως διὰ 10.000 πρόσωπα (ἐκ τῶν ὁποίων ὁ τουρισμὸς ἀναμένεται νὰ ἀπορροφήσῃ περίπου τὸ 50%). Τοῦτο ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐτήσιον ρυθμὸν αύξήσεως 4,15% ἔναντι ἀντιστοίχου αύξήσεως τοῦ εισοδήματος ἐξ ὑπηρεσιῶν κατὰ 9,9%.

22. Πέραν τῆς δημιουργίας 17.750 νέων απασχολήσεων, αἱ ὡς ἄνω ἐξελίξεις, ὡς ἄλλωστε ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν μεγάλην διαφορὰν μεταξὺ ρυθμῶν αύξήσεως εισοδήματος καὶ απασχολήσεως, θὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μείωσιν σχεδὸν εἰς τὸ ἐλάχιστον τῆς ὑποαπασχολήσεως εἰς τοὺς μὴ γεωργικοὺς τομεῖς, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν περιορισμὸν τῆς ἀλλαγῆς ἐργασίας.

Ἐναντι τῆς ὡς ἄνω προσθέτου ζήτησεως ἐργασίας, ἡ αύξησις τῆς προσφορᾶς ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἐκ τῆς φυσικῆς αύξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ (προβλεπομένη νὰ ἀνέροχεται εἰς 1,1% ετησίως κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν) ἐκτιμᾶται εἰς 16.640 νέας μονάδας. Ἡ προσφορὰ αὕτη θὰ πρέπει νὰ μειωθῇ εἰς 6.640 μονάδας, ἐφ' ὅσον ἡ μετακίνησις ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἐκτὸς τῆς Ἡπειροῦ περιορισθῇ εἰς τὰ σημερινὰ ἐπίπεδα (1.000 μονάδες απασχολήσεως ετησίως).

Ἐπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας, ἡ διαφορὰ μεταξὺ ζήτησεως ἐργασίας εἰς τοὺς μὴ γεωργικοὺς τομεῖς (17.750 μονάδες απασχολήσεως) καὶ καθαρᾶς αύξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ (6.640 μονάδες) θὰ πρέπει νὰ καλυφθῇ ἀπὸ καθαρὰν μείωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ δυναμικοῦ κατὰ 11.110 πρόσωπα τὰ ὁποῖα θὰ δυνηθοῦν νὰ απασχοληθοῦν ἐν Ἡείρῳ εἰς τὴν μεταποίησιν καὶ τὰς ὑπηρεσίας. Οὕτω, τὸ ἀγροτικὸν δυναμικὸν τῆς περιοχῆς ἀπὸ 110.000 πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀριθμεῖ σήμερον, θὰ μειωθῇ εἰς 98.900 περίπου τὸ ἔτος 1969.

23. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν προοπτικῶν ἐξελίξεων τοῦ εισοδήματος καὶ τῆς απασχολήσεως κατὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν προκύπτει ὅτι τὸ κατὰ ἀπασχολούμενον εισόδημα εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομεὰ τῆς Ἡπειροῦ θὰ αύξηθῇ εἰς τὸ τέλος τῆς περιόδου κατὰ 13% εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς τομεῖς κατὰ 97%. Λαμβανομένου ὅπ' ἄψιν ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς μεταναστεύσεως, προβλέπεται ὅτι θὰ ἀνέλθῃ ἀπὸ 360.000 κατοίκους τὸ ἔτος 1959 εἰς 386.600

τὸ ἔτος 1969 (καθαρά ἐτησία αὔξεις, 0,75%), τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήμα τῆς Ἠπείρου θὰ αὐξηθῆ ἀπὸ 3.610 δραχ. τὸ ἔτος 1959 εἰς 8.100 δραχ. τὸ ἔτος 1969, ἥτοι κατὰ 124%. Ἡ αὔξεις αὕτη θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν σμίκρυνσιν τῆς διαφορᾶς μεταξὺ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος τῆς Ἠπείρου καὶ τοῦ μέσου ὄρου διὰ τὸ σύνολον τῆς Ἑλλάδος, κατὰ 37%. Οὕτω, ἡ σχέσις μεταβάλλεται ἀπὸ 1:2,5 τὸ ἔτος 1959 εἰς 1:1,8 κατὰ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας.

III. ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

24. Ἡ πραγματοποίησις τῶν ἐπιδιώξεων τῆς πολιτικῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπάμβλυσιν τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν περιοχῶν τῆς χώρας ἐπιβάλλει ὡς βασικὸν κριτήριον κατανομῆς τῶν ἐπενδύσεων μεταξὺ αὐτῶν ἀποτελέσει ὁ βαθμὸς ἀναπτύξεως ἐκάστης περιοχῆς.

Λαμβανομένης εἰδικώτερον ὑπ' ὄψιν τῆς καθυστέρησεως τῆς περιοχῆς τῆς Ἠπείρου ὁ ρόλος τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ταύτης θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῆ οὐσιώδης κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ παρόντος προγράμματος.

Οὕτω, διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν τεθέντων σκοπῶν, ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων συγκοινωνίας, ἡ ἐπέκτασις τοῦ δικτύου ἐξηλεκτρισμοῦ καὶ ἡ ἐξασφάλισις εὐθηνοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος, ἡ αὔξεις τῶν ἀρδευομένων ἐκτάσεων, ἡ ἀνύψωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἡ βελτίωσις τῶν οἰκιστικῶν συνθηκῶν, θὰ δημιουργήσουν τὰς ἀπαραιτήτους προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δραστηριοτήτων τῆς περιοχῆς καὶ τὴν προώθησιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

Ἡ στενότης τῶν πόρων τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ ἐπιβάλλει ὅπως κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τῶν ἔργων ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ συμβολὴ ἐκάστου εἰς τὸ σύνολον τῆς οικονομίας. Ἄφ' ἑτέρου θὰ πρέπει νὰ καταβληθοῦν προσπάθειαι διὰ τὴν ταχεῖαν ἀξιοποίησιν τῶν πραγματοποιουμένων ἐπενδύσεων εἰς τρόπον ὅστε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν — ἐν συνδυασμῶ καὶ πρὸς τὴν ἀνάγκην ταχείας ὑψώσεως τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς — νὰ μὴν ἀπέχουν οὐσιωδῶς ἀπὸ τὰ σημειούμενα εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς χώρας ἐκ παρομοίων ἔργων.

Τοῦτο ἀπαιτεῖ τὴν στενὴν συνεργασίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἠπείρου εἰς τὰ ἐκτελούμενα ἔργα καὶ τὴν ταχεῖαν ἀνταπόκρισιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὰς νεοδημιουργούμενας συνθήκας καθ' ὅλην τὴν διαδικασίαν ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος. Παρὰ τὴν ἀναγνώρισιν τῆς σημασίας τοῦ ρόλου τῆς κρατικῆς ἐν προκειμένῳ δραστηριότητος, ἡ προώθησις καὶ ἐπιτάχυνσις τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως εἰς μίαν ἐλευθέραν οἰκονομίαν ἐξαρτᾶται κυρίως ἀπὸ τὴν ταχύτητα καὶ τὰς μεθόδους μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἰδιῶται θὰ ἀναπτύξουν τὰς παραγωγικὰς τῶν δραστηριοτήτων.

25. Λαμβανομένου ἐν τούτοις ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὸ παρὸν στάδιον ἀναπτύξεως, αἱ ἐν γένει συνθήκαι ἀσκήσεως παραγωγικῆς δραστηριότητος εἶναι ὀλιγώτερον εὐνοϊκαὶ ἢ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς χώρας. ἐνῶ τὰ μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἰδιωτῶν εἶναι περιορισμένα ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀπαιτουμένης προσπάθειας, θεωρεῖται ἀναγκαῖον ὅπως ἡ κρατικὴ συμβολή, πέραν τῆς ἐκτελέσεως ἔργων ὑποδομῆς, ἐπεκταθῆ καὶ εἰς τὴν ἄμεσον ἐνίσχυσιν τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας διὰ τὴν πραγματοποίησιν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων. Μὰ τοιαύτη πολιτικὴ δέον ὅπως κατευθύνεται:

α) Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀναγκαζούντων κεφαλαίων διὰ τὴν ἐπέκτασιν ἐγκατάστασιν ἢ λειτουργίαν τῶν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς παροχῆς μακροχρονίων δανείων μὲ χαμηλὸν ἐπιτόκιον.

β) Είς τήν λήψιν τῶν καταλλήλων δημοσιονομικῶν μέτρων (φορολογικαί ἀπαλλαγαι, ἐπιδοτήσεις ἐπενδύσεων κλπ.) διὰ τήν παρακίνησιν τῶν ἰδιωτῶν πρὸς ἀνάληψιν ἐπενδύσεων εἰς τοὺς παραγωγικοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας τῆς Ἡπείρου.

γ) Εἰς τήν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδιωτῶν διὰ τήν ἐφαρμογὴν νέων μεθόδων ὁργανώσεως ἐπιχειρήσεων.

δ) Εἰς τήν ὑπόδειξιν πρὸς τοὺς ἰδιώτας τῶν δυνατοτήτων καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος ἀναλήψεως συγκεκριμένης ἐπιχειρηματικῆς δραστηριότητος διὰ τῆς ἐκπονήσεως τεχνικοοικονομικῶν μελετῶν.

Τὰ ἀνωτέρω μέτρα δέον ὅπως ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς πρωτοβουλίας ἀναλαμβάνομένας ὑπὸ συνεταιριστικῶν ὁργανώσεων ἢ εἰς τὰ πλαίσια προγραμμάτων κοινοτικῆς ἀναπτύξεως.

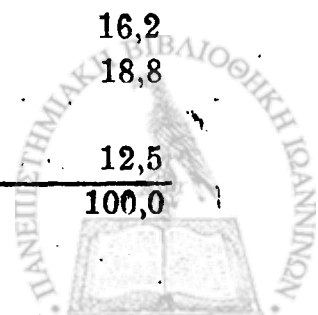
26. Ἡ ἀνάγκη ἐπιταχύνσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς ἐπιβάλλει εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις ἀμεσωτέραν ἐκδήλωσιν τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος ὅταν λόγῳ ἐλλείψεως ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας καθυστερῇ ἢ ἐκμετάλλευσις ὑφισταμένων δυνατοτήτων. Τοῦτο συνεπάγεται τὴν ἴδρυσιν ἀπὸ μέρους τοῦ Κράτους ἐπιχειρηματικῶν μονάδων, ἰδίᾳ εἰς τοὺς τομεῖς τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ τουρισμοῦ, μὲ τὴν προοπτικὴν μεταβιβάσεως αὐτῶν μεταγενεστέρως εἰς τοὺς ἰδιώτας.

27. Ἡ ὡς ἄνω πολιτικὴ ἀποτελεῖ ἤδη τὴν κατευθυντήριον γραμμὴν τῆς κυβερνητικῆς δράσεως διὰ τὴν προώθησιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν Ἡπειρὸν ἀπιβάλλεται ὅπως ἢ ἐν λόγῳ πολιτικῆ διαμορφωθῇ κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα περισσότερα πλεονεκτήματα ἔναντι ἄλλων περιοχῶν διὰ τὰς δραστηριότητας αἱ ὁποῖαι θὰ ἀσκηθοῦν ἐπωφελῶς διὰ τὸ σύνολον τῆς οἰκονομίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου.

28. Αἱ προβλεπόμεναι διὰ τὴν προσεχῆ δεκαετίαν ἐπενδύσεις κατὰ τομεῖς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ἐμφαίνονται εἰς τὸν ἀκόλουθον πίνακα:

ΠΙΝΑΞ 6. ΠΑΓΙΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ
1959 — 1969

Τομεῖς	Ἑκατομμ. δραχμῶν	Ποσοστὸν ἐπὶ Συνόλου
1. Γεωργία	2.500	31,2
2. Μεταποίησης	1.500	18,8
3. Ἐνέργεια — ὕδωρ	200	2,5
4. Μεταφοραὶ καὶ ἐπικοινωνίαι	1.300	16,2
5. Οἰκισμὸς	1.500	18,8
6. Ἐπηρεσίαι (ἐκπαίδευσις, Τουρισμὸς κ.λ.π.)	1.600	12,5
Σύνολον	8.000	100,0

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Τ Τ Ε Ρ Ο Ν
Τ Ο Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α Α Ν Α Π Τ Τ Ε Ω Σ Τ Η Σ Ο Ι Κ Ο Ν Ο Μ Ι Α Σ
Τ Η Σ Η Π Ε Ι Ρ Ο Υ Κ Α Τ Α Τ Η Ν Π Ρ Ο Σ Ε Χ Η Π Ε Ν Τ Α Ε Τ Ι Α Ν

Ι. Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Α

1. Κατεύθυνσις τῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἡπείρου.

29. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν δυνατοτήτων τῶν διαφόρων τομέων τῆς οἰκονομίας τῆς Ἡπείρου, προκύπει ὅτι ἡ γεωργία ἐν γένει θὰ ἀποτελέσῃ τὸ σημαντικότερον κίνητρον τοῦ συνόλου τῶν οικονομικῶν δραστηριοτήτων τῆς περιοχῆς καὶ κατὰ συνέπειαν τὴν κριωτέραν βάσιν τοῦ παρόντος προγράμματος.

Συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς κατευθύνσεις τῆς πολιτικῆς ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως, ὡς αὐταὶ καθορίσθησαν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Πρόγραμμα αἱ προσπάθειαι θὰ ἀποβλέπουσι ἀπ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν πόρων τῆς περιοχῆς, ἀπ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν καλλιτέραν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διαθέσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ἐν προκειμένῳ, τὰ προβλεπόμενα ἔργα γεωργικῆς ἀναπτύξεως εἰς τὰς διαφόρους ζώνας τῆς Ἡπείρου συνδυάζονται μὲ τὴν ἀνάγκην βαθμιαίας ἐξασφαλίσεως τῆς ἰσοσοφίας μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστης ζώνης καὶ τῶν ὑφισταμένων ἐν αὐτῇ ἐπιταλλευσίμων πόρων.

Ἐπίστανται ἀκόμη εἰσὶν περὶ πόρια ἀναπτύξεως τῶν φυσικῶν πόρων εἰς τὰς πεδινὰς ζώνας τῆς Ἡπείρου, εἴτε διὰ τῆς ἀξήσεως τῆς σήμερον καλλιεργουμένης ἐκτάσεως εἴτε διὰ τῆς ἐπεκτάσεως τῶν ἀρδεύσεων καὶ τῶν ἐντατικῶν καλλιεργειῶν. Διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος προβλέπεται ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς πλήρους ἀξιοποιήσεως τῶν ζωνῶν αὐτῶν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γειτνιαζουσῶν πρὸς αὐτὰς ὄρειων περιοχῶν. Οὕτω, κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ τρόπου ἀξιοποιήσεως τῶν πεδιάδων λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὄχι μόνον ἡ ἀνάγκη ἀξήσεως τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ διαβιούντος ἤδη εἰς αὐτὰς πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἐπὶ πλέον αἱ ποσοπτικαὶ εἰδήσεως τοῦ ἐρονατικοῦ τῶν δυναμικοῦ εἴτε ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς ἀξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἴτε ὡς ἐκ τῆς μετακινήσεως πρὸς αὐτὰς μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὄρειων περιοχῶν.

Ἀντιστοίχως αἱ προσπάθειαι εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς ἀποβλέπουσι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν πόρων καὶ τῆς οἰκονομίας αὐτῶν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν πραγματοποιουμένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς. Προβλέπεται ὅτι κατάλληλαι ἐπενδύσεις θὰ συμβάλουσι εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τῶν ὄρειων πληθυσμῶν καὶ τὴν ἀνάγκησιν τῆς μετακινήσεως αὐτῶν εἰς βαθιὸν δυσανάλογον πρὸς τὰς δημιουργουμένας δυνατότητας ἀπασχολήσεως εἰς ἄλλας περιοχὰς.

30. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ γεωργικοῦ προγράμματος ὁλόκληρος ἡ Ἡπειρος διηρέθη εἰς ἑπτὰ περιοχὰς, ἐκάστη τῶν ὁποίων παρουσιάζει σχετικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ὁμοιότητητα.

Τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν πεδινῶν ἐκτάσεων τῶν ἐν λόγῳ περιοχῶν δύνανται νὰ συνοψισθοῦν ὡς ἀκολούθως:

Π ε ρ ι ο γ ῆ Ι. (Πεδινὰ Ἄοιης). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 247.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 34.262 ἄτομα ἀποτελοῦντα 7.337 ἀγροτοικογενεάς.

Ὁ μέσος κλῆρος κατὰ οἰκογένειαν ἀνέρχεται εἰς 33,60 στρέμματα καὶ κατὰ κεφαλὴν εἰς 7,20 στρέμματα. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργουμένον ἐδαφὸς ἀναλο-

γούν ζών βάρος είναι 16 χιλιόγρ. τοῦ ὁποίου τὰ 34% ἀποτελοῦν τὰ ἵπποειδῆ καὶ τὰ 30% τὰ αἰγοπρόβατα. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι προκειμένου μὲν περὶ ἐδαφῶν ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ πρῶϊμα καὶ ὄψιμα σιτηρὰ, ὁ βάμβαξ καὶ ἐν μέρει ἡ μηδική, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν τὰ ἐσπεριδοειδῆ.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 2. (Πεδιάδες Λάμαση καὶ Μπόϊδα - Μαυρῆ). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργομένων ἐδαφῶν ἀνέρχεται εἰς 101.000 στρέμματα καὶ ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς εἰς 16.798 ἄτομα ἀποτελοῦντα 3.442 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 29,34 στρέμμ., ὁ δὲ κατὰ κεφαλὴν 6,01 στρεμμάτων. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργομένου ἐδάφους ζῶν βάρος εἶναι 41,60 χιλιόγρ. τοῦ ὁποίου τὰ 52% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ πρῶϊμα καὶ τὰ ὄψιμα σιτηρὰ καὶ τὰ κηπαῖα, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν ἡ ἔλαια, τὰ ἐσπεριδοειδῆ καὶ ἡ ἀγλαδέα.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 3. (Πεδιάς Ἀγέροντος). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργομένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι 67.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται εἰς 11.054 ἄτομα, ἀποτελοῦντα 2.142 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 31,20 στρέμμ., ὁ δὲ κατὰ κεφαλὴν εἰς 6 στρέμμ. Κατὰ στρέμμα καλλιεργομένου ἐδάφους ἀναλογοῦν 40 χιλιόγρ. ζῶντος βάρους, τοῦ ὁποίου τὰ 50,4% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 27% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι, εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ δημητριακὰ καὶ ὁ βάμβαξ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν, εἰς περιορισμένην ἔκτασιν τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ αἱ ὀπῶραι.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 4. (Κάτω ροῦς Καλαμᾶ). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργομένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς εἶναι 71.000 στρέμματα. Ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται εἰς 10.709 ἄτομα ἀποτελοῦντα 2.280 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 31,14 στρεμμάτων καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν 6,6 στρεμμάτων. Κατὰ στρέμμα καλλιεργομένου ἐδάφους ἀναλογεῖ ζῶν βάρος 40 χιλιόγρ. τοῦ ὁποίου τὰ 69% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὸ 13% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ δημητριακὰ καὶ ὁ βάμβαξ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν τὰ ἐλαιόδενδρα.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 4A. (Πεδιάς Μαργαριτίου). Τὰ καλλιεργούμενα στρέμματα τῆς περιοχῆς εἶναι 21.000, ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀνέρχεται σήμερον εἰς 3.854 ἄτομα ἀποτελοῦντα 840 ἀγροτοοικογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος εἶναι 25 στρεμμάτων καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν 5,45 στρεμμάτων. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργομένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρος εἶναι 44 χιλιόγρ. τοῦ ὁποίου τὰ 61,6% ἀποτελοῦν τὰ αἰγοπρόβατα καὶ τὰ 22% τὰ ἵπποειδῆ. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν κυρίως τὰ δημητριακὰ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν τὰ ἐλαιόδενδρα.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 5. (Λεζάνη Ἰωαννίνων). Τὸ σύνολον τῶν καλλιεργομένων ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς ἀνέρχεται εἰς 99.000 στρέμματα, ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς εἶναι 21.155 ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουν 4.170 οἰκογενείας. Ὁ μέσος οἰκογενειακὸς κλῆρος ἀνέρχεται εἰς 23,7 στρέμματα καὶ ὁ κατὰ κεφαλὴν εἰς 4,68 στρέμματα. Τὸ κατὰ στρέμμα καλλιεργομένου ἐδάφους ἀναλογοῦν ζῶν βάρος εἶναι 42,3 χιλιόγρ. τοῦ ὁποίου τὰ αἰγοπρόβατα ἀποτελοῦν τὰ 56,8% καὶ τὰ ἵπποειδῆ τὰ 21,6%. Βασικαὶ καλλιέργειαι εἶναι, προκειμένου μὲν περὶ ἐτησίων καλλιιεργειῶν τὰ δημητριακὰ, ὁ καπνός, τὰ κηπαῖα καὶ τὰ χορτοδοτικὰ φυτὰ, προκειμένου δὲ περὶ πολυετῶν καλλιιεργειῶν ἡ μηλέα, ἡ ἀγλαδέα, ἡ καρυδέα καὶ ἡ ἀμυγδαλέα.

Π ε ρ ι ο χ ῆ 6A. (Πεδινὰ Ὑποδειγματικῆς Ζώνης). Ἡ καλλιεργουμένη ἔκτασις τῆς περιοχῆς ταύτης ἀνέρχεται εἰς 47.000 στρέμματα. Ὁ πληθυσ-

σμός της είναι 13.267 άτομα τα οποία αποτελούν 3.159 αγροτοοικογενείας της περιοχής. Ο μέσος οικογενειακός κλήρος είναι 15,00 στρεμμάτων και ο κατά κεφαλήν 3,55 στρεμμάτων. Το κατά καλλιεργούμενον στρέμμα αναλογούν ζών βάρους είναι 59 χιλιόγρ. Τα αιγοπρόβατα αποτελούν τα 54% του ζώντος βάρους και τα ίπποειδή τα 27%. Βασικαί καλλιέργειαι από απόψεως ετήσιων καλλιεργειών είναι τα δημητριακά και ή μηδική και από απόψεως πολυετών καλλιεργειών οι ξηροί καρποί και τα όπωρικά, κυρίως δέ ή μηλέα.

Αί αντίστοιχοι κατ' έξοχήν όρειναι έκτάσεις, παρουσιάζουν τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

α. Όρεινά Υποδειγματικής Ζώνης. Το σύνολον των καλλιεργουμένων έδαφών της περιοχής είναι 42.000 στρέμματα, με βασικας καλλιέργειας από απόψεως μέν ετήσιων καλλιεργειών τα χορτοδοτικά φυτά, από απόψεως δέ πολυετών καλλιεργειών τους ξηρούς καρπούς και τα όπωροφόρα. Ο πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται εις 20.380 άτομα τα οποία αποτελούν 5.067 αγροτοοικογενείας. Ο μέσος οικογενειακός κλήρος ανέρχεται εις 8,3 στρέμματα και ο κατά κεφαλήν εις 2,06 στο. Το κατά καλλιεργούμενον στρέμμα έδάφους αναλογούν ζών βάρους είναι 178 χιλιόγρ. του οποίου τα αιγοπρόβατα αποτελούν τα 80% και τα ίπποειδή τα 12%.

β. Όρεινή περιοχή Πωγωνίου. Το σύνολον των καλλιεργουμένων έδαφών της περιοχής αποτελούν 36.000 στρέμματα. Βασικαί καλλιέργειαι, από απόψεως μέν ετήσιων καλλιεργειών είναι τα δημητριακά, τα χορτοδοτικά φυτά και έν μέρει τα όσπρια, από απόψεως δέ πολυετών καλλιεργειών τα όπωροφόρα και οι ξηροί καρποί. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται εις 9.135 άτομα τα οποία αποτελούν 3.011 αγροτοοικογενείας. Ο μέσος οικογενειακός κλήρος 11,96 στρεμμ. και ο κατά κεφαλήν 4 στρεμ. Το κατά στρέμμα καλλιεργουμένου έδάφους αναλογούν ζών βάρους είναι 11,7 χιλιόγρ., του οποίου τα 73,1% αποτελούν τα αιγοπρόβατα και τα 12,4 τα ίπποειδή.

γ. Λοιπαί Όρειναι Περιοχαί. Τα καλλιεργούμενα έδάφη των έν λόγω περιοχών είναι 465.000 στρέμματα αξιοποιούμενα από απόψεως μέν ετήσιων καλλιεργειών διά δημητριακών, χορτοδοτικών φυτών και έν μέρει διά λαχανικών, από απόψεως δέ πολυετών καλλιεργειών διά των όπωροφόρων, ξηρών καρπών και έλαιόδένδρον. Ο συνολικός πληθυσμός της περιοχής ανέρχεται εις 13.833 άτομα και ο κατά κεφαλήν εις 2,75 στο. Ο μέσος οικογενειακός κλήρος ανέρχεται εις 13,83 στρέμματα και ο κατά κεφαλήν εις 2,75 στο. Το κατά στρέμμα καλλιεργουμένου έδάφους αναλογούν ζών βάρους ανέρχεται εις 64,5 χιλιόγρ. του οποίου τα 64,4% αποτελούν τα αιγοπρόβατα και τα 18% τα ίπποειδή.

Συνελών καθίσταται φανερόν, ότι εις όλην την Ήπειρον τα δημητριακά και κατά μικρόν ποσοστόν τα βιομηχανικά φυτά, αποτελούν τας κυρίας καλλιέργειας. Η παραγωγικότης της κτηνοτροφίας της είναι πολύ χαμηλή λόγω της αντιοικονομικής διαρθρώσεώς της. Σήμερον εις την Ήπειρον τα αιγοπρόβατα, δηλ. τα πλέον αντιοικονομικά ζώα αντιπροσωπεύουν τα 62,4% του συνολικού ζώου κεφαλαίου, τα ίπποειδή, δηλ. τα ζώα έργασίας, τα 19% και τα βοειδή μόνον τα 14,6%.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

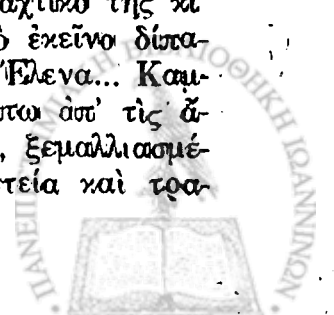
ΑΛΕΞΗ ΖΑΚΥΘΗΝΟΥ

Ο ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΛΙΤΚΕ

(ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ο διοικητής του πυροσβεστικού σταθμού του Ζάουερλαντ Γιάν Λίτκε, πρώην ταγματάρχης του γερμανικού στρατού, κλείδωνε γρήγορα—γρήγορα τὰ συρτάκια του, ξεσκόνιζε τὴ φωτογραφία πάνω στὸ τραπέζι (τὴν κοίταζε ἰδιόθεια μιὰ στιγμή εἰχαριστημένος περίεργα) κι' ἄφινε τὸ γραφεῖο γιὰ δύο μέρες, Σάββατο καὶ Κυριακή, διὰ μέρες ἀργεῖα τοῦ Θεοῦ. Τὸ Ζάουερλαντ δὲν ἦταν παρὰ ἓνα χωριό, ἕνας ἀσήμαντος σταθμὸς τοῦ τραίνου, μὲ κάμποσα φτωχόσπιτα γύρω—γύρω. Οἱ ἀρχεὶ ἀντιπροσωπεύονταν ἐδῶ ὑπὸ τὸν πυροσβεστικὸ σταθμὸ τῆς δεξαμενῆς, ὅπου τὸ μηχανοστάσιο τῶν ὀντλιῶν, κι' ἀπὸ ἓνα μικρὸ ἀπόσπασμα κατοχῆς (ἡ δεξαμενὴ προοιῆθετε νερὸ ὅλη τὴν περιοχὴ). Ὅσο γιὰ δῆμαρχο, παπά, γιάτρο ἢ ὀστυνόμο, οἱ κάτοικοι, ἐργάτες στὶς δουλειῆς τοῦ μηχανοστασίου, ἄνθρωποι φτωχοί, βολεῖονταν καὶ δίχως τὸ καλὸ τους. Καθὼς ξεκινοῦσε τὸ τραῖνο, τὴν ἴδια στιγμή καθὲ βδομάδα, τ' ἀγκάλιαζε μὲ βλέμμα ὀδιόφορο τὰ εἰκοσι, εἰκοσιπέντε σπιτὰ τοῦ Ζάουερλαντ, καθισμένος πίσω ἀπ' τὸ κλειστὸ τζάμι τῆς δεύτερης θέσης. Τὸ εἰσιτήριο ἦταν πάντα γιὰ τὸ Βερολίνο, ὁμῶς κατέβαινε ἓνα σταθμὸ πρὶν, στὸ Κίρζε, γιὰ τὴν ταχτικὴ ἐπίσκεψη στὸ σπίτι τῆς μητέρας του. Ἐμεινε ὅλο τ' ὑπόγευμα τῆς Παρασκευῆς, τὴ νύχτα κοιμόταν ἐκεῖ, τὸ πρωὶ ξεκίναγε μὲ τὸ πρῶτο λεωφορεῖο. Στὴν πρωτεύουσα εἶχε φίλους καὶ φίλες ἀπὸ τὸν παλιὸ καλὸ καιρό, ζευγάρια «τῆς δεύτερης ἡλικίας», ὅπως ἔλεγαν φιλοσοφικά, γεροντοπαλήκαρα τῆς μοναξιάς, κι' ἓνα διὰ νεώτερος. Ποῖν ἀπὸ τὶς Π τοῦ Ὀκτώβρη 1944, ἐκεῖνο τὸν τελευταῖο χειμῶνα τοῦ πολέμου, ὑπῆρχε κι' ἡ γυναῖκα του. Στόλιζε τοὺς κήλους μὲ τὴν ὁμορφιά της, τὴν ἐξυπνάδα, τὴ ζωντάνια της τὴν ἐμπόλητικὴ. Τὰ πρῶτα καλὰ χρόνια, στὸ

Βερολίνο, κι' ὕστερα, στὸ Πότσδαμ, ὅπου τοὺς ἔστειλε τὸ κόμμα, ἡ γυναῖκα του ἀποδείχτηκε πολλὲς φορές πλάσμα ἔξοχο. Μὰ καὶ στὸ Ζάουερλαντ, ὅταν πιά εἶχε ἀρχίσει ὁ πόλεμος καὶ κείνος βρισκόνταν κίλας στὰ πρῶτα φοβερά μέταπα, ἡ γυναῖκα του στάθηκε ξανά πολὺ ψηλά, μάλιστα ψηλότερα ἀπ' αὐτόν, ἔτσι ποῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος στὶς πολὺ κρυφές στιγμὲς τῆς μοναξιάς του, μὲς στὸν ἀγριο φόβο τῶν ἐπιχειρήσεων, μετάνιωσε χίλιες φορές γιὰ ὅλα καὶ παθοῦσε τὴν εἰρήνη, μὲ τὰ χαμηλά, τὰ παρακατιανὰ τῆς ἔργα, ἡ γυναῖκα του, στὴν κόλαση τῶν βομβαρδισμῶν, στὴν πείνα καὶ τὴ δυστυχία τῶν μετόπισθεν, δὲν ἔπαυε στιγμή ν' ἀγωνίζεται καὶ νὰ πιστεύει. Ὅμως, τί ὀφέλησαν ὅλα αὐτά; Τώρα ἡ γυναῖκα του κοιμάται κάτω ἀπὸ ἓνα στρώμα χῶματα καὶ πέτρες πάνω της, στὴ Μεγάλῃ Πλατεία. Εἶχε βρεθεῖ στὸ ταχυδρομεῖο, μὲς στὰ εἰκοσιτρία λεπτὰ τοῦ πρώτου βομβαρδισμοῦ. Τὴν ἔθαψε ἐκεῖνο τὸ δίπλο χτίριο, τὸ μοναδικὸ δίπλο χτίριο στὸ Ζάουερλαντ καὶ σ' ὅλη τὴν περιοχὴ. Καὶ πήγαινε νὰ τοῦ στείλει τὸ καθημερινὸ τῆς γράμμα... Βρισκόνταν τότε στὴν Ἀφρική. Τὸ τέλος τὸν πρόφτασε στὴν Ἑλλάδα. Κι' ὅταν γύρισε πίσω κνηγνημένος (γύρισε ξανά στὸ Ζάουερλαντς ἰσποστρατεῖτηκε μὲ τὴ θέλησή του, ἀποδοκίμασε τὰ πάντα, ὑπόγραψε τὴ δήλωση καὶ κατάφερε νὰ βουλευτεῖ στὸ πυροσβεστικὸ σῶμα), τοῦ τὰ λέγανε οἱ γείτονες, τὸ μοιραῖο συναγερό, τὰ περιστατικὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ, ἓνα— ἓνα, στὶς Π τοῦ Ὀκτώβρη, τὴ γυναῖκα του ποῦ πήγαινε νὰ τοῦ στείλει τὸ ταχτικὸ τῆς κα' ἔπεσε πάνω της τὸ μοναδικὸ ἐκεῖνο δίπλο σπίτι. Τὴν καμμένη τὴν Ἐλενα... Καμμιὰ φορὰ τὴ φαντάζεται κάτω ἀπ' τὶς ἀγριὲς πέτρες τῆς Γερμανίας, ξεμαλλιασμένη, ματωμένη, στὴν πιὸ ἀστεία καὶ τρα-

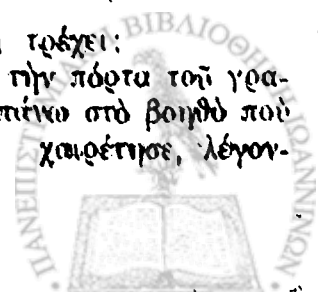
γυφή στάση της και το κυριότερο, κίβλητη για πρώτη φορά, αυτή που σ' έδω της τή ζωή μιλούσε. Λιηγόταν τα σοβαρά και τα μεγάλα της σχέδια, που δέν την άφορησαν ποτέ την ίδια, μα που άγκάλιασαν τη Γερμανία άλόκληρη. Συνήθιζε να λέει «τήν έχω τη Γερμανία μέσ στην καρδιά μου, έτσι που δε χόρταινε ό Αίτωκ να τη βλέπει καθώς τα πρόφερε, με κείνο τον άξέχαστο μισό περίγραφο, μισό τραφερό τρόπο της.

Τα παραπάνω γεγονότα λίκαιναν χώρο τη μακάρια έποχή ταύ τριαντατρία, τριαντατέσσερα. Τίς θημύμια τίς χρονολογίες αυτές πίνω στα χροσικά και τίς άνακαινώσεις της Λέσχης τών Νέων. Πρόεδρος, ή Έλενα. Ήτανε τρείς μεγάλες ισόγειες αίθουσες, είδος καφενεϊώ, όπου μαζώνονταν τα βράδια σύμπασα ή νεολαία του Πόστνταμ, μιλούσε με θόρυβο, έπαιζε τα παρωσιωμένα γερμανικά παιχνίδια και τα άλλα, αυτά που συνιστοίσε τώρα τελευταία το κήμια. Στους τοίχους, σειράς αλ φωτογραφίες του Άρχηγού, σ' όλες τίς στάσεις και τίς χειρονομίες, μα άλόκληρη θύελλα φωτογραφίες και χειρονομίες που τίς μιμούνταν άνεπαίσθητα ή Έλενα στίς αϊκμήσεις της. Άλήθεια, χρειάστηκαν τόσα χρόνια χωρισμού, ή Έλενα θημύμνη κέντω άπ' τίς πέτρες της Μεγάλης Πλατείας, για να το καταλάβει αυτό, πόσο τον είχε άπατήσει ή γυναίκα του σ' έδω της τή ζωή, έτσι που ό Χίτλερ, ό Άρχηγός, ήταν ό μεγάλος της έρωτας από πάντα. Γι' αυτόν είχαν γίνει και ή λέσχη, και ή κίνηση της νεολαίας του Πόστνταμ, και έδω ή έθνηση δράση της. Ψέματα πός κινούνταν για το καλό της Γερμανίας, έδω να βάλουμε κέντω, έδω έλεγε. Η άλήθεια ήταν πός την είχε ξεμυαλίσει τη γυναίκα του ό Άρχηγός, από μακρινά την άδηγαία ή γοητεία του, τα λόγια του που ξεσηκωναν μα άλόκληρη γενιά. Χωρίς να το ίσχυμαίνεται, μόνο με το να στέκεται μπρός στα μικρόφωνα των ραδιοσταθμών και να διακάνει, έτσι άπροειδοποίητα και θεατρικά, έδω το συνήθιζε, τη θρησινθευτική μουσική των Βαλκιριών στο πιο κρίσιμο σημείο της για να μιλήσει στο λαό, μόνο μ' αυτό την ξεμυ-

αίωσε και την πήρε μέσ άπ' το σπίτι, την κατέβασε στίς πλατείες και τίς αίθουσες των καφενεϊών, ρητορίνα της δόξας του. Και κείνος ό άνόητος, που είχε συνειραφεί μισοαστεία, μισοσοβαρά, τη βοήθαγε έφροσιωμένα, έκανε τίς δεύτερες δουλειές της λέσχης, («και, γλυκειά μου, να βάλουμε και μέες κάτι»), έδω για χάρη της. Ήταν, άλήθεια, εύχαριστημένη με τη σιμπεριφορία του, αισιόδοξη. Σπάνια και ξαφνικά την τίλιγε μα άόδοστη, μα έπιμονη μελαγχολία. Τώρα δά θημύμνη τα της κατάταξης του: την αναχώρηση για το μέτωπο, τη μοιραία στιγμή του χωρισμού μπρός στην πόρτα του τράινου. Αυπημένη άφάνταστα, έκανε πός έκλαιγε, πός δε θέλει να τον άρήσει, μα τοίλιγε κέντω «εφού πρόπει για τη Γερμανία μας, να πός στο καλό» και τον έσφιγγε στην άγκάλια της, λίκαινε τα μάτια της από εύχαριστηση. Σίγουρα για χάρη της έγιγαν έδω, ή καπίαξη στα πρώτα έθελοντικά σώματα και τ' άλλα, άργότερα στο μέτωπο, τα πιο φοβερά, τα έγκλήματα, οι άπάτες (μ' έδω τα μέσα κακό στους έχθροίς μας, του έγραφε), οι έκβιασμοί, οι μεγάλες κι' οι μικρές βροσιές, οι έκτοπίσεις των Ήβραίων, οι έμπρησμοί, τα έργα του ίδιου και των φίλων του, τ' άπαίτια έργα, έδω για χάρη της. Τον είχε πείσει, καταχτημένο άνθρωπάκι στα χέρια της, τα χέρια της, κίβλητα, που ήταν ή τριφερότερη παρέναιση για το κακό. Έχε την άπόδειξη, τα γραμμάτια της, όχι βέβαια για τους άλλους, μα για αυτόν τον ίδιον και για τη συνείδησή του. Τα διάβασε κεντά φορά. «Πόλεμα, δείξου γενναίος, αντίάξιος της γερμανικής δόξας», ή «ό λαός μας πλημμυρίζει τους δρόμους σε κάθε νίκη σας, κλαίει από χαρά, οι πόλεις και τα χωριά άνίστατα, κι' έδω αιπά, άντρεωμένο μου, χάρη σε σένα και τους άλλους σαν και σένα, χιλιάδες άξιοι Γερμανοί στρατιώτες σ' έδω τα μέτωπα», ήταν τα λόγια της που τ' άκολούθησε πιστά μέχρι το τέλος.

—λέγε, Κάρλ, Τη τρέχει:

Μόλις έδβαινε άπ' την πόρτα του γραφείου, ό Αίτωκ έπεσε πένω στο βοηθό που στήθηκε προσοχή και χαρέτησε, λέγον-

τας:

—'Απόρητο, κύριε διοικητά.

—Μπά, μπά, είπε μόνο ο ταγματάρχης, και γύρισε πίσω στο γραφείο. Μπήκε κι' ο βοηθός.

—Τι τρέχει; Ξαναρώτησε.

—Ο βοηθός έβγαλε το καπέλο του και τόβαλε στη μασχάλη. Ήταν ένα δημοφιλές παιδί και με άρετες, έξαλλου, πολλές, όπως όλοι όμολογούσαν. Καμιά φορά ρωτιόταν πώς είχε ξεπέσει πυροσβέστης, πώς δεν ήτανε σε μιαν άλλη μονάδα, ενεργά στρατιωτική, όπως θα του άμοζε. Τούτη ή ύπηρεσία δεν έκανε παρά για συνταξιούχους, έκτοπισιμένους, ύπατυχημένους υπό διψιμένειαν και τὰ λοιπά. Ώρες—ώρες, αν και σπάνια βέβαια, τὸ σκέφτονταν αὐτὸ με άφατη πίκρα ο Λίτκε.

—Στὴ δεξαμενή...! άρχισε ο νεαρός, μὴν ξέροντας τι να πρωτοπει. "Αδειασαν τὰ νερά για να καθαρίσουν... Βοήθησε, αφηνομένη στο θυδὸ, μιὰ βόμβα...

—Βόμβα;

—"Ασκαστη!

—Βόμβα άσκαστη... στο θυδὸ τῆς δεξαμενῆς... μιὰ τρελλάθηρες;

—Όχι, κύριε. Τὴν εἶδε τὸ συνεργεῖο κι' ἐγὼ ο ἴδιος. Μιὰ τεράστια βόμβα, δυὸ ἐπὶ τέσσερα.

Ὁ ταγματάρχης κατέβηκε ὁ ἴδιος στὴ δεξαμενή κι' ἔμαθε τὰ καθέκαστα. Ὁ σκοπὸς, ἀνάμεσα στὸν τρόμο πὸν κάτεχε, βοήθησε δὲ βοήθησε τὶς καταλληλες λέξεις:

—Όταν ἔφτασα στὴ σκοπιά, τὸ συνεργεῖο δοῦλενε ἀκόμα. Ἐφυγε σὲ λίγο. Στὸ μεταξὺ, τὸ νερὸ κατέβαινε διαρκῶς, ἡ δεξαμενή άδειάζε. Κόντευε νὰ τελειώσει ἡ βάρδια μου ὅταν τὴν εἶδα πρώτη φορά. Ἡ δεξαμενή εἶχε άδειάσει ὁλότελα.

—Δεῖξε μας πὺ εἶναι, εἶπε ὁ Λίτκε.

Κατέβηκαν τὴ σιδερένια σκαλίτσα.

—Ἐκεῖ, ἔδευξε ὁ σκοπὸς και σπάθησε.

Οἱ δυὸ άξιωματικοὶ πήγαν κοντά. Ἡ βόμβα ἦταν πραγματικὰ αφηνομένη στο θυδὸ. Τὴν ἔξετασαν με τὰ μάτια, μιὰ τεράστια βόμβα, ἀπὸ τὶς εἰδικές για τὴν καταστροφή δεξαμενῶν και φραγμαμάτων, κι' ὁ γέρος ἀναρωτιόταν, δὲ μπορούσε νὰ καταλάβει πὺς εἶχε βρεθεῖ ἐκεῖ τὸ φονικὸ

ἔργο. Ήτανε κατασκευασμένη, φαγαμένη ἀπ' τὸ νερὸ, πράσινα και φύκια γύρω τριγύρω της. Κόντευε πὺ πολὺ, τὴν περιεργάστηκε καλύτερα, πάντα με τὰ μάτια ὡστόσο. Δὲ μπορούσε πὰ νὰ κρίψει τὴν τεράστια ύποψία.

—Δὲ φαίνεται γερομανική, ψυδιόισε.

Και δυνατά:

—Πληροφόρηθησε κανεὶς τὰ γεγονός;

—Κανεὶς, εἶπε ὁ βοηθός.

—Νὰ μὴ μάθει κανεὶς τίποτα. Στεῦλε τὸ σκοπὸ στὴν πόλη με άδεια μέχρι αὐριο τὸ βράδι.

Και γυρίζοντας πρὸς τὸν πυροσβέστη πὺ στεκότανε στὴν ἴδια θέση και τάχε πὰ ὁλότελα χαμένα:

—Δὲν εἶδες τίποτα, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Δὲν ἔγινε τίποτα. Κατάλαβες;

—Κατάλαβα, κύριε διοικητά.

—Πήγαινε.

Ὁ νέος χαιρέτησε, χάθησε τρέχοντας. Ὁ ταγματάρχης προχώρησε μερικὰ βήματα στάθησε, ἔβαλε τὸ χέριο στὶς τσέπες, δήλωσε:

—Ἡ βόμβα αὐτὴ εἶναι ἐγγλέζικη. Κάρο! Τοῦ πολέμου! Δώδεκα, δεκαπέντε χρόνια, μιὰ άσκαστη, ἐχθρικὴ βόμβα. Τὸ φαντάζεσαι;

Ἐκαμε κι' αὐτὸς μιὰ στροφή πάνω στὰ τακούνια του, ἀνέβηκε τὸ μικρὸ ἀνηφορικὸ με τὸ βοηθὸ ἀκλούθα και μπήκε στο γραφείο. Σκόπευε νὰ τηλεφωνήσει τῆς μητέρας του νὰ μὴν τὸν περιμένει ὡπάγε, γιατί, ἔπρεπε, λέει, νὰ μείνει ἐπιφυλακή. Ἐνας ἐπιθεωρητῆς ἴσως ἔκανε τὴν ἐμφάνισή του.

Ἡ καμμένη δὲν κατάλαβε τίποτα, ὡπως ὅλοι ἔξαλλου.

—"Αμα δὲν πεῖς ψέματα κανεὶς δὲ σὲ πιστεύει, εἶπε ὁ Λίτκε, ἀφοῦ εἶχε κορυάσει τὸ ὡκουστικὸ.

—Ἐγὼ στὴ θέση σας θάλεγα τὴν ἀλήθεια, τόλμησε ὁ βοηθός. Ἀναλαμβάνετε μεγάλη εὐθύνη. Ἐν ἔκρωγεί ἡ βόμβα, οἱ κάτοικοι θ' ἀνατιναχτοῦνε μες στὰ σπίτια τους, ἀπροειδοποίητοι. Ἄλλωστε, μόνοι ἐμεῖς ξέρετε πὺς εἶναι ἀδύνατο νὰ τὴν ἐξουδετερώσουμε, Ἐν μιλούσατε στο λοχαγὸ Τζέιμς;...

Αὐτός ὁ λογαγὸς Τζέιμς διοικοῦσε τὴ μικρὴ φρουρὰ κατοικῆς ποὺ ἦτανε κατοπημένη στοὺς Ζάουερλαντ γιὰ λόγους ασφαλείας.

—Τέτοιο πρῶμα δὲ θὰ γίνῃ ποτέ! φώναξε ὁ διοικητής, σκεπάζοντας τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ βοηθοῦ του. Ἡ ὑπόθεσις τῆς βόμβας θὰ κανονιστεῖ μεταξύ μας. Ἔχε τὸ νοῦ σου: τὸ στόμα σου κλειστό. Ἀνάλαβε καὶ τὸ σκαπό. Νὰ προσέξετε καλά. Δὲ θέλω νὰ μαθευτεῖ τὸ ἐλάχιστο.

Ἔβραμε διστακτικῶς ἐπὶ ξαφνικῶ, ἄγριο θυμῷ. Χτύπησε τὰ χέρια πάνω στοὺς πέτσινο πανωφόρι του, εἶπε:

—Τὸ λογαγὸ Τζέιμς... Τόσο λοιπὸν ἔχεις προσηύει!

Ὁ νέος ἐνωθε ἄσκημα. Πέταξε ἕνα κλίσιε δικειπτά... καὶ στάθηκε ἠχερὰ προσοχῆ, ἢ διαμαρτυρία του.

Ὁ Λίτζε βίασε τὸν ἑαυτὸ του νὰ ἠρεμήσει.

—Κάρι, εἶσαι καλὸς ἀξιοματιζὸς, χορήμος ἀνθρώπος. Μὰ καὶ πολὺ νέος. Δὲν καταλαβαίνεις.

Ὁ βοηθὸς, ὅταν εἶχαν πὰ χωρίσει, τὰ σκέφτονταν αὐτὰ τὰ λόγια καὶ οἱ παρατηρήσεις του πάνω στα κινήματα τοῦ γέροντος ἐξηγοῦνταν τώρα θαυμάσια. Κανείς δὲ μποροῦσε νὰ τὸν ξέροι ὅσο ἐκείνος. Γι' αὐτὸ τοῦ εἰδείνε ἀπεραντή ἐπιείκεια. Οἱ καιροὶ ποὺ ζοῦσε ἦτανε γενιάτοι ἐπείκεια, παραίτησε μάλιστα. Κι' ὅταν ἔτρεξε τὴν ἄλλη μέρα καὶ εἰδατοῦσε τὸν ξένο, δὲν τὸν ἀδικοῦσε διόλου, συμπεριζότανε πολὺ καλὰ τὰ θυμωρὰ καθέλαστα. Ἔτσι ποὺ εἶναι τῶν ἐδινάτων ἀδινάτο ὀρισμένα πράγματα νὰ ξεχαστοῦνε. Ὁ πόλεμος, οἱ καταστροφές, οἱ θάνατοι, τὰ ζημιωμένα συμφέροντα, ὅλα αὐτὰ τὰ κατὰ τοῦ κόσμου, δὲν ξεχνοῦνται. Ὁ πόλεμος... Δὲν τὸν γινώρισε καθόλου ὁ νέος, τὸν θυμώται μόνον πολὺ ὀδύρα. Κι' ἡ γενιά του, ποὺ ξεχνᾷ τόσο εὐκόλα, σκίθει καὶ γλιφει τίς πληγές Τίποτ' ἄλλο. Ὁ βοηθὸς εἶναι φροῦτο τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, πείσμα πρακτικῶ, ψυχραῖο. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ κοῦὶ παρουσιάζοιτε κανονικὰ στὸν Ἄγγλο καὶ τοῦτε τὰ διατρέξαιπα. Αὐτός, μόνον σὰν ἀκουσε πὼς ἡ βόμβα ἦταν ἐγγλέζικη, τότε μόνον εἰδείξε ἐνδιαφέρον. Τέλειω-

σε ψυχραῖο τὰ ἐπὶ ὑπογραφῆς, κάλεσε τὸν ὑπασπιστὴ του, κάτα εἶχαν, καὶ στὸ τέλος ὑποσχέθηκε πὼς ἡ ὑπόθεσις θὰ κανονιστοῦνε μέγρι τὸ βράδι. ἀκοεῖ, λέει, νὰ μὴν ἐνακατεῖνταν κανεὶς καὶ νὰ τὸν ἀφῆσαν μὲ τὸν στρατιώτη του νὰ ἐργαστεῖ. Ὁ Γερμανὸς ἔφερε ἀντιρροήσεις ποὺ δὲν εἶχαν ἐποτέλεσμα. Ὁ ἄλλος διαβεβαίωσε, καὶ χαμογελοῦσε κάτω περιεργα, πὼς ἡ ὑπόθεσις τῆς βόμβας ἀφοροῦσε μόνον τὸ βρετανικὸ στρατὸ καὶ κανένα ἄλλο.

—Παρακαλῶ, διαβιβάστε στὸν κύριό ταγματάρχην ὅτι θέλω νὰ τὸν δω. Θάρθω ἐγὼ, σύμφωνα μὲ τοὺς κανονισμοὺς μᾶς. Στις δώδεκα ἐκποῦς, πέστε του.

Ὁ βοηθὸς δὲ μετάνωνε καθόλου, παρ' ὅλα αὐτὰ. Ἐφῆγε βέβαια στενοχωρημένος ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ξένου, ὅμως ἔτοιμος κίνας ν' ἐντυμετοκίσει τίς παρατηρήσεις τοῦ διοικητῆ του. Τὸν βοήθησε μόνον, τοῦ τὰ διηγήθηκε καταλειπῶς καὶ περιεμε.

Ὁ κύριός του παραόχησε, μὰ κράτησε τὰ νεῦρα του μὲ μεγάλη προσοχὴ.

—Ἐίτε, θαοδεῖ στίς δώδεκα: ὠτήρη. Δὲ θέλω δῶ. Θὰ τοῦ πεῖτε πὼς ἐφῆγα δὲν εἶμαι δῶ, πᾶσανα, πέστε του ὅτι θέλετε. (Τὸν παραόχησε ἀγὰ σιγὰ ἢ ὀργῆ). Αὐτὰ μοῦ κάνεις. Θὰ σὲ τιμωρήσω. Ἀντιπαροχὴ στὸ διοικητῆ σου, καταλαβαίνεις: Αὐτὸ ποὺ μοῦζανες θὰ τὸ κληροῦσε.

Καὶ τὸν ἐβόριε, χτυπώντας τὰ χέρια του μὲ λίσσα πάνω στοὺς τραπέζι. Τοῦ νεαροῦ τοῦ φάνηκε κάτω ὑπερβολικῆ αὐτῆ ἢ συμπεριφορὰ (δὲ θυμώνει κανεὶς ἔτσι γιὰ ἐθικά φιλότητα καὶ τέτοια), μὰ δὲν ἐστάλασε τὸ παραμυθῶ.

Ὁ λογαγὸς ἔφτασε στίς δώδεκα. Ὁ βοηθὸς τοῦ εἶπε τὰ σχετικά, δίχως βέβαια νὰ τὸν πείσει.

—Ἀγαπτε μου, ἀρχισε ὁ ἐπισκέπτης, ὁ κύριός σας προσβάλλει ἕναν ἐξιοματικὸ (ξέρω πολὺ καλά πὼς εἶναι μέσα), πρῶμα ποὺ κανεὶς κανονισμὸς δὲ συγχωρεῖ. Ἐναν Ἄγγλο ἐξιοματικῶ. Ἡθὰ ὁ ἴδιος ἐδῶ γιατί οἱ νόμοι τοῦ βρετανικοῦ στρατοῦ λένε πὼς ποτὲ ἕνας κατώτερος δὲ δέχεται ἐπισκέψεις ἐπὶ ἀνωτέρου του. Ὅμως, πέραν τούτου, ἀρεῖται νὰ καταλάβει ὁ προϊστάμενός σας (ἐδῶ

πρόσεξε ὁ βοηθὸς τὴν ἀπέραντη περιφρόνησὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ ληφθοῦν ὀρισμένα μέτρα. Πρῶτα-πρῶτα, ν' ἀποσυρθεῖ ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωριοῦ. Ἐξέτασα τὴ βόμβα. Εἶναι ὀρεκτὴ γιὰ νὰ τὸ καταστρέψει ὁλόκληρο.

— Ἀμφιβάλλω ἂν θὰ δεχτεῖ ὁ διοικητὴς μὲν γὰ κοινοποιήσει τὴν ἰσότηση στοὺς χωρικοὺς, τόλμησε ὁ Γερμανὸς.

— Ὁ ἀναγκαστεῖ. Δὲ θὰ χρειαστεῖ ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράματα.

Κι' ἔφυγε χαμογελαστός, ἐνῶ ὁ ὑπασπιστὴς θέμεινε λίγο πίσω καὶ σύστανε τὰ δέοντα. Κι' αὐτὰ τὰ δέοντα ἦταν νὰ καθόταν φρόνιμος ὁ ταγματάρχης, νὰ συμμορφωνόταν, γιὰ τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι καθόλου ἴστυο.

Τοῦτος δῶ, ὁ ὑπασπιστὴς, ἦταν ὁ πιὸ ἀντιπαθητικὸς. Τὸν ζοίταγε ὁ βοηθὸς καὶ δὲ χόρταινε τὴν ἀηδία του.

— Μοῦ προσενοῦνε φρίκη, κι' ὁ λοχαγὸς, κι' ὁ ὑπασπιστὴς ὅλοι, ἕνας ἕνας χωριστά, τοῦ ὁμολογοῦσε ἀργότερα ὁ Λίτζε.

Τὸ λοχαγὸ ὁλόκληρο τὸ χωριὸ τὸν ἀγαποῦσε καὶ κανεῖς, μὰ κανεῖς δὲ σκέφτηκε ποτὲ ποῖος ἦταν ὁ ὀβλος του ἐκεῖ πέρα, ἔτσι πού τὸ μίσος τοῦ Λίτζε τοῦ φάνηκε στὴν ἀρχὴ τοῦ βοηθοῦ ὀλιγοδιόλου ἀκατανόητο. Τώρα ὅμως πού σκεφτόταν τὰ τοῦ Ἄγγλου, πού ἄρχισε νὰ μαθαίνει τὰ σχετικά τῆς ζωῆς τοῦ προϊστάμενου του, τὰ τῆς γυναίκας του καὶ τῆς δικῆς του περιπέτειας στὸν πόλεμο (νὰ λέγεται βέβαια πὼς ὁ γέρος πρόσεχε, διηγόταν μόνο τ' ἐδιάφορα, χρίζοντας μ' ἐπιμέλεια ὅσα ξέροισεν), τὰ πρᾶγματα πῆραν νὰ φωτίζονται πάλι. Σ' ὅλα αὐτὰ ἔβλεπε πιά ὠραιότατα τὸ ὑπαισιό σκοινί, πού ὄχιονταν ὅπ' τὸ παρελθὸν καὶ δηλητηρίαζε τὸ κάθε τί.

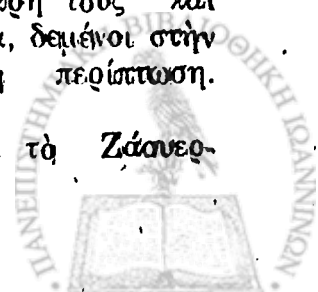
— Ὅστερα, κι' αὐτό, πὼς τὸ βρίσκεις αἰτιό; σινέμισε ὁ ταγματάρχης. Ν' ἀδειάσει, λέει, τὸ χωριό; Νὰ μ' ἀφθεῖ τὸ χωριό; Νομίζεις πὼς τὸν πειράζει ν' ἀνατιναχτοῦνε κάμποσες γερμανικὲς οἰκογένειες; Νὰ πληροφορηθοῦν οἱ κάτοικοι τὸ γεγονός, αὐτὸ θέλει. Τίποτ' ἄλλο.

Ἀλήθεια, δὲν τῷχε καλοσκεφετεῖ. Ἴσως εἶχε δίκιο ὁ προϊστάμενός του. Ὅμως, ὁ πληθυσμὸς ἔπρεπε νὰ φύγει, ὅποια καὶ

ἦταν ἡ διάθεση τοῦ ξένου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὅταν ἀμέσως μετὰ τὸ μισημὲρι ὁ Ἄγγλος διάταξε τοὺς κατοίκους ν' ἀποσυρθοῦν (ἡ ἀνακοίνωση τὰ ἔλεγε ὅλα γιὰ τὴ βόμβα, καταλεπτόως), ὁ Γερμανὸς δὲν ἔφερε ἀντίρρηση καμμιὰ, γιὰ τὸ καταλάβαινε, θάτανε τὸ πιὸ μάταιο ἔργο, τῆς ζωῆς του. Μόνο σκεφτόταν τοὺς χωρικούς, αἰτούς πούχαν ὀρχίσει, ἀπλῶς ν' ἀνησυχοῦν, καὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς λιγότερο ψύχραιμους, πού τριγύριζαν κούλας τοὺς δρόμους, τρελλοὶ ὅπ' τὸν παικτὸ, γυρεύοντας ἐξηγήσεις κι' ἀναστατώνοντας ὁλόκληρο τὸ χωριό. Κι' ἄκουα, δὲν τολμοῦσε νὰ καλοσκεφετεῖ τί θὰ γινόταν ἂν πέρναν εἶδηση στὴν πόλη κι' ἔστελναν ἀνθρώπους οἱ ἐφημερίδες. Θὰ μαθειόταν σίγουρα τὸ κάσο σ' ὅλη τὴ Γερμανία. Ὅμως, τί τὸν ἔνιαζε; Τί δουλειὰ εἶχε κείνος μὲ τὸ ἀμαρτωλὸ παρελθὸν τῆς Γερμανίας, μὲ τὸ Χίτλερ, μ' ὅλη τὴ μπροστὴ καὶ τὴν κατάντια τῆς γενιᾶς του; Τὸ δικό του δράμα ἦταν κλειστό. Ἐκεῖνος, ἡ γυναῖκα του, οἱ παλιὲς καλὲς μέρες πού χάθηκαν. Τί δουλειὰ εἶχε; Αὐτὸ ρωτιόταν ὁ βοηθὸς καὶ τοῦ φαίνονταν τὸ πιὸ περιέργο σημεῖο τῆς ἱστορίας.

Σὲ λίγη ὥρα ὁλόκληρο τὸ Ζάουερλαντ βρίσκονταν στὰ χωράφια, μὲ μπόγους κι' ὅ,τι πρόφτανε καθέναν. Ὁ λοχαγὸς ξανακατέβηκε στὴ δεξαμενὴ μὲ τρεῖς ἄντρες του. Τὸν περιέμενε κεῖ ὁ διοικητὴς. Ὅστερ' ὅπο πολλὰ (ὁ ξένος ἔφερε ἀντιρρήσεις), κανονίστηκε ν' ἀναλάβουν κι' οἱ διὰ τὴ δουλειὰ, ἐχθροὶ μαζί καὶ φίλοι. Ἐτσι, ἄλλη μιὰ φορὰ, τὸ πρῶτο βῆμα τῆς εἰρήνης πραγματοποιήθηκε χωρὶς τὴ θέληση κανενός. Στὴν ἀρχὴ οἱ τρεῖς στρατιῶτες καθάρισαν τριγύρω τὸ βοῦροκο, δίχως ν' ἀγγίξουν τίποτα. Κάμινε μιὰ μικρὴ πλατειοῦλα, ἐννιά ἐπὶ ἐννιά. Στὴ μέση, κυριαρχοῦσε τὸ σιδερικὸ. Γιὰ νὰ γινε αὐτὸ χρειάστηκε καμμιὰ ὥρα, μιὰμισή. Σὲ λίγο θὰ σουροῦπανε. Οἱ δυὸ ἀξιωματικοὶ κάθονταν στὴν ἄκρη τους καὶ σκέφτονταν τὰ ἴδια πράματα, δεμένοι στὴν πιὸ παράξενη μεταπολεμικὴ περίσταση. Ὁ ξένος ρώτησε:

— Πότε βομβαρδίστηκε τὸ Ζάουερλαντ;

Ὁ Γερμανὸς μὲ δυσαρέσκεια, μὲ βάρος ἀσήκωτο τοῦ εἶπε ἀκριβῶς τὴν ἡμερομηνία.

—Δεκατέσσερα χρόνια... μιά ἀσκασιτὴ βόμβα, μιά ἐγγλέζικη... Θαύμασε ὁ ἄλλος. Θιμῶστε τὰ γεγονότα;

—Ἡμῶν στὴν Ἀφρική ἐκεῖνο τὸν καιρὸ. Δὲν ξέρω τίποτα.

Καὶ σὲ λίγο:

—Στὸ μέτωπο τῆς Ἀφρικής, ξαναεἶπε.

Κάθισαν στὴ σιωπὴ τοὺς μοιρωμένους, σὰ νάχαν ἄγρια βριστεῖ. Ὁ Ἄγγλος πλησίασε τὴ βόμβα καὶ ἄγγιξε τὸ ἓνα τῆς πλευρῆ. Ἦτανε σκουριασμένο, φαγωμένο ἀπ' τὰ νερά καὶ τὸ βοῦρκο, φιτωμένο πᾶνκο τοῦ πράσινο χνούδι.

—Σκερτεῖτε ἂν ἐκτραγεῖ... εἶπε. Φοβῶστε;

Κι' ἀμέσως ἄλλαξε κουβέντα. Πῶτησε τὰ τελευταῖα, ἐπιθεώρησε τὰ ἐργαλεῖα, ἔδωσε τὶς ἀπαραίτητες ὁδηγίες στὸ προσωπικό του. Τὰ ἴδια ἔκαμε καὶ ὁ Γερμανός. Ὅλοι γὰρ βρίσκονται στὴ θέση τοὺς γιὰ τὴν περίπτωσι πυρκαγιᾶς.

—Πυρκαγιᾶς; Ὡστε φοβᾶστε...

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ τὸν κατσούφιασε. Στὴν πραγματικότητα καὶ οἱ δύο τοὺς φοβόνταν. Καὶ τότες καὶ ὕστερα, ὅταν ἐφυγαν οἱ στρατιῶτες καὶ ἔμειναν μονάχοι. Οἱ στρατιῶτες, Ἄγγλοι καὶ Γερμανοί, ἐφυγαν ἀπ' τὴ δεξαμενὴ, μακριά. Πῆραν τὰ μέτρα τοὺς, μπῆκαν σ' ἓνα βαθύ ρέμα. Εἶχε σκοτεινιάσει. Οἱ δύο ἀξιωματικοὶ ἀνασηκῶν τὸ μεγάλο ἠλεκτρικὸ φανάρι πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια τοὺς. Ἐγινε μέρα.

—Ν' ἀρχίσουμε, εἶπε ὁ Λίτκε.

Ἡ διαδικασία ἦταν ἀπλῆ: νὰ διαλυθεῖ τὸ κέλυφος, νὰ βρεθεῖ ὁ πυροδοτικὸς μηχανισμὸς, ν' ἀχρηστοποιηθεῖ. Ὅμως, καὶ πολὺ δύσκολα διὰ αὐτά. Ἡ βόμβα φαινόταν γιὰ χροουσαφλεγῆς, λίγο νὰ κουνιόταν κάτι μέσα θὰ προκαλοῦσε τὴν ἐκρηξί. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, μπορεῖ νὰ μὴ συνέβαινε καὶ τίποτα. Κακῶς δὲν ἤξερε. Ὁ λοχαγὸς πῆρε κοντά του τὰ κλειδιά καὶ ἔκαμε νόημα τοῦ Γερμανοῦ.

—Διὸ βήματα πιδ δῶ ἢ πιδ κεῖ, τὸ ἴδιο κάνει, εἶπε.

Ὁ Λίτκε ἦρθε πιδ κοντά.

—Θ' ἀποτύχετε! τοῦ πέταξε κατάμουτρα.

—Τόσο τὸ χειρότερο καὶ γιὰ τοὺς δύο μας, κύριε ταγματάρχα.

Ὁ Ἄγγλος ξεβίδωσε τὰ στεφάνια ποὺ ἐσφιγγαν τὶς τρεῖς ὑπσάλινες φέτες τῆς βόμβας. Ὁ Γερμανὸς τὰ ἔβγαλε σιγὰ σιγὰ. Οἱ φέτες ὅμως δὲν ξεκολλοῦσαν. Πῆραν καὶ οἱ δύο ἀπὸ ἓνα μικρολόστο καὶ ἀρχισαν νὰ καθαρίζουν τὶς χαραμιάδες μὲ προσοχή. Πάλειαν πολλὴ ὥρα. Μιά στιγμὴ σήκωσαν τὰ κεφάλια τοὺς, κοιταχτήρανε, ἔτσι κἀθιδροῖ, χαμένοι μὲς στὸ φόβο τοὺς. Σανιάσκησαν ὁμέσως. Ἀρχισαν νὰ χτυποῦν πεισματικά, ὥσπου ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρη χαραμιάδα καθάρισε. Σὲ λίγο καὶ ἡ τρίτη. Σανιάσαναν. Κοίταξαν τὰ ρολόγια τοὺς, ἦταν ἀργά.

—Νὰ τελειώσουμε ὁπότε, εἶπε ὁ Λίτκε, ξεθεωμένος. Δὲν ἀντέχω ἄλλο.

Ὁ Ἄγγλος, καὶ αὐτὸς δὲν κουνιόταν πιά.

—Ναί, ψυθύρισε. Νὰ τελειώνουμε. Οἱ χαραμιάδες εἶν' ἐντάξει, πρέπει νὰ ὀσπῆσουμε βία. Ἀλλιῶς δὲ γίνεται.

Πῆρε ἓνα μεγαλύτερο λοστό καὶ τὸν στερέωσε. Στάθηκε μιά στιγμὴ γιὰ νὰ κάμει τὸ σταυρὸ του καὶ ἔσφιξε ὅλο τὸ βάρος του πάνω στὸ σίδερο. Τίποτα.

—Ἄδικα θὰ πάμε χαμένοι, μόνηρισε ὁ Γερμανός.

—Πρέπει νὰ γίνεῖ, εἶπε μελαγχολικὰ ὁ ἄλλος.

Ἐβαλαν καὶ οἱ δύο ὅλη τοὺς τὴ δύναμη. Μ' ἓνα φοβερὸ κρότο, πὺν ἐκούσθηκε δύο τρεῖς φορὲς στὸν ἀδειο χῶρο τῆς δεξαμενῆς, ξεκόλλησε καὶ ἔπεσε στὸ τσιμέντο ἢ μιά φέτα. Ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῆς βόμβας κουνήθηκε λίγο πέρα δῶθε. Τραβήχτηκαν πίσω ἀπὸ ἔνστιχτο. Σανιάθηκε κοντά ὁ Ἄγγλος καὶ κοίταξε μὲς ἀπ' τὸ ἄνοιγμα τὰ σπλάγγα τοῦ θεριοῦ. Μερικὰ σῖματα, κάτι ἄλλα ἐξαοτήματα, διὰ σκουριασμένα. Στὸ βάθος εἶδε τὸν πυροδοτικὸ μηχανισμό. Πέρασε τὸ χεῖρ του καὶ ἔπιασε ἀπότοια τὸν πυροδοτητή. Τὸν τραβήξε ἔξω. Ἐβασε, ἔγινε τοῖματα μὲς στὴν τρεμάμενη παλάμη. Ὁ λοχαγὸς τραντάχτηκε ἀπὸ ἓνα δυνατὸ γέλιο (ὁ ἄλλος τᾶχασε, δὲν καταλάβαινε), γελοῦσε νευρι-

κά, παράφορα, σχεδόν ύστερικά. Αυτό κράτησε ένα δύο λεπτά της ώρας. Στο τέλος, μές στα γέλια του, μόλις κατάφερε να ψυθυρίσει:

—Γιὰ σκέψου, φίλε μου! Καλώδια σάπια, πυροκροτητής σάπιος... 'Ακίνδυνα πράματα! Μὰ είναι γελοίο! Τρελλάθηκαμε; Τι πάθαμε; Ήτανε δυνατό; Δεκατέσσερα δλόκληρα χρόνια μές στο νερό;...

Αὐτὰ ἔλεγε ὁ ξένος. Μὰ κι' ὁ Γερμανὸς κατεχόταν ἀπὸ δυνατὴ ἐκπληξη. Χαμογέλασε κι' αὐτός. Γέλασαν τώρα κι' οἱ δύο, εὐτυχημένοι ξαφνικά, ὁ καθένας γιὰ τοὺς λόγους του, ὁ καταχτητὴς θριαμβεύοντας ἐνῶντα τὸν ἐθνικὸ ἐγωϊσμό του κι' ὁ ἄλλος νιώθοντας ἥσυχος, μὲ τὸ φόβο του ἀναπαμένο, σὰ νὰ μὴ θυμόταν καν γιατί φοβήθηκε τόσο πολὺ. Τὰ γέλια σταμάτησαν ἰπτότομα. Καὶ ἡ σιωπὴ, πὺν κρατήθηκε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τόσο ἀπροσδόκητα, εἶχε ἓνα ἰδιαίτερο βᾶρος, σκέψη καὶ ἰσότηλα.

—Εἶμαι εὐχαριστιμένος, εἶπε στὸ τέλος ὁ λοχαγός.

—Δοῦλέψαμε καλὰ, συμπλήρωσε ὁ ἄλλος. Σώσαμε τὸ Ζάουερλαντ. Ναι, ναι, ξέρω τί λέω. Ἡ βόμβα ἦτανε πέρα γὰ πέρα ἀκίνδυνα, ὅμως ἐμεῖς δουλέψαμε καλὰ καὶ τὸ σώσαμε τὸ Ζάουερλαντ.

Τὸν παράσερνε τὸν καιμμένο ἓνα εἶδος μανίας. Ὁμολογουμένως, ἔλεγε ὕστερα πράματα.

—Νὰ μνησούμεε στὸ Βερολίνο, νὰ γράψουμε στὶς ἐφημερίδες, νὰ ποῦμε τίς λεπτομέρειες, νὰ μάθει ὅλη ἡ Γερμανία, ἡ Εὐρώπη, ὁ κόσμος.

Ἄλλος ἐμβρόντητος.

—Μὰ ἐπιτέλους, τί νὰ ποῦμε; Τί νὰ μάθει ὁ κόσμος;

—Ὅτι σώσαμε τὸ Ζάουερλαντ, καιμμένο. Δουλέψαμε καὶ μεῖς γιὰ τὴν εἰρήνη, κάναμε ὅ,τι μπορούσαμε. Μιὰ δλόκληρη βόμβα, ὁ φόβος, τίποτα μπρὸς στὸ καθήκον, ἔ; Τίποτα.

—Ὁ φόβος... θυμήθηκε ὁ ἄλλος καὶ σὰ νὰ τοῦ ἄρσσε κι' αὐτοῦ ἡ σκέψη.

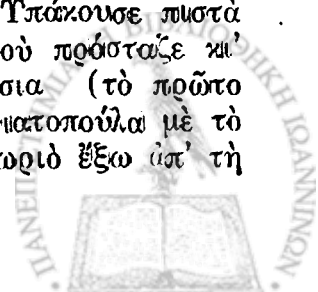
Ὅμως, μόλις πρόφερε ὁ Λίτκε τίς λέξεις καθήκον, εἰρήνη κ.τ.λ. μετάνιωσε, σὰν κάποι νὰ τὸν κράτησε κι' ἄπλωσε ἄδεια τὰ χέρια:

—Ὅχι, μή... εἶπε, παρατώντας τὸ θριαμβικὸ ὕψος ταπεινὸς καὶ λογικὸς ξανά. Τί τρέλλες λέω; Καλύτερα, ἄς τ' ἀφίσοιμε... Πάει, τέλειωσε.. τέλειωσε...

Καὶ στὸν ἑαυτὸ του:

—Ἐφημερίδες, δημοσιότητα, ἀνακοινώσεις... ἀποκαλύψεις γιὰ τὸ παρελθόν... Θέ μου, τρελλάθηκα;

Ἄφισε τοὺς ἐνθουσιασμοὺς ἐγκαίρως, ὅστε ὁ λοχαγὸς πείστηκε, χωρὶς νὰ προσέξει καν τὴν ὀλλαγή. Καὶ τώρα πὺν κι' ἡ ἱστορία τῆς βόμβας εἶχε τελειώσει, μπορούσε νὰ ξετάσει τὰ πράγματα καλύτερα. Τόκαμε, σχεδὸν χωρὶς τὴ θέλησή του, μ' ἓνα περίεργο γλύστομα τῆς μνήμης. Τὶς ἄγριες μέρες τοῦ πολέμου, τὴ μεγάλη δίψα τῶν σιπιταρικοτῶν του κι' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου, τὸ πνίξιμο τῆς ἀντίστασης στὰ χωριά καὶ τίς πόλεις τῆς ματωμένης Εὐρώπης, ὅλα τὰ θυμήθηκε καὶ τὰ βλεπε καθαρά. Ἡ Ἐλενα μένει τώρα στὴν ἄκρη τῆς ἱστορίας. Ήταν ψέματα πὺς αὐτὴ τὸν εἶχε ἐμπνεύσει. Τὴν ἄλλη μέρα ξαναδιάβαζε τὰ γράμματά της (σκάλιζε πὰ μὲ μανία τίς παλιές πληγές), δὲ βρῆκε πουθενὰ τὴ δικαιολογία πὺν γύρευε. Τὰ λόγια τῆς ἦτανε συμβουλές γιὰ ἐθνικὴ περηφάνεια, τιμὴ, γενναιότητα, δόξα πολειμική. Τοῦγραφε βέβαια «Μὲ κάθε μέσο κατὸ στοὺς ἐχθροὺς μας», μὰ τώρα πὺν θυμᾶται ξανά τὴ δράση τῆς, τὸ χαρακτήρα τῆς, τὰ πατριωτικὰ τῆς λόγια στοὺς νέους ξέρει πὺς ἄλλα ἤθελε νὰ πεῖ μ' αὐτὸ ἄλλα τότε συμβούλευε. Στὸ τέλος, ἀνήσυχος, μὲ τρόμο ὀληθινὸ, ὁμολόγησε στὸν ἑαυτὸ του πὺς ψέματα ἔλεγε, πὺς εἶχε καταλάβει τότε πολὺ καλὰ τὰ λόγια τῆς Ἐλενας, πὺς καθόλου δὲν τὰ παρεξηγοῦσε, μὰ τοῦ χροιάζονταν μιὰ δικαιολογία γιὰ νὰ σκεπαστεῖ ὅπ' τὰ μάτια του, νὰ θάψει βαθειὰ μέσα στὴ λησμονιὰ δλόκληρο τὸ βαρὺ παρελθόν μὲ τὰ φονικά καὶ τίς ἀτιμίες. Δὲν τὸν ἔσπρωξε λοιπὸν ποτὲ στὸ ἔγκλημα ἡ γυναῖκα του. Μὰ κι' ἂν τὸν ἔσπρωχνε, τί μ' αὐτό; Δὲν ἦτανε κανένα παιδί, ἄς μὴν ὑπάκουγε. Ὑπάκουσε πιστὰ τὴν ἀπλησθη φύση του πὺν πρόσταζε κι' ἔκαμε πολλὰ. Βίασε κορίτσια (τὸ πρῶτο του ἔγκλημα, κείνη ἡ χωριατοπούλα μὲ τὸ πράσινο φόρεμα, σ' ἓνα χωριὸ ἔξω ἀπ' τὴ

Βαρσοβία πού τῆς γύρευε γιατρό, κάνοντας τὸν ἄρρωστο, κι' ἡ ἄτυχη τὴν πῆγε σπύτι τῆς, τὴ βίασε καὶ τὴν ἄφισε ἀναίσθητη, μὲς στὸ αἷμα τῆς, πάνω στὸ κρεβάτι), κατὰστρεψε περιουσίες, ἐξαφάνισε ἀνθρώπους. Ἡ μεγάλη δόξα, πού λέγαμε. Ὡστε, λοιπόν, ἦταν ἕνα γνήσιο παιδί τῆς Γερμανίας. Ἄν τοῦ γύρευαν ποτὲ τὸ λόγο δύσκολα θὰ μπορούσε νὰ τὸ ἀρνηθεῖ. Οἱ μάρτυρες καὶ τὰ θύματα, ζοῦνε κάπου σ' ὅλο τὸν κόσμο, Καλὰ τάχε καταφέρει νὰ ξεχαστεῖ ὅπ' ὅλους καὶ νὰ ξεχάσει, νὰ τὰ φορτώσει ὅλα στὴ γυναίκα του. Ὅσο για

τούτη τὴν περίπτωση, μὲ τὸ ξαφνικὸ τῆς βόμβας, προαίτιο νὰ τὴν πάθαινε. Χρειάστηκε νὰ προσέξει πολὺ, νὰ παίξει τὸ ρολοῦ του μὲ ἀκριβεία, γιὰ νὰ περάσει τὸ κακὸ καὶ νὰ μὴν καταλάβει τίποτα κανένας. Ὅμως, πρώτη φορά σκέφτονταν τώρα πὼς μπορεῖ καὶ νάχε κάμει λάθος, νάταν ἡ Ἐλενα μιὰ ἀγαθὴ, ἀνίδεη Γερμανίδα σύζυγος, ὅπως ὅλες, καὶ κείνος, τὸ γένημα τῆς τρέλλας, ὁ μέγας ὑπεύθυνος, μαζί μὲ χιλιάδες ἄλλους σ' ὅλη τὴ Γερμανία

ΕΠΕΙΓΟΝ

Ἐξω ὅπ' τὴν πόρτα περιμένει ὁ ἄγγελος.
 Ψυχὴ μου βιάσου. Ὅ,τι κι' ἂν κάνεις
 τῆς νύχτας θὰ διαβεῖς τὸ μονοπάτι.
 Ἐξω ὅπ' τὴν καρδιὰ χτυπᾷ ἡ ἀγάπη.
 Ἀδέρφι,
 μαλάκωσε τὸ βλέμμα νὰ περάσω.
 Σιδερένιες φωνές στὸν οὐρανὸ
 τεντωμένα κορμιὰ στοὺς δρόμους
 κρόταλα, μᾶσκες ὑπὸ κρυφὰ ὄργια
 θάνατος...
 Ἐξω ὅπ' τὴν ἀγάπη στέκεται τὸ χάος.
 Ἀδερφή,
 γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, λίγο νερό...
 Ἀδερφή,
 μιὰ φούχτα χῶμα γιὰ τὸν ἄγγελο,
 γιὰ τὴν ἀγάπη... Γιὰ τὸ χάος...

ΤΑΚΗΣ ΣΩΤΗΡΧΟΣ

ΛΑΦΟΝΤΑΙΝ

Ο ΜΥΛΩΝΑΣ, Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙ Ο ΓΑΪΔΑΡΟΣ

(Βιβλίο 3 Μῦθος Ι)

[Ὁ Μῦθος αὐτός τοῦ Λαφονταῖν παρουσιάζει ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτα-πρῶτα ἐπὶ τὰ πρόσωπα ποὺ τὸν εἰσάγουν. Ἐλαί ὁ Μαλέριμ, ὁ ποιητὴς καὶ νομοθέτης τῆς νέας γαλλικῆς γλώσσας, ἐριστικὸς καὶ παρόχολος, μὰ γνωστικὸς ἄνθρωπος καὶ μεγάλος —κατὰ τὴν κρίσιν τῆς ἐποχῆς του βέβαια— ποιητὴς, καὶ γι' αὐτὸ σεβαστὸς στὴν πολιτεία τῶν Γραμμάτων. Καὶ ἄπεναντί του ὁ Ὀνορά ντε Ραζάν, ὁ μαθητὴς τοῦ πρώτου, μικροειρηνῆς τῆς ὑπαίθρου, ιδιόρρυθμος, ὑψηρομέγας, ἀσουλοίτιπος μὰ γνήσιος ποιητὴς, ποὺ ἀγαπήσε μὲ πάθος τὴ φύσιν, σὲ μὰ ἐποχὴ ποὺ τὰ γράμματα ἄρχισαν νὰ τὴν ἀγνοοῦν, ποὺ μὲ γλυκιὰ μελαγχολία ἔκρινε τὴν ῥοὴ τῆς ζωῆς καὶ τὸ θάνατο, καὶ ποὺ φαίνεται συγνὰ τελείως μοντέρνος μὲ τὴν δραματικὴ πικρότητα τῶν εἰκόνων του.

Ἦστερα, στὸν πρόλογο, ἀπὸ τὴν συζήτηση τῶν δύο ποιητῶν, φαίνεται πόσο εἰδυλιακὴ, πόσο μακάρια ἦταν ἡ ἐποχὴ. Τὸ κοινωνικὸ θέμα τῆς σταδιοδρομίας τοῦ νέου, τὸ τόσο νευραλγικὸ στὴν ἐποχὴ μας, γιὰ τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης —τοὺς εὐγενεῖς ἐννοεῖται— δὲν παρουσιάζε μονάχα παρὰ τὴν ἀμηχανία τῆς ἐκλογῆς. Νὰ δοθῆς στὴν καλλιέργεια τῶν κτημάτων σου, στὸ Στρασὸ, στὴν ὑπηρεσία τοῦ Βασιλιά ἢ νὰ γίνῃς οἰκογενειάρχης, καὶ νὰ ζήσης ἦσιγα μὲ τὰ εἰσοδήματά σου; Αὐτὰ ἦταν τὰ ἐρωτήματα, ποὺ σ' αὐτὰ ὁ Μαλέριμ ἀπαντᾷ μὲ τὸν μῦθο. Ὁ μῦθος ὁ ἴδιος εἶναι ἓνα ὀριστοῦρημα ἀρήγησης, ἀπλότητος, θυμοσοφίας, μὰ καὶ ψυχολογικῆς ἐμβάθισης. Ἡ καταγλωσσιὰ, τὸ πολιτισμένον ἕτοιματάστατο τοῦ homo homini lupus ὁ τύραννος τῆς καλλιεργημένης κοινωνίας, δίνεται μὲ ὄλη ἐκείνη τὴ δύναμιν, ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς δραματικὴ ἀφέλεια τοῦ παλαιοῦ μυθογράφου].

Ἄπ' τοὺς παλινοὺς οἱ Τέχνες ἅλες ἔχουνε βροθῆ
ἔτσι μᾶς ἔχει ἡ Ἐλλάδα τὸν Ἀπόλογο χαρίσει.
Ἡ περιορῆ τοῦ ὄσο καὶὰ νι' ἂν θεοισιῆ,
παλιὸ καδένας καὶ ἐκεῖ θὰ βροῆ ν' ἀποθεοῖση.
Κοῦθει γωνιὲς ἀτόμερες τῆς φαντασίας ἡ γῶρα.
Πάντα ὁ ποιητὴς θὲ νᾶβροη ἐκεῖ ἀπάτητες φωλιές.
Καὶ γι' αὐτὸ θὲ νὰ σᾶς πῶ, ποὺ ὠραῖα ταιριάζει ἰώρα:
Τῶπε ὁ Μαλέριμ εἰς τὸν Ραζάν, σὶς μέρες τὲς παλῆς.
Αὐτοί, τοῦ Ὀράτιου τὰ παιδιά, τῆς Μούσας τοῦ ἡ ἐλπίδα,
βίαστοι τοῦ Φοίβου, καὶ δικοὶ μας ἄφραστοι δασκάλιοι,
βροθῆσαν κάποιε μαζί καί, ἀγάλι-ἀγάλι,
ὁ ἕνας σὶδὸν ἄλλο λέγανε καὶ σκέψη καὶ φροντίδα.
Κι' εἶπε ὁ Ραζάν εἰς τὸν Μαλέριμ: «Γιὰ πέσιτε ἰώρα ἐσεῖς,
ποὺ ξέρετε ἰσο καὶὰ τοῦ κόσμου αὐτοῦ τὰ πράματα,
ποὺ ἔχετε ἀνέθει ὄλη σχεδὸν τὴ σκάλα τῆς ζωῆς,
καὶ πείρα ἀέρνετε σορῆ, μέσ' σὶὰ βαθειὰ γεράματα,
τὶ δοξομὸ νὰ τραθήξω πιά; καιρὸς νὰ τὸ σκεφτῶ.
Τὸ σπῆτι μου τὸ ξέρετε· τὸ τί ἔχω, τὶ μοῦ ἀρέσει.

Στήν έξοχή νά πάω γιά πάντα νά κλεισιῶ;
 Νά πάρω ἀξίωμα σιὸ σιρατὸ ἢ στήν Αὐλή μιὰ θέση;
 Σ' αὐτὸν τὸν κόσμο ὑφαίνονται οἱ πίκρες μὲ τίς χάρες.
 Γλύκες ἔχει κι' ὁ πόλεμος· ἡ ἀγάπη ἔχει λαχτάρες
 Τὸ τί μου πρόπει τῶχω βροῆ· μὰ ἔχω νὰ εὐχαριστήσω
 τοὺς συγγενεῖς μου, τὴν Αὐλή, τὸν κόσμο, τὸν καθένα».
 «Ὅλους μαζί, λέει ὁ Μαλέριπ! ἀκοῦτε πρώτα ἐμένα
 μὲ κάποιο μῦθο παλαιῖκό θε νὰ Σᾶς ἀπαντήσω.

Διάβασα ὅτι ἓνας Μυλωνᾶς κι' ὁ γιὸς του, οἱ δύο τους,
 γέροντας ὁ ἓνας, παιδί τὸ ἄλλο, μὰ ὄχι καὶ μικρό,
 σιὰ δεκαπέντε, ἂν ἔχω ἐγὼ καλὸ θυμητικό,
 στήν ἀγορὰ γιά πούλημα παίρναν τὸ γαῖδαρό τους.
 Γιά νάσαι καλοπούλημα καὶ φρέσκο τὸ γουμάρι,
 σοῦ τὸν κομμάσανε καλὰ ἀπ' τὰ πόδια, τὸν ἀρίφη,
 παιέρας ἕσιερα καὶ γιὸς τὸν κοιθαλοῦν σὰ νύφη
 χαμένοι ἀνδροῶποι, ἀγρόμαυτοι, χοιροκόπο ζευγάρι.
 Ὅποιος τοὺς πρωταγίζουσε, γελάει μὲ τὴν καρδιά του.
 «Σὰν τί ἀνοσιῆς σκαρῶνονε, αὐτοὶ οἱ ζουροὶ ἐκεῖ κάτου;
 Τὸ πιὸ γαῖδούρι ἀπὸ τοὺς τρεῖς, δὲν εἶν' ὅποιος γκαρίζει.
 Σιὰ λόγια τοῦτα ὁ Μυλωνᾶς τὸ λάθος του γνωρίζει,
 σοῦ σιένει ὁρθὸ τὸ γιῆμα του, γιά δρόμο τὸ κεντάει.
 Κι' αὐτό, πὸν νὰ τὸ κοιθαλοῦν τοῦ ἄρεσε πιὸ πολὺ,
 παραπονιέται· ὁ Μυλωνᾶς κάνει τὸ κοφὸ αὐτί,
 βάνει καθάλα τὸ παιδί, κι' ἀπόκοντα ἀκλουθάει.
 Περονᾶνε τρεῖς προματενιές, κουνῶνας τὸ κεφάλι
 κι' ὁ προσειὸς τῆς σνιτροφιᾶς, λέει μὲ φωνὴ βαρειά:
 «πέζεφε, ἐσὸν καλόπαιδο! Τί πράματα εἶν' αὐτιά;
 σιὰ πόδια σέρνεις πίσω σου τὸν γέρον ἀπρομαῖλλη;
 Σιὰ πόδια πρόπει νᾶσαι ἐοῦ, κι' ὁ γέρος σιὸ σαμάρι».
 «Ἀρχόντοι μου, εἶπε ὁ Μυλωνᾶς, θε νὰ σᾶς γίνῃ ἡ χάρη».
 Κι' εἶσι πεζὸς πηγαίνει ὁ γιὸς, κι' ὁ γέρος καθισμένος.
 Μά, νὰ τρεῖς κόρες πὸν περοῦν, κι' ἡ μιὰ τοὺς λέει: «τροπή!
 νὰ σέρνεται κουνιαίνοντας τὸ δόλιο τὸ παιδί,
 κι' ὁ χάχας τοῦτος, γούμενος ἀτόφρος, θρονιασμένος
 σὰν τὸ μωσχάρι νάπερονᾶ καὶ λέει πὼς ἔχει γνώση».
 «Ἐνα μωσχάρι δὲν μπορεῖ τὰ χρόνια μου νὰ σκώση,
 κοπέλλα μου, καί, τῶρα πιά, δίνε του, λέει ὁ γέρος».
 Μά, ἕσιερα ἀπὸ πειράγματα πολλὰ ἀπὸ κάθε μέρος,
 νοιώθει τὸ λάθος του, καὶ πισοκάπουλα, κοντά του,
 σιήγει τὸν γιό. Μά, νάσον, κάποια σνιτροφιᾶ, πιὸ κάτου,
 ξουπλιάζει πάλι, κι' ἓνας λέει: «εἰτούτοι εἶναι ζουροὶ!
 Πάει ὁ κὺρ Μέντιος, ψόφησε ἀπ' τὸ ξύλο τὸ πολὺ.
 Εἶδες πὼς σοῦ φοριῶσανε τὸν ἔρημο γαῖδαρό τους;
 Δὲν τοὺς ραγίζεται ἡ καρδιά γιά τὸ φτωχὸ τὸ ζῶ τους;
 Σίγουρα γιά τὴν ἀγορὰ θὰ μεῖνῃ τὸ τουμάρι».
 «Ἐ! μὰ τὸ ναί, εἶπε ὁ Μυλωνᾶς, τρελλὸς ὅποιος θελήσῃ
 τὸν ξένο καὶ τὸν γείτονα μαζί νὰ φχαριστήσῃ.
 Ἄς εἶναι, ἄς δοκιμάσομε καὶ τ' ἄλλο τὸ τρουπάρι».
 Ἔτσι πεζεύονε κι' οἱ δύο, καὶ πάντε ποδαράτοι.

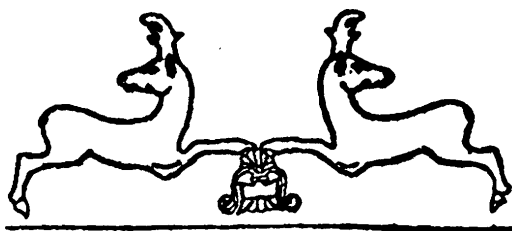

Καὶ ἔμπρὸς πηγαίνει ὁ γαῖδαρος περήφανος σὰν ἄτι.
 Κάποιος τοὺς βλέπει κι' ἀπορεῖ: «γιατὶ ἰδὲς καινούργιο τρόπο!
 τίς εὐκόλλες ὁ γαῖδαρος, κι' ὁ Μυλωνᾶς τὸν κόπο.
 Ποιὸς πρέπει νὰ παιδεύεται: ὁ ἄνθρωπος ἢ τὸ ζῶ;
 Στὴ γιάλα δὲν τὸν βάζετε, ζευγάρι ἄσους χαζό;
 Χαλαῖτε τὰ παπούτσια σας, μὴν κουρασιῆ τὸ ἀρκούδι;
 Ὁ Νίκος, εἰς τὴν Γιάννα του σὰν κίναγε νὰ πάη(*),
 πάντα καβάλλα ἐπύργαινε· τὸ λέει καὶ τὸ τραγούδι.
 Ὁραῖο τρισέτο γαϊδουριῶν! Κι' ὁ γέρος ἀπαντάει:
 «Εἶμαι γαϊδούρι ἀληθινά. Τὸ λέω, τ' ὁμολογῶ.
 Μὰ ἀπόδω κι' ἴσως αἶς με ποῦν εἴτε ἔξυπνο ἢ κοντό,
 εἴτε μὲ πιάση ἢ γλώσσα τους, εἴτε μὲ ἀρίσει πάλι,
 δὲν κάνω πάντα ὅ,τι μοῦ κένη τὸ ἔργο τὸ κεφάλι».

Ὅσο γιὰ Σᾶς, ἀκολουθήσιτε, ἂν θέλετε, τὸν Ἄρη,
 τὸν Ἐρωτα ἢ τὸν Βασιλιᾶ. Κάμειτε χίλιους τρόπους.
 Κλεισιῆτε μέσ' στὴν ἐξοχὴ μακρὰ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους·
 φοριῶσιε σὶδὸ κεφάλι σας τῆς ἐξουσίας τὰ βάρη:
 πάρτε γυναῖκα, ἄξιωμα, Μονή, ὅ,τι ἄλλο ἀκόμα:
 δὲν κλείνειτε τῆς Ἀθανιάς τὸ ἀμπούκωτο τὸ σίδμα.

Ἀπόδοση ΑΡΣ. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

(*) Ἀναφέρεται σ' ἓνα τραγούδι σατυρικό τῆς ἐποχῆς:
 Ἄμπτιο, Γιάννα, θηλικὸ σπραβό!
 Ἄφου ἔπαψες νὰ με ἀγαπᾶς,
 καὶ θέλεις νὰ με ἀρίσης,
 καβάλλα στὸ γαϊδούρι μου στὸν θάνατο τραβῶ.
 Νικόλα, στὸ καλὸ νὰ πᾶς,
 καὶ κοίτα μὴ γυρίσης.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΠ' ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ*

ΒΙΒΛΙΟ ΠΡΩΤΟ

Μετάφραση - Σχόλια: Γ. ΒΑΡΛΑΜΙΤΗ

XXXI

“Όταν διαλύθηκε αυτή ή συνέλευση, οί ίδιοι προύχοντες τῶν πολιτικῶν πού βρισκόταν πρὶν κοντὰ σιὸν Καίσαρα, ἐπέστρεψαν πάλι κοντὰ του καὶ ζήτησαν νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ συζητήσουν μαζί του [οὐ κρινόμενος μέρος] γιὰ τὴ σωτηρία τους καὶ τὴ σωτηρία ὄλων. “Όταν πένεζαν αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ἔπεσαν ὄλοι μὲ κλάματα σιὰ πόδια τοῦ Καίσαρος (καὶ ἔλεξαν) ὅτι ὄσο κόβονται καὶ ἀγωνιοῦν νὰ πετύχουν ἀπὸ μέρους του ἔκείνα πὸν ἐπιθυμοῦν, ἄλλο τόσο καὶ γιὰ νὰ μὴ ἔρθουν σιὴ δημοσιότητα ὄσα ἔχουν ἐκθέσει γιατί ἂν τυχὸν γινῶταν γνωσιὰ, καταλάβαιναν ὅτι θὰ σφραγισθῶν σιὰ χειρότερα βασανιστήρια. Πῆρε γιὰ λογαριασμό τους τὸ λόγο ὁ Αἰδωνος Ντιβικιακὸς καὶ εἶπε ὅτι δύο εἶναι οἱ φαυλότητες τῆς Γαλλίας· τῆς μιᾶς δὲ ἀπ' αὐτὲς τὴν ἡγεμονία τὴν κατέχουν οἱ Αἰδωνοί, τῆς δὲ ἄλλης οἱ Ἀβερροί. “Ότι δὲ αὐτοὶ ἀγοῦ ἐπὶ πολλὰ χρόνια πολεμοῦσαν σκληρὰ γιὰ τὴν ἐξουσία, σινέβη ὄσπερ οἱ Ἀβερροὶ καὶ οἱ Σηκονανοὶ νὰ καλέσουν τοὺς Γερμανοὺς ὄς μοιθοφόρους σιὴν ἀρχή, εἶπε, πέρασαν τὸ Ρῆνο δεκαπέντε χιλιάδες ἀπ' αὐτοὺς· ἐπειδὴ (ὄμως) οἱ ἄγριοι καὶ βάροβαροι αὐτοὶ ἄνθρωποι μαγεύτηκαν ἀπ' τὴ γῆ, τὸν τόπο ζωῆς καὶ τὰ πλούτη τῶν Γάλλων, πέρασαν περισσότεροί (το ποτάμι). “Ότι οἱ Αἰδωνοὶ καὶ οἱ ἔποτελεῖς των συγκρούσθηκαν μ' αὐτοὺς πολλὰς φορές· νικηθήκαν ὄμως καὶ ἔπαθαν μεγάλη σινιφορά, ἔχασαν δὲ ὄλη τὴν τάξη τῶν ἐργαστῶν,

ὄλη τὴ γερονσία καὶ ὄλο τὸ ἱππικό. Αὐτοὶ δὲ πὸν πρὶν χάρις σιὴν προσωπική τους ἀντοξία, τοὺς δεσμοὺς καὶ τὴ φιλία τῶν Ρωμαίων (ἀπέναντί των), εἶχαν μεγάλη δύναμη σιὴ Γαλλία, ἀπ' αὐτὲς τὲς συγκρούσεις καὶ τὲς σινιφορὰς εἶπε ὅτι σινιτριφτηκαν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ δώσουν ὄμηρους σιὸς Σηκονανὸς καὶ νὰ δεσμεύσουν μὲ ὄροχο τὴν πολιτεία τους πὸς δὲν θὰ ζητήσουν νὰ πάρουν πίσω τοὺς ὄμηρους, ὄντε θὰ ἐκλιπαρήσουν βοήθεια ἀπ' τοὺς Ρωμαίους, ὄντε ἀκόμη θὰ ἀρνηθοῦν νὰ βρισκονται κάτω ἀπ' τὴ σινεσχῆ κυριαρχία τους καὶ τὲς προστάγες τους. “Ότι μονάχα αὐτὸς ἀπ' ὄλη τὴν πολιτεία τῶν Αἰδοίων εἶναι πὸν δὲν ἐγινε μορσιτὸ νὰ τὸν καταφέρουν νὰ δώσῃ ὄροχο καὶ νὰ παραδώσῃ τὰ παιδιὰ του γιὰ ὄμηρους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, εἶπε, δροπέτεισε ἀπ' τὴν πολιτεία του καὶ πῆρε σιὴ Ρώμη κοντὰ σιὴ γερονσία γιὰ νὰ ζητήσῃ βοήθεια, γιατί μονάχα αὐτὸς δὲν δεσμεύεται ὄντε μὲ ὄροχο ὄντε μὲ ὄμηρους. “Όμως ἡ τύχη τῶν νικητῶν Σηκονανῶν ἐπῆρξε χειρότερη ἀπ' τὴν τύχη τῶν νικημένων Αἰδοίων, γιατί ὁ Ἀριόβιστος ὁ βασιλεὺς τῶν Γερμανῶν ἐγκατασιτάθηκε σιὴ χώρα τους καὶ πῆρε τὸ ἔνα τρίτο ἀπ' τὰ χωράφια τῶν Σηκονανῶν πὸν εἶναι τὰ καλύτερα ὄλης τῆς Γαλλίας, τὴν ὄρα δὲ προστάζει τοὺς Σηκονανὸς νὰ ἀποχωρήσουν κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο ἔνα τρίτο, γιατί πρὶν λίγους μῆρες τοῦ ἤσαν εἴκοσι τέσσερες χιλιάδες Ἀροῦδες, γιὰ τοὺς ὄποῖους ἐτοιμάζει τόπο γιὰ ἐγκατάσταση. Σὲ λίγα χρόνια, εἶπε, θὰ διωχτοῦν ὄλοι ἀπ' τὴ χώρα τῆς Γαλλίας καὶ ὄλοι οἱ

(*) Συνόχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου σελ. 96'

Γερμανοὶ θὰ περάσουν τὸ Ρῆνο· γιατί δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συγκριθοῦν τὰ χωράφια τῶν Γάλλων μὲ τὰ χωράφια τῶν Γερμανῶν, οὔτε ὁ τρόπος ζωῆς τῶν μὲ τὸν τρόπο ζωῆς ἐκείνων (τῶν Γερμανῶν). "Οὐκ ὁ Ἀριόβιοτος, ἀπ' τὴ στιγμὴ πού νίκησε τὴ στρατιωτικὴς δυνάμεις τῶν Γάλλων στὴ μάχη πού ἔγινε στὴν Ἀνταμαγκετοιμπρίγκη, κυβερνάει μὲ ἀλαζονεία καὶ σκληρότητα, ἀπαιτεῖ ἀπὸ κάθε εὐγενῆ τὰ παιδιά του γιὰ οὐμίρους καὶ ἐπιβάλλει σ' αὐτοὺς ὅλες τὴς ποινὲς καὶ τὰ βασανιστήρια, ἂν τυχὸν κάτι δὲν γίνῃ κατόπιν ὑποδείξεώς του ἢ μὲ τὴ θέλησή του. "Οὐκ εἶναι ἄνθρωπος βάροβαρος, ὀργίλος καὶ ἀλόγιος, καὶ δὲν μποροῦν περισσότερο νὰ ὑποφέρουν τὴν κυριαρχία του. Ἐάν δὲ ὁ Καῖσαρ καὶ οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἔχουν νὰ τοὺς παράσχουν κάποια βοήθεια, ὅλοι οἱ Γάλλοι, εἶπε, θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ κάμουν τὸ ἴδιο πού ἔκαμαν οἱ Ἑλβετοί, νὰ ἐγκαταλείψουν δηλαδὴ τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ ἀναζητήσουν ἄλλο μέρος γιὰ κατοικίαις καὶ ἐγκατάσταση, καὶ νὰ δοκιμάσουν τὴν τύχη τους ὅποιαδῆποτε καὶ ἂν εἶναι. Αὐτὰ (δὲ) ἂν τυχὸν ἀγγελιοῦν στὸν Ἀριόβιοτο, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, εἶπε, ὅτι θὰ τιμωρήσῃ σκληρότατα ὅλους τοὺς οὐμίρους πού ἔχει στὴ διάθεσή του. Ὁ Καῖσαρ (συνέχισε) μπορεῖ εἴτε χάρις σιὸ προσωπικὸ του κῆρος εἴτε χάρις στὴ πρόσοφατὴ νίκη τοῦ στρατοῦ του, εἴτε ἀκόμη χάρις σιὸ ὄνομα τῶν Ρωμαίων, νὰ ἐμποδίσῃ τὸ πέρασμα μεγαλυτέρων μέρους Γερμανῶν ἀπ' τὸ Ρῆνο, καὶ νὰ προστατεύσῃ τὴ Γαλλία ἀπ' τὴς ἀδικίας τοῦ Ἀριόβιοτου.

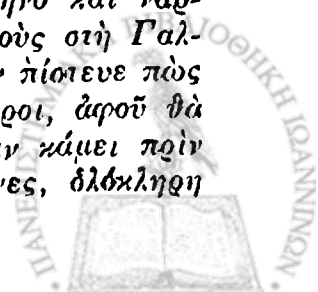
XXXII

Μόλις ὁ Νιθικιακὸς εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ὅσοι βρισκόταν ἐκεῖ ἤρχισαν μὲ πολὺ κλάμα νὰ ζητοῦν βοήθεια ἀπ' τὸν Καῖσαρα. Παρατήρησε (ὅμως) ὁ Καῖσαρ ὅτι μονάχα ἀπὸ ὅλους οἱ Σηκουανοὶ δὲν ἔκαμαν τίποτε ἀπ' ὅσα ἔκαμαν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ ὅτι θλιμμένοι καὶ μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι κνιτοῦσαν τὴ γῆ. Ἀπόρησε ποιά εἶναι ἡ αἰτία αὐτοῦ τοῦ πράγματος καὶ ρώτησε τοὺς ἴδιους. Οἱ Σηκουανοὶ (ὅμως) δὲν ἔδιναν καμμιά ἀπάντηση ἀλλὰ

ἔμεναν σιωπηλοὶ μέσα στὴν ἴδια θλίψη. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ρώτησε καὶ ἐπατάληψεν καὶ δὲ μπόρεσε νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ καμμιά ἀπολύτως λέξη, ἀπήτησε ὁ ἴδιος ὁ Νιθικιακὸς ὁ Αἰδουος, καὶ εἶπε διὰ γι' αὐτὸ ἢ τὴν τύχη τῶν Σηκουανῶν εἶναι περισσότερο ἀθλία καὶ ἀνυπόφορη ἀπ' τὴν τύχη τῶν ὑπολοίπων, ἐπειδὴ μονάχα αὐτοὶ δὲν τόλμοῦν νὰ παραπονεθοῦν οὔτε κρυφὰ τοῦλάχιστο, οὔτε νὰ ἐκλιπαρήσουν βοήθεια, τρέμουν δὲ τὴ θηριωδία τοῦ Ἀριόβιοτου ἀκόμα καὶ διὰν ἀπονοιάζῃ, οὐμπως νὰ εἶναι παρῶν ἀκόμη γιατί σιὸς ἄλλους διότιαν τοῦλάχιστο ἢ δυνατότητα νὰ φύγουν, οἱ Σηκουανοὶ ὅμως πού εἶχαν δεχτῆ τὸν Ἀριόβιοτο στὴ χώρα τους, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑποφέρουν ὅλα τὰ βασανιστήρια.

XXXIII

Μόλις ὁ Καῖσαρ ἔμαθε αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐμψύχωσε μὲ λόγια τοὺς Γάλλους, τοὺς ὑποσχέθηκε πὺς θὰ φρονίσῃ γι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καὶ πὺς ἔχει μεγάλες ἐλπίδες ὅτι ὁ Ἀριόβιοτος ἐξ αἰτίας τῶν εὐεργεσιῶν του ἀπέναντί του καὶ τοῦ κῆρους του, θὰ πειοθῆ καὶ θὰ βάλῃ τέλος σιὸς ἀδικίας του. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια διέλυσε τὴ συνέλευση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παραπάνω καὶ ἄλλα πολλὰ παρακινούσαν τὸν Καῖσαρα νὰ νομίσῃ ὅτι πρέπει νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση: πρῶτον γιατί ἔβλεπε τοὺς Αἰδουοὺς, πού ἢ σύγκλητος πολλὰς φορὰς τοὺς εἶχε χαρακτηρίσει ἀδελφούς καὶ ὅμαιμους, νὰ βρισκῶνται κάτω ἀπ' τὴ δουλεία καὶ τὴν κυριαρχία τῶν Γερμανῶν, καὶ γιατί γνώριζε ὅτι ὅμοιοι αὐτῶν βρισκόταν στὴ διάθεση τοῦ Ἀριόβιοτου καὶ τῶν Σηκουανῶν, πρᾶγμα πού μέσα στὴν ἴση ἰσχὺ τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ τοῦ φαινόταν προβληματικώτατο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο καὶ γιὰ τὴ Ρωμαϊκὴ πολιτεία. Θεωροῦσε δὲ ἐπικίνδυνο γιὰ τὸ Ρωμαϊκὸ λαὸ νὰ ἀποκτοῦν οἱ Γερμανοὶ λίγο—λίγο τὴ συνήθεια νὰ διαβαίνουν τὸ Ρῆνο καὶ νὰ ῥοχεται μεγάλο μέρος ἀπ' αὐτοὺς στὴ Γαλλία. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά δὲν πίστευε πὺς ἄνθρωποι ἄγριοι καὶ βάροβαροι, ἀφοῦ θὰ εἶχαν καταλάβῃ, ὅπως εἶχαν κάμει πρὶν οἱ Κίμβροι καὶ οἱ Τεύτονες, ὀλόκληρη

τῆ Γαλλία, θὰ ἀπέφηναν νὰ εἰσβάλλουν στὴ Ρωμαϊκὴ ἐπικράτεια τῆς Γαλλίας, κι' ἀπὸ ἐκεῖ νὰ σπεύσουν γιὰ τὴν Ἰταλία, ἀφοῦ μάλιστα τοὺς Σηκουανούς τοὺς χωρίζε ἀπ' τὴ δική μας ἐπικράτεια μόνον ὁ Ροδανὸς ποταμὸς. Σχημάτισε (λοιπὸν) τὴ γνώμη ὅτι ἔπρεπε νὰ καταπιστῆ ὅσο γίνεται πρὸ γρήγορα μ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ ἴδιος ἐξ ἄλλου ὁ Ἀριόβιστος εἶχε ἀποκτήσει τέτοια ἔπαρση καὶ ἀνθάδεια ὥστε ὁ Καῖσαρ νὰ νομίζῃ ὅτι δὲν πρόκειται πλέον νὰ τὸν ἀνεχθῆ.

XXXIY

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο θεώρησε καλὸ νὰ στείλῃ πρέσβεις στὸν Ἀριόβιστο γιὰ νὰ ζητήσουν ἀπ' αὐτὸν νὰ ὑποδείξῃ μιὰ τοποθεσίαν ἀνάμεσά τους γιὰ συζήτηση (καὶ νὰ τοῦ ποῦν) ὅτι ὁ Καῖσαρ θέλει νὰ διαπραγματευτῆ μαζί του γιὰ ὑποθέσεις τῆς πολιτείας καὶ γιὰ σοβαρώτατα ζητήματα πὸν ἄφοροῦσαν καὶ τοὺς δύο. Σ' αὐτὴ τὴν πρεσβείαν τοῦ Καίσαρος ὁ Ἀριόβιστος ἀπήγγειλε ὅτι ἂν ὁ ἴδιος εἶχε κάποια ἀνάγκη τὸν Καῖσαρα θὰ πῆγαινε κοντὰ του· ἂν ὅμως ἐκεῖνος τὸν θέλῃ κάτω, ἐκεῖνος πρόκειται νὰ ἔσθῃ σ' αὐτόν. (Προσέθεσε.) ἀκόμη πὸς οὔτε τολμοῦσε χωρὶς στρατὸ νὰ πάῃ σὲ κείνη τὴν περιοχὴ τῆς Γαλλίας πὸν κατεῖχε ὁ Καῖσαρ, οὔτε μποροῦσε χωρὶς πολλὰ μεταφορικὰ μέσα καὶ μεγάλη προσπάθεια νὰ συγκεντρώσῃ σὲ ἓνα μέρος τὸ στρατεύμα. ("Ἐλεγε) δὲ ὅτι τοῦ φαινόταν περίεργον τὴ δουλειὰ εἶχε ὁ Καῖσαρ καὶ γενικῶς οἱ Ρωμαῖοι στὴ Γαλλία του, πὸν τὴν εἶχε κερτιεύσει μὲ πόλεμον.

XXXV

"Ὅταν αὐτὲς οἱ ἀπαρτήσεις τοῦ Ἀριόβιστου διαβιβάστηκαν στὸν Καῖσαρα, ὁ Καῖσαρ τοῦσπειλε ξανά πρέσβεις μὲ τὶς παρακάτω παραγγελίες: ἐπειδὴ ἂν καὶ εὐεργετήθηκε τόσο πολὺ ἀπ' τοὺς Ρωμαίους καὶ τὸν ἴδιο, δεδομένου ὅτι στὸν καιρὸ τῆς ὑπατείας του ὀνομάσθηκε ἀπ' τὴ Σύγκλητον βασιλεὺς καὶ φίλος, (ἐν τούτοις) ἀνταποδίδει ἔτσι τὴν εὐεργεσίαν καὶ τὸν ἴδιο καὶ στὸ Ρωμαϊκὸ λαὸν, ὥστε ν' ἀρνηθῆ ἂν καὶ προσκλήθηκε νὰ ἔσθῃ γιὰ συζήτηση, κι' οὔτε νομίζει ὑποχρέωσὴ του νὰ συνομιλήσῃ καὶ νὰ ἐξετάσῃ

μαζί του ζητήματα κοινῶν ἐνδιαφερόντων, οἱ ἀπαρτήσεις, εἶπε, πὸν ἔχει ἀπὸ μέρος του εἶναι οἱ παρακάτω: πρῶτον, νὰ μὴ διαβιβάσῃ καθόλου πρὸς πλήρη ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ Ρῆνον στὴ Γαλλία. Κατόπιν νὰ ἐπιστρέψῃ ὅσους κρατεῖ δειήρους του ἀπ' τοὺς Αἰδούους καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ σιούς Σηκουανούς ὥστε αὐτοὶ νὰ δυνηθοῦν μὲ τὴ συγκατάθεσίν του νὰ ἐπιστρέψουν ὅσους καὶ ἐκεῖνοι κρατοῦσαν δειήρους (ἀκόμη) νὰ μὴ προκαλῆ μὲ τὶς ἀδικίες του τοὺς Αἰδούους μήτε νὰ φέρῃ πόλεμον ἐναντίον αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων των. Ἐάν, εἶπε, συμμορφώνονταν μὲ αὐτά, καὶ ὁ ἴδιος καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς λαὸς θὰ δέχεται συνεχῶς εὐνοϊκὰ καὶ φιλικὰ ἀπέναντί του· ἂν τυχὸν ὅμως αὐτὴ του ἢ ἀπαίτησις δὲν ἰκανοποιεῖτο, ἐπειδὴ, εἶπε, ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Μ. Μεσοῦλλα καὶ τοῦ Μ. Πίσωνος ἢ σύγκλητος εἶχε ὀρίσει μὲ ἀπόφασίν της, ὁποιοσδήποτε ἔπαιρνε τὴ διοίκηση τῆς Γαλλικῆς ἐπαρχίας, νὰ ὑπερασπίζεται τοὺς Αἰδούους καὶ τοὺς ἄλλους συμμάχους τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, ὅσο μποροῦσε νὰ τὸ κάμῃ ἐντὸς τῶν συμφερόντων τῆς (Ρωμαϊκῆς) πολιτείας. δὲν θὰ παραβλέψῃ τὶς ἀδικίες ἐναντίον τῶν Αἰδούων.

XXXVI

Σ' αὐτὰ ὁ Ἀριόβιστος ἀπήγγειλε ὅτι τὸ δίκαιο τοῦ πολέμου εἶναι οἱ νικηταὶ νὰ κυβερνοῦν τοὺς νικημένους μὲ τὸν τρόπο πὸν αὐτοὶ θέλουν: ἔτσι καὶ ὁ Ρωμαϊκὸς λαὸς, εἶπε, συνηθίζει νὰ κυβερνᾷ τοὺς νικημένους ὅχι σύμφωνα μὲ τὶς διαταγὰς ἄλλου ἀλλὰ ὅπως αὐτὸς νομίζει. Ἀφοῦ (λοιπὸν) αὐτὸς δὲν καθώριζε στὸ Ρωμαϊκὸ λαὸν κατὰ ποῖον τρόπο θὰ κάμῃ χρῆσιν τῶν δικαιοδοσιῶν του, δὲν ἦταν ὀρθὸν οὔτε ὁ ἴδιος νὰ ἐμποδίζεται ἀπ' τὸ Ρωμαϊκὸ λαὸν σὶὰ δίκαιά του· ὅτι δὲ οἱ Αἰδουοὶ ἐφόσον δοκίμασαν τὴν τύχην τοῦ πολέμου, ἤρθαν σὲ ἐροπλὴ σύγκρουσιν μαζί του καὶ νικηθῆκαν, εἶναι (πρὸς) φόρον ὑποτελεῖς σ' αὐτόν καὶ ὅτι ὁ Καῖσαρ κάμνει μεγάλη ἀδικίαν πὸν μὲ τὴν ἀφιξὴν του τοῦ μειώνει τὶς φοροεισπράξεις. Δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ, εἶπε, τοὺς δειήρους σιούς Αἰδούους, οὔτε (ὅμως) θὰ ξεκινηθῇ ἀδικῶς πόλεμος ἐναντίον αὐτῶν καὶ τῶν συμ-

μάχων των, ἐφόσον μείνουν πιστοὶ οἱς συμφορῆς των καὶ πληρῶνουν κάθε χρό-
νο φόρο. Ἄν δὲν συμμορφωθοῦν μ' αὐτό,
δὲν θὰ τοὺς ὠφελήσῃ οὐ τίποτε τὸ δι-
οὶ Ρωμαῖοι τοὺς ἀπεκάλεσαν ἀδελφοὺς.
"Ὅσο γὰρ κείνο πού τοῦ παρήγγειλε ὁ
Καῖσαρ, διὲ δηλαδὴ δὲν θὰ παραβλέψῃ
τὶς ἀδικίες του ἐναντίον τῶν Αἰδούων,
καρεῖς, εἶπε, δὲν ἔχει ἀγωνισθῆ μαζί
του χωρὶς νὰ καταστραφῇ. Ἄν θέλῃ, ἄς
συγκροισθῆ: θὰ καταλάβῃ (τότε) τί ἀξί-
ζουν σὴν ἀντιρεία οἱ ἀνίκητοι καὶ ἄρι-
στια ἀσκημένοι σιὰ ὄπλα Γερμανοί, οἱ ὁ-
ποῖοι ἐδῶ καὶ δεκατέσσερα χρόνια δὲν
μπήκαν κάτω ἀπὸ σιέγη.

XXXVII

Τῇ σιγῇ πού αὐτὲς οἱ παραγγελίες
διαβιδάζονται σιὸν Καῖσαρ, ἔφταναν καὶ
ἀπεισιμαμένοι ἀπὸ μέρους τῶν Αἰδούων
καὶ τῶν Τρεβήλων: οἱ Αἰδοῦοι μὲν γὰρ
νὰ παραπονεθοῦν ἐπειδὴ οἱ Ἄρουδες,
πού τελευταῖα εἶχαν περάσει σιὴ Γαλλία,
ληγιατοῦσαν τὴ γῶρὰ τους (καὶ νὰ πούν)
πὺς δὲν μποροῦν ἀκόμα καὶ μὲ τοὺς διμή-
ρους πού ἔδωσαν νὰ ἐξαγοράσουν τὴν εἰ-
ρήνη ἀπὸ μέρους τοῦ Ἀρριόβιστου, οἱ δὲ
Τρεβῆροι πὺς οἱ κάτοικοι ἐκάστων Σου-
ηδικῶν Κωμοπόλεων, τῶν ὁποίων ἀρχη-
γοὶ ἦσαν οἱ ἀδελφοὶ Ναζούας καὶ Κιμπέ-
ριος, ἔχουν ἐγκατασταθῆ σὶς ὄχθες τοῦ
Ρήνου καὶ προσπαθοῦν νὰ τὸν διαβοῦν.

Ὁ Καῖσαρ ταραχτήκε πάρα πολὺ μ'
αὐτὰ τὰ ζητήματα, καὶ νόμισε διὲ πρέπει
νὰ βιασθῆ, γὰρ νὰ μὴν ἐνωθῆ καὶ νέα δύ-
ναμη μὲ τὶς παλιῆς δυνάμεις τοῦ Ἀρρι-
όβιστου, καὶ (καὶ αὐτὸ τὸν τρόπο) δυσκο-
λότερα δυναθῆ νὰ προβάλλῃ ἀντίσταση.
Γι' αὐτὸ ἀφοῦ τακτοποίησε τὸ ζήτημα τοῦ
ἐφοδιασμοῦ ὅσο μποροῦσε γρηγορώτερα,
τράβηξε γὰρ τὸν Ἀρριόβιστο μὲ μεγάλη
ταχύτητα.

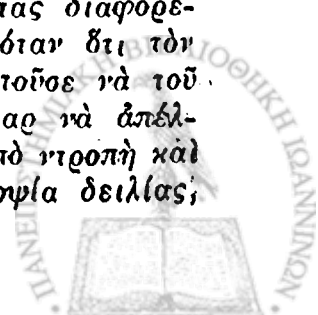
XXXVIII

"Οἷαν (πιά) εἶχε προχωρήσει τριῶν
ἡμερῶν ὁδὸς, τὸν πληροφόρησαν διὲ ὁ
Ἀρριόβιστος μὲ ἄλλες τὶς δυνάμεις του
σπεύδει γὰρ νὰ καταλάβῃ τὴ Βεζοντιόνη,
πού ἦταν ἡ πιὸ μεγάλη πόλις τῶν Σηκου-
ακῶν, καὶ διὲ ἔχει προχωρήσει τριῶν ἡ-
μερῶν ὁδὸς ἀπ' τὴν περιοχὴ του. Θεώ-
ρησε (λοιπὸν) ἀναγκαῖο νὰ λάβῃ ὄπλα τὰ

προφυλακτικὰ μέτρα γὰρ νὰ μὴ συμβῆ αὐ-
τό. (Καὶ τοῦτο) γιὰτὶ ὁ αὐτὴ τὴν πόλι-
ἐπὶ ἔρχε μεγάλη ἀφθονία ἀπὸ ὄπλα ἐκεῖνα
τὰ πράγματα πού εἶναι χρήσιμα γὰρ τὸν
πόλεμο καὶ ἦταν ἔτοιμα ὠχυρωμένη ἀπ' τὴ
φύση τῆς τοποθεσίας, ὥστε νὰ παρέχῃ με-
γάλη εὐκολία σὶν διεξαγωγῇ τοῦ πολέ-
μου γιὰτὶ ὁ Νιούμιτις ποταμὸς περιζῶνει
ὄλη σχεδὸν τὴν πόλι, σὰν νὰ χαραχτήκε
μὲ διαβήτη ἢ κοίτη του γύρω τῆς: τὸ ὑ-
πόλοιπο (δὲ) διάστημα, πού δὲν εἶναι πε-
ρισσότερο ἀπὸ χίλια ἑξακόσια βήματα,
ἀπ' τὴ μεριά πού δὲν τὸ καλύπτει τὸ πο-
τάμι, τὸ σινέχει ἕνα πολὺ ψηλὸ βουνὸ ἔ-
τοιμα ὥστε οἱ ὄχθες τοῦ ποταμοῦ καὶ ἀπ' τὶς
δύο πλευρὰς νὰ ἐγγίζονται τὰ ριζὰ τοῦ βου-
νοῦ. Τὸ τεῖχος δὲ πού κτισθῆκε τὸ κάμνει
ὄχυρὸ καὶ τὸ συνδέει μὲ τὴν πόλι. Πρὸς
τὰ ἐκεῖ (λοιπὸν) σπεύδει ὁ Καῖσαρ μὲ
μεγάλες ἡμερήσιες καὶ νυκτερινὰς πορεῖ-
ες, καὶ ἀφοῦ κατέλαβε τὴν πόλι ἐγκατέ-
στησε ἐκεῖ ἡρώρα.

XXXIX

Ἐνῶ χρονοτριβοῦσε μερικὲς μέρες
σὶν Βεζοντιόνη γὰρ τὸν ἐφοδιασμὸ καὶ
τὰ μέσα μεταφορᾶς, ἀπὸ τὶς ἐρωτήσεις
τῶν δικῶν μας καὶ τὶς διαδόσεις τῶν
Γάλλων καὶ τῶν ἐμπόρων, οἱ ὁποῖοι διε-
κρίνονταν διὲ οἱ Γερμανοὶ ἔχουν πελώρια
σώματα καὶ εἶναι γενναῖοι καὶ ἀπί-
στεντα ἐξησκημένοι σιὰ ὄπλα — ἔλεγον
μάλιστα διὲ πολλὰς φορὰς σιναντήθησαν
μαζί τους καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν
οὔτε τοῦλάχιστο τὴν ὄψη καὶ τὸ βλέμμα
τους— κινεῖτο ξαφνικὰ τέτοιος φόβος ὄ-
λο τὸ σιράτειμα ὥστε νὰ θορυβηθῆ ὑπερ-
βολικὰ ὁ νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ ὄλων. (Ὁ φό-
βος) αὐτὸς ξεκίνησε πρῶτα ἀπ' τοὺς χι-
λιάρχους, τοὺς ἀρχηγούς τῶν βοηθητι-
κῶν δυνάμεων καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώ-
πους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ φίλια πρὸς τὸν Καί-
σαρ εἶχαν βγῆ ἀπὸ τὴν πόλι ἀκολοῦθόν-
τας του καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν εἶχαν μεγάλη
ἐξοικείωση μὲ τὰ πολεμικὰ ζητήματα: κα-
θένας ἀπ' αὐτοὺς προβάλλοντας διαφορε-
τικὴ αἰτία, ἢ ὁποῖα ἰσχυρίζονταν διὲ τὸν
ἀναγκάζει ν' ἀποχωρῆ, ζητοῦσε νὰ τοῦ
ἐπιτρέψῃ μόνος του ὁ Καῖσαρ νὰ ἀπέλ-
θῃ μερικὸι παρακινημένοι ἀπὸ ντροπὴ καὶ
γὰρ νὰ ἀποφύγουν τὴν ὑποψία δειλίας,

παρέμειναν. Αὐτοὶ οὐτε νὰ προσποιηθοῦν
μποροῦσαν καὶ μερικὲς φορὲς οὐτε νὰ
κρατήσουν τὰ δάκρυα: κλεισμένοι σὲ
σηπνὲς τοὺς ἢ ἐκλαιγαν τὴ μοῖρα τοὺς ἢ
μαζὶ μὲ τοὺς συγγενεῖς τῶν ἐθλίβοντο
γιὰ τὸν κοινὸ κίνδυνον. Γενικῶς ὁ ὅλο
τὸ στρατόπεδο σφραγίζονται διαδήκτες.
Ἄπ' τὶς φωνὲς καὶ τὸ φόβο αὐτῶν ἄρ-
χισαν λίγο—λίγο νὰ θορυβοῦνται καὶ ἐ-
κείνοι ποὺ εἶχαν μεγάλη θητεία σὲ στρα-
τευμα, στρατιῶτες, ἐκατόνταρχοι καὶ ὅσοι
εἶχαν τὴ διεύθυνση τοῦ ἰπικοῦ. "Ὅσοι
δὲ ἄπ' αὐτοὺς ἤθελαν νὰ φαίνονται λι-
γώτερο τρομοκρατημένοι, ἔλεγαν ὅτι αὐ-
τοὶ δὲν φοβοῦνται τὸν ἐχθρό, ἀλλὰ τὶς
σιενὲς διαβάσεις καὶ τὰ μεγάλα δάση ποὺ
μεσολαβοῦσαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἀ-
ριόβιστου, ἢ ἀκόμη γιὰ τὰ τοῦρμα μήπως
δὲν γίνῃ ποιεῖν νὰ προσκομισθοῦν μὲ
ἀρκετὴ εὐχέρεια. Μερικοὶ μάλιστα εἶχαν
ἀναφέρει τὸν Καίσαρα ὅτι ὅταν αὐτὸς
προσιᾶξῃ νὰ μετακινήθῃ τὸ στρατόπεδο
καὶ νὰ σηκωθοῦν τὰ λάβαρα, οἱ στρατιῶ-
τες ἀπὸ φόβο δὲν θὰ ὑπακούσουν σὲ δια-
ταγὰς καὶ δὲν θὰ σηκώσουν τὶς σημαῖες
γιὰ νὰ προχωρήσουν.

XL

Μόλις αὐτὰ τὰ πράγματα ἔπεσαν σὴν
ἀντίληψη τοῦ Καίσαρος, κάλεσε συμβού-
λιο καὶ ἀφοῦ συγκέντρωσε ὁ αὐτὸ τοὺς
ἐκατοντάρχους ὅλων τῶν τάξεων, τοὺς
ἔφεξε μὲ δριμύτητα: πρῶτον γιὰτὶ ἐνόμι-
ζαν πρόπον νὰ ἐξειτάζουν ἢ νὰ διαλογί-
ζονται πρὸς ποῖο μέρος ἢ μὲ ποῖα σκέπη
τοὺς ὀδηγεῖ. (Ἐλεπεν ἐν συνεχείᾳ) ὅτι
ὁ Ἀριόβιστος, σὴν ἐποχὴ τῆς ὑπατείας
του, εἶχε ἐπιδιώξει μὲ μεγάλη ἐπιμονὴ
τὴ φιλίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ: γιὰτὶ (λοι-
πὸν) νὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι (τώρα) αὐ-
τὸς εἶται ἀλόγιστος θὰ ἀποποιηθῇ αὐτὸ τὸ
πρόνομιο; ὁ ἴδιος τοῦλάχιστο, εἶπε, εἶναι
πεπεισμένος πὼς μόλις ὁ Ἀριόβιστος λά-
βῃ γνῶσιν τῶν παραγγελιῶν του καὶ ἀν-
τιληφθῇ πόσο δίκαιο εἶναι οἱ ὅροι, δὲν
θὰ ἀπορρίψῃ τὴ φιλίαν οὐτε τοῦ ἴδιου οὐτε
τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ. "Ἄν πάλι ὁ Ἀριό-
βιστος παρακινήθῃ ἀπὸ μανία καὶ ἀ-
φροσύνη ξεκινῶσιν πόλεμος, γιὰτὶ τέλος
πάντων νὰ φοβοῦνται; ἢ γιὰτὶ νὰ χάνουν
τὴν ἐλπίδα σὴν ἀντιρεία τοὺς ἢ τὴν νοη-

μοσύνη τοῦ ἴδιου; Μάχη, εἶπε, μὲ αὐτοὺς
γιὰ ἐχθρὸς ἔγινε καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς
τῶν προγόνων μας, ὅταν ὁ Κ. Μάριος
κατέβαλε τοὺς Κίμβρους καὶ τοὺς Τεύτο-
νες, (σὴν ὁποῖα μάχη) δὲν ἐνόμιζε ὅτι
ὁ στρατὸς κολιθῆκε ἄξιος μικροτέρου ἐπαί-
νου ἄπ' ὅτι ὁ ἴδιος ὁ στρατηγός: ἔγινε ἐ-
πίσης καὶ τώρα τελευταία σὴν Ἰταλία,
τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπανάστασεως τῶν δούλων,
τοὺς ὁποῖους ὅμως δούλους βοηθοῦσε κά-
πως ἢ ἄσκησις καὶ ἢ περὶ αὐτοῦ ποὺ εἶχαν
δεξιὴ ἀπὸ ἡμᾶς. Ἄπ' αὐτὸ τὸ γεγονός μπο-
ρεῖ νὰ κρινῇ κανεὶς πόσο μεγάλο καὶ
κρύβει μέσα τῆς ἢ καρτερία: γιὰτὶ αὐ-
τοὺς ποὺ γιὰ ἓνα διάστημα κάποτε ἀβ-
πλους καὶ χωρὶς λόγον τοὺς εἶχαν φοβη-
θῆ, αὐτοὺς μετὰ ὀπλισμένους καὶ νικητές
τοὺς κατέβαλεν. Τέλος εἶπε ὅτι αὐτοὶ εἶ-
ναι οἱ ἴδιοι ἐκεῖνοι μὲ τοὺς ὁποῖους οἱ
Ἑλβετοὶ πολλὰς φορὰς συγκρούθησαν ὁ-
χι μονάχα σὴν δικήν τους χώρα ἀλλὰ καὶ
σὴν χώρα ἐκείνων (τῶν Γερμανῶν); καὶ
τὶς περισσότερες φορὰς τοὺς νίκησαν, οἱ
ὅποιοι ὅμως Ἑλβετοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ
δειχθοῦν ἰσόπαλοι μὲ τὸ δικὸν μας στρα-
τό. "Ἄν ὅμως μερικὸν τοὺς τοῦμαζε ἢ ἀ-
τυχῆς μάχη καὶ ἢ φυγὴ τῶν Γάλλων, θὰ
μποροῦσαν, εἶπε, νὰ διαπιστώσουν, ἂν ὁσώ-
τοῦσαν τοὺς Γάλλους, ὅτι ἐπειδὴ αὐτοὶ
εἶχαν ἀποκάμει ἄπ' τὸ μακροχρόνιο πό-
λεμος, λόγω τοῦ ὅτι ὁ Ἀριόβιστος ἐπὶ
πολλοὺς μῆνες εἶχε κλεισθῆ σὲ στρατόπε-
δόν του μέσα σὲ ἔλη καὶ δὲν ἐκπέθηκε
(σὲ μάχη), καὶ ἐπειδὴ τοὺς ἐπειτέθηκε
ξαρκετὰ τὴ στιγμή ποὺ εἶχαν ἀτελειοποι-
θῆ ὅτι θὰ γίνῃ μάχη καὶ ἦσαν σκορπι-
σμένοι, τοὺς νίκησε μᾶλλον μὲ τὴν τακτι-
κὴν τὴν πανουργίαν του παρὰ μὲ τὴν ἀν-
τιρεία. Μὲ αὐτὴ ὅμως τὴν τακτικὴν, ἢ ὁποῖα
ὑπῆρξε ἀποτελεσματικὴ ἐναντίον ἀνδρό-
πων βασάρων καὶ ἀπειρῶν, οὐτε ὁ ἴδιος,
εἶπε, ὁ Ἀριόβιστος ἐλπίζει ὅτι εἶναι δυνα-
τὸν νὰ πιασθῇ ὁ δικὸς μας στρατός. Γι' αὐ-
τοὺς δὲ ποὺ προσπαθοῦσαν νὰ δικαιολογή-
σουν τὸ φόβον τοὺς μὲ τὴν πρόφαση τῶν
τροφίμων ἢ τῶν σιενῶν διαβάσεων, εἶπε,
πὼς ἢ συμπεριφορὰ τοὺς ἦταν ἀγαθαίτη-
ριστι, γιὰτὶ νομίζει ὅτι ἔχουν χάσει τὴν
ἐλπίδα τοὺς σὲ καθῆκον τοῦ στρατηγοῦ ἢ
ὅτι τοῦ τὸ ὑποδεικνύουν. Γι' αὐτὰ τὰ ζητή-

ματα εἶπε ὅτι φρονιίζει αὐτός, οἰάροι δὲ ὅτι τοὺς προσηθεύουν οἱ Σηκοιανοὶ οἱ Λεῦκοι καὶ οἱ Λίγγοι καὶ ὅτι τὰ παρὰ τὰ εἶναι πᾶν ὄριμα τὰ χωράφια. Γιὰ τὴν πορεία, εἶπε, σὲ λίγο θὰ κρίνουν μόνοι τους. "Ὅσο γι' αὐτὸ πὺν λέγεται διδὲν θὰ ἀπακούσουν οἱς διαταγὰς καὶ δὲν θὰ σηκώσουν τίς σημαῖες (γιὰ τὰ προχωρήσουν), δὲν συγκινεῖται, εἶπε, καθόλου ἀπ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· γιατί γνωρίζει διδὲν ὅσους ὁ στρατὸς των δὲν τοὺς ἄκουσε ἢ διδὲν ἐξ αἰτίας ἐσφαλμένων των ἐνεργειῶν τοὺς ἐγκατέλειψε ἢ τύχη, ἢ διδὲν ἐπειδὴ ἔγινε γνωστὸ κάποιο κακούργημα τους, ξεσκεπάστηκε ἢ πλεονεξία τους· ἢ δική του ὅμως ἀκεραιότητα φάνηκε, εἶπε. σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ζωῆς των, ἢ δὲ καλὴ του τύχη σὶν πόλεμο ἐναντίον των Ἑλβετῶν. Γι' αὐτὸ, εἶπε, ἐκεῖνο πὺν εἶχε ἀναβάλει γιὰ εὐθειώτερο χρόνο, θὰ τὸ ἐπισπεύσῃ, καὶ τὴ νύχια πὺν ἔρχεται κατὰ τίς πρῶινές ὥρες θὰ μετακινήσει τὸ στρατόπεδο γιὰ τὰ μάτη, ὅσο τὸ δυνατὸν γρηγορώτετρα τὶ ἔχει μεγαλύτερη ἰσχύ πάνω τους ἢ ντροπὴ καὶ τὸ καθῆκον ἢ ὁ φόβος. Ἐὰν δὲ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν τὸν ἀκολουθήσῃ κανεὶς, εἶπε διδὲν προχωρήσῃ μὲ μὴν τὴ δεκάτη λεγεῶνα γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἀμφισβᾶλλει (διδὲν θὰ τὸν ἀκολουθήσῃ), καὶ διδὲν αὐτὴ θὰ ἀποτελέσῃ τὴ σωματοφυλακὴ του. Αὐτὴ τὴ λεγεῶνα ὁ Καῖσαρ καὶ ἐξαιρετικὰ τὴν εἶχε εἰνοή-

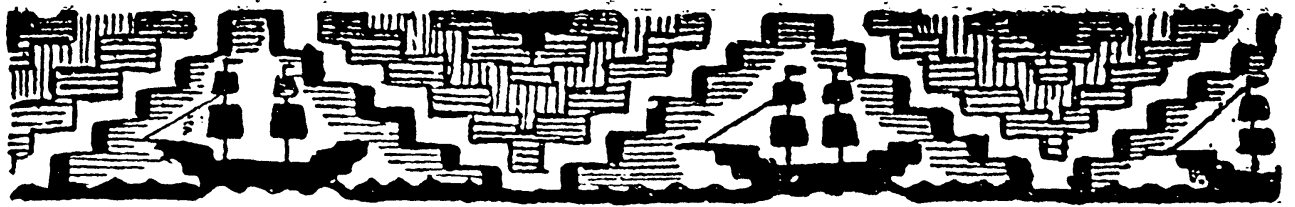
σει καὶ λόγω τῆς γενναιότητός της τῆς εἶχε μεγάλη ἐμπιστοσύνη.

XL I

Μόλις ὁ Καῖσαρ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ἄλλαξαν κατὰ θαυμαστὸ τρόπο τὰ πνεύματα ὄλων καὶ γεννήθηκε μέσα τους μεγάλη προθυμία καὶ ἐπιθυμία γιὰ τὸν πόλεμο. Πρῶτη ἢ δεκάτη λεγεῶνα μὲ τοὺς χιλιάρχους της τὸν εὐχαρίστησε, γιατί εἶχε κάμει ἀρίστη κρίση γι' αὐτὴν, καὶ βεβαίωσε διδὲν εἶναι καθ' ὅλα ἐτοιμὴ γιὰ τὸν πόλεμο. Μετὰ ἀπ' αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλες λεγεῶνες ἐνήργησαν μὲ τοὺς χιλιάρχους των καὶ τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν πρώτων τάξεων, ὥστε τὰ ἱκανοποιήσουν τὸν Καῖσαρα (καὶ τὰ τοῦ πὺν) διδὲν αὐτοὶ οὐδέποτε ἀμφέβαλαν, οὔτε φοβήθηκαν οὔτε νόμισαν πὺς εἶναι δική τους δουλειὰ τὰ κρίνουν γιὰ τὴν ἀνώτατη διεύθυνση τοῦ πολέμου ἀλλὰ τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ Καῖσαρ δέχθηκε τὴν ἀπολογία τους, καὶ ἀφοῦ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ντιβιζιακοῦ, γιατί σ' αὐτὸν εἶχε τὴν πὺν μεγάλη ἐμπιστοσύνη ἀπ' ὄλους τοὺς ἄλλους, ἀναζήτησε δρόμο ὥστε τὰ ὁδηγήσῃ τὸ στρατὸ του μέσα ἀπὸ ἀνοιχτὸ μέρος σὲ περιφέρεια μεγαλύτερη τῶν πενήντα μιλίων, κατὰ τίς πρῶινές ὥρες, ὅπως εἶχε πῆ, ξεκίνησε. Τὴν ἐβδόμη ἡμέρα, βαδίζοντας συνεχῶς, πληροφορορήθηκε ἀπ' τοὺς ἀνιχνευτὲς του διδὲν οἱ δυνάμεις τοῦ Ἀριοβίστου ἀπέχουν ἀπ' τίς δι- κές μας εἴκοσι δυὸ χιλιάδες βήματα.

(Συνεχίζεται).

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ἱερέως

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΓΙΟΓΡΑΦΩΝ*

11

Ζήκος Γεωργίου. Τοῦτον ἀπαντῶμεν κατὰ τὸ ἔτος 1822 ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ πατρὸς του Γεωργίου τὸ ἐν Πληκατίῳ Παρεκκλήσιον Παναγιοπούλα Ἐπίσης εὐρίσκωμεν τοῦτον ἱστοροῦντα τὸν Παντοκράτορα ἐν τῷ Ἱ. Ναῶ τοῦ χωρίου Τουρνόβου (νῦν Γοργοποτάμιον) κατὰ τὸ ἔτος 1834, τὴν εἰκόνα τῆς Γλυκοφιλοῦσης εἰς τὸ ἐν Κονίτῃ κελίον Χρυσάνθου τοῦ Λαϊνᾶ, ὡς καὶ εἰς διαφόρους ἄλλας ἐφεξῆς ἐπιγραφάς. (Βλέπετε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 14 εἰκόνα.

Οὗτος εἶχε τέσσαρας καὶ μόνον θυγατέρας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Χρῖσω ὑπανδρεύθη τὸν Ἀναστάσιον Κων. Ζωγράφον ἐπίσης ἀγιογράφον, καὶ ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τῶν ἀειμνήστων ἀδελφῶν Χριστοδοῦλου καὶ Θωμᾶ τῶν Μαρινάδων.

12

Ἰωάννης Πασχάλης. Οὗτος ἐλάχιστα ἐγνώριζε τὴν ἀγιογραφίαν. Ἐπηγγέλετο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν ξυλουργικὴν, καὶ ἐβοήθει τοὺς ἀδελφοὺς του εἰς πᾶν ὅ,τι ἀφεῶρα τὴν ξυλουργικὴν, καὶ τὴν ἐφ' ὄγκῳ εἰς τὰς τοιχογραφίας ἐπίχρισιν δι' ἀμιμοζονιάματος μετ' ἀσθέστου ἐργασίαν. Τοῦτον, οἰδεῖς ἐκ τῶν ἀπογόνων αὐτοῦ ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀγιογραφίαν.

13

Νικόλαος Πασχάλης. Τοῦτον εὐρίσκωμεν κατὰ τὸ ἔτος 1838, ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ματθαίου μεγάλην φορητὴν εἰκόνα Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν τῷ Ἱ. Ναῶ Ἁγ. Νικολάου Ζίτης, τὸν ἐν τῷ χωρίῳ Μελισσουροῖ Ἱ. Ναὸν Ἁ. Νικολάου κατὰ τὸ ἔτος 1846, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτος εἶχε τρεῖς μίους ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ὁ Δημήτριος ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀγιογραφίαν καὶ περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἀναφέρωμεν κατωτέρω.

14

Ματθαῖος Γεωργίου. Τοῦτον ἀπαντῶμεν κατὰ τὸ ἔτος 1838, ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ ὡς ἀνωτέρω ἀδελφοῦ του Νικολάου μεγάλην φορητὴν εἰκόνα Ἁγ. Ἀποστόλων ἐν τῷ Ἱ. Ναῶ Ἁγ. Νικολάου Ζίτης, καὶ τὴν ἐν τῷ Ἱ. Ναῶ Ἁγ. Ἀθανασίου Χιονιάδων μικρὰν φορητὴν εἰκόνα τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεομήτορος κατὰ τὸ ἔτος 1843 μετὰ τὸ κυρίως εἰς τὸν πληθυντικὸν ἐπίθετο Πασχαλάδες. Ἐπίσης ἀπαντῶμεν τοῦτον καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1846 ἱστοροῦντα μετὰ τῶν ἀδελφῶν

(*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 979

Είξ. 14

Ζήσου Γεωργίου
 Φορητή εϊζών
 «Η Γλυκοφιλοῦσα»
 (παρεκκλήσιον Νεο-
 μάρτυρος Γεωργίου
 τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων
 ἐν Κορίται, τὸ και
 κελλίον τοῦ ἀειμνή-
 στου Ἱερομονάχου
 Χρυσάνθου τοῦ
 Λαϊνᾶ)

αὐτοῦ τόνος ἀνωτέρω Ἰ. Ναὸν Ἀγ. Νικολάου Μελευσουρῶν, καθὼς και εἰς ἄλ-
 λας ἐφεξῆς ἐπιγραφάς. (Βλέπε και τὰς ὑπ' ἀφ 15 και 16 εἰκόνας). Οὗτος εἶχε
 δύο υἱούς τὸν Ἀπόστολον και Σωκράτην περὶ τῶν ὁποίων κατοτέρω θὰ ἀναφέ-
 ρωμεν. Ἐπίσης εἶχε και τέσσαρας θυγατέρας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν Ἀγαθὴ ὑ-
 πῆρξεν ἡ πρὸς πατρός μάμμη τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκ Λισκατίου (νῦν Ἀσημοχω-
 ρίου) ἀκτινολόγου ἱατροῦ κ. Βασιλείου Χρήστου, ἡ δὲ Εὐδοκία, μήτηρ τοῦ ἀ-
 γιογράφου Νικολάου Παπακώστα,

Κωνσταντίνος Γεωργίου. Τούτων τὸν ἀπαντόμεν κατὰ τὸ ἔτος 1846 ἰστομετὰ τῶν τεσσάρων ἄλλων ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν ὄνομα Ἰ. Ναου Ἀγ. οὐ Μελισσοφῶν. Ἐπίσης ἀπαντόμεν τοῖστον ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ζήρου τῆς τομφοραφίαν τῆς βορείου πλάγος τοῦ Ἰ. Ναοῦ Κομηγεστόμου τοῦ πατρῶος Κοινοῦ Ζηροῦ κατὰ τὸ ἔτος 1853. ἐν ἀπογραφῇ

Εἰκ. 15

Ματθαίου Γεωργίου

Φορητὴ εἰκὼν Ἀγ. Ἀποστόλων (Ἰ. Ναος Ἀγ. Νικολάου Ἄνω Κοιτίσης).

ἐπὶ εἰκόνας Προσκυνηταρίου ἐν τῷ Ἱ. Ναῷ Ἁγ. Ἀθανασίου Χιονιάδιον κατὰ τὸ ἔτος 1857, (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 17 εἰκόνα), ὡς καὶ εἰς ἄλλας ἐφεξῆς ἐπιγραφάς. Οὗτος εἶχε δύο υἱοὺς ἐκ τῶν ὁποίων μόνον ὁ Μιλτιάδης ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀγιογραφίαν, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου κατοπέρω καὶ ἐν οἰκείῳ τόπῳ θὰ ἀναφέρωμεν.

16

Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Ζωγράφος ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Τσατσαίων(7), Τοῦ-

Εἰζ. 16

Ματθαίου Γεωργίου
Εἰζών τῆς Θεοτόκου ἐν τῷ Τέμπλῳ
τοῦ Παρεκκλησίου
τοῦ Ἁγ. Νεομ. Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰω-
αννίνων ἐν Κονίτῃ
(ζελλίον Χρυσάν-
θου Λαϊνᾶ)

7. Οὗτος, παρ' ὅλον ὅτι εἶχε πατέρα Κωνσταντίνον ὀνόματι, εἶχε καὶ ἀδελφὸν Κωνσταντίνον, (= Ντούλαν). Διὰ τὸ τοιοῦτον, ἄς μὴ παραξενευθῆ ὁ ἀναγνώστης διότι-

τον εύρισκόμεν κατά τὸ ἔτος 1867 ἱστοροῦντα τὴν ἐν τῷ Ναῷ Ἁγ. Ἀθανασίου Χιονιάδων εἰκόνα τοῦ Προδρόμου, καθὼς καὶ ὠρισμένας τοιχογραφίας ἐν τῇ βορείῳ πλευρᾷ τοῦ αὐτοῦ Ναοῦ αἱ ὁποῖαι ἀργότερον λόγῳ ὑγρασίας κατεστράφησαν καὶ ἐπεχρίσθησαν ἐκ νέου κατὰ τὸ ἔτος 1928. Ἐπίσης εύρισκόμεν τοῦτον ἱστο-

Εἰκ. 17

Κωνστίνος Γεωργίου
Εἰκὼν ἐν τῷ Προ-
σκυνηταρίῳ τοῦ Ἱ.
Ναοῦ Ἁγ. Ἀθανα-
σίου Χιονιάδων

ροῦντα κατὰ τὸ ἔτος 1874 τὰς τέσσαρας ἐκ τῶν ἐν τῷ Τέμπλῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ χωρίου Ἄριζα εἰκόνας.

Ἔργα αὐτοῦ εἶναι καὶ παλαιότερα τῆς ὥς ἄνω ἀναφερομένης χρονολογίας τοῦ 1867, ἀλλ' ἡμεῖς δυστυχῶς ἐξ ὀσων ἐπιγραφῶν ἠδυνήθημεν νὰ περιουλέξωμεν ἐν τῇ ἐρείνῃ μας, δὲν εύραμεν παλαιότεραν αὐτοῦ ἐπιγραφὴν.

Οὗτος εἶναι ὁ ζήσας 105 ἔτη δπως καὶ ἀνωτέρω ἀναφέραμεν, πρόπαππος τοῦ διδασκάλου Στεφάνου Ζωγράφου, εἰς τὸ ἄχρον Ἐθνικιστῆς, καὶ σφόδρα ἀγαπῶν τὴν Ρωσσίαν εἰς τὴν ὁποῖαν ἤλιξε τὴν ἀτελειθέρωσιν τῆς ὑποδοίλης τότε πατρίδος μας. Ἀπεβίωσε τὸ ἔτος 1901.

Ἐίχε δὲ καὶ οὗτος τρεῖς υἱοὺς τὸν Ἀναστάσιον, Στέφανον καὶ Παντελῆν (= Παντούλην), ἐπιδοθέντων καὶ τοῦτων εἰς τὴν ἀγιογραφίαν, ὡς παρακατιῶντες θὰ ἀναφέρωμεν.

τοιαῦται συνωνυμίαι, καὶ σήμερον ἀπαντῶνται. Τοῦτο βέβαια συμβαίνει ὅταν ἀποθάνῃ ὁ πατήρ πρὶν γεννηθῆ τὸ παιδίον, οὐδέποτε δὲ ζῶντος τοῦ πατρὸς.

Ἀναστάσιος Κων. Παπακώστα

8. Συνώνυμος τούτου ἦτο καὶ ὁ
στάσιος Κων. Παπακώστας Κυρζίδης ὁ ἐτ
πέυων κατὰ τὴν ἀνακαίνισιν τῆς Ἐκκλησί

ρινᾶς). Οὗτος ἔμφυτον ἔχων τὴν κλίσιν πρὸς τὰ σχέδια, τὰ χρώματα, καὶ τὴν διακοσμητικὴν, ἐξεπαιδεύθη περὶ τὴν ἀγιογραφίαν κατὰ τινὰ παράδοσιν(9) ἐν Ζαγορίῳ. Εἶχε δὲ καταστῆ ὀνομαστός καθ' ἅπαν τὸ Ζαγόρι, ὅπου καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του ἔζησεν, ἀνεδείχθη δὲ καὶ ἔξοχος διακοσμητὴς, χρωματίσας καὶ πολλὰς οἰκίας ἐν Κουκουλίῳ, Πσεπελόβῳ, Σκαμνελίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, μεταχειριζόμενος εἰς τὴν ἐργασίαν του τὴν μέθοδον τοῦ «αἰγού».

Τοῦτον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὸν εὕρισκαμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ εἰκόνας ἐν τῷ Ἀρχιερατικῷ Θρόνῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Ἀποστόλων τοῦ χωρίου Σκαμνελίου, ἀλλὰ τὸν εὕρισκαμεν καὶ εἰς πρόχειρον συμφωνητικὸν μετὰ συνδρομητῶν τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Χαράλαμπος τοῦ χωρίου Λεσινίτσα Ζαγορίου (νῦν Βουσοχώρι) κατὰ τὸ ἔτος 1856. Ἐπίσης εὕρισκαμεν τοῦτον καὶ εἰς ἕτερον συμφωνητικὸν μετὰ τῶν Ἐφοροεπιτρόπων τοῦ χωρίου Γρεβενητίου κατὰ τὸ ἔτος 1882, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ. Τὰ ἀπλᾶ αὐτὰ συμφωνητικά, τὰ ἐπισυνάπτουμεν κατωτέρω ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης ὡς ἔχωσι.

Ἐπὶ πλέον διατυπώνομεν ἐδῶ ὅτι οὗτος εἶχε καὶ πρακτικὰς τινὰς ἰατρικὰς γνῶσεις, καὶ ἐνήργει ἀποτελεσματικώτατα εἰς διαφόρους ἀσθενείας.

18

Ἀναστάσιος Μιχ. Ζωγράφος υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ Κωνσταντίνου ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Τσατσαίων. Τοῦτον καὶ ἡμεῖς οἱ γράφοντες ἐγνωρίσαμεν ὡς γέροντα μὲ ἀνάστημα μᾶλλον ὑψηλόν. Εἰργάσθη ἐκ νεότητός του εἰς Ναοὺς διαφόρων χωρίων καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Ἠπειρόν καὶ Ἀντικὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Μακεδονίαν καὶ Ἀλβανίαν. Τοῦτον εὕρισκαμεν ἐν ἐπιγραφῇ ἐπὶ μικρᾶς φορητῆς εἰκόνας Ἀγ. Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐν τῷ Παρεκκλησίῳ Ἀγ. Παρασκευῆς Χιονιάδων κατὰ τὸ ἔτος 1863. Ἐπίσης εὕρισκαμεν τοῦτον μετὰ τοῦ πατρός του Μιχαὴλ καὶ ἀδελφοῦ του Στεφάνου ἱστοροῦντας τὰς ἐν τῷ Τέμπλῳ εἰκόνας τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἀγ. Ἀθανασίου τοῦ χωρίου Ἄριζα Λεσκοβιζίου κατὰ τὸ ἔτος 1874. Ἔργα αὐτοῦ εἶναι καὶ αἱ ἐν τῷ Τέμπλῳ τοῦ Παρεκκλησίου Ἀγ. Παρασκευῆς Χιονιάδων εἰκόνας, κατὰ τὸ ἔτος 1873. Ἐνθιμιοίηθεθα δὲ τοῦτον ἀνάπτοντα κατὰ ἐσπέραν τὸν φανὸν ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνας Ἀγ. Ἀθανασίου ἔξωθεν τῆς Ἐκκλησίας. Σιγνάκις δὲ ἔλεγε πρὸς ἡμᾶς, ὅταν ἐπρόκειτο περὶ ἐθίμων ἑορτῆς τινος ὡς ἢ τοῦ Λαζάρου κ.λ. «Μὴ χαλάτε παιδιὰ τὰ ἔθμια τοῦ χωριοῦ». (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 18 εἰκόνα).

19

Δημήτριος Πασχάλης. Υἱὸς οὗτος τοῦ Νικολάου καὶ ἔγγονος τοῦ Τζόρτζου (=Γεωργίου) Πασχάλιδος. Τοῦτον εὕρισκαμεν κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἱστοροῦντα μετὰ τοῦ Χριστοδοσίου Μαρινᾶ τὴν τοιχογραφίαν τοῦ Παρεκκλησίου Ἀγ. Νικολάου τοῦ

9. Ὁ ἡλικίας κατὰ τὸ ἔτος 1947 90 ἐτῶν Νικ. Δ. Λιάτσης μοι εἶπεν τὰ ἑξῆς περὶ αὐτοῦ. «Ὁ Ἀναστάσιος Μαρινᾶς ἔμαθε τὴν τέχνην στὸ Ζαγόρι στὰ Σουδενά, καὶ ἦταν καὶ τέλειος μπογιατζῆς. Ἐχρωμάτισε στὸ Τσεπέλοδο τὸ σπήτι τοῦ Κοντοφῶτη κ' ἔκαμε ἕξ μῆνες μόνον σὲ ἓνα δωμάτιο. Τὶ νὰ ἰδῆς τί ὠραῖσπράγματα ἔφκιασε! Εἶναι σάν σημερινὰ χρωματισμένα. δούλεψε ὅλο τοῦ αἰγού».

χωρίου Σταρίτσιανης (νῦν Πουρινίς) με τὴν μέθοδον τοῦ ἐφ' ὑγρῷ «στό χλωρό», ὡς καὶ ἀλλαχοῦ. Οὗτος ἄρρενα τέκνα δὲν ἠτύχησε νὰ καταλείψῃ. Εἶχε μόνον τρεῖς θυγατέρας ἐκ τῶν ὁποίων ἡ Λευκαθέα ὑπανδρεύθη τὸν ἀγιογράφον Πολύκαρπον, καὶ ὑπῆρξεν ἡ μήτηρ τοῦ διδασκάλου Στεφάνου Ζωγράφου. Ἔργον τούτου ἐν Χιονιάδες —κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν γερόντων τοῦ χωρίου— εἶναι μικρὰ φορητὴ εἰκὼν Τριῶν Ἱεραρχῶν ἡχρονολόγητος καὶ ἀνεπίγραφος. (Βλέπε καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 19 εἰκόνα).

(Συνεχίζεται)

Εἰκ. 19
 Ἀγιωγράφου Πασχάλη
 μικρὰ φορητὴ εἰκόνη
 Τριῶν Ἱεραρχῶν
 (Ἀγ. Ἀθανάσιος
 Χιονιάδου).

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΡΟΤΙΜΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἴδρυσις τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος εἶναι ἓνα γεγονός με βαθύτατη πολιτιστικὴ καὶ ἐθνικὴ σημασία. Τὸ νέο αὐτὸ Ἐθνικὸν Θέατρο τῆς Χώρας θὰ ἐδρεύει στὴ Θεσπυρία καὶ ἀπὸ ἓνα πεντάμηνο κατ' ἔτος στοὺς Φιλίππους, θ' ἀπλώνει τὴ δραστηριότητά του καὶ τὴν ἀκτινοβολία του σ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Ἔτσι, γιὰ πρώτη φορά ἡ ἑλληνικὴ ὑπαιθρος ἀποκτὰ δικό της οὐσιαστικὰ θέατρο πού θὰ τῆς ἐπιτρέψει νὰ χαρῆ ἀπ' εὐθείας τὰ πνευματικὰ δημιουργήματα τοῦ ἀρχαίου καὶ νεώτερου θεατρικοῦ μας πολιτισμοῦ καὶ νὰ ἐπικοινωνήσῃ καὶ με ἄλλους κύκλους πολιτισμῶν μέσα ἀπὸ τὴς ἀξιολογώτερες θεατρικὰς τῶν δημιουργίας.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ
ὁ Γεν. Διευτὴς τοῦ νέου Ἐθν. Θεάτρου

Τοὺς ὑψηλοὺς αὐτοὺς σκοποὺς τοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος ἐτάχθησαν ἀπὸ τὴν Πολιτεία νὰ τοὺς ὑπηρετήσουν ἄνθρωποι δοκιμασμένης ἀξίας στὸν τομέα τῶν Γραμμάτων καὶ τοῦ Θεάτρου. Ἔνα ἐκλεκτὸ ἐπιτελεῖο πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ κοινωνικῶν παραγόντων τοῦ Βορρά ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου. Καὶ δύο προσωπικότητες με θέση ξεχωριστὴ στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ ἀνέλαβον νὰ τὸ ποδηγετήσουν στὰ πρῶτα του βήματα. Ὁ Γιώργος Θεοδοκάς, ὡς πρόεδρος τοῦ διοικητικοῦ Συμβουλίου, καὶ ὁ Σωκράτης Καραντίνος, ὡς γενικὸς διευθυντὴς τοῦ νέου κρατικοῦ θεατρικοῦ Ὄργανισμοῦ. Ὁ Γιώργος Θεοδοκάς, ἄνθρωπος τῶν Γραμμάτων με πολὺπλευρὴ συγγραφικὴ δράση, ὁ Σωκράτης Καραντίνος, ἄνθρωπος τοῦ θεάτρου με μιὰ πλούσια καὶ γόνιμη ἱστορία στὴν καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ μας ζωὴ. Ὁ Σωκράτης Καραντίνος γεννήθηκε στὰ 1906. Γυιὸς τοῦ ἰδικοῦ τοῦ Θεάτρου «Ὀλύμπια» καὶ πολλὰ χρόνια ἐπιχειρηματίας καὶ διευθυντὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Μελοδράματος Νικολάου Καραντινοῦ. Ἦταν μὲν μὲν τοῦ Νίκου Παπαγεωργίου στὸ Ἑθνικὸ Ὄδειο καὶ μελέτησε τὸ θέατρο στὴ Βιέννη. Παρακολούθησε ἐπίσης τὸ ξένο θέατρο στὴ Γερμανία καὶ Γαλλία. Ἀσχολήθηκε συστηματικὰ με τὸν κλάδο τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Προφορικοῦ Λόγου καὶ πήρε τὸ δίπλωμα ἀπὸ τὴ Σχολὴ τοῦ Deutscher Verein fuer Stimmbildung » πού ἐχρημάτισε κατόπιν μέλος του.

Στὸ μεταξύ πήρε ἔδρα στὸ Μαρσέλειο Διδασκαλεῖο (1933—1935). Κατὰ περιόδους καὶ γιὰ πολλὰ χρόνια ὑπῆρξε σκηνοθέτης τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Στὰ 1952 ἐκλήθη καὶ ἐσκηνοθέτησε στὴ Comedie Francaise τὴς Νεφέλες τοῦ Ἀριστοφάνη. Ἐπὶ ἕξ χρόνια ἦταν τοιχικὸς συνεργάτης καὶ θεατρικὸς κριτικὸς τοῦ περιοδικοῦ «Νεοελληνικὰ Γράμματα». Ὡς προϊστάμενος ἐιδικοῦ τμήματος τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηνῶν εἰσήγαγε σπὸ

πρόγραμμα των έκδοσιών του την ανάγνωση πεζών λογοτεχνικών κειμένων και συστηματοποίησε για την περίοδο εκείνη (1940—1943) τα προγράμματα της Νεοελληνικής Ποίησης.

Επιτιθέμενος παράλληλα και στη Ζωγραφική έχει εκθέσει στη πρώτη Πανελλήνιο Έκθεση (1948), ώργάνωσε ατομική έκθεση και πήρε μέρος στις εκθέσεις (Αθήνα—Ρώμη—Θεσσαλονίκη—Βόλος) της Ομάδας Στάθμης που ήταν μέλος της.

Είναι μέλος της Έταιρείας Έλλήνων Λογοτεχνών, του Ρ.Ε.Ν. Ελλάδος, του Ελληνικού Κέντρου του Διεθνούς Ίνστιτούτου Θεάτρου κ.ά.

Έχει τυπώσει βιβλία:

«Αγωγή του Λόγου» 1935 — «Στοχασμοί γύρω στο θέατρο» 1941 — «Το αρχαίο Δράμα» 1944 — «Ο Νέος στο Θέατρο» 1948 — «Περὶ Θεάτρου» 1949 — «Ἡ ἀρχαία Κωμωδία καὶ ἡ σκημική ἐρμηνεία της» 1950 — «Οἱ ἐπιδράσεις τοῦ Γαλλικοῦ Θεάτρου στὴν Ἑλληνική Σκηνή» 1960.

Ἀπὸ τὸ 1957 εἶναι Διευθυντὴς τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου καὶ καθηγητὴς στὴ Σχολὴ Μετεκπαιδευμένων Δύλων τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὡς Δάσκαλος τοῦ Θεάτρου μας ὁ Σ. Καρραβιτῆς, ἔχει διαπαιδαγωγήσει σειρὰ δλόκληρη παλαιότερων καὶ νεώτερων ἡθοποιῶν, καὶ ὡς σκηνοθέτης ἔχει δώσει παραστάσεις ποὺ ἀποτελοῦν σταθμὸ στὴν ἱστορία τοῦ νεοελληνικοῦ Θεάτρου καὶ ἔχουν προκλιλέσει ἔμπνευσμένες καὶ δημιουργικὲς κριτικὲς κορυφές τοῦ τόπου, ὅπως ἡ μνημιώδης κριτικὴ γιὰ τὴν παράστασή του τῆς «Ἐκάβης» ἀπὸ τὸν Ἀγγελο Σικελιανό. Πρέπει ἀκόμα νὰ σημειωθεῖ πὼς εἶναι ὁ μόνος ξένος σκηνοθέτης μὲς στὴν τριακοσόχρονη ἱστορία τῆς Κομεντί Φρονσαίζ ποὺ ἐκλήθη καὶ ἐσκηνοθέτησε ἀρχαία κωμωδία στὸ ἀπόρθητο ἀπὸ τοὺς ξένους ἴδρυμα τοῦ Μολιέρου. Τέλος ὡς συγγραφεὺς θεωρητικῶν ἔργων τοῦ Θεάτρου καὶ εἰδικότερα τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Προφορικοῦ μας Λόγου ἔχει δώσει βιβλία ὑποδειγματικὰ στὸ εἶδος τους.

Θὰ πρέπει ἀκόμα νὰ τονισθεῖ ὅτι ὁ Σωκράτης Καρραβιτῆς ἀπὸ χρόνια τῶρα τρέφει βαθύτατους πνευματικούς καὶ καλλιτεχνικούς δεσμούς μὲ τὴν ἐλληνικὴν ἐπαρχία. Πνευματικούς μὲ τὸ πλῆθος τῶν ὁμιλιῶν, ποιητικῶν ἀπογευματινῶν καὶ ἄλλων ἀνάλογων πνευματι-

κῶν ἐκδηλώσεων ποὺ μετακαλεῖται κατὰ καιροὺς νὰ προσφέρει στὶς διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ καλλιτεχνικούς δεσμούς μὲ τὶς δύο μεγάλες περιοδεῖες τοῦ ποὺ ἐπεχείρησε μὲ τὴν «Ἀττικὴ Σκηνή» καὶ ποὺ ὑπῆρξαν ἡ πρώτη σοβαρὴ καὶ οὐσιαστικὴ θεατρικὴ προσφορά στὸ κοινὸ τῆς Ἐπαρχίας καὶ τῶν πρὸ ἀπομακρυσμένων καὶ ξεχασμένων περιοχῶν.

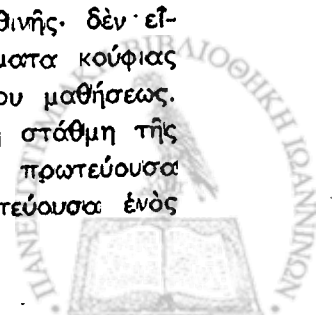
Τὸ νέο Κρατικὸ λοιπὸν Θέατρο εὐτύχησε βέβαια νὰ ἔχει στὰ πρώτα του βήματα τέτοιους ἀνθρώπους ποὺ μποροῦν νὰ ἐγγυηθοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν ὑψηλῶν σκοπῶν ποὺ καλεῖται νὰ ἐκπληρώσει καὶ ποὺ θὰ ὀδηγήσουν σὲ μιὰ δημιουργικὴ ἀνάπλαση τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς τῆς ὑπαίθρου.

Ἐν τούτοις, ὅμως, εἶναι ἀκατανόητο καὶ ἀνεξήγητο πὼς, μέσα στοὺς κόλπους του, δὲν περιέλαβε καὶ σημαντικὰ πνευματικὰ κεφάλαια ποὺ διαθέτει σήμερα ἡ Θεσσαλονίκη καὶ, πρώτοι—πρώτα, τὸν Πέτρο Σπανδωνίδη. Στὸ σημεῖο τοῦτο ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς Ἐπαρχίας—ποὺ τὴν ὑπόθεση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος τὴν θεωρεῖ καὶ σὰν μιὰ δική του εὐοίωνη νίκη—ἐφιστᾷ ἰδιαίτερα τὴν προσοχὴ τόσο τοῦ κ. Καρραβιτῆ, ὅσον καὶ τῶν ἄλλων ἀρμοδίων παραγόντων. Θὰ εἶναι ὀπωσήποτε ἀτύχημα νὰ μὴν στηριχθῆ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, πρώτα στὶς ντόπιες πνευματικὲς δυνάμεις τῆς Θεσσαλονίκης.

✠

ΜΙΑ ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΗ

Στὸ προηγούμενο τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ, τονίζοντας τὴν πενιχρότητα τῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων γιὰ τὴν συμπλήρωση ἑκατὸ χρόνων ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γεννήθηκε ὁ μεγάλος Μαβίλης, δὲν εἶχα ἀσφαλῶς ὑπ' ὄψει τὴν Κέρκυρα, μὰ τὸν ὑπόλοιπο ἐλληνισμό. Ἄδικα λοιπὸ μου κοπαιλογίζει εὐθύνες ὁ παλιὸς καὶ ἀγαπητὸς φίλος Κ. Δαφνῆς. Στὴν Κέρκυρα οἱ τιμητικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ἀπευθύνονται στὴ μνήμη ἀνθρώπων ποὺ δόξασαν τὸ νησί καὶ ἔθρεψαν μὲ τὸ ἔργο τους τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἑπτανήσου, ἔχουν πάντα χαρρακτῆρα σοβαρὸ καὶ ἀπέριττο, μιὰ γεύση οὐσίας ἀληθινῆς, δὲν εἶναι πυροτεχνήματα, εἴτε ξεσπάσματα κούφιας ρητορείας, εἴτε ἐπίδειξη ὀγκολόγου μαθήσεως. Ὅσο κι' ἂν ἔπεσε ἡ πνευματικὴ στάθμη τῆς πόλης ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἀπὸ πρωτεύουσα τῆς Ἰονίου Πολιτείας ἔγινε πρωτεύουσα ἐνὸς

μικροῦ συνοριακοῦ νομοῦ, δὲν παύει ὁ πληθυσμὸς νὰ διατηρῆ *in posse* ἄθικτο τὸν πνευματικὸ του δυναμισμό καὶ τὸ καλλιτεχνικὸ του αἰσθητήριον.

Τὰ δαχτυλίδια ἂν ἔπεσαν,
τὰ δάχτυλα ἀπομείναι,

λέει μιὰ παλιὰ καὶ ὀμορφὴ ποροίμια κερκυραϊκῆ. Γι' αὐτὸ πῶς θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ξεχάσουσι Κερκυραῖοι ἐφέτος, μὲ τὴν εὐκαιρίαν μάλιστα μιᾶς ἑκατοσταετηρίδος, τὴν ἱερὴν μνήμην ἑνὸς ἥρωα, ποῦ εἶναι γι' αὐτοὺς πάντα μιὰ ζωντανὴ παρουσία; Τὸν περασμένον Μάη τὸν τίμησε ἡ λαμπρὴ Ἑταιρεία Κερκυραϊκῶν Σπουδῶν μὲ σεμνὲς ἐκδηλώσεις, ὅπου παρουσίασαν τὸν ποιητὴ καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ Μιχ. Λάσκαρις, ὁ Θεοδ. Μασκρῆς καὶ ὁ Μιχ. Παράλθης. Τὸν Σεπτέμβριον, ὕστερα, τὸν παρουσίασε ἡ Ἀναγκαστικὴ Ἑταιρεία μὲ ὀμιλίαι καὶ μιὰ ἐνδιαφέρουσα ἀναμνηστικὴ ἔκθεσι. Δὲν μποροῦσε λοιπὸν νὰ εἶναι ἡ Κέρκυρα στόχος τῶν ἐπικρίσεών μου, μὰ ἡ ὑπόλοιπη Ἑλλάς, μὲ ἐλάχιστες τιμητικὰς ἐξαιρέσεις, ὅπως τὰ Γιάννενα.

Αὐτὰ γιὰ νὰ μποῦν τὰ πράγματα στὴ θέσιν τους.

A. Γ.

“Ο ΠΥΡΣΟΣ,”

Τὸ σχολικὸ περιοδικὸ εἶναι ἓνα εἶδος ἐπιτύπου, ποῦ γνωρίζει μεγάλη ἀκμὴ στὴν ἐποχὴ μας· δυστυχῶς ὅμως, ἂν μπορούμε νὰ θυμάσουμε τὴν ἐξαιρετικὴν του γονιμότητα, δὲν εἴμαστε σὲ θέσιν νὰ κάμουμε πάντα τὸ ἴδιον καὶ γιὰ τὴν ποιότητά του. Ὑπάρχουν σχολικὰ περιοδικὰ τόσο ἀνούσια, ὥστε δὲν τολμάει κανεὶς νὰ τοὺς βρῆ ἓνα νόμιμον λόγον ὑπάρξεως. Ὑπάρχουν ἄλλοι, ποῦ μυρίζουν ἀπὸ τόσο μακριὰ τὴν ἐπέμβαση τῶν μεγάλων, ποῦ στίς σελίδες τους φαίνεται μὲ τόση ἐνάργεια τὸ χέρι τοῦ δασκάλου, ὁ τρόπος τῆς σκέψης του, ἀκόμη καὶ οἱ πεποθήσεις του καὶ τὰ πάθη του, ὅπου οἱ ξένες ὀρμόνες νοθεύουν τόσο ἀγιότρευτα τὴν ἀγνὴ παιδικὴν ἔκφραση, ὥστε μόνον σὰν ἀφελῆς καὶ ἄκακη μασκαράτα μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν.

Εἶναι λίγα λοιπὸν τὰ καλὰ σχολικὰ περιοδικὰ, καὶ σ' αὐτὰ εὐτυχῶς ἀνήκουν καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ ντόπια. Ὑπάρχει ὅμως ἓνα σχολικὸ περιοδικὸ, ποῦ ἡ μακροβιότητά του, ἡ περιποιημένη του ἐμφάνιση, ἡ ποικιλία τῆς

ὑλης του, ἡ μεθοδικὴ τῆς συγκρότησις, ἡ βεβαιότης —λόγω τῆς σοβαρότητος τοῦ σχολείου ποῦ τὸ ἐκδίδει— ὅτι εἶναι ἔργο τῶν μαθητῶν, μὲ ψιλὴν μόνον ἐποπτεία τῶν ἡψημένων, τὸ ἀναδεικνύουν χωρὶς ἀμφιβιλία ὡς τὸ καλύτερον τοῦ τύπου μας: εἶναι ὁ «Πυρσός», τοῦ Προτύπου Γυμνασίου Ἀρρέων Πειραιῶν. Τὸ θαυμάσιον αὐτὸ Σχολεῖον, ποῦ τὸ διευθύνει χρόνια τώρα, μὲ τόσο ἀκαμπτη θέλησις, ὁ κ. Κερανακόλας, φυτῶριον ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ἡθικῶν χαρακτήρων, ἀφοῦ τίποτε δὲν παιδαγωγεῖ καλύτερα ἀπὸ τὴν ἐργασία τὴν σκληρὴν καὶ μεθοδικὴν καὶ γόνιμην, μάς δείχνει, σὰν σὲ καθρέφτη, στίς σελίδες τοῦ Πυρσοῦ, τὴν λογὴν μόρφωσιν παρέχει καὶ τὴν λογὴν ἀνθρώπων δημιουργεῖ. Τὸ περιοδικὸν μάς λέει πόσο πλούσιον σὲ ἔκτασιν καὶ σὲ βάθος εἶναι τὰ διαφέροντα τῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τοῦ μεγάλου μας λιμανιοῦ, καὶ ποῦ εἶναι τὰ ἀληθινὰ παιδιὰ τοῦ Πειραιᾶ: οἱ νέοι, ποῦ μὲ πάθος ἀγωνίζονται στίς τάξεις, μὰ καὶ στὰ γήπεδα, γιὰ νὰ γίνων καλοὶ καὶ χρήσιμοι πολῖτες, ποῦ θὰ ἐργασθοῦν αὔριον στὴν ξηρὰ καὶ στίς θάλασσας γιὰ τὸ φωμὶ καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ λαοῦ μας.

A. Γ.

ΠΟΤΕ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ (ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ)

Πρόκειται γιὰ τὰ ἄλλα παιδιὰ τοῦ Πειραιᾶ, γὰ κείνα ποῦ σαλπάρισαν, ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τῆς τέχνης, γιὰ νὰ κατακτήσουν, σὰν νέοι κοκκισταπόδες, τὸν νέον κόσμον. Εἶναι ἡ φωτεινὴ Μελίνα καὶ, μαζί της, τὸ γνωστὸ τραγουδιστὴν μὲ τὰ μπουζούκια του καὶ ἡ παρέα τῶν σκιάδων καὶ καλῶν παιδιῶν καὶ τῶν μαστροπῶν καὶ τῶν κοινῶν γυναικῶν. Φυσάει πρῶτος. Καὶ πάνε νὰ δεῖξουν στοὺς περιέργους ὄφθαλμοὺς τῆς γῆς τὰ ὑποτιθέμενα ἑλληνικὰ ἦθη. Ποτὲ δὲν περιμέναμε ὁ Ντασέν, ὑπὸ τὸ κράτος ποιοῦς ξέρει ποιάς μαγωγείας, νὰ ἀναστήσῃ ὑπὸ τὴν χειρότερή του μορφήν τὸν βεντετισμό, καὶ, ὅπως οἱ μουσικοὶ τοῦ περασμένου αἰῶνα ἔγραφον μελοδράματα στὰ μέτρα τῆς φωνῆς μιᾶς πριμοντόνας, νὰ δημιουργήσῃ ἑλληνικὰ ἦθη, ποῦ θὰ ἐξυπηρετοῦσαν τὸ ταλάντο τῆς μεγάλης μας συμπατριώτισσας. Γιατί, ἀπὸ ὅλο τὸ ἔργο μένει μόνον ἡ Μελίνα. Ἡ πλακὴ εἶναι ἀνούσια. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀμερικάνος, ὁ κεραινωμένος ἀπὸ τὸν ἔρωτα, καὶ σύγχρονον τὸ

σο διαποτισμένος από κλασσική παιδεία, ώστε 'Οξφόρδη μυρίζει περισσότερο ἢ Σορβόννη ἢ Χαϊδελβέργη παρά Νέα 'Υόρκη, πόσο ἀδέξιος εἶναι καὶ πόσο ἀφελής! Πόσο μακριὰ βρίσκεται ἀπὸ τὸν 'Αμερικάνο, τοῦ 'Αμποῦ, πού εἶναι τόσο παλαιότερος καὶ ἐν τούτοις τόσο πιό σιμὰ στοὺς καιροὺς μας! Ὑστερα, αὐτὴ ἡ συγκινητικὴ προσπάθεια νὰ σωθῆ ἡ Μογδαλινὴ, δὲν θυμίζει δρᾶμα μὲ θέση, καὶ λίγο Ζολὰ καὶ λίγο Δουμὰ καὶ λίγο 19ον αἰῶνα καὶ λίγο μιὰ ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς ἱστορίες πού κάθε τρόφιμος τῶν κοκοφήμων σπιτιῶν ἔχει πάντα πρόχειρη, γιὰ νὰ τονίσῃ τὴν βασικὴν ἀγνότητα τῆς ἀμαρτωλῆς τῆς ψυχῆς, πού κανένας, ὅμως, δυστυχῶς δὲν βρέθηκε γιὰ νὰ σώσῃ; Ἐδῶ ὁ σωτήρας βρίσκεται, μὰ πού νὰ ὑποχωρήσῃ; —καὶ ἔχει μᾶλλον δίκη—, στὰ ἀρχαιολογικὰ του ἐπιχειρήματα, αὐτὴ ἡ δαιμονισμένη, μὰ τόσο δυναμικὴ, τόσο φωτεινὴ, τόσο ζωντανὴ καὶ τόσο ἐξυπνὴ παραστρατήμενη; Ἡ Μελίνα ἦταν ὅπως πάντα ἐξαιρετικὴ κοί, μαζί μὲ κάποια λαμπρὰ ψυχολογικὰ εὐρήματα τοῦ Ντροσέν —ὅπως τὸ παράπονο τοῦ νέου, ὅταν θίγουν τὴ μάννα του—, αὐτὴ βαστάει ὅλο τὸ βάρος τοῦ ἔργου. Εὐχόμαστε νὰ τιμηθῆ, ὅπως τῆς ἀξίζει. Εὐχόμαστε ἐπίσης νὰ μporέσῃ νὰ ἀξιοποιήσῃ στὸ ἀκέραιο πὸ σπᾶνιο, τὸ πολὺπλευρο ταλέντο τῆς, ἀλλάζοντας θέματα καὶ προσπάντων, κάνοντας γερὸ κομπόδεμα, ὅτι τὰ χρόνια περνοῦν καὶ ὅτι οἱ ρόλοι τῆς νέας ἀμαρτωλῆς δὲν θὰ τῆς πηγαίνουν πάντα.

Α. Γ.

✱

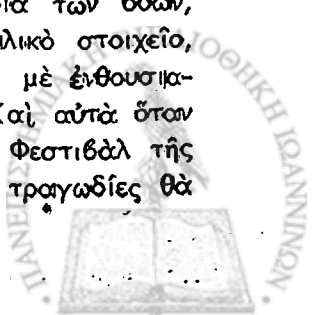
Ε.Ι.Ρ. ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑ

Ἡ ἐποχὴ ὅπου ὁ ἑναστρὸς οὐρανὸς καὶ ὁ ἠθικὸς νόμος γέμιζαν μὲ θαυμασμὸ τὴν ψυχὴ τοῦ Κάντ ἔχει πρὸ πολλοῦ περάσει· ἄλλα πράγματα ὅμως ἔχουν μπῆ στὴ θέση τους. Γιὰ μᾶς τοὺς βάρειους ἐπαρχιωτὲς, ἔναι ἀπὸ αὐτὰ τὰ κίνητρα αἰώνιας ἀπορίας, εἶναι κάποιες ἐκδηλώσεις τοῦ ἐθνικοῦ μας Ἰδρύματος Ραδιοφωνίας. Μιλήσαμε κάποτε γιὰ τὴν ποιότητα τῆς λαϊκῆς μουσικῆς πού προσφέρει, χωρὶς φυσικὰ νὰ περιμένουμε ἀπάντησιν, ἀφοῦ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ σιωπὴ εἶναι ἡ καλύτερη ἀπάντησιν στὶς ἐνοχλητικὰς ἐρωτήσεις. Τώρα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν δυὸ ἄλλα σημεῖα τῶν ἐκπομπῶν του, χωρὶς βέβαια νὰ εἴμαστε πε-

ρσότερο αἰσιόδοξοι ὡς πρὸς τὸν τρόπο, πού μ' αὐτὸν τὸ Ραδιοφωνικὸ μας Ἰδρυμα θὰ ἀντιδράσῃ.

Ἀκοῦμε πού καὶ πού τὰ βράδυα τὴν ἐκπομπή: ἡ κίνηση τοῦ ξένου βιβλίου, ἀπὸ τὸν κ. Βαρίκα. Τώρα ἂν κανένας Σελήνιτης ἄκουε τὴν ἐκπομπὴ αὐτὴ θὰ πιστεῦε, πολὺ νόμιμα, ὅτι ξένα βιβλία ἐκδίδονται μονάχα στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Ἀγγλία, γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἐλληνικὰς ἐκδόσεις. Ἐμεῖς ὅμως, κάτοικοι τῆς γῆς, ἀναρωτιόμαστε: ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν Ἀγγλία δὲν ἐκδίδεται πουθενὰ ἀξιόλογο βιβλίον; Μπάφιασε ὁ ὑπόλοιπος κόσμος, ἔπαθε ἐγκεφαλικὴ μοιλάκωσις ἢ γηραιὰ Εὐρώπη, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὴ Γαλλία, πού, εἰς πείσμα τῆς ἐκπομπῆς, κέρδισε δύο Νόμπελ τῆς λογοτεχνίας σὲ τέσσερα χρόνια; Τὶ τρόπος ἀντιμετωπίσεως τοῦ ξένου βιβλίου εἶναι οὗτος; Τοῦ ἀγγλογλωσσικοῦ βιβλίου μάλιστα, ὄχι ὅμως γενικὰ τοῦ ξένου. Πῶς τὰ ἀνέχεται αὐτὰ ὁ κ. Βαρίκας, σοβαρὸς ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων;

Τώρα περνᾶμε στὸ δεύτερο ἀντικείμενον τοῦ αἰώνιου θαυμασμοῦ μας, στὴν ἐκπομπή: νέα ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχία. Καὶ πάλιν, ὅν κάποιος ἀγεωγράφητος ξένος ἄκουε αὐτὴν τὴν ἐκπομπὴ ἄπὸ μερικὸς μῆνες θὰ μπορούσε νὰ πιστέψῃ ὅτι ἀπὸ δυὸ ἐπαρχίες σύγκειται ἡ ἐλληνικὴ Ἐπικράτεια: ἀπὸ τὴν Ρόδο καὶ τὴν Πάτραν, μὲ κάποιες δειλὲς ἐμφανίσεις τώρα τελευταῖα, ποιὸς ξέρει κατόπι ποιᾶς ἐπεμβάσεως, τῶν Χανίων. Καὶ ἡ ἐκπομπὴ ἀρχίζει στερεότυπα εἴτε μὲ ἕνα κολάδημα: Ρόδος ἢ, ἴσως λόγῳ ἀπελείας τῶν μηχανημάτων, μὲ ἕνα εἶδος κρωγμοῦ: Πάτραν. Δὲν φανταζόσαστε πόσες λεπτομέρειες μαθαίνει κανεὶς γιὰ τὴ ζωὴ τῶν δύο αὐτῶν πόλεων, ἐνῶ ὅχιαι σιγῆ βασιλεύει σχετικὰ μὲ τὶς ὑπόλοιπες. Ἰδιαίτερα γιὰ τὸ Καρναβάλι τῶν Πατρῶν ἔγινε τέτοιο ὄργιο διασημίσσεως, ὥστε θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πιστέψῃ ὅτι τὸ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ραδιοφωνίας εἶναι ἀπλὸς τελάλλης τῆς Πατραϊκῆς ἐπιτροπῆς ἑορτασμοῦ τῶν Ἀπόκρεω. Δὲν ξεκινούσε φωτοβολίδα ἢ πυροκρόταλο ἀπὸ τὴν ἐξέδρα, δὲν ποισήλυνε ἄριμα διὰ τῶν ὁδῶν, δὲν ἔμπαινε καινούργιο καρναβολικὸ στοιχεῖον, χωρὶς νὰ τὸ ἔχη προαναγγεῖλη μὲ ἐνθουσιασμὸ ὁ Σταθμὸς τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ αὐτὰ ὅταν δὲν βρέθησαν δυὸ λέξεις γὰ τὸ Φεστιβάλ τῆς Δωδώνης! Μὰ τί γιὰ Δίεσ καὶ τραγωδίες θὰ

σκοτιζόμαστε τώρα; Για τις ρίζες της φυλής; Για την σοβαρή φωνή της Ιστορίας; "Αμ δέ! Είναι όμως καιρός να μάθω ή περίφημη έκπομπή, ότι δεν έπαψε να υπάρχει ή υπόλοιπη 'Ελλάδα επειδή αυτή την άγνοεί, Ούτε ότι θα σιγήσει γι' αυτό ο τραγικός λόγος στα πόδια του Τομάρου, ούτε ότι θα γίνουν λιγότερο μαγευτικά τα κεκρυφαίκα άκρογιάλια. Και να μάθω επίσης ότι το καλύτερο φυλαχτό για κάθε τέτοιας λογής στρεβlopάτημα είναι ή συναίσθηση του γελοίου.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κων)νου Κοντοσάκου: «'Εκλογή
έξήκοντα Παραμυθιών του 'Ελληνικού Λα-
ού».— 1960.

Σε τόμο '96 σελίδες, καλαισθητα τυπωμέ-
νες και πλουτισμένες με εικόνες, κυκλοφόρησε
το με τον πιο πάνω τίτλο βιβλίο του φίλου
δημοδιδάσκου Κων)νου Κοντοσάκου. Το βι-
βλίο αυτό περιέχει, όπως άλλως τε ά-
ναφέρεται και στο πλούσιο πολύχρωμο εξώ-
φυλλό του, «'Εξήκοντα Παραμύθια», όπως κα-
θορίζει ο συγγραφέας, του 'Ελληνικού Λαού, ή
συλλογή των οποίων, έγινε από τον ίδιο, με
ύπομονητική, συστηματική και μακροχρόνια...
πολυετή προσπάθεια. Τα «συνελέξαμε δέ και
τα έγράψαμε, προσθέτει ο συγγραφέας, χάριν
του συνόλου των παιδιών μας, παντός διανοου-
μένου και των διδασκάλου... και διά να μη
χαθή τόσο πολύτιμο υλικό του λαού μας».

Από καθαρή βέβαια λαογραφική πλευρά,
μια και τα παραμύθια αυτά, άποτείνονται και
σε μεγάλους, ή συμβολή του συγγραφέα στον
τομέα αυτόν, θα ήταν μεγαλύτερη, αν, για κά-
θε παραμύθι, μάς δινόταν και οι χρονικοί, το-
πικοί, γλωσσολογικοί και άλλοι συναφείς πα-
ράγοντες του όσα άλλα, δηλ., στοιχεία συνο-
δούουν κάθε λαογραφική προσπάθεια. Όμως,
το είπαμε, ο συγγραφέας άποτείνεται περισ-
σότερο σε μικρούς άναγνώστες και σε διδα-
σκάλους, με προθέσεις μάλλον παιδαγωγικές.
'Αλλά και αυτή ακόμα ή περισυλλογή —...ΕΙ-
ναι σκόρπια, γράφει ο συγγραφέας, και υπάρ-
χει κίνδυνος να λησμονηθούν, καθώς μεταδί-
δονται από στόμα σε στόμα, διά της παρα-
δόσεως— και αυτή λοιπόν ή άπλή περισυλλο-
γή τους, είναι πολύτιμη και ο συγγραφέας,

πρέπει να είναι εύχαριστημένος από το κο-
πιώδες επίτευγμά του. Όπως άλλως τε μα-
θαίνουμε, το βιβλίο του έγινε με άρκετή έπιτυ-
χία δεκτό στο άναγνωστικό μας κοινό.

Ο φίλος συγγραφέας θα μου έπιτρέψει
και μια κάποια διαπίστωση: Πολλοί από τους
μύθους της συλλογής, ιδιαίτερα μετά τη σελ.
59, φαίνονται να είναι, μάλλον άφηγήματα,
που όμως κι' αυτόι τους, πετυχαίνουν τον ίδιο
με τα πραγματικά της συλλογής παραμύθια,
παιδαγωγικό σκοπό.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Κώστα 'Αγνάντη: Λογής λογίων δι-
γήματα.— 'Αθήνα 1961.

'Ηθογραφικού και, άφηγηματικού έντονότε-
ρα χαρακτήρα είναι τα περισσότερα από τα
κομμάτια της νέας —τρίτης κατά σειρά—
έργασίας του Κώστα 'Αγνάντη, που με τον
τίτλο «Λογής λογίων διγημάτων», κυκλοφόρη-
σε πρόσφατα. Και σ' όσες ακόμα περιπτώ-
σεις, ο συγγραφέας τους, αντίει από τη φαν-
τασία και την εύρεία μάθησή του για να τα
έσωματώσει στα καθ' έκαστο θέματά του, ά-
πό παιδικές το πιο πολύ, αλλά και μεταγεν-
έστερες ακόμα, προσωπικές του άναμνήσεις
και βιώματα πηγάζουν. Λίγα από τα διηγή-
ματα αυτά, έχουν δημοσιευθή και σε 'Ηπει-
ρωτικές 'Εφημερίδες και Περιοδικά.

Το βιβλίο αυτό —διακόσιες όγδόντα σε-
λίδες και πολύ καλαισθητή έμφάνιση— είναι
τυπωμένο στην 'Αθήνα, και διαιρείται από το
συγγραφέα σε δύο μέρη, από τα όποια, το
δεύτερο, υποδιαιρείται σε τέσσερες ομάδες.

Το πρώτο μέρος, περιλαμβάνει τις —δέ-
κα τρεις— «Παλιές 'Ιστορίες». Στην πρώ-
τη ομάδα του δεύτερου μέρους, ξεδιπλώνονται
οι πρώτες άναπαραχές της ήβης («Το πρώτο
ξύπνημα»), οι μεταγενέστερες, μεταφυσικού
χαρακτήρα άνησυχίες («'Η 'Ακαδημία του
Πλάτανου»), θρησκευολογικής και κοινωνιολο-
γικής ύψης άπορίες κι' έρωτηματικά («'Ο άλ-
λος 'Ιώβ») και φιλοσοφικές ένοπενίσεις της
ζωής («'Ο Ζόρικος»). 'Ακολουθεί κατόπι μια
μικρή ομάδα από θέματα ιστορικά, («'Η Δα-
νιηλίδα κι' ο Βασίλειος» και «'Ο 'Ηρόδοτος
μπροστά στον 'Αμωνα και το Δωδωναίο Δία»),
διηγηματοποιημένα από τον πολύ μελετηρό
στο πεδίο αυτό της μάθησης συγγραφέα.

Οι άλλες δυο ομάδες, είναι άναμνήσεις, προσωπικές ή αφηγημένες, «'Από τους πολέμους» (ο συγγραφέας, είναι απόστρατος 'Ανώτατος 'Υγειονομικός 'Αξιωματικός) κι' «'Από το κυνήγι».

Έτσι, το «Λογής—Λογιών» του Κώστα 'Αγναντή, μάς προβάλλεται σαν ένα πολύ ενδιαφέρον και πολύ έποικο βιβλίο, τόσο περισσότερο όσο που είναι γραμμένο με κέφι, και ζωντάνια, ζωηρό και περιγραφικό ταλέντο, και ξεδιπλώνεται μέσα σε μιὰ πατριδολογική και φυσιολατρική έξαρση από τη γοητεία και την άρρεκωπότητα του περιγύρα. Τόσο της ιδιαίτερης πατρίδας του, ('Αγναντα), όσο και των Γιαννίνων, που έγιναν τώρα πιά, η δεύτερη γενέτειρά του.

'Ασίγαστη ένατένιση του Ιστού, φυσιολογικός —στοργή θάλεγα— ένθουσιασμός, ακατάβλητη αίσιοδοξία, πλούτος από μάθηση, ύφος σπρωτό κι' έπιμελημένο. Περισυλλογή και στοχασμός, πολλή γνώση της Ιστορίας του τόπου μας. Φιλοσοφικές και μεταφυσικές άνησυχίες, άλλο και λεπτό χιούμορ, χαρίζουν στα «Λογής—Λογιών», το χαρακτήρα ενός οίσιόδοξου και πολύμορφου βιβλίου.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

✽

Γιάννη Σφακιανάκη: «Οι Ένοχοι» (μυθιστόρημα), 'Αθήνα, 1960.

Είναι πολύ ένθαρρυντικό που αρχίζουν τώρα στα γράμματά μας να έμφανίζονται τα «μεγάλα» χρόνια της κοποχικής περιπέτειας. 'Η έποχή αυτή είναι ο χώρος όπου ανατινάχτηκε και όπου ξαναθεμελιώθηκε ο άνθρωπος του αιώνα μας. 'Ιδιαίτερα, στον τόπο μας, τα χρόνια από το 1940 ως το 1945, υπήρξαν στ' αλήθεια συνταρακτικά. Γι' αυτό και πιστεύουμε πως απόμεινε ο καιρός αυτός, ένα κυρίαρχο βίωμα στην έμπειρία αυτών που τον έζησαν. «Οι ένοχοι» του Γιάννη Σφακιανάκη είναι ένα καθαρά μεταπολεμικό μυθιστόρημα, κομωμένο από αυτήν ακριβώς την τραμερή έποχή στα χρόνια της αντίστασης. 'Ο συγγραφέας, από τους πιο δοκιμώτερους που έχουμε στην λογοτεχνία μας, άπλώνει εδώ το χέρι στο καυτό σίδερο —είναι άκάμα ανάμεσα μας ή προέκταση της συνέπειας από την κατοχική περιπέτεια—, για να οργανώσει σε μορφή όλον αυτόν τον καταχωνιασμένο κόσμο

που ζει και που αναπνέει μέσα μας. Και, παρ' όλο που οι ήρωές του κινούνται μέσα σε ένα περιορισμένο χώρο δράσης δίχως την πνευματική εύρύτητα που είχαν τα γεγονότα εκείνα (ο μύθος αναπτύσσεται στη ζωή μιὰς ομάδας έπαναστατών, πάνω σε μιὰ δυο συνεδριάσεις και σε άτομικές περισσότερο έκδηλώσεις των ήρώων του), οι «ένοχοι» φτιάχνουν έναν πρώτο πυρήνα σοιχείων για την συγκρότηση αναγκοίων χαρακτηριστικών τύπων. 'Εν τούτοις, όμως, οι ήρωες αυτοί του κ. Σφακιανάκη, άπομένουν μονάχα με την πληρότητα του συγγραφέα κι' όχι τη δική τους. Δεν έχουν, κατά την γνώμη μας, τους αναγκοίους ορίζοντες και την μεγάλη προοπτική μιὰς ένσυνειδητης άποστολής, έστω και έκ των ύστερων δοσμένης από την «ομαδική συνείδηση». Είναι πράγματι καλοσχεδιασμένοι σαν τύποι, φτιαγμένοι με μιάν εύχυμη και καθαρή βαθύτητα ψυχογραφίας, άλλα μόνον ως προσόντα του συγγραφέα δείχνουν κι' όχι σαν πρόσωπα, που σήκωναν ένα έπικό και μαζί δραματικό ιστορικό βάρος. 'Υστερα, τα έλατήρια της αντίστασης. Το ξεκίνημα των έπαναστατών, δεν νομίζω πως διαγράφονται καλά ή μάλλον, δεν υπάρχουν στο βιβλίο αυτό του κ. Σφακιανάκη (π.χ. η Βάνδα, μιὰ γυναίκα που της σκότωσαν οι Γερμανοί τον άνδρα στο Παρίσι, έρχεται και αναλαμβάνει ήγετική θέση για να κάμει αντίσταση στην 'Ελλάδα δίνοντας χρήματα και όχι έξισου ιδανικά). Βέβαια, είναι δύσκολο να μορφοποιήσει κανείς την έπική και τραγική αυτή γενεά της κατοχής μας, αλλά, όμως, δεν γίνεται άλλοιως, για να έχουμε ένα μεγάλο έργο. Γι' αυτό και στις πιο πυκνές κορυφώσεις, που έχει το κατά τ' άλλα θαυμάσιο τούτο κείμενο, οι ήρωες άπομένουν κάπως ξεκρέμαστοι, σαν να έχουν πέσει κεί χωρίς θάληση και χωρίς μνήμη δική τους. 'Ετσι, το πολύ φιλοσοφημένο έρώτημα συνείδησης: υπάρχει άτομική συνείδηση στην συνείδηση της ομαδικής ζωής και, σε τέτοια περίπτωση, ποιά από τις δυο συνεδήσεις (ομαδική ή άτομική) κρατεί κι' έλέγχει το άτομο; στη ζωή των «'Ενόχων» δεν έχει το άποραίτητο έδαφος για να στηθεί στερεά. Την αντίσταση και την κατοχή την έζησαν όλοι, αλλά, ώστόσο, όχι όλοι το ίδιο. Πρό παντός, όμως, υπήρξε για όλους κι' από όλες τις μεριές ένα Μεγάλο Γεγονός, που χαράκωσε σύνορα στη

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ... ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Βασικό χαρακτηριστικό της έφεταινης θεατρικής περιόδου, όση τουλάχιστο διανύσαμε ως τώρα, είναι ή έλλειψη καλού ρεπερτορίου, ή άπουσία καλών έργων, ελληνικών και ξένων. Ούτε ένα από όσα παρουσιάστηκαν μέσα στους πρώτους μήνες της σαζόν, δέν καλοτύχισε πάνω στην σκηνή. Άκόμα και τὰ έμπορικά λεγόμενα έργα, που συνήθως τραβούν τὸ πλατύ κοινό και γεμίζουν τις αίθουσες και τὰ ταμεία τών θεάτρων, έδωσαν πολύ γρήγορα τή θέση τους σε άλλα, καινούργια και πιό... προσοδοφόρα. Έτσι οί άλλες έργων διαδέχονται ή μιὰ τήν άλλη, χωρίς να ξέρουμε ως πού θα φτάσουν τελικά.

Μέσα στο άσταμάτητο αυτό κυνηγητό της «έπιτυχίας» είχουμε τήν εύκαιρία να παρακο-

ζώη τους και στην εποχή τους. Είπεν όπωσδήποτε έξω από τήν κλειστή περίπτωση της άταμικής έκτασης. Τέλος, όπως και να είναι, ό συγγραφέας εκείνης της επίτευξης στον «Άφέντη της Βαθέρνας», μάς έδωκε, με τους «Ένόχους», μιάν ώραιάν αρχή από τήν Κατοχή, που τόσο χώρο έχει στην ψυχή της γενεάς τούτης.

✱

Παρασκευά Ι. Μηλιόπουλου:
«Θρησκευτικοί Ύμνοι» (ποιήματα), Θεσσαλονίκη, 1958.

Με γράμματα και γραφικά πλαίσια (ούβερούρες, πρωτογράμματα, έξωφυλλο κ.λ.π.) βυζαντινά, φτιαγμένα όλα με τὸ χέρι, ό ξεχωριστός και γνωστός λογοτέχνης—λαομιθογράφος κ, Π. Μηλιόπουλος, δίνει στην ποιησή μας μιὰ συλλογή ποιητικής συνομιλίας με τὸ Θεό. Πράγματι, στην λυρική απλότητα άπόνα βαθύ μοιόλογο και στην βυζαντινή σιωπηρή λιτότητα γραφής, τὰ ποιήματα της συλλογής αυτής του κ. Μηλιόπουλου κάνουν μιὰ χειραψία με τὸν ούράνιο Θεό τών Χριστιανών στην ψυχή μας. Η κοσμοθεωρία και ή ένατένιση της ζωής στον έμπράγματο τούτο κόσμο, στα ποιήματα αυτά δίνονται έκφρασμένα με τήν διάρκεια πάνω στη ροή της φθαρτής καθημερινότητας. Κι' είναι ν' άπορεί κανείς πώς μιὰ τέτοια

λουθήσουμε δυό δράματα ξένων συγγραφέων, που παρουσιάζονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα (Πήτερ Σάφερ και Σαρλότ Χάστιγκς), καθώς και δυό άπαναλήψεις για λόγους έορταστικούς, τὸν «Θείο Βάνια» του Άντου Τσέχωφ για τὰ έκατόχρονα από τή γέννησή του και τὸν «Πειρασμός» του Γρηγόρη Ξενόπουλου για τὰ δεκάχρονα από τὸν θάνατό του.

Άς δούμε όμως αναλυτικά τις καινούργιες αυτές παραστάσεις.

Θέατρο « ΔΙΟΝΥΣΙΑ » — « Άσκησις πέντε δακτύλων » του Πήτερ Σάφερ.

Με άξιεπαινη πίστη και προσήλωση, με άληθινή αυτοθυσία, ό θίσιος του θεάτρου «Διονύσια» συνεχίζει τὸν καλλιτεχνικό του δρό-

πνευματική—ψυχική λειτουργία δέν είχε και μιὰ ξεχωριστή όλοτελα δικαίωμα στα γράμματά μας. Ίσως, πιστεύω, γιατί έκτείνεται πέρ' από τὰ φθαρτά ανθρώπινα, που κεντρίζουν τήν αντίδρασή μας, ίσως γιατί είναι δύσκολο να άποτινάξουμε τὸ γήινο χῶμα, που μάς κρατάει πολύ δεμένους στα δικά μας πράγματα. Τέτοιες εκδόσεις, βολιμένες μέσα σε στίχους και σε γράμματα που γίνονται εύκολα προσευχή και ύμνος, έχουν δική τους προσωπικότητα, δικό τους ύφος και δικό τους κλίμα. Γι' αυτό θα έπρεπε —καθώς, π.χ. και ή περίπτωση του Φώτη Κόντογλου— να τυχουν ιδιαίτερης φροντίδας, για να κερδηθούν ύπέρ του Έθνους μας. Παρ' όλο πού, έξω από τὸ βιβλίο αυτό, ή μεταφορά ενός ποιήματος του κ. Μηλιόπουλου είναι φοβερά επικίνδυνη, διακινδυνεύω τή δημοσίευση λίγων στίχων:

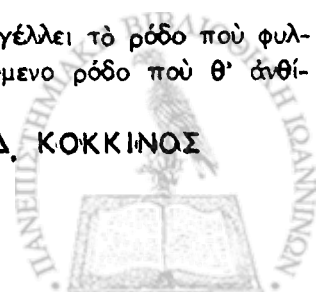
Στὸν κορπό της έλιάς, στο δέντρο της Δόξας, τὸ σκουλήκι έχτισε τή φωλιά του.

... ..

—Σύ, Κύριε, είσαι ό μόνος Άθάνατος.

—Σύ, που Σε άναγγέλλει τὸ ρόδο που φυλλορροεί, στο μελλούμενο ρόδο που θ' άνθισι...

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

μο και προσπαθεί να προσφέρει ουσιαστικό θέατρο με έργα και παραστάσεις ποιότητας. Κι' είναι πολύ εύσιωνο, μέσα στην ύλιστική εποχή μας που την σκεπάζει το κερδοσκοπικό πνεύμα σ' όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις της, να βλέπει κανείς ανθρώπους να επιμένουν με οικονομική ζημία τους, στην πραγματοποίηση κολλιτεχικών ιδανικών. 'Επιμένουμε σ' αυτό το σημείο και το υπογραμμίζουμε με τον θαυμασμό μας, γιατί πράκειται για μια φωτεινή εξαίρεση, για μια γενναία πράξη, τη στιγμή μάλιστα, που τα αντίθετα παραδείγματα πληθαίνουν και οι πειρασμοί για ύλικα κέρδη είναι τόσο πολλοί.

Το καινούργιο έργο που ανεβάστηκε στο θέατρο της οδού 'Αμερικής, ανήκει στον νέο 'Αγγλο δραματογράφο Πήτερ Σάφερ και παρουσιάζεται στο ελληνικό κοινό για πρώτη φορά. 'Η δράση του εκτυλίσσεται στο έξοχικό σπίτι των Χάριγκτον στο Σάφοκ ανάμεσα στα τέσσερα πρόσωπα της οικογένειας και του οικότροφου νεαρού γερμανού που διδάσκει γαλλικά στην κόρη του ζεύγους Χάριγκτον. Αυτά τα πέντε πρόσωπα είναι τα πέντε δαχτύλα του τίτλου, που μπλεγμένα στην δύσκολη άσκηση της ζωής, προσπαθούν να βρουν αγάπη και κατανόηση.

'Απαντώντας ο ίδιος ο συγγραφέας σε κριτικές για την «'Ασκηση των πέντε δαχτύλων» έγραψε ότι το μόνο που προσπάθησε να κάνει ήταν: «να βυθομετρήσει με όση μεγαλύτερη απλότητα και σαφήνεια μπορούσε, μια εικόνα από την σύγχρονη ζωή» και πρέπει να πούμε πως πέτυχε το σκοπό του.

Το έργο δεν στηρίζεται μονάχα στην ανειρήνευτη πάλη ανάμεσα σε πολίους και νέους, ανάμεσα στη γενιά που φεύγει και σ' αυτή που έρχεται, ανάμεσα σε γονείς και παιδιά, άλλα και στα άγεφύρωτα χάσματα που υπάρχουν ανάμεσα στους ανθρώπους της ίδιας γενιάς ή ηλικίας. 'Ο πατέρας Στάνλεϋ Χάριγκτον, αλτσοδημιούργητος και πρακτικός, δεν μπορεί να συνεννοηθεί με την ψευδοριστοκρατίσσα και μισομορφωμένη Λουίζα, την γυναίκα του, που δεν θέλει να πιστέψει ότι πέρσαν τα χρόνια της και φλερτάρει τον νεαρό δάσκαλο της κόρης της. 'Εκείνος πάλι βλέπει στο πρόσωπό της την στοργή της μητέρας, που του στέφισε η ζωή. 'Ο γιός Κλάιβ Χάριγκτον βρίσκεται πελαγωγμένος ανάμεσα σ' ο-

λα αυτά τα πρόσωπα και η αδελφή του η Πωμέλα, που μόλις αρχίζει να σχηματίζεται μέσα της η γυναίκα, νομίζει ότι ο δάσκαλός της είναι ο άντρας που θα της ταίριαζε. 'Η ασυνεινσησία όμως και η μοναξιά που τους τυλίγει δεν επιτρέπει καιμια ουσιαστική προσέγγιση μεταξύ τους κι' οδηγεί στο τέλος τον νεαρό γερμανό σε απόπειρα αυτοκτονίας.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο Σάφερ, μέσα στα δυο μέρη και τις τέσσερις εικόνες του έργου του, δεν είναι τόσο έντονο στη χώρα μας, όσο στην δική του. Γι' αυτό και η απήχησή του στο ελληνικό κοινό δεν μπορεί να είναι μεγάλη.

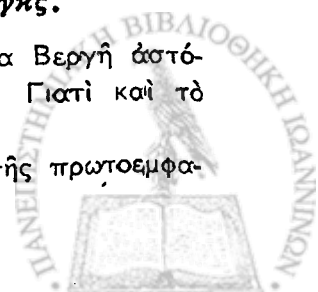
'Αλλά και μορφολογικά δεν παρουσιάζει τίποτα το καινούργιο. 'Ισως θα έλεγε κανείς ότι στο τεχνικό μέρος διαφαίνεται μερικές στιγμές ή μικρή θεατρική θητεία του συγγραφέα. 'Ωστόσο δεν παύει να είναι ένα έργο με σοβαρές προθέσεις. Κι' ακόμα καταφέρνει, χωρίς τους γνωστούς συμβιβασμούς, να κάνει πιστές στην αντίληψη του μέσου θεατή τις ιδέες που περιέχει.

'Αξίζει να δει κανείς την «'Ασκηση των πέντε δαχτύλων», γιατί εκτός απ' την γνωριμία του νέου 'Αγγλου συγγραφέα, θα έχει την ευκαιρία να χοιρεί μια πολύ φροντισμένη παράσταση, σε σκηνοθεσία του Τίτου Φαρμάκη. 'Η 'Ελένη Χατζηαργύρη, δίνει τον σωστό τονισμό στον ρόλο της Λουίζας Χάριγκτον, μολονότι φαινόταν πολύ νεώτερη απ' την ηλικία της κεντρικής ήρωίδας. 'Αψογος ο Στέφανος Ληναίος. Κάθε φορά μάς γοητεύει με το πλούσιο ταλέντο του. 'Ο Γιάννης Φέρτης, που δεν του λείπουν οι υποκριτικές δυναμότητες, πρέπει να προσέξει πολύ την τυποποίησή του. 'Επαιξε μονότονα τον πολύπτυχο ρόλο του Κλάιβ.

Οι σκηνογραφίες του Β. 'Ολύμπιου χαρακτηριστικές και στρωτή ή μετάφραση της Μ. Βεάκη—Ποζιοπούλου. 'Η επιλογή της μουσικής που έκανε ο Ι. Μαστοράκης ήταν μέσα στο πνεύμα του έργου.

Θέατρο «ΒΕΡΓΗ» — «Χωρίς όρη» της Σαρλότ Χάστινγκς.

Γι' άλλη μια φορά η 'Ελσα Βεργή αστόχησε στην έκλογή του έργου. Γιατί και το «Χωρίς όρη» («ΜΑ είναι ο αγγλικός τίτλος του) της πρωτοεμφα-

νιζόμενης Άγγλίδας δραματογράφου Σαρλότ Χάστιγκς δεν μπορεί να θεωρηθεί εξαιρετο. Δεν βλέπουμε τον λόγο που έπρεπε να μεταφραστεί ούτο το νόθο κατασκευάσμα, ανάκατο από αστυνομικό δράμα και θέατρο ιδεών. Μηπως ή επιλογή του οφείλεται στη μεγάλη εμπορική επιτυχία που είχε στο έξωτερικό;

Αναρωτιόμαστε όμως: Τα ελληνικά έργα, παλιότερων και νεότερων συγγραφέων, είναι χειρότερα απ' το ξενόφερτο αυτό θεατρικό προϊόν; Η συνεχίζεται και στις κοσμογονικές μέρες μας ή άκατανόητη ξενομανία; Ίσως δεν λυτρωθήκαμε ακόμα απ' τον μακροχρόνιο ραγιαδισμό μας...

Το σημειώνουμε αυτό με λύπη γιατί ή «Ελσα Βεργή, έκτος απ' τις μεγάλες και άφθονες ύπασχέσεις της για καλό θέατρο κ.λ.π. που έδωσε και συνεχίζει να επαναλαμβάνει, χωρίς όμως και να τις πραγματοποιεί, αν τελήσει μπορεί να κάνει πολλά πράγματα στην υπόγεια σκηνή της και να βοηθήσει για την ποιοτική βελτίωση του ελληνικού θεάτρου. Τι κάνει όμως; Έδωσε στην αρχή ένα δράμα του Πρίσλεϋ κι' έπειτα κατακύλησε απότομο στον Σάστρε και στην Χάστιγκς. Καιρός είναι να προσέξει περισσότερο το δραματολόγιό της και να θυμηθεί ότι είναι Έλληνίδα και παίζει μπροστά σε ελληνικό κοινό.

Το «Χωρίς όργη» διαδραματίζεται σ' ένα μοναστήρι της Άγγλίας, όπου καταφεύγουν για λίγες μέρες, έξ αιτίας μίας ξαφνικής βροχόσπλημμύρας, ή μελλοθάνατη νεαρή ζωγράφος Σάρατ Κάρν με τους αστυνομικούς συνοδούς

της. Στο ίδιο μοναστήρι βρίσκεται ή μοναχή Μαίρη Μπενάβεντσιουρ, που με λίγη τύχη ή πολλή πίστη κατορθώνει να ανακαλύψει ή πραγματικό ένοχο του εγκλήματος και σώζει την Κάρν. Αυτό είναι το κύριο έπεισόδιο ή έργου. Αν έλειπε ό αστυνομικός πυρήνας αυτό που θα έμενε, δεν θα μπορούσε να ή κολλήσει μεγάλο ενδιαφέρον στον θεατή. Για τα περιπρακτικού Χριστιανισμού και τα ρόμοια, που διασθίζουν τις τρεις πράξεις και που δεν τα ύποτιμούμε καθόλου, σβήσαν τις σταγόνες της βροχής πάνω στην λασσα, γιατί δεν μετουσιώνονται σε θεατρική δράση, αλλά λέγονται σαν μικρά σχόλια, ή περιθώρια των διαλόγων.

Η σκηνοθεσία του Γ. Θεοδοσιάση, ό είναι και ή μεταφραστής του «Χωρίς όργη» δεν είχε ν' αντιμετωπίσει μεγάλες δυσκολίες. Το ίδιο θα λέγαμε και για τα σκηνοθετικά Σπύρου Βασιλείου. Ωστόσο και οι δυο έστηκαν με εύσυνειδησία. Απ' τους ήθοποιους θα πρέπει ν' αναφέρουμε την σωστή άπασ της Έλσας Βεργή, του Θεόδωρου Μοριδίου, Τζόλης Γαρμπή, της Π. Σαντοριναίου, της Ζάχου, της Καίτης Άρσένη και ιδιαίτερα της Τζένης Ρουσέας, που έδειξε ότι το ταλέντο της έχει μεγαλύτερες δυνατότητες απ' τις που πορουσίασε ως τώρα. Ο Ν. Κούρα είχε την άτυχία να μη κάνει τον «ζέν πια» κι' έτσι βρισκόταν έξω απ' τα νερά του παιχνιδιού, μιά καλή παράσταση ενός μέτρου ήρου και μάλιστα ξένου.

